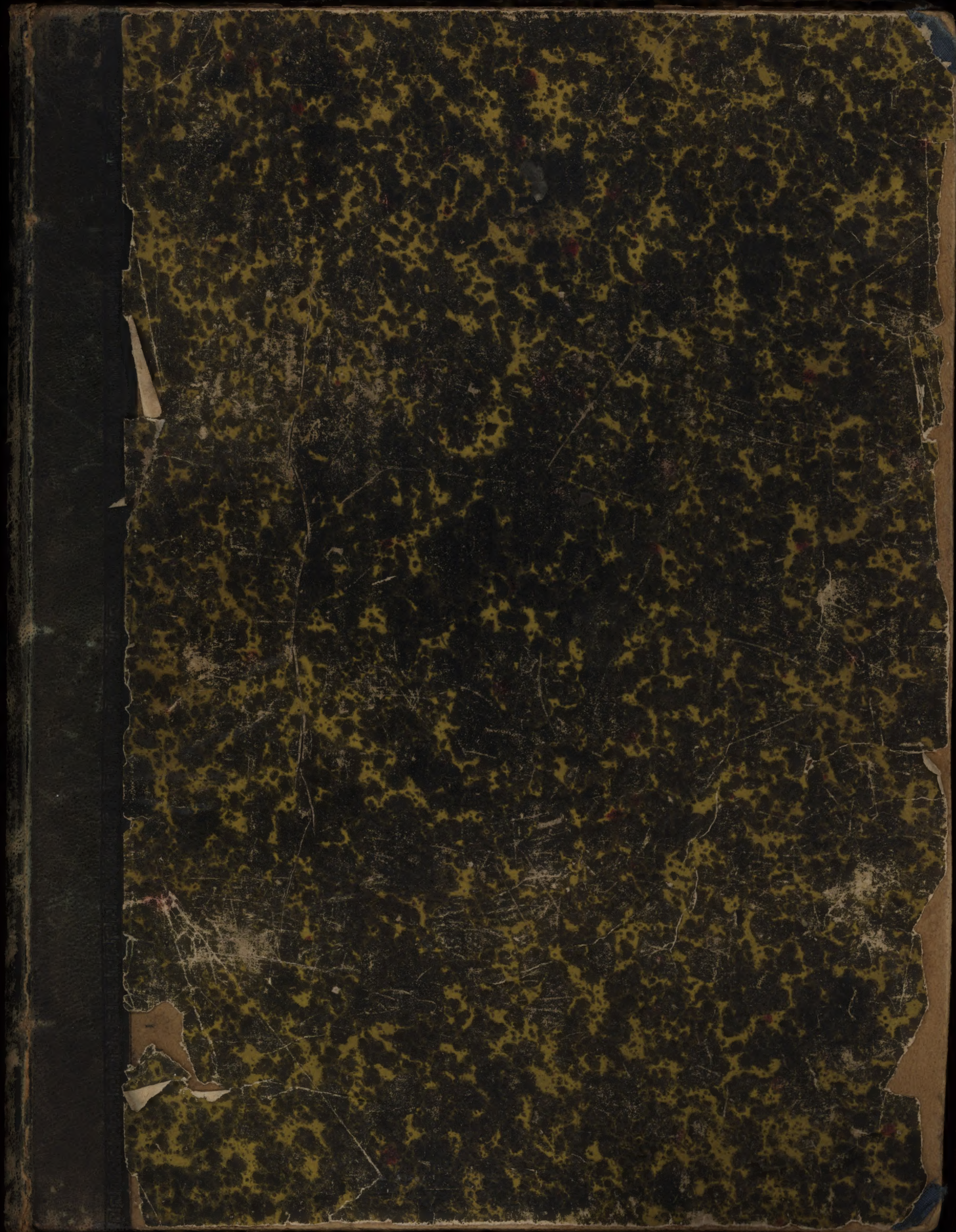
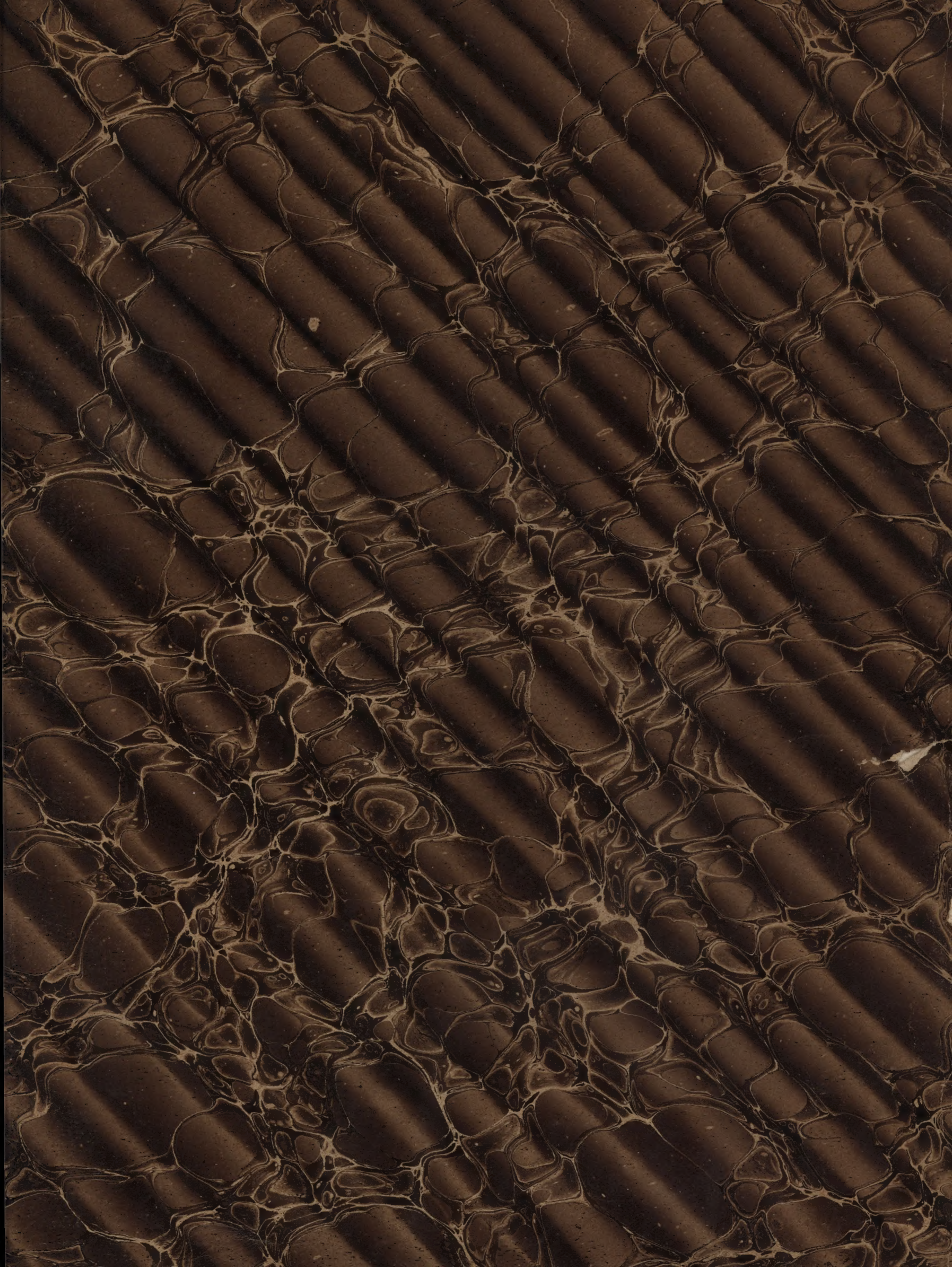

JACOB VAN MAERLANT.

INLEIDING.

e schoone kunst was immer de gezellinne der welvaart en des vredes.

Brugge, de oude koopstad van het roemrijke Vlaanderen, teelde, tijdens den weelderigen bloei zijns handels, mannen, die der beschaving en den vooruitgang wonderen toebrachten, en tevens van de rijke stad een eerbiedwekkend oord maakten, waar men van alle kanten aan de schoone kunsten kwam offeren.

De genieën, die zich daar, onder de milde stralen dier heerlijke zonne van rust en rijkdom, ontwikkelden, stonden niet alleen gelijk met al de uitmuntende talenten der andere verlichte werelddeelen, maar snelden hen met reuzenstappen immer vooruit. Het kleine plekje — Vlaanderen — gaf in alles het voorbeeld aan de wereld, die het omringde.

Sedert lang was er een ommekeer in de samenleving gekomen, en geen dichter had zich durven verstouten dit te bezingen. De schrijvers leefden aan den Troon, zij moesten derhalve de hovelingen vleien, of vervolging en gebrek werd hunne straf. JACOB VAN MAERLANT wilde ten koste van zijn welzijn de apostel der waarheid worden. Stout schreef hij : het volk heeft zich door zijnen arbeid verheven, de adel heeft zich door zijne wandaden verlaagd. — MAERLANT sprak het volk van zijne waarde en zijn recht. In

de XIIIe eeuw zong hij reeds van vrijheid, gelijkheid en broederliefde. Hij geeselde in zijne schriften de grooten der wereld, die, ten koste van het zweet hunner minderen, brasten en feestten. Hij was het, die in den Vlaamschen bodem de kiem legde der Gemeentemacht, welke, opwassende, later het drukkend gewicht des geharnasten edelmans van den schouder des volks stiet, tot voorbeeld der nog verdrukte stammen van Europa.

Deed MAERLANT wonderen voor de vrijheid, voor de beschaving en voor de wetenschap deed hij niet min.

Lang was het volk van alle slach van geestesspijs verstoken gebleven, daar de werken der geleerden allen in het latijn waren opgesteld. — MAERLANT werd de vader van de Dietsche schrijvers der verlichting. — Met alle vakken, welke den volksgeest verhelderen, in de taal des lands te behandelen, deed hij den graad van beschaving zijner stamgenooten in eens zoo hoog stijgen, dat alle andere Natiën Vlaanderen bewonderden.

Was MAERLANT de opwekker der vrijheid en beschaving, VAN EYCK was eene lichtbaak voor de schilderkunst.

JAN EN HUIBRECHT VAN EYCK

Nog had niemand iets anders gebruikt om zijne scheppingen op het doek af te malen, dan de onduurzame eiwitverw, toen in Brugge HUIBRECHT VAN EYCK de olieverw uitvond.

Eerbiedigde men vroeger dien Vlaamschen schilder als eenen grooten meester, nu stond heel de wereld verbaasd bij zijne wonderbare ontdekking om de kleuren te bereiden. Een ieder benijdde hem dat malsch en krachtvol koloriet, en tot zelfs het vernuftige Italië zond zijnen ANTONELLI DA MESSINA om hier de nieuwe schilderkunst af te leeren. * Het werd als eene begankenis naar een heiligdom; zoodanig kwam uit alle streken alwie kunstgevoel bezat herwaarts, om den verheven uitvinder te huldigen. Deze scheen nu op het paneel te tooveren, zoo prachtig en levendig waren de tinten, met welke hij zijne goddelijke wezens en bekoorlijke landschappen maalde.

* K. VAN MANDER'S *Schilders-Boeck*, fol. 38.

Zijn broeder, Jan van Eyck was ruim zoo groot een kunstenaar, vooral in het landschap. Zijne meesterstukken van anderen aard dragen ook den stempel der poëzie, welke hem bezield heeft. Bij het malen zijner heiligen, moest hij diep van het goddelijke doordrongen zijn : een zweem van zaligheid omgeeft de dichterlijke wezens, welke men niet beschouwen kan zonder in hunne gevoelens te deelen; want, gansch hunne ziele spiegelt zich in hunne uitdrukking; in hunne blikken ligt iets verheven, dat u tot eerbied dwingt, dat u verrukt en onwillens uw oog gevestigd houdt op de scheppingen dezes grooten meesters, welke zeker tot den hoogsten graad van volmaaktheid der toen heerschende Schole gekomen was. Deze diepdenkende kunstenaar was het ook, die de eerste de nabootsing van de zuivere natuur beproefde, en er bijzonder wel in slaagde, zoowel als in het *genre*, waarvan hij de kiem legde. Daardoor vormde hij eene School, welke al hare

ROGIER VAN DER WEYDEN.

mededingsters van toen reeds overtrof door waarheid en poëzie, en die ook, zoo lang hare zonen dit kenmerk hunner onsterfelijke voorgangers getrouw zullen blijven, eeuwig de andere Scholen met haren luister zal verdooven !

Na de voorgaande meesters onderscheidde zich nog Joost van Gendt ; maar hoog boven dezen schitterde Rogier van der Weyden * (de oude), leerling der toen bloeiende School van Doornik, die zich bij de van Eycken zeker kwam volmaken, daar hij door den vooruitgang der kunst derwaarts werd uitgelokt. Dezen bekwamen schilder komt ook hulde toe, om eene uitvinding, die der schilderkunst eene nieuwe uitstekende bevalligheid bijzette. Met een fijnberekenden geest wist hij de tonen zijner hemelen zoo kunstig te penseelen, dat het ware doorzichtkundige den aanschouwer doet zweven in het peilloos luchtruim, dat hij achter zijne wegwijkende gebouwen wist te malen.

Ook Hans van Memmelinghe, zijn leerling, was een fijn en gemoedelijk kunstschilder. Iets edels ligt in zijne tinten en hunne bevallige zachtheid mogen nog velen benijden ; zijne figuren zijn engelachtig schoon ; al het dichterlijke gevoel, dat hem eigen was wist hij op hunne gezichten te doen uitschijnen, en nooit is er weelderiger natuur door eenen landschapschilder voortgebracht dan de lokkende lusthoven die hij droomde. *

Dát zijn de mannen waarop onze Vlaamsche School gegrondvest is; zulke starren schitterden aan den hemel van Brugge, terwijl de handelsbloei er den horen des overvloeds kwistig over uitstortte.

Rampzalig was het voor deze stad, dat eigene en uitheemsche vorsten haar de schatten benijdden, die zij door eigene vlijt verworven had. Men zocht twist, om haar eeuwenoude voorrechten te

HANS VAN MEMMELINGHE.

kunnen ontrukken en nieuwe privilegiën te mogen geven in ruiling tegen hoopen gouds; of, men poogde met geweld of verraderlijk binnen hare muren te dringen, om in eens al de vruchten van der volken arbeid weg te rooven.

Onnoodig hier te zeggen dat de Bruggelingen dit alles niet koelbloedig verduurden. Waar een de Coninck had getoond wat recht en vrijheid eener Vlaamsche Natie toekomt, waar een Breidel het voorbeeld had gegeven hoe men zich verweren moest en hoe men de slavenzoekers den nekslag geven kon, daar mocht men geene speer zien dreigen, zonder verontwaardigd voor het behoud der vrijheid zijn leven te wagen.

Doch al de onversaagdheid der Bruggelingen was niet toereikend om de immer aanwassende scharen hunner vijanden af te keeren.

* *Catalogue du museum royal de Belgique*, p. 163. — Ook P. Génard's *Luister der St. Lucas-Gilde*, bl. 27.

* Men bestudere daarom de werken dezer oudste meesters in onze museums.

Het bleef een rustelooze strijd, waarbij de heldenmoed der Vlamingen uitblonk; maar waarbij wetenschap en kunst verdoofden, en ook de handel verlammende slagen te lijden had.

De meeste vreemde kooplieden, destijds in het geteisterde Brugge gevestigd, zochten naar eene andere plaats, waar niet, zoo als bij die stad, de wegen en vaarten onveilig waren door vreemde soldeniers en vrijbuiters, waar hunne stapels niet dagelijks bedreigd waren door plundering en brandstichting, en waar zij zelven in deze of gene beroerte geen gevaar liepen van, zoo als te Brugge, er hun leven bij in te schieten.

— Antwerpen ! — klonk het eensklaps in alle gewesten, — Antwerpen worde het middenpunt van al de markten tusschen het noordelijk en zuidelijk gedeelte van Europa; in Antwerpen worde de zetel des wereldhandels gevestigd ! — En als door eene tooverroede aangeraakt kwam onze Scheldestad uit haren eersten langen sluimer opgerezen; want de ontdekking van het nieuwe werelddeel, Amerika, door COLUMBUS, en de andere baan naar Oost-Indië, die VASCO DA GAMA langs den zuidelijken hoek van Afrika vond, deden de oude handelsgodinne, Venetië, van haren troon tuimelen, en zoo was, door de nieuwe richting der scheepvaart eene gunstigere vergaderplaats onmisbaar geworden.

De Antwerpsche poorters hielpen met juichend gemoed den handelstroon binnen hunne geboorteplaats op goede grondvesten stellen. Men wedijverde om zich jegens de vreemde kooplieden goedhartig en behulpzaam te toonen, en dank aan dit alles werd het herbergzaam Antwerpen in alle wereldhoeken geprezen. Welhaast bracht de heerlijke Scheldestroom op zijne golven, zoo groot eene menigte van schepen, met alle slach van vlaggen getooid, dat het oog des bewonderaers in dit bosch van masten als verdwaalde, en Antwerpen met den trotschen naam van « het Venetië uit het Noorden » werd bestempeld. *

De toen heerschende Burgondische Vorsten brachten veel bij om de onderneming der nieuwe koopstad naar wensch te bekronen.

Over het hardnekkige Brugge hadden zij hunne vermaledijding gebliksemd, daar het niet gedwee zijne schatten in hunne staatskas storte, om ze naar hun goeddunken met den sleep van hofluiaards te laten verbrassen. Het vonnis was geveld : Breidels stad moest boeten en Antwerpen werd mateloos begunstigd, om den val harer mededingster des te zekerder te bewerken.

PHILIPS, de (zoogezegde) GOEDE, gebruikte reuzengeweld en slangenlist om de oude handelstad den doodsteek te geven en zich van de voordeelen der jonge te verzekeren. De sluwe staatsman geeselde Antwerpen onbarmhartig, hongerde haar uit, en dan snelde hij haar, als een teedere vader, ter hulp, om haar te troosten en aan het volk voorrechten te geven, die, wel is waar, der Gemeentemacht eenen geweldigen slag toebrachten, maar toch met opgetogenheid ontvangen werden; want het volk ontstak in eene blinde liefde voor den schijnheiligen bedrieger en gaf hem den naam van « GOEDE ». *

Antwerpen werd van toen af een vreedzaam oord, dat, door de gouden zonne des handelrijkdoms beschenen, al de vakken der schoone kunst in zijnen schoot als door een wonder zag ontwikkelen.

Daar de geschiedenis der beeldende kunsten ons bijzonder doel is, zoo zullen wij deze slechts behandelen.

Reeds van in de XIIIIe eeuw moesten er schilders in Antwerpen zijn; want GRAMAYE gewaagt van eene haardoptelling in dien tijde, bij welke vijf schilders en beeldhouwers zijn aangeteekend.

De eerste onzer kunstschilders, welke de geschiedenis (doch slechts met den naam) laat kennen, zijn : MICHIEL LODEWIJKS en ANDRIES DE CUYPER. **

De St. Lucas-Gilde, de wiege onzer kunstenaren, moet ook reeds van in de XIIIIe eeuw bestaan hebben. Doch eerst in 1453 werden de namen harer leden in den *liggere* regelmatig aangeteekend. Maar dan ook vinden wij hare kunstenaars reeds ten getalle van vijf-en-dertig. Onder deze bevond zich een JAN SNELLAERT, die door later bewezen diensten aan de St. Lucas-Gilde, blijken heeft gegeven van een uitstekend verstand. ***

Alhoewel alles vermoeden doet, dat er destijds eene Antwerpsche Schilder-School moest geweest zijn, zoo schijnt het toch, dat onze SNELLAERT zijne studiën te Doornik heeft gedaan, waar toen eene vermaarde School bestond. Deze had den talentvollen ROBERT CAMPIN tot meester, en kweekte uitmuntende leerlingen als JACQUES DARET en ROGIER VAN DER WEYDEN, den oude. ****

JACQUES DARET, die alras zijnen meester overtrof, moet op onze Antwerpsche School eenen grooten invloed uitgeoefend hebben; want in 1468 arbeidde hij, gezamentlijk met verscheidene schilders onzer stad, aan de versiering te Brugge voor de huwelijksplechtigheden van Hertog KAREL-DEN-STOUTE. Ofschoon er tot nog geene afdoende bewijzen zijn, is het algemeen gevoelen toch, dat deze JACQUES DARET ook SNELLAERT's meester moet geweest zijn; want na zijne dood werden zijne leerlingen den bekwamen JAN SNELLAERT toevertrouwd.

Herhaalde keeren moet onze stadgenoot verbleven hebben in Doornik, der Franken oude hoofdplaats, die toen een rijk en machtig bisdom was, en waar, onder de bescherming van de kunstlievenden prelaat, JAN CHEVROT, de schilders met vrucht hun edel vak beoefenden. JAN SNELLAERT werd in de Doorniksche St. Lucas-Gilde in het jaar 1453 als meester aangenomen; maar ook nog in hetzelfde jaar was de jonge meester gelukkig zich in zijne geliefde moederstad op den *liggere* der Schilders-Gilde te kunnen laten inschrijven.

* L. GUICCIARDINI, *Beschrijving van alle Nederlanden.* Antwerpen, bl. 93 en volgende, gedrukt te Amsterdam, 1612.

* Belegering van Antwerpen ten jare 1434.

** MERTENS en TORFS. *Geschiedenis van Antwerpen.* D. II, bl. 410.

*** P. GÉNARD. *Luister der St. Lucas-Gilde*, bl. 29.

**** Ook geheeten DE LE PASTURE : Catalogue du musée d'Anvers, p. 31. — *Luister der St. Lucas-Gilde.*

Zoo als wij zegden, was Snellaert een zeer vernuftig man. Niet zoo haast was hij bij onze St. Lucas-Gilde, of hij ontwaarde al de gebreken die gewoonlijk der eerste inrichting eener maatschappij eigen zijn. Met onvermoeibaren iever werkte hij, tot hij een plan voordroeg om de Gilde voordeelig te hervormen. Dekens, die men jaarlijks herkoos, werden door hem ingesteld, en onder deze was het, dat de St. Lucas-Gilde met reuzenstappen naar het toppunt van roem en grootheid streefde. *

Hoofdzakelijk bestond alsdan de St. Lucas-Gilde uit kunstvakken, in zich bevattende schilders, beeldhouwers, (die ook de bouwmeesters waren) plaatsnijders en drukkers. Deze maakten de eigentlijke Schilders-Kamer of het hoogere Bestuur der algemeene Gilde uit. Dit Bestuur had het toezicht over de meeste stielen, welke op de kunstvakken der Schilders-Kamer konden worden toegepast. Nogtans, ieder ambacht had toch zijnen eigen Hoofdman en Dekens, ook afzonderlijke wetten en privilegiën. Op deze berustte de dagelijksche gang van elken stiel in het bijzonder. Maar wanneer er nieuwigheden, politieke zaken of rechtsgedingen, bij wat ambacht ook, voor handen waren, dan nam het hoogere Gildebestuur dit onder zijne bescherming; dan riep het den Hoofdman en de Dekens van den bedreigden stiel op zijne Kamervergaderingen, om samen te beraadslagen en de geschillen in der minne of gerechtelijk te vereffenen, waar van de kosten dan ook gezamentlijk werden gedragen.

Ook was het Bestuur der Gilde de wonderbare schakel, welke de kunst en nijverheid, tijdens de middeleeuwen zoo voordeelig te zamen hield.

Geen handwerk werd door onze vaderen beoefend, of het droeg den stempel der volmaaktheid. De minste stiel was, door de verbroedering met de kunst, zoodanig verfijnd en verlicht, dat men de arbeiders veeleer den naam van kunstenaars zou mogen geven.

De Raad der Dekens en Oudermans was ook immer daar, om de beste stoffen en den goeden smaak aan te prijzen. Door hen werden de vlijtige Gildebroeders met wijzen raad tot het schoone aangemoedigd. Ook zij beletteden onkundigen slecht werk af te leveren, en dwongen hen tot leeren, zonder dat zij van den edelen arbeid, door list en onderkruiping, een slavenwerk konden maken. Goed werk moest er geleverd worden, om het even wat tijd en geld het mocht kosten! Het nageslacht zou eens met verbazing de duurzame en kunstige nijverheidsstukken van den goeden ouden tijd bewonderen.

De schoone kunsten genoten ook door de St. Lucas-Gilde de voordeeligste privilegiën. **

Door toedoen der Dekens waakte de Stedelijke Overheid met minzame vlijt over de afdeeling der Schilders-Kamer, welke immer de Scheldestad tot luister verstrekte. Niets mocht de schilders of beeldsnijders belemmeren, of de Stad sprong voor hen in de bres en schonk hun onverpoosd nieuwe privilegiën om ze tegen de minste stoornis te vrijwaren.

De Dekens der Gilde, welke altoos uit de waardigste en bekwaamste mannen door het Magistraat werden gekozen, hielden door wijs beleid hunne Kunstvereeniging steeds in weelderigen bloei.

Geenen schilder of beeldhouwer was het geoorloofd binnen de jurisdictie van Antwerpen zijne kunststukken te maken of te veilen indien hij niet als Vrijmeester op den *liggere* der St. Lucas-Gilde was ingeschreven.

Om waardig te zijn op dit kostbaar boek te prijken, moest men: 1° Vrijpoorter zijn. 2° Vier jaren als leerling bij eenen Vrijmeester der Gilde studiën hebben gedaan. 3° Een proefstuk maken om in volle vergadering te worden beoordeeld. De Dekens, Oudermans, Gezworenen en eenige Vrijmeesters van hetzelfde vak als de proefdoender, waren met de keuring van dit werk gelast. Had het stuk wezentlijke verdiensten, dan werd de jonge kunstenaar tot Vrijmeester verklaard. Hij betaalde de gewone inkomgelden der schilders of beeldsnijders enz. en hij gaf den wijn dien men, naar oud gebruik, dronk op de gezondheid en het welvaren des jongen Gildebroeders, die dan bij plechtigen eede de voorschriften der St. Lucas-Gilde trouw zwoer.

Snellaert die zoo veel tot de orde en het welzijn der St. Lucas-Gilde, bijdroeg was een zeer vernuftig meester; hij genoot ook niet alleen de hulde zijner gelijken, maar werd tot Hofschilder verheven der hertoginne Maria van Burgondië, waarbij hij zijne dagen in vereering en overvloed zal gesleten hebben, tot na de rampzalige dood der jeugdige telge van Karel-den-Stoute.

Bedroevend is het, dat geen enkel zijner werken is bewaard gebleven. Zeker zullen deze allen in de staats- en godsdienstoorlogen, die ons land geschokt hebben, onverbiddelijk vernield zijn.

Hetzelfde lot zal beschoren zijn geweest aan de werken van den toen even hoog geprezen Antwerpenaar Bartholomaeus van Raephorst, die aan het hoofd der beeldhouwers stond voor de opluistering der praalbogen en stellagiën die de hertog van Burgondië voor de ontvangst zijner vorstelijke bruid, Margaretha van Yorck, had doen oprichten. *

Ofschoon het lastig valt over de waarde eens kunstenaars te oordeelen zonder zijne werken te kennen, aarzelen wij niet van Raephorst een groot meester te noemen, wiens werken, zoo ze nog bestonden, zeker heden zijne kunstgenooten tot verlichting zouden strekken. De wonder keurige barleeven van altaars en anderszins uit dien tijd, met heiligen eerbied thans in onze oudheidsmuseums bewaard, verheffen van Raephorst's kunstroem; want die uitgelezene gewrochten verraden door verschillige meesters gemaakt

* Snellaert werd de eerste Deken en hij was het ook die in 1480 de vermaarde afdeeling *de Violieren* tot stand bracht.

** Zie de verschillige reglementen der *St-Lucas-Gilde* in Vanderstraelen's jaarboek.

* *Vlaemsche School*, jaer 4, bl. 91-93.

te zijn, op hetzelfde tijdstip dat onze lofwaardige stadgenoot, volgens de rekeningen van Hertog Karel, als opperhoofd van 's lands beeldhouweren werd gekozen.

Alhoewel onze kunstgeschiedschrijvers meestal van onze beeldhouwers en bouwmeesters stilzwegen, zoo is het toch niettemin zeker, dat er toen zoo groote Scholen in deze vakken als in de schilderkunst bestonden.

Eenige namen van beeldsnijders doen zich wel op in de *liggere* der St. Lucas-Gilde, maar nergens vinden wij hunne werken kenelijk aangeduid. Nogtans de XIVe en het begin der XVe eeuw heeft ons meestergewrochten van beeldhouwerij nagelaten, die des kunstenaars naam, ware hij gekend, zeker onsterfelijk zouden maken.

Met de bouwkunde diens tijds is 't hetzelfde. Toen werden ook die heerlijke plans opgesteld van zoo vele onzer prachtige tempels, kloosters, vorstelijke sloten en rijkversierde gemeentehuizen, die tot heden nog door de grootste kunstkenners als onnavolgbare meesterstukken worden gehouden. In rekeningen, gemaakt bij het optrekken dezer kostelijke steengevaarten, vindt men eenige namen enkel aangeteekend als meestersmetsers en steenhouwers.

Deze mannen, ofschoon zulks niet vast bewezen zij, moeten geroemd worden als de scheppers onzer praalgebouwen. *

Nabij het einde der XVe eeuw was de starre der schilderkunst bedroevend aan het verbleeken. De handelsomwenteling, met gemeenteoorlogen en ridderlijke strooptochten gepaard, had de kunstenaren, die zich, broederlijk vereenigd, in elkanders talent koesterden en volmaakten, onbarmhartig uiteengedreven, en velen, ronddolende, voelden in hunne droeve ziele dien hemelschen drift, welke den mensch tooveren doet, gansch verflauwen. In die onrustige en slechte tijden werd er door de vermogenden weinig gedacht, om hen, die zich met de verhevene zaken bezig hielden, door vereering en rijke beloonigen aan te moedigen. Welhaast waren zij, die zich door hun uitstekend genie alom hadden doen roemen en hoogschatten, langzaam, de eene na den anderen, in het graf verdwenen, en geen enkel der jonge schilders kon waardig genoemd worden, om de gestorvene meesters te vervangen.

De Doorniksche School sluimerde en de School van Brugge had haren laatsten snik gegeven.

Leuven, de oude hoofdstad van Brabant, moet naar het schijnt toen ook eene Schilder-School gehad hebben. In het onlangs ontdekte afschrift van Molanus' geschiedenis van Leuven, ** wordt er melding gemaakt van verscheidene schilders uit die stad, en wel voornamelijk van eenen uitmuntenden landschapschilder, Dierik Stuerbout, die reeds in de XIVe eeuw leefde. Ook zijn zoon Dierik wordt er in gehuldigd; want hij werd ontrent 1462, om zijne uitstekende verdiensten door het Magistraat van Leuven tot Stadsschilder of *Portraiteur* bevorderd; daarna moet hij tot versiering der stadhuiszalen menig groot kunststuk hebben vervaardigd.

Deze Stuerbouts denkt men Haarlemmers te zijn. * Het ware eene groote ontdekking voor onze kunstgeschiedenis, juist te weten, waar die School van Leuven haren oorsprong nam. Doch dit alles ligt nog onder den sluier der onzekerheid. Vast is het, dat men na deze Leuvensche meesters van die School niet meer hoorde, en zij dus met die van Brugge en Doornik uitstierf.

Doch, een der waardigste tijdgenooten der beroemde van Eycken liet ons eenen zoon na, die het smeulend vuur der oude Vlaamsche schilderkunst weder in vollen luister deed ontbranden.

Deze, Rogier vander Weyden, de jonge, ontving de lessen zijns vaders en volgde dien waardigen kunstenaar met veel geluk. Alras was hij zeer vermaard om zijnen kostelijken schildertrant; want hij was, van al zijne kunstgenooten, meest getrouw gebleven aan de schitterende Vlaamsche School.

Het is bij dezen meester dat, volgens Molanus, de groote Quinten Matsijs zijne proefjaren deed. Matsijs was de eerste kunststarre die door haren glans de aandacht van alle volken, die eenig gevoel voor het schoone koesterden, op de nieuwe Antwerpsche School deed vestigen.

Zijn wonderbaar talent maakte hem alras vermaard in alle gewesten. Zijne werken werden gretig opgekocht en overal bewonderd en gehuldigd, even als zijn naam die nog bij ons, tot op heden, de lieveling van het volk is gebleven.

De Antwerpenaren, om hun hart te streelen bij het herdenken hunner grootsche voorvaderen, waarop zij immer trotsch zijn, hebben eene menigte sprookjes van ouders tot kinderen overgeleverd, die onze grootste kunstenaren met achting doen herleven. Quinten is in de meeste dezer legenden de held, wat bewijst hoe zeer hij van vroegere tijden reeds geacht en geliefkoosd werd. **

Quinten Matsijs was in het begin de ware tegenhanger der groote van Eycken; maar alras bracht hij door onafgebrokene studiën de kunst tot meer volmaaktheid. ***

Een zijner bijzonderste vakken was de historieschildering. Zijne voorgangers waren gewoon deze in verschillige richtingen klein te groeperen, en met ongelijkaardige samenstellingen eene reeks geringe voorvallen af te schetsen, die eene gansche aaneenschakeling van gebeurtenissen weêrspiegelden. Zóo miste men het doel der geschiedenis wel niet; maar toch, er was geen enkel bijzonder punt, dat beslissend was, dat door geest van samenstelling en studie van uitdrukking den aanschouwer trof, en zijne aandacht gespannen hield.

Quinten wierp met goeden uitslag dit oude gebrekkige stelsel omverre.

* Zie onder andere Léo de Burbure's *Toestand der Beeldende Kunsten in Antwerpen omtrent 1454.*

** Zie het artikel van Edward van Even in de *Dietsche Warande*, D. IV, bl. 16.

* *Catalogue du musée royal de Belgique*, p. 157.

** K. van Mander's, *Schilders-Boeck*, fol. 138.

*** Men vergelijke Matsijs' werken met die zijner voorgangers en tijdgenooten.

In plaats van zeer kleine figuurtjes tusschen muren, op bergen, in de lucht of in landschappen, schilderde hij, dieper denker, met levensgroote personen, van al het onnoodige ontdaan, een enkel oogenblik uit de geschiedenis hetwelk al de aandacht op een punt te zamen trok en zoo met natuurlijke gebaren en ware gemoedsuitdrukkingen den aanschouwer zijner dichterlijke werken als betooverde.

Dezelfde herschepping bracht hij in het ernstige genre te weeg. Dit nog schier niet behandelde vak voerde QUINTEN in eens tot eenen hoogen trap van volmaaktheid, daar hij begeesterd was door de liefde voor zijne goede medeburgers, welke door de laakbare driften van sommige lage personen uit zijnen tijd benadeeld werden.

Hij, uit het volk gesproten, moest bijzonder goed weten, waardoor en hoe de kleinen door de grooten werden gemarteld.

QUINTEN MATSIJS.

Door zijn talent wrook hij de verdrukten, met de ondeugden der verdrukkers voor ieders oogen bloot te leggen en zoo in het openbaar te brandmerken. Dit verheven gevoel van volksliefde deed hem de ernstige genreschildering plotselings in gansch hare noodzakelijke juistheid voorstellen.

Men bewondere zijne voortbrengselen van dien aard en oordeele of de genreschilders, welke nu, drij eeuwen later leven, nog bij hem niet mogen ter schole gaan.

De wijze kunstenaar drukte geene vuige karakters uit met in hun wezen vormen te leggen, die enkel aan dieren passen. Neen, daarvoor was hij een te doorslepen zielenkenner. Gewone menschen schilderde hij, niet leelijk noch uitnemend schoon, slechts zoo als de natuur ze dagelijks voorstelt, maar vol geest en gevoel. Hij printte in de wezens, die hij met zijne heerlijke en standvastige kleuren penseelde, eene ziel die hen deed leven en handelen. Zijne gieregaards, woekeraars en wulpschaards bestaan als

eeuwige roemrijke blijken zijner meesterlijkheid in het genre.

De trant van MATSIJS is het ware middel om karakters af te beelden, welke de samenleving tot last verstrekken. Naar zijn voorbeeld alleen kan men met vrucht de ondeugden geeselen; want wie misdadiger zal niet blozen, wanneer hij zijn evenbeeld ziet, door het vernuftig penseel van MATSIJS gemaald?

Onnoodig zal het zijn hier nog bij te voegen dat hij een even groot portretschilder was. Het minste gelaat door hem afgebeeld, is daarvan een sprekend bewijs: Loutere natuur, van allen opsmuk en gemaaktheid ontdaan, was zijn doelwit; en, wie kan zich dan van zijne uitmuntendheid in dit vak geen verbazend denkbeeld vormen, wanneer men overweegt over wat rijke kleur en gemakkelijke uitvoering MATSIJS beschikte?

Een meester die met zoo wonder veel geluk de grootste vakken dorst vernieuwen en volmaken, moest wel zeer gehuldigd worden en door waardige meesters en leerlingen zijn omringd. Inderdaad, QUINTEN was het licht waarin de jeugd der Vlaamsche School met vasten stap in het pad der kunst vooruit kon treden.

Wat roemrijke toekomst lachte de rijke Scheldestad niet tegen nu een kunstheld als MATSIJS het vaandel harer School ophield, omringd door genieën als VAN DER WEYDEN, LUCAS VAN LEYDEN en PATENIER, welke de landschapschildering, die eerst maar eene bijzaak was, als een bijzonder vak bewonderen deed, en nog meer andere talenten van welke een kunstenaar als ALBRECHT DURER met hoogen lof gewaagt.

Deze hoofdmeester der Duitsche School heeft met eigen hand in zijn dagboek de School van QUINTEN gehuldigd. Nauwlijks in onze stad aangekomen, snelde hij naar MATSIJS' woning en schreef in zijn reisverhaal: *Ook ben ik in meester Quinten's huis geweest*, * een bewijs dat hij op dit afgelegd bezoek trotsch was, en aan het nageslacht wilde overleveren, dat hem de eer te beurt viel als waardig kunstenaar en vriend door den grooten MATSIJS te zijn behandeld.

De kunstsmaak der Antwerpenaren moest toen wel uiterst fijn zijn, om een reizenden meester als DURER, zoolang te verrukken, en voor hunne voortbrengselen geboeid te houden. De groote Duitscher had hier de Blijde-Inkomst van KEIZER KAREL medegevierd, en aan de prachtige versiering en de heerlijke volksvermaken, wijdt hij zijne goedkeuring. Maar met gevoelvolle woorden drukt hij de verrukking uit, die hem het harte streelde, bij het vorstelijk onthaal, waarmeê de Schilders-Gilde hem in hare Kamer vereerde. — Op St. Oswaldsdag (5n Augusti 1520) noodigden de Antwerpsche kunstenaren den genialen Duitscher met zijne gade en dienstmaagd ten middagmale, waaraan ook de vrouwen en dochters onzer meesters deel namen. DURER schrijft dat hij getroffen was door de beleefdheid en eerbewijzen, met welke hij door die menigte beroemde mannen ontvangen werd. Hij was verwonderd over de rijkheid der Schilders-Kamer, de kostbaarheid van het dischgerief en de keurigheid der spijzen en dranken, welke hem met de innigste gulhartigheid werden aangeboden. Louter vriend-

ALBRECHT DURER.

* « Auch bin ich gewest ins Meister Quintines Haus. » p. 81. — Reliquien von ALBRECHT DURER. Nürnberg, 1828.

schappelijk en hoogst aangenaam moet dit groote feest geweest zijn; want de held ervan verklaart, dat het tot laat in den nacht voortduurde, waarna heel het uitgelezen gezelschap hem zeer heerlijk en met fakkellicht tot aan zijne herberg geleidde.

De volgende dagen welke de wereldberoemde vreemdeling nog in de Scheldestad doorbracht, besteedde hij geheel om met onze kunstenaren eenen nauwen band van vriendschap aan te knoopen. ALBRECHT DURER, de ziel der Duitsche School, voelde er zijne eigenliefde door gestreeld, om van onze eigenaardige talenten eene heilige herinnering in zijn gemoed te bewaren.

Edoch, de geschiedenis laat ons de sombere overtuiging, dat die kunst, toen reeds zoo heerlijk, niet ongedeerd tot de uiterste volmaaktheid is opgeklommen.

Italië was door de koopvaardij voor Antwerpen geene vreemde, ongenaakbare plaats meer. Uit dit verheven oord kwamen verscheidene uitmuntende schilders, zelfs THOMAS POLONIUS, leerling van den goddelijken RAPHAËL, hier de heiligdommen der Vlaamsche School bewonderen. Verstandig trokken ze slechts dat schoone er uit, waarmede ze hunne School verrijken konden, zonder hunne eigenaardigheid te krenken.

Ook onze kunstenaren deden eene bedevaart naar die milde streek, waar de vermaarde MICHEL ANGELO, LEONARD DA VINCI en RAPHAËL, godenwerken schiepen. * De grootschheid dezer verhevene kunstenaren trof onze landgenooten met eene matelooze verbaasdheid. Zij bestudeerden de Italiaansche School met blinden drift. Zonder te overrekenen dat hunne eigene School schatten inhield, die RAPHAËL haar benijdde, poogden zij hunne Vlaamsche eigenaardigheid te verloochenen, om nieuwe treffende schoonheid met weinig geluk na te apen.

De ontdekking der oude Grieksche en Romeinsche standbeelden had in Italië eene kunstomwenteling te weeg gebracht. MICHEL ANGELO, die te recht vermaarde schilder-beeldhouwer, predikte met geestdrift: « Een onverstandige alleen kan het bloote lichaam minder schoon dan de kleederen vinden! » Die spreuk was wijs, vooral in den mond eens beeldhouwers en Italiaanschen schilders. De Vlaamsche School nogtans, mag nooit het gewaad minder dan het naakte schatten. De kleederen en hunne schilderachtige draperijen zijn het beste middel om onze Vlaamsche kleurenpracht ten toon te spreiden. Wat het naakte betreft, dat mag, dat moet ieder schilder, gelijk tot wat School hij behoort, huldigen, zoo lang het niet te verre beneden de waarheid blijft.

De tegenstrevers van onzen grooten MATSIJS gaven, helaas! op waarheid en natuur weinig acht. In den koortsachtigen drift, waarmede zij de Italiaansche School bewonderden, bleef hun verstand noch kalm noch gezond. Hunne oogen zagen en stolen, schoon onbehendig, het bevallige van den omtrek. Zij waanden de grootste Italianen te evenaren, die waarlijk medelijden zullen gehad hebben met hunne kleingeestige naäpers.—Arme bastaard-Vlamingen! — Hun blik bleef aan het uiterlijke hangen. Nimmer peilde hij de ziel, die het uiterlijke moet doorstralen met leven, waarheid en poëzie.

De oude Vlaamsche meesters en vooral QUINTEN, had hun nogtans zoo duidelijk doen zien dat in het schoone lichaam eene nog veel schoonere ziel huist, welke men kan doen weêrspiegelen op het gelaat; eene ziel die het oog doet zien, die van het geschilderd figuur een denkend wezen maakt en ieder lid kan doen leven.

Doch die talrijke schoone voorbeelden werden verwaarloosd, om de liefde der mode. Wat heldere lichten onze verdwaalde Vlaamsche schilders ook tot het goede terugwenkten, het was al om niet. Zij nepen de oogen dicht en ijlden blindelings voort op het ongekende spoor waar zij hoe langer hoe erger zouden verdolen.

GOSSAERT en VAN ORLEY waren de eerste verdwaalden, die de verbastering herwaarts voerden. MICHEL COXIE, die geheele samenstellingen van RAPHAËL smokkelde, ontaardde nog meer, en nog veel meer dan deze, poogde VAN HEEMSKERK zich van zijne immer doordringende eigenaardigheid los te worstelen, om onder een mengelmoes van schilderstijlen het hem aangeboren talent te versmachten.

Om zich een denkbeeld te vormen van de schandige miskenning der oude School bestudeere men VAN HEEMSKERKS werken, en die van FRANS FLORIS welke de drijfveer was der *Wedergeboorte.*

Volgens hem moest men voorwaarts vliegen! Den ouden slenter, zoo noemde hij de School der VAN EYCKEN en MATSIJS, moest men van zich afschudden om nieuwigheden te liefkozen, die aan het orde van den dag waren. Hij, met zijne aanhangers, oorloogde tegen den wijsgeerigen, kalmen QUINTEN, omdat, volgens de hervormers, deze meester te hardnekkig aan den afgesleten trant verslaafd was. De ondankbaren! ze hadden dan in hunne verdwaaldheid vergeten, dat hun oude meester de drij bijzonderste schildervakken heerschapen had? Ze waren dan te zeer door den glans der nieuwigheid verblind, om met gezond oordeel na te gaan dat de Italianen, voor welke zij in aanbidding kropen, zelven bij hunnen wereldberoemden landgenoot ter school kwamen.

MATSIJS was de voorstander eener School die boogde op hare kleurenpracht en geest en poëzie, eener School die alles toetste aan de zuivere natuur, dit eeuwig toonbeeld van het echte schoone.

Dat was volgens de bewonderaars der nieuwigheid, eene zwakheid, eene onkunde. En, om van hunnen beteren smaak en grootere volmaaktheid bewijzen te geven, schilderden zij gezochte schoonheid, waarin wel een lichte trek schuilde der fijnheid en keurige teekening van den grooten RAPHAËL, doch waarin al de waarheid en poëzie der Vlaamsche School verstorven lag. Zij schiepen engelen, ja! maar zonder ziel, zonder leven! en het flauwe koloriet, de weifelende hand die ze geschilderd had, maakten den zuiveren omtrek, waar de Italianen meê tooverden, hard en afgemeten, ja, schier belachelijk, zoo als hunne vuige karakters die zij, bij

K. VAN MANDER'S *Schilders-Boeck*: zie over de Italiaansche schilders.

gebrek aan gevoel en uitdrukking ledematen en hoofden als van dieren gaven.

Hadden onze landgenooten bij de Italianen, zoo als deze bij ons deden, slechts het goede uitgekozen, om hunne School te verfraaien, dan zou het onzer schilderskunst zeker tot meerder volmaaktheid hebben verstrekt. Maar zoo redelijk was men niet. Gansch hunne benijde eigendommelijkheid poogden zij te verloochenen, om mislukte nabootsers te worden, die, bij gebrek aan de vreemde kunstbegrippen, der Italiaansche School tot schande, en hunnen landaard tot spot verstrekten. Want men poge hardnekkig slaaf van het uitheemsche te worden, immer toch sluipt het zieleigene in het aangeleerde, om door een zot mengelmoes de verbastering te schandvlekken!

Alras gevoelden eenigen dat ze zich te verre op het nieuwe

ADAM VAN NOORT.

spoor gewaagd hadden en gansch verdoolden. Voor velen was het reeds te laat om nog tot het goede pad terug te keeren. Zij hadden den zomer huns levens verspild aan het najagen eener gesluierde verleidster, die ze nu bloot zagen, en die, wanstaltige schim als ze was, thans hunne onervarenheid en kleingeestige liefde bespotte.

Eene nieuwigheid treft altijd, maar dikwijls slechts eenen stond. Velen snellen haar bij den eersten aanblik driftig in de armen, zonder haar te ontleden en te onderzoeken of het kwade in haar het goede niet overtreft. Wie zoo de mode genaakt, blijft haar slaaf! Wanneer men hare mismaaktheid voelt, dan poogt men zich vruchteloos uit hare omarming los te wringen. Als zij zinkt, zakt men mede, om nooit meer op te komen.

Marten de Vos besefte dit reeds en werd niet meer zoo erg ontaard. Hij wilde de ouden in samenstelling en kleur getrouw

PEETER PAUWEL RUBENS.

blijven, en zich tusschen de Vlaamsche en Italiaansche School eenen middenweg banen. Zóo trachtte hij, met de verleidende vormen der laatste de eerste te volmaken. Doch zijn pogen doodde te veel onze bijzonderste hoedanigheid : natuur en zielsuitdrukking. Ook de hem nog steeds beheerschende modezucht deed hem dikwijls de kleurharmonie missen. Een te zwaar grijs verhardde vaak zijn werk en ook een ongelukkig perspectief deed veel nadeel aan zijne soms nog al schoone tafereelen.

In dien tijd van verbastering en wankeling tusschen goed en slecht, bleef MARTEN DE VOS, ondanks hij aan zoo vele zijden hinkte, toch de bijzonderste meester onzer School. Hij telde tot twee-en-tachtig leerlingen, waarvan helaas ! niet een tot wezentlijke groot–

heid opklom; want de meester zelf was er niet in geslaagd de oude met de nieuwe School voordeelig te verbinden.

Adam van Noort was oneindig gelukkiger! Breed van geest en vast van karakter, was hij machtig genoeg om beter dan iemand den nadeeligen modedwang het hoofd te bieden. Hij was krachtvol schilder, grootsch van opvatting, en met zijn stout en vernuftig penseel bestreed hij als een onverschrokken kunstheld al wat het ware schoone bedreigde.

Trots lagen en afgunst bewaarde hij de kern der oude School. Met een bewonderenswaardig talent voldeed hij aan de alom gevergde kunstvernieuwing. Het oprechte goede, dat, zonder onze Vlaamsche School te krenken, met haar voordeelig kon vereenigd worden, voerde de geniale kunstenaar in. Zoo bracht hij eene tweede *Wedergeboorte* te weeg, die in ons vaderland de wezentlijke kunst herleven deed, en welke ook eeuwig tot roem van haren redder zal blijven prijken.

Een ruim gedeelte der schildersjeugd verdrong zich in het werkhuis van meester van Noort, om aan de bronnen zijner wijze kunstbegrippen kracht en volmaaktheid te putten. Weldra ontkiemden er onder zijne wijze leiding vele uitstekende talenten; maar éen enkele zijner leerlingen was voldoende om in eens al den wansmaak der eerste *Wedergeboorte* den knak te geven.

Rubens! de goddelijke Rubens, was het ontzagwekkend genie dat onze Vlaamsche School plotselings tot die verbazende hoogte deed stijgen, waar de wereldfaam haar met eeuwige glorie zal omschitteren.

De School welke van Eyck gegrondvest had en Matsijs optrok, voltooide Rubens. Van uit dit onvergankelijk paleis zal hij eeuwig al de Scholen beheerschen en regeeren als de grootvorst van het kunstendom!

Vonden wij in heel de wereld eenen meester waardig om met hem vergeleken te worden, wij zouden eene uitweiding over zijne scheppingen maken. Doch Rubens is met geenen enkelen te vergelijken. Weleer mag men hem een toovenaar dan een schilder noemen. De grootste talenten, aan Rubens getoetst, bezwijken voor zijne overheerlijkheid.

De onsterfelijke meester onderzocht al de bestaande Scholen, en voornamelijk de Italiaansche; maar nooit werd hij haar slaaf! In Otto van Veen, die na van Noort zijn meester was, kon hij vele goede hoedanigheden der zuidermeesters waardeeren; maar zijn aldoorgrondende geest zag ook al hunne gebreken.

Van Veen, die een Noordnederlander was, had de navolging der Italianen voor hoofddoel genomen. Noch de Vlaamsche noch de Hollandsche School zag in hem haren vertegenwoordiger. Van Veen had zijne ziel verkocht voor den vreemden glans, die hem als zoo vele anderen verblindde. Niettemin werd hij toch als uitgelezen schilder aan het Hof van Albert en Isabella geacht en met schatten overladen!

Hadden Rubens' bloedverwanten hem bij dezen hooggeplaatsten meester gezonden, met het inzicht om hem in der Vorsten gunst te stellen, de verhevene Rubens was eventwel toch niet door de eerzucht verblind. Zijn streven was niet, door hoogmogende weetnieten onverdiend verrijkt en geprezen te worden. Zijne edele kunstenaarsziel zegde hem dat hij niet geboren was, om met een opgedrongen schildersysteem goud en valschen lof te oogsten; maar wel, om als een onafhankelijk kunstgod, door oorspronkelijk talent al wat de vroegere Vlaamsche genieën begonnen hadden, tot meer volmaaktheid te voltrekken. Zoo wilde hij door wezenlijke grootheid zijnen naam ontzaglijk maken, als de eeuwigen verheerlijker der schoone kunsten....

Onbetwistbaar is het nogtans dat de studie bij van Veen, aan Rubens wat goeds heeft bijgebracht. Deze meester was een hoog geleerd man. De fijnste beschaving, waarop destijds iemand roemen kon, was hem eigen. Het wijsgeerig onderricht, dat hij van den dichter Lampsonius in zijne jeugd genoot, had zijn verstand breeder dan dit zijner kunstmakkers ontwikkeld. Rubens' snelopvattend genie zal al spoedig zijns meesters diepe denkkracht hebben overgenomen, om ze in zijn reuzenbrein nog machtiger uit te zetten, en later in verbazende dichterlijkheid zijnen onderwijzer te overtreffen.

Dat dit ook het bijzonderste is welk de groote leerling zich van dezen meester heeft aangeeigend, blijkt zonneklaar, wanneer men beider schildertrant in acht neemt. Van Veen drukte zijne denkbeelden uit in gemeten schrale kleedervouwen, om een streng geteekenden vorm, welks gebrek aan ziel niet begeesteren kan, en zijne halve tonen, zijne naast elkander afgesneden kleurkontrasten, zijn niet aangenaam voor het oog eens echten kunstkenners. Rubens, integendeel, schiep in stout losse draperijen, ontzaglijke reuzenvormen, wier zielvolle blik en eenige gemoedsvertolking, het hart van eerbied en gevoel in den boezem trillen doen; terwijl hij met het ineensmelten der sterkste kleuren door eene goddelijke harmonie den aanschouwer betoovert.

Indien er een trek des meesters zich oplost in den al overtreffenden Rubens, dan is het zeker eene vonk van den vermetelen schilder van Noort, wiens samenstellingen, koloriet en stoute toets soms onvrijwillig aan den vorst der schilderkunst doen denken.

Na de lessen van van Veen verbleef Rubens een ruimen tijd over de Alpen. Hij heeft er de Italianen niet leeren naäpen. Toen Rubens op reis trok was hij geen leerling meer. De voortreffelijke meesters zal hij zeker hoog bewonderd hebben, zonder dat nogtans ooit in hem het bekrompen gedacht onstaan zij zich zelven daarom te verzaken.

Om zich in alle vakken onovertreffelijk te maken, schetste hij van al de grootste meesters het schoonste, zonder dat hij deze studie den minsten nadeeligen invloed op zijn Nederlandsch karakter liet uitoefenen. Bij het naschilderen der Venetiaansche modellen lag nog in elken penseelstreek iets zijns eigenaardigen stempels. Zoo zeer drong zijne oorspronkelijkheid er door, dat verscheidene kopijen als origeneele Rubensen worden gerekend.

De rijpwording van onzen eigenaardigen Rubens in het zuiden

blijft een onwederlegbaar bewijs dat men, om wezentlijk groot te worden, zijn nationalen aard niet moet pogen uit te roeien, om plaats voor een vreemd karakter te maken. Onze wereldberoemde landgenoot behield zijne eigene kunstziel immer geheel. Slechts door met al de goede gaven der bijzonderste meesters de zijne te verrijken, heeft hij ieder overtroffen. Hij is oppermeester van in de kolossale historieschepping, tot in het naïef- en fijnste genrestukjsken.

Rubens was immer zichzelve en toch noemt men hem met reden: grootsch van opvatting als da Vinci, dichterlijk als Veronese, zwierig als Angelo, fijn en verheven als Raphaël. Ja, al de uitstekende hoedanigheden dezer verschillende meesters zijn hem alleen eigen; voegt daarbij het gevoel en de natuur van van Eyck en Matsijs, en Rubens' eigen betooverend perspectief met zijn alovertreffend koloriet, en oordeel, of wij hem met iemand vergelijken mogen. — Neen! Rubens is en blijft de meester aller meesters! *

Nu dropen de afvallers der nationale School beschaamd en moedeloos uit het kunststrijdperk, want ze zagen naast den roemhaftigen veldheer Rubens, helden optreden, die van Dijck, Jordaens, van Balen, Snijders, van Diepenbeeck, Vranck, van Helmont, van Thulden en Wildens heetteden; allen genieën die getrouw de door van Noort en Rubens geredde en verbeterde School met diepe overtuiging en waar talent verdedigden en door elk tafereel dat ze voortbrachten, eenen nieuwen perel aan die kunstkroon van Antwerpen deden schitteren.

ANTOON VAN DIJCK.

* *Éloge de* Rubens, par A. J. Wiertz.

Tusschen den val en de herstelling onzer Vlaamsche School waren de godsdienstoorlogen met al hunne wederzijdsche ijselijkheden in ons land ontstaan.

De vernietiging van al het godsdienstig schoone door de beeldstormerij verricht, had wel vele kunstenaren het hart verbrijzeld; maar in de daarop volgende rustigere oogenblikken voelden zij weder hunne ziel in heiligen drift voor het schoone ontbranden, en met dobbellen iever sloegen allen de hand aan het werk, om de verdelgde kunstschatten door nieuwe meesterstukken te vervangen.

Zoo bracht de ramp der kunstvernieling een wezentlijk geluk te weeg; want nooit zou ons vaderland op zulke reeks van groote kunstenaren trotsch hebben kunnen zijn, hadden de omstandigheden niet mede gewerkt om hen de wonderen hunner inbeelding en talent met kwistigen overvloed op het doek te doen spreiden.

Doch de zucht naar vrijheid, die toen het verdrukte volk bezielde, en het tegen de dwingelandij in het harnas joeg, deed het heerschzuchtige Spanje onze weelderige kunst- en handelstad met sterkten en kanonnen omringen, welker bedreiging de kooplieden verdreef en de kunstenaren huiverend afschrikte; want eens zouden die vuurmonden onder hun moorddadig geschut den handelstroon verplet doen omkantelen, en dan zou deze zonder twijfel de kunst, zijne onafscheidbare zuster, verwoest met zich in den afgrond sleepen.

Zoo als drij eeuwen vroeger te Brugge de worsteling om recht en vrijheid den handel belemmerde en langzaam versmachtte, zoo ook was hier de bedrijvigheid der kooplieden verlamd, door den oorlog tegen het gehate Spanje, dat in alle gewesten der Nederlanden door belegeringen en afsluitingen der stroomen de scheepvaart onmogelijk maakte. Reeds toen Antwerpen voor den list en de reuzenmacht van den schranderen veldheer Farneze bukkende, na eene hartverscheurende uithongering, zich overgeven moest, scheen de handel geknakt. De roofzuchtige legerbenden die hier als overwinnaars de burgers tergden, deden de winkels en heel den kleinhandel sluiten; terwijl de voortdurende oorlog der ons omringende volken de betrekkingen met vreemde onmogelijk maakte.

Zoo verkwijnde langzaam de rijkste handelstad van gansch Europa, tot dat, na den tachtigjarigen oorlog, Spanje het traktaat van Munster teekende en met de sluiting der Schelde aan onze welvaart in eens den doodsteek gaf.

I.

Nadat de handel, die milde bron waaruit de kunst hare levenssappen trok, was uitgedroogd, verstierf ook alle drift voor het schoone in onze jeugdige talenten, die nogtans de eenigste hoop bleven om den verkregen luister te bewaren. Met beklemd gemoed staarden onze grijze genieën nog eens op den zoo hoog geklommen roem en de grootheid onzer Antwerpsche School, die nu dreigde plotselings in de laagte neêr te zinken.

De vorst der kunstschilders was diep betreurd ten grave gedragen. Andere groote meesters waren hem naar de eeuwigheid gevolgd. Nog andere hadden hun arm en somber vaderland verlaten, om in den vreemde loon en bescherming te gaan zoeken. Eenige hadden zich naar Engeland begeven; maar de meeste kozen hun verblijf binnen Parijs, dat, in tegenoverstelling met Antwerpen, het land van belofte voor den kunstenaar werd.

De toen heerschende Vorst der Franschen, Lodewijk XIV, schoon van grondige kennissen en fijnen smaak verstoken, strooide in zijn land kwistig schatten uit, voor alwie tot opluistering zijner schreeuwende pracht kon medewerken. Mild was hij uitermate. Immers Lodewijk XIV betaalde met het zweet des volks; want het was hem gelukt eene nieuwe financiëele uitvinding te doen, om zijne Natie uit te putten. Het bloed der Franschen stroomde

ook, wel is waar, om 's Konings krijgsziek hart te voldoen; maar hij had de wijsheid of liever het geluk, van het verdelgend oorlogszwaard meest eens andersbodem te laten doorwoelen. Te Parijs bleef het steeds toch zoo rustig, dat, wanneer Zijne Majesteit moede was van over de lijken zijner slachtoffers te rennen, hij dáar uit kon rusten, in de armen der pracht, der wulpschheid en des overvloeds, in slaap gesust door de vleierij zijner slaafsche hovelingen.

Aan het Hof van Lodewijk XIV was de verkwisting eene deugd geworden. Gansch Vrankrijks adel had zich om den Troon vergaderd, en om strijd verbraste men daar geheele fortuinen, om in 's Konings genade te staan en niet als arme edelman beschimpt te worden. Zóo kwam in Parijs het goud den kunstenaar mild toegerold.

Nogtans, de aanmoediging der kunst door den verwaanden adel droeg geene zeer goede vruchten, vooral niet voor onze Vlaamsche schilders. Het genie was niet vrij. De kunstenaar moest voor dat goud, dat hij aan het Fransche Hof won, dikwijls den kleingeestigen droom scheppen, die in het enge brein der verwijfde ridderen ontstond. Het waren geblankette *maîtressen*, *biljets doux*, satijnen hofnarren of strijdende edellieden. Wanneer men een echt schoon en eigenaardig Vlaamsch gewrocht aanbood, dan werd het niet zelden misprezen en verstooten. Van het bevallige der natuur en de eenvoudige poëzie onzer Vlaamsche School had het grootste gedeelte des adels zoo weinig kennis als Lodewijk XIV, welke de domheid beging voor een wereldbefaamd meesterstuk te roepen: « *Otez-moi ces magots d'ici !* »

Colbert, Vrankrijks Minister van dien tijd, was wijzer dan zijn meester. Hij had de hand geleend om het volk te plunderen door zware belastingen, hij wilde zijne onderdanen ook in staat stellen, om de gulzige staatskas immer te kunnen verzadigen. Door Colbert werd in Vrankrijk de kunst, de wetenschap, de nijverheid en de handel in weelderigen bloei gebracht.

Zoo als het de Dekens onzer St. Lucas-Gilde destijds verklaarden, was Parijs de opkomst zijner kunst en nijverheid ook grootendeels aan Vlamingen verschuldigd.

Van in het jaar 1648 kwamen eenige kunstenaren op het gedacht te Parijs de beeldende kunsten op te beuren, door het inrichten eener Academie. De stichters daarvan waren voor de helft Nederlanders; drij der bijzonderste waren Antwerpenaren, namelijk: Geeraerd van Opstal, * beeldhouwer, Joost van Egmont en Peeter van Mol, schilders.

Onze landgenooten droegen ook veel bij om toen eene bestendige tentoonstelling te Parijs in voege te brengen. Hun inzicht was de kunstliefde ook onder de Fransche burgerij op te wekken. Gelukte dit niet zeer, hunne bestendige tentoonstelling droeg toch goede vruchten; want vele vreemdelingen kwamen daar hunne scheppingen opkoopen, en hun bestaan werd alzoo meer onafhankelijk.

De Fransche Academie was in 1655 heringericht. Alsdan voegden zich daar nog andere Nederlanders bij, en door hun gegeven kunstonderwijs werd Parijs toen groot gemaakt ten nadeele van België en ten ondergang van Antwerpen, de oude Metropool der kunsten....

Doch een der uitstekendste Scheldezonen, David Teniers, de Jonge, * bleef zijne zuchtende moederstad innig genegen. Hij poogde door moed en bijzondere verdienste haar de gouden kroon op den schedel te houden.

Leerling van Rubens, was David Teniers een der fijnste koloristen, op welke de Antwerpsche School zich ooit beroemen kon. De zilverachtige toon, dien men in de hemelen boven zijne prachtige landschappen bewondert, is soms dieper en teederder dan de betooverende tinten van den grooten van Dijck. Niet alleen in het helder luchtruim, maar ook in gansch de tafereelen van Teniers, ligt die aanlachende zoetheid, die zalige glans waar in het leven tintelt, en die alles zoo fijn en natuurlijk maakt, dat men zich tot nog van de spreuk: « *zoo echt als een Teniersken* » bedient, om hem te prijzen, die liefelijk en toch juist de schepping kan nabootsen.

Van opvatting en samenstelling is er wellicht niemand ooit zoo fraai en aangenaam geweest als hij. Nimmer kon Conscience guller en bevalliger Kempische dorpsfeesten beschrijven, dan de schoone en levensvolle kermissen van Teniers. Is onze grootste Belgische schrijver nu doordrongen van de zeden en karakters der Kempenlanders zijns tijds, Teniers moet het niet min geweest zijn van die zijner eeuw; want alles bewijst dat ook hij met de boeren verkeerde om hen in de ziel te bestudeeren, dat ook hij elk gewas in de saisoen veranderingen naging en de werking van land en lucht diep bespiedde, om alles stipt naar de natuur weêr te geven.

David Teniers was ook wijsgeer! Hij schilderde nooit zonder doel. Met zijne buitenvreugde die hij zoo aantrekkelijk op het paneel terug gaf, bewees hij hoe gelukkig ieder in zijn lot kan zijn, wanneer men van de genoegens die de wereld elk schepsel biedt, maar goed gebruik weet te maken, zonder door wilde driften zijn eigen leven te vergallen. Naast de opgetogene landlieden, die zich gul en schuldeloos met eenvoudig feesten vergenoegden, schilderde Teniers dikwijls verachtelijke dronkaards, die sommige onzer armzalige philozoven, als vlekken op zijne tafereelen beschouwen. Andere nog min verstandige beleedigers trekken hier voordeel uit, om den naam van den waardigen kunstenaar te bezoedelen, met te durven denken dat de deftige Teniers met die walgelijke wezens vriendschappelijk omging, met hen dronk, hen toejuichte en behagen

* Uit dankbaarheid voor de bijzondere medewerking dezes kunstenaars, tot de stichting der Academie van Parijs, richtte men in dezelve ter zijner eere een borstbeeld op.

* Gedoopt in de St. Jacobskerk, op 15n December 1610; zoon van David Teniers, den oude, en Dymphna Cornelissen de Wilde. — *Catalogue du Musée d'Anvers*, p. 320.

schepte in die schandige dierlijkheid. Slechts verklaren dat TENIERS de geachtte bloedverwant en warme vriend van den statigen RUBENS was, is voldoende om dien dommen laster in den mond dier eerrooveren te versmachten! Hij die een greintje gezond oordeel in zijn brein bezit, zal, bij het beschouwen van die stichtende scheppingen des genialen genre-schilders, overtuigd met ons uitroepen: neen, TENIERS schilderde geene dronkaards, omdat hij in hunne gevoelens deelde. Neen! want hij deed het om aan te toonen hoe verachtelijk, hoe schandig laag, zulk een verheven wezen als de mensch zich maken kan door de overdaad. En wie dronkaard zal niet walgen van zijn evenbeeld en van zijne eigene daden, bij het zien van een tafereel van TENIERS, waar deze met berekende wijsheid, naast het rein genoegen, een onmatig schepsel afmaalt met ruiggezwollen roode wangen, met verglaasden blik en den lach der domste zelfvergetenheid in de uitdrukking, hen met den stoel laat achterovertuimelen, met nog eene gevulde kan in de hand, als schandig bewijs hunner nooit verzadigde zwelgzucht. TENIERS' werken van dien aard, door andere gedachtelooze kritieken niets beduidende en doellooze samenstellingen geheeten, hebben zoo veel strekking als men ooit van een schilder verwachten kan. Immers, hoe kan men beter de kwade driften bestrijden dan met ze spottend afschuwelijk te maken? MOLIÈRE heeft meer

verbetering aan het maatschappelijk leven toegebracht, met in zijne comediën met der menschen gebreken te lachen, dan al de zedenprêkers met hoogdravende vermaningen of pletterende vermaledijdingen.

DAVID TENIERS vergenoegde zich niet met een juweel voor de Antwerpsche School te zijn. Zijne kunstliefde en genegenheid voor zijne geboortestad was te groot, om enkel lof en loon voor zijne bekwaamheid te genieten. Hij bevroedde maar al te wel, dat de glorie onzer kunstschool zich bij hem alleen niet kon bepalen. In den rampzaligen toestand, waarin de Scheldestad verkeerde, was de ondersteuning en aanwakkering voor de jeugd, die zich nog aan het beoefenen der schoone kunsten wilde toewijden, zeer schraal.

Uit hoogachting was TENIERS door het Stadsbestuur tot Deken der St. Lucas-Gilde verkoren, in het jaar 1644. * Beter dan iemand gevoelde hij, dat de bakermat der grootste kunstenaren in den niet verzinken ging, indien er geene bijzondere pogingen werden aangewend, om haar op een altijd vasten grond te vestigen.

DAVID TENIERS was de edelmoedige kunstvriend, die tijd en talent opofferen wilde, om zijn geliefd en roemrijk Antwerpen tegen een volledig verval te vrijwaren. Hij had de eerste de geluk-

* *Collegiael Acten boeck*, Anno 1644, fol. 7.

kige opvatting, om door het stichten eener algemeene teekenschool den ouden luister der St. Lucas-Gilde en zijner geboortestad te doen hergloren.

De eereambten van schilder en kamerheer, *(Pintor y Ayuda de camara)*, waartoe hij zoo wel door den Aartshertog LEOPOLD-WILLEM als door DON JUAN van Oostenrijk verheven was, hadden onzen TENIERS verplicht zich met den woon dicht bij het Hof te Brussel te vestigen. Des winters had TENIERS zijn verblijf in de Jodenstraat in die stad. Des zomers betrok hij het dorp Perck, bij Vilvoorden, waar hij een zeer bekoorlijk landgoed had, de *Drij Toren* geheeten.

Alhoewel van Antwerpen verwijderd, bleef TENIERS niettemin gedurig in vriendschappelijke betrekking met zijne stadgenooten. De rekeningen der St. Lucas-Gilde bewijzen, hoe dikwijls hare Bestuurders naar Perck togen, om met hunnen wijzen Oud-Deken, DAVID TENIERS, over Antwerpens roem en kunstvervoordering te beraadslagen.

HENDRIK VAN HALMALE, Buiten-Burgemeester onzer stad, was in 1655 tot Hoofdman der St. Lucas-Gilde gekozen. Met dezen kunstminnaar knoopte TENIERS eene briefwisseling aan, die voor doel had de kunst binnen Antwerpen nieuw leven bij te zetten door het oprichten eener Academie. Alhoewel wij van deze stukken geen gebruik kunnen maken, zoo weten wij toch, dat ze bestaan en mede bewijzen, dat het gedacht om hier eene Academie te stichten van DAVID TENIERS uitging.

LANDGOED VAN DAVID TENIERS TE PERCK.

Reeds van vóór of in het begin van het jaar 1662 had TENIERS aan eenen *religieux* te Brussel het schrift in de Spaansche taal doen opstellen, dat de vraag behelsde om binnen Antwerpen, onder de bijzondere bescherming des Spaanschen Konings PHILIPS IV, gelijk te Rome en te Parijs, eene teeken-Academie te mogen oprichten, tot behoudenis der goede faam onzer beeldende kunsten. ([1])

([1]) Deze cijfers, tusschen haakjes in den tekst, verzenden (om langdradige onderbrekingen te vermijden) naar de BIJLAGEN, achter dit werk gevoegd. De ongekende *authentieke* bewijzen zullen wij mededeelen. Andere, minder schaarsch of reeds uitgegeven, duiden wij alleen aan met bladzijde en nummer van het register, indien tot staving van ons schrijven niet wordt vereischt dat wij ze bij dit werk voegen.

Het Spaansche vertoog van TENIERS luidt in Nederduitsche tale :

« SIRE,

» DAVID TENIERS, gewezen kamerheer en schilder hunner » hoogheden den Aartshertog LEOPOLD en DON JUAN van Oostenrijk, en Deken der St. Lucas-Gilde van Antwerpen, stad » Uwer Majesteit, en al de Dekens en Ouderlingen van gezegde » Gilde, welke bestaat uit schilders, steenen-beeldhouwers, » plaatsnijders en boekdrukkers, vertoonen eerbiediglijk, dat zij, » om gezegde kunst te voeden en in achting te houden, voornemens zijn binnen bovengenoemde stad eene openbare en vrije » Academie op te richten in den vorm, en op de wijze zoo als dergelijke toegelaten en goedgekeurd zijn door den Oppersten Herder in de stad Rome en door den Koning van Vrankrijk in de » stad Parijs met groote toejuiching en goedkeuring van al de » kunstminnaars, welke » Academie ook dienen zal » tot uitbreiding der gezegde kunsten in de » Staten Uwer Majesteit. » Doch, daar aan de verzoekers de middelen ontbreken, hiertoe onontbeerlijk, zoo bidden zij » Uwe Majesteit daar in » te voorzien, met hun, » gelijk aan de zes Gewapende Gilden in gezegde » stad Antwerpen, insgelijks goedwilliglijk oorlof » te verleenen om een » twaalftal personen te » bevrijden van alle stadsdiensten. Daarom buigen » de verzoekers zich aan » de koninklijke voeten » Uwer Majesteit en smeeken zeer ootmoediglijk, dat het haar » gelieven zou, hun de bijzondere gunst te verleenen van hen het » getal personen te laten bevrijden, gelijk de andere zes Gilden. » Indien die bevrijdingen hun worden verleend, dan is het te » voorzien dat men door dat middel gezegde Academie zal kunnen onderhouden en verheerlijken, hetwelk, met toelating » Uwer Majesteit, waarlijk stof zal geven tot eeuwigen lof en » glorie Uwer Majesteit, welke het nageslacht met luider stemme » eeuwig verkonden zal als schepper der goede en groote kunstenaren, welke die Academie (met Gods genade) van eeuw tot » eeuw voortbrengen zal. »

Te Madrid aan het Hof hadden de verschillige Landvoogden, welke hier in name des Konings regeerden, onzen grooten land-

schapschilder al te hoog beroemd en geacht gemaakt, dan dat men niet al zijne aanvragen ten voordeelen der kunst zou inwilligen, indien het maar mogelijk was. Bovendien, de Markgraaf van Caracena, onze toenmalige Landvoogd, was ook de bijzondere vriend van onzen schilder.* TENIERS mocht op dezen machtigen Gouverneur der Spaansche Nederlanden met vertrouwen rekenen. Gewis, hij had hem zijne voorspraak bij den Troon beloofd. Al spoedig bleek het wat gewichtigen invloed TENIERS op de hoogstgeplaatste Staatsmannen had. Ieder wedijverde, om op aanbeveling van den vermaarden schilder de Antwerpsche Kunstenaarsvereeniging te bevoordeelen.

DAVID TENIERS, DEN JONGE.

Koning PHILIPS, die onzen schilder, om zijne gewrochten, bijzonder lief had, daar hij voor dezelve eene afzonderlijke zaal liet bouwen, had spoedig het vertoog van TENIERS in aanmerking genomen. Hij zond hetzelve reeds den 5n Mei 1662, met eenen brief om nadere inlichtingen, tot onzen Landvoogd CARACENA. (2) Deze moest het stuk aan 's Konings Geheimen Raad te Brussel voordragen. Dit geschiede op 17n Juli daarna.

Door den Geheimen Raad zou men er het algemeen gevoelen over raadplegen. Natuurlijk moest de aanvraag dan een officieel en nauwkeurig onderzoek doorstaan, dat als naar gewoonte lang zou duren.

Eerst den 11n Januari 1663 werd het vertoog voor het oprichten der Academie in het Collegie van Antwerpen ontvangen, waar het

* Even als zijne voorgangers was deze Landvoogd ook peter van eenen zoon van TENIERS, welke gedoopt werd op 17n Februari 1662 in de Caudenbergkerk te Brussel. — *Supplément au catalogue du Musée d'Anvers*, p. 54.

dan, met den bijgaanden brief van den Geheimen Raad gelezen en onderzocht werd. (3)

De stichting dier Academie moest der stad Antwerpen eene zekere opoffering kosten. Daarom kon noch de Koning, noch de Geheime Raad van Brabant nalaten hare goedkeuring te vragen, alvorens een besluit daar over te nemen. Een diploma om twaalf vrijbrieven binnen Antwerpen te mogen verkoopen, was door het vertoog aangevraagd. Deze vrijbrieven waren zeer schadelijk voor Antwerpen, daar zij de koopers ontsloegen van alle lasten en stadsdiensten. Maar de opbrengst dier vrijkoopingen konden alleen in de noodige kosten voorzien, welke eene Academie tot onderhoud vereischte. Met de vrijbrieven alleen kon de Kunstenaarsvereeniging de middelen bekomen om een teekenonderwijs in te richten, dat door de tijdsomstandigheden niet langer kon gemist worden.

Door de Antwerpsche Wethouderen werd goed gevonden Jonker Floris van Berchem en Meester Gregorius Martens, beiden Oud-Burgemeesteren, als Commissarissen te benoemen, om te onderzoeken wat nut en voordeel er te verwachten stond, door het oprichten der bedoelde Academie. (4)

Teniers bevond zich toen in Antwerpen. Als Oud-Deken was hij bij het Bestuur der St. Lucas-Gilde komen zetelen, om van nabij zijn voorstel tot opbeuring der kunsten te bewaken.

De Commissie door de Stad met het onderzoek nopens de aanvraag der kunstenaars gelast, diende ingelicht te worden, over de noodzakelijkheid van het oprichten eener Academie binnen Antwerpen.

Het Bestuur der St. Lucas-Gilde kweet zich eerlijk van deze taak. Twee schriften werden door de Gilde opgesteld en de heeren Commissarissen als *instructien* voorgelegd. (5)

Wie eenigszins vertrouwd is met Teniers' manier van uitdrukken over de noodzakelijkheid en de middelen om de kunst, door het tot stand brengen eener Academie, nieuw leven bij te zetten, aarzelt geen oogenblik de wijze begrippen in die *instructien* vervat aan hem in het bijzonder toe te schrijven.

Aan deze belangrijke stukken geven wij slechts een hedendaagschenvorm, en laten ze hier in hun geheel volgen:

» Instructien voor de Heeren gelast met het onderzoek
» rakende het inrichten der verzochte Academie.

» Alzoo door den slechten tijd en den voormaligen oorlog de » kunsten geheel ten ondere zijn gebracht, zoo is de ontworpene » Academie het eenige middel om die kunsten weder te herstellen » en tot hunnen ouden luister te brengen.

» Deze Academie zal bestaan in het onderwijzen der jonkheid » in de meet-, bouw- en doorzichtkunde; eenige grondbeginsels » der schilder-, graveer- en beeldhouwkunde, als ook in het » teekenen naar het levend model, waartoe men eenen wel- » gebouwden persoon zal uitkiezen.

» Dit onderwijs is onmisbaar, vermits de jeugd, welke zich » op de kunst toelegt, niet meer tot volmaaktheid geraakt. Daar- » door vergaat de kunst binnen deze stad, terwijl zij elders » toeneemt, zoo als het bij ondervinding blijkt, dat Parijs zoo- » wel in de kunsten als in de nijverheid thans in bloei is. De » oorzaak daarvan moet toegeschreven worden aan de aldaar » opgerichte vrije en openbare Academie, welke vele kunstenaars » kweekt (en bij gevolg ook vele liefhebbers) wier school voorheen » gansch of meest in Antwerpen was, en van daar tot Vrankrijk » overging.

» Het is te verhopen dat de Academie alhier hetzelfde uitwerksel » zal hebben en (wat eene zaak van studie is) vele goede meesters » voortbrengen; derhalve vele kunstminnaars aanlokken alhier » hunnen woon te vestigen, waarbij ook vele personen zouden » leven die verbonden zijn aan de kunsten, voor welke zij het » noodige leveren; namelijk al de stoffen dienstig tot schilderen, » beeldhouwen en plaatsnijden, als verwe, olie en lijnwaad; ook » ware het de nering der kooplieden in koper, hout en steen, » der penseel-, lijst- en ramenmakers, ebbenhoutwerkers, goud- » slagers, zilverdrijvers enz. De Academie, binnen Parijs opgericht, » spoort ons aan alhier ook eene dergelijke tot stand te brengen, » om aldus de kunsten hier te behouden en te verheerlijken.

» Vermits aan de stad Antwerpen altijd de eer en roem is » toegewezen vele en meest alle groote meesters voort te brengen » en andere plaatsen daarmede verrijkt zijn geweest, zoo hebben » vele hun verblijf binnen Antwerpen komen nemen, als in de » schole waar de kunst wordt geoefend en ontwikkeld. Die eer » en roem van kunstenaars te kweeken dient niet verworpen, » maar waargenomen te worden; alsook de voordeelen, welke uit » de kunst voortspruiten, vermits de weelde een gevolg is der » vermaardheid. Bij ondervinding ziet men, dat ieder komt handelen » in de plaatsen, welke befaamd zijn om hunne goede voortbreng- » selen.

» Mochten de Heeren van het Magistraat de voorgestelde » Academie niet nuttig genoeg oordeelen om die aan te nemen, » dan is het zeker dat dezelve zal aanvaard worden door de » Heeren van Brussel, die daartoe groote pogingen zullen aan- » wenden en door middel dier Academie alle kunsten tot zich » trekken, door welke Antwerpen immer heeft gebloeid. Natuur- » lijk zal de tapisserij en al wat de kunst raakt aldaar ook » volgen, en zoo zou deze stad ontbloot worden van al de kunsten, » waarvan zij steeds de roem, de eere en de vruchten genoot.

» Bij deze redenen hopen de Dekens van St. Lucas-Gilde, dat » de Heeren Commissarissen voordeelig zullen besluiten, om door » de verzochte Academie in deze stad de kunst te behouden en te » voeden. De Dekens willen van die Academie niets dan de moeite » der bestiering, die zij voor het algemeen belang gaarne op zich » nemen. Zij vertrouwen dat men door middel dier Academie de » kunsten zoo in Antwerpen zal zien bloeien, dat de oude eer en » fame onzer kunst van voorheen, niet alleen zal hersteld, maar » nog vermeerderd worden, tot voldoening der Heeren Wethou- » deren als vaders en voeders van het gemeene best. »

» Lasten noodig tot de instelling en het
» onderhouden der verzochte Academie.

» Voor eerst is er een lokaal noodig, bekwaam, of in te » richten, om lessen te geven der teekenkunde naar het levend » model, dat de bijzonder vereischte studie is voor de schilder- » kunde, het plaatsnijden, het beeldhouwen en andere kunst- » vakken.

» Dit lokaal zou geschikt moeten wezen, om in den zomer bij » daglicht, en in den winter bij het licht der lamp naar het leven » te kunnen teekenen. Groot zou het moeten zijn om ten minste » aan honderd personen zittens te verschaffen.

» De teekenlessen zullen gegeven worden in den zomer des » morgends van vijf tot zeven uren; in den winter van zes tot » acht uren des avonds.

» Voor model moet een uitgezocht persoon bezorgd worden; » beter is het twee, te weten een oude en een jonge man. Dit » teekenen naar verschillige levende modellen is vooral nood- » zakelijk, om de hoedanigheid des lichaams in de jeugd en in » den ouderdom te leeren onderscheiden. Gemakshalve zal men » deze modellen met de uur betalen en jaarlijks zullen zij onge- » veer 240 gulden kosten.

» Er moet eene stoof zijn, om bij wintertijd de Academie te » verwarmen, opdat de naakte modellen behoorlijk zouden kunnen » staan. De kosten daartoe noodig zullen ontrent komen op » 60 gulden.

» Ook moeten er lampen zijn, om de zaal zoo te verlichten dat » ieder waar hij is gezeten goed kan zien te teekenen. Naar gis- » singe zullen de kosten der verlichting 80 gulden beloopen.

» Bovendien, voor het onderwijzen der bouw-, doorzicht- en » meetkunde zullen er meesters moeten bezorgd worden. Dagelijks » zullen dezelve verplicht zijn lessen te geven elk in zijn vak. » Door deze leergangen zullen er in Antwerpen uitmuntende » bouwmeesters voortgebracht worden ten dienste van het alge- » meen. De doorzicht- en bouwkunde is zoo noodzakelijk voor het » schilderen, plaatsnijden en beeldhouwen, dat zonder deze kennis » geene volmaaktheid kan worden verwacht.

» Die meesters zullen niet alleen verplicht zijn onderwijs te » geven aan diegenen, welke de boven aangehaalde kunstvakken » beoefenen, maar ook zullen hunne lessen strekken tot nut der » zilversmeden, steenhouwers, metsers, schrijnwerkers, timmer- » lieden, ebbenhoutwerkers en al degenen, welke dit onderwijs » zullen willen genieten. De jaarwedde dier leeraren zal waar- » schijnlijk 500 gulden bedragen.

» In dit lokaal der Academie zou ook eene aanzienlijke plaats » moeten ingericht worden om eene Kunstkamer in te vormen. » Dezelve zou bestaan in dezer voege : Alle kunstschilders en » beeldhouwers, alhier woonachtig, zouden in die kamer één of » meer gewrochten stellen, welke ten hunnen behoeve, bij » gelegenheid zouden verkocht worden. Dit zou geschieden onder » voorwaarde van de openvallende plaatse weder met andere » stukken aan te vullen, om aldus de Kunstkamer immer in » haar geheel te houden.

» De Dekens van St. Lucas-Gilde hopen mettertijd deze » Kunstkamer te versieren met eenige fraaie, zoo Italiaansche als » andere uitheemsche gewrochten. Alzoo zullen zij trachten die » kamer, door de kunst die zij in zich besluit, vermaard te maken » door geheel Europa en dus inderdaad toonen dat Antwerpen » nog moeder en voedster is van alle kunsten gelijk zij voordezen » immer is geweest. Zoo dat, als eenige personen van staat of » liefhebbers in deze stad kwamen, men hun de werken der » vermaardste schilders en beeldhouwers zou kunnen toonen, » gelijk dit geschiedt te Rome en te Parijs, hetgeen ook geen » weinigen toeloop in deze stad zou veroorzaken.

» Een persoon zou met het bewaken der Kunstkamer en der Aca- » demie belast worden, en dezes gagie zou beloopen op 100 gulden.

» Tot de hooger verzochte vrije Academie zal ieder kosteloos » worden toegelaten om zijne studiën te doen, op dezelfde wijze » gelijk de Pauselijke en Koninklijke Academiën van Rome en » van Parijs worden gehouden. »

Zoo als men ziet in deze stukken, destijds door de kunstenaars zelven opgesteld, moest er eene Academie opgericht worden, omdat de kunst door den oorlog vertrappeld en door de armoede schier omgekomen was. Parijs, dat door onze eigene kunstenaren, eene mededingster voor Antwerpen was geworden, staat er ook in aangeteekend, als schuldig aan den ondergang der kunsten in de Scheldestad.

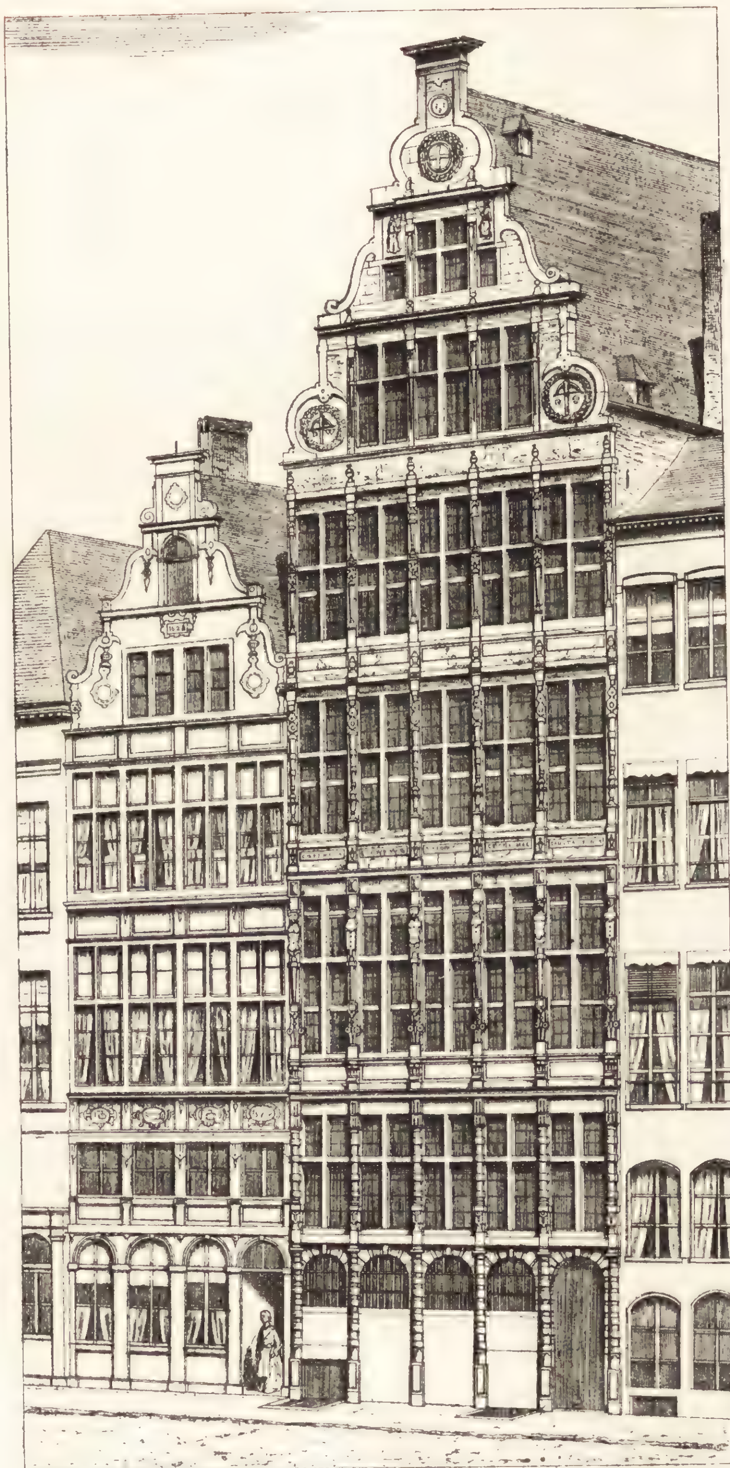
De bouwkunde moest hier wel diep gezonken zijn, daar er spraak was, dat er om die kunst te onderwijzen, betaalde leeraren moesten bezorgd worden. Deze verklaring wil zeggen, dat er onder de St. Lucas-Gilde geene meesters in dit vak meer waren te vinden, om dien leergang kosteloos te geven.

Als hoofdtaak der Academie was het onderwijs van teekenen naar het levend model voorgeschreven. Deze zoo hoogstnoodige studie was in de werkhuizen der meesters nog zelden te genieten, omdat de slechte tijd de kosten van modellen te huren niet meer toeliet. Dus was, sedert de armoede de kunst overviel, de lagere studie bij de meesters zeer verslecht. De Vlamingen wier grootste trots het is *waar* te zijn, zou men nu beschuldigen van onnatuurlijkheid, daar in sommige figuren de stijfheid van den ledeman reeds zichtbaar was. Dit moest zeker verholpen worden, om de goede faam der Antwerpsche School te behouden.

De Academie was ingericht met het doel om de kweekelingen van al de Vrijmeesters der Schilders-Kamer, vereenigd op de kosten der Gilde naar het levend model te laten teekenen. Zoo zouden zij, in plaats van zelden, dagelijks die nuttige studie kunnen doen, onder het uitmuntend toezicht der Dekens en voornaamste kunstenaren onder de Ouderlingen der Schilders-Kamer.

Nogtans, zoo min Teniers als een ander kunstenaar van zijnen

tijd zal er aan gedacht hebben door het oprichten dier Academie ooit het hoogere magistraal onderwijs af te schaffen. Eeuwen hadden hen overtuigd van al het voordeel dat daarin besloten lag. De kweekscholen der verschillige meesters droegen daarvoor al te goede vruchten, dan dat men deze door eene algemeene school zou hebben willen vervangen. Wanneer een jongeling zich geneigd voelde tot het beoefenen der schilderkunst, dan mocht hij zich vrij tusschen al de gevierde kunstenaren der St. Lucas-Gilde eenen meester kiezen. In deze keus lag een ongemeen voordeel. Ieder ging dan bij dien meester, wiens trant met zijnen smaak het meest in overeenstemming kwam. Geen ander vak dan dat, waartoe hij zijne ziel uit eigen beweging geneigd voelde moest hij beoefenen. — Vandaar de snelle vooruitgang, de uiterste volmaking van ieder in zijn genre. — Allen een en denzelfden meester hebben, rekende men toen voor noodlottig; want ieder kunstenaar heeft eenen eigenaardigen trant, welken deze afkeurt en gene hartstochtelijk bemint. Allen dezelfde hoogere studiën doen, oordeelde men toen ook niet gelukkig; want deze voelt zich bijzonder aangetrokken door de kolossale historie, die door het bekoorlijke landschap, gene door het statige zeegezicht op een breed doek, en een ander voor de koddige, fijne volkstypen op kleine paneeltjes gemaald. Zoo als elk genre moest ook die studie verschillend zijn. Daarom kon geen wijs kunstenaar er aandenken de Academie in de plaats te stellen van het hoogere magistraal onderwijs; want het was de ziel onzer eigenaardigheid, dit puikste sieraad onzer School.

HUIS DER GILDE VAN DEN OUDEN VOETBOOG, OP DE GROOTE MARKT, THANS N° 17.

Met de lagere studievakken in eene Academie te onderwijzen, wilde men alleen de taak der meesters in hunne werkhuizen verlichten. Ook voor de grondoefeningen der schilders, beeldhouwers en plaatsnijders moesten de werkhuizen der meesters blijven bestaan, vermits geen dier leerlingen op de Academie kon worden toegelaten, dan wanneer hij reeds ver genoeg gevorderd was, om naar het leven te kunnen teekenen of bootseren. Aldus in akkoord met de werkhuizen, was de Academie eene wezentlijk schoone en nuttige instelling, daar zij de studie verdubbelde en over dag den meester tijd gaf, om aan de volmaking zijner leerlingen met vrucht te kunnen arbeiden.

Dit begrepen ook de kunstminnende Commissarissen, welke het voorstel van TENIERS moesten onderzoeken, en hun verslag was daaraan dan ook uitermate gunstig. De inrichting van een dergelijk kunstonderwijs, verklaarden zij, zou buiten allen twijfel tot

roem des Lands en tot heil en grootheid der Scheldestad verstrekken.

Doch er waren twaalf vrijbrieven aangevraagd ; en, daar geen der Wakende Gilden er ooit meer had kunnen bekomen, zoo vreesde men voor eene opschudding, bijaldien de St. Lucas-Gilde zoo mild werd bevoordeeld, als die Gewapende Ambachten, welke de Stad bestendig zulke diensten bewezen. De burgerlijke krijgsmacht verzette zich tegen het begunstigen der St. Lucas-Gilde, omdat het verkoopen van menigvuldige vrijbrieven dezelve natuurlijk in waarde deed afnemen en bijgevolg de inkomsten verminderde, met welke de wachten tot het gadeslaan van Stads veiligheid werden aangemoedigd.

Teniers schijnt al zijnen invloed gebruikt te hebben om het Magistraat zijner geboortestad, waaronder hij warme vrienden telde, ten voordeele der Academie te doen stemmen.

Op 26n Januari 1663 besloot het Collegie acht vrijbrieven aan de St. Lucas-Gilde te vergunnen, om te verkoopen als ontslaging van alle stadsdiensten, behalve die van Wijkmeester en Aalmoesenier. (6)

Van de twaalf verzochte vrijbrieven waren er dus, wel is waar, vier geweigerd, doch als vergoeding daarvoor, beloofde men Teniers een lokaal der stad, om de gewenschte teekenschool in te verwezentlijken. Dit besluit was nog een ware triomf voor dit Schilders-Kamer.

Op de Groote Markt, in het statig gebouw des Ouden Voetboogs, * hield de St. Lucas-Gilde hare vergaderingen. Daar, in eene ruime zaal, goed verwarmd en verlicht, waren de Dienende- en al de andere Dekens plechtig vereenigd, toen David Teniers des avonds met de schriftelijke goedkeuring van zijn plan uit het Collegie op de Gilde-Kamer kwam. (7) Met hulde werd de ieverige Mede-Deken door zijne kunstbroederen ontvangen. Vreugd en vriendendank jubelde hem tegen, toen hij de bezegelde parkamenten toonde, welke de waarborgen inhielden om voor de Academie alle verdere middelen door oorlof des Konings te bekomen. De wijn werd mild geschonken, en samen klonk en dronk men op de weder hoopvolle toekomst, op den nieuwen oogst van eer en roem voor Antwerpen door de Academie, welke Teniers in de ziel getroffen, heilig beloofde tot stand te zullen brengen.

Een nederig avondmaal, bestaande uit worsten met tarwebrood en boterhammen met parmezaankaas en vijftien potten biers schaarde daarna de vrienden aan tafel. Zoo bleven allen nog een ruimen tijd vereenigd om den stichter der Academie dankbaar te eeren en verder zijnen wijzen raad te hooren.

Teniers had het vertoog op zijne kosten naar Spanje gezonden; doch de Gilde wilde van de goedheid des edelmoedigen kunstenaars geen misbruik maken en schonk hem de 8 gulden terug, welke hij voor de verzending dier papieren betaald had. (8)

Voor den *religieux* welke het vertoog geschreven had, verzocht Teniers verscheidene beelden, welke de Gilde hem opzond en bovendien, als loon voor zijn schrijven, nog eene somme van 19 gulden 10 stuivers. (9)

Verder zou Teniers zelve de goedkeuring der Overheid van Antwerpen naar het Hof van Brabant gaan overbrengen, om eene even belangrijke ondersteuning te verkrijgen. Intusschen ried hij de Gilde ook eenen stap daarheen te richten, om de zaak nog meer te bespoedigen en alras een gunstig besluit van den Koning te bekomen. De Vergadering vond, gewis, zulks hoogst noodzakelijk. Nog vóor 20n Februari daarna werden de Dekens Gaspar Huybrechts, plaatsnijder, en Peeter van Halen, schilder, gelast aan het Hof van Brabant de aanvaarding over het vergunnen der acht vrijbrieven te gaan verzoeken. (10) Het besluit der Antwerpsche Regeering, op 26n Januari naar Brussel gezonden, werd aldaar ook bijgetreden. (11)

De Geheimeraad des Konings maakte, op 19n Februari van hetzelfde jaar, den Landvoogd Caracena dit besluit over en voegde daarbij zijn eigen gevoelen, dat eveneens ten voordeele van het ontwerp van Teniers sprak. (12)

Met deze beide gunstige aanbevelingen zond de Landvoogd, op 13n Juni 1663, het verzoekschrift van Teniers terug naar Spanje. (13)

Door de ondersteuning van den Markgraaf van Caracena, korts nadien eerste minister des Konings, werd de vergunning om onze Academie in te richten reeds den 6n Juli van hetzelfde jaar te Madrid, door den Koning geteekend en naar het Hof van Brabant gezonden. (14)

Het koninklijk diploma uit het fransch overgezet luidt in dezen zin :

» Op het vertoog aan Zijne Majesteit gedaan door David Teniers » en de zijnen, Dekens en Oudermans van de St. Lucas-Gilde in » de stad Antwerpen, behelzende, dat om de schilder-, beeldhouw-, » bouw- en drukkunst te beoefenen en te bevoordeelen, zij voorne- » mens zijn binnen Antwerpen eene Academie op te richten gelijk aan » die van Rome en Parijs, doch daar de uitvoering van dit ontwerp » niet kon geschieden zonder kosten welke daartoe noodig waren » en welke de verzoekers niet kunnen bestrijden, zoo smeekten zij » zeer ootmoediglijk Zijne Majesteit dat het hem gelieven zou hen » het recht toe te staan van, naar het voorbeeld der zes Gewapende » Gilden der gezegde stad, een zeker getal personen te bevrijden » van de gemeene burgerlasten. Zijne Majesteit dit overwegende en » daarover ontvangen hebbende het advijs van den Landvoogd en » Kapitein Generaal der Nederlanden en Bourgondië, gehoord » hebbende den Geheimenraad en het Magistraat van Antwerpen, » welke allen het vertoog bijtreden, heeft geoorloofd en laat bij » dezen toe binnen Antwerpen eene Academie te stichten en » schenkt aan de St. Lucas-Gilde, als hulpgeld, het recht om acht » burgers te bevrijden van alle stadsdiensten, uitgezonderd het » ambt van Aalmoesenier en Wijkmeester, wanneer zij daartoe » gekozen worden. Zijne Majesteit gebiedt aan al wie het aangaat » zich naar dit bevel te schikken.

* Thans het huis N° 17.

» Gegeven te Madrid, onder den naam en den geheimen zegel » zijner Majesteit, den 6n Juli 1663.

» PHILIPS.

« Op bevel zijner Majesteit

» JAN VECQUER. »

De St. Lucas-Gilde, verwittigd van die tijding uit Spanje, zond op 27n Augusti Deken GASPAR HUYBRECHTS naar Brussel om het koninklijk diploom te gaan afhalen. ([15])

Deken HUYBRECHTS reed tot Mechelen. Daar gebruikte hij eenige ververschingen en dan nam hij eenen man die hem naar het hof de *Drij toren* geleidde. ([16])

De zonen van TENIERS waren hem tot Vilvoorden te gemoet gekomen, om hem bekend te maken dat hun vader, met het oorlof des Konings om de acht vrijbrieven te verkoopen, reeds van Brussel ging wederkeeren.

De zendeling der Antwerpsche Schilders-Kamer dronk met de zonen van zijnen beroemden Gildebroeder op het heil dier gelukkige tijding. ([17])

Nog denzelfden dag kwam HUYBRECHTS naar Antwerpen terug, met zijnen edelmoedigen kunstvriend en Mede-Deken TENIERS, welke het genoegen wilde smaken, om, zoo als hij beloofd had, het oorlof en de middelen ter oprichting der Academie in den schoot der Gilde zelve neder te leggen.

Dat het daar dien avond volle vreugd was lijdt geenen twijfel. Gelijk hij het terecht verdiende, zal TENIERS de held van dit feest zijn geweest. De kunstenaren der Schilders-Kamer zullen hem tot zeer laat hunne hulde hebben bewezen; want met Deken GASPAR HUYBRECHTS vernachtte TENIERS in de herberg de *Reepkens*, * op de kosten der Gilde. ([18])

Op 12n October daarna werd het besluit des Konings nog bekrachtigd door den Souvereinen Raad van Brabant, zonder welks toelating in ons land geene vrijbrieven mochten verkocht worden, al waren ze dan ook door eenen Vorst vergund. ([19])

Alhoewel, door het bezit van het koninklijk diploma, de grondslag der Academie nu gelegd was, zoo blijkt het dat TENIERS nog steeds met raad en daad de Gilde behulpzaam bleef. Niet enkel hij, maar ook zijne kinderen zagen wij genoegen scheppen in het geluk der Schilders-Kamer, voor welke de oudste zoon van onzen grooten TENIERS het niet beneden zijne waardigheid achtte de boodschappen te doen. Deze zoon was in November 1663 in Spanje. Dus, korts na de vergunning der vrijbrieven. Aldaar gaf hij toen een uurwerk ten geschenke, waarvoor zijn oom, AMBROSIUS BREUGHEL, Deken der St. Lucas-Gilde, hem op 16n dier maand 100 gulden opzond. Het lijdt geenen twijfel dat dit kostbaar uurwerk een geschenk was der Schilders-Kamer, aan dezen of genen hoveling, die bijgedragen had om de teekenschool te mogen oprichten, vermits deze somme tusschen de rekeningen der Academie werd geboekt. ([20])

Hoe naarstig TENIERS en de zijnen de stichting der Academie ook hadden begonnen, toch werd deze nog zoo spoedig niet voltrokken.

Een zwaar rechtsgeding kwelde destijds de St. Lucas-Gilde. De Rederijk-Kamer de Olijftak, welke daarvan al de moeielijkheden droeg, en ook voor het verder inrichten der Academie moest zorgen, zal zeker door overlast gedwongen zijn geweest het schoone werk van TENIERS voor eenige maanden onuitgevoerd te laten.

Het gebouw, waarin men de Academie zou inrichten was ook wel eene zaak van groot gewicht. De Gilde zelve betaalde voor hare zaal, in het lokaal des Ouden Voetboogs, jaarlijks 120 gulden huur, en sinds de kunst aan 't vervallen was begon die bestendige tol zijnen druk te doen gevoelen.

Daarbij nu nog eene plaats huren, ruim genoeg tot teekenschool, dat ware eene nieuwe, altijddurende belasting geweest, waarvoor de middelen van den Kunstenaarskring te kort schoten.

Doch gelukkig, dat door voorspraak van eenige bijzondere personen, bij welke TENIERS zeker mag gerekend worden, het Antwerpsche Magistraat dit tot een goed einde bracht, met ter vergoeding van de vier vrijbrieven, die het vroeger van de twaalf had afgetrokken, andermaal eene plaats te beloven om de Academie en daarbij de Schilders-Kamer in te huisvesten. Door deze belofte heropgebeurd, schreef het Bestuur der Gilde een vertoog, dat door de Stedelijke Overheid op 11n September 1664 ontvangen werd. ([21])

Dit schrift, door de twee Dienende-Dekens, HEDRIK PERIS en MARTEN HUYBRECHTS onderteekend, behelsde dan de vraag om, zoo als beloofd was, eene gunstig gelegene plaats te bekomen, welke men zou kunnen inrichten om de teekenlessen behoorlijk en met vrucht aan de jeugdige kunstbeoefenaren uit te deelen. — Van die Academie, verklaarden de Dekens, hing het behoud af van de bakermat der kunstenaren, de roem, de trots der Scheldestad.

Jonker FLORIS VAN BERCHEM, Oud-Burgemeester, en MAX GERARDI, Stadssecretaris, werden door het Collegie benoemd, om de aanvraag te onderzoeken. ([22])

Den 9n October daarna, ontving de Gilde van de Wethouderen het voordeelig antwoord, dat zij haar de ruime ledige plaats ter oostzijde boven de Handels-Borze toestonden, tot het inrichten harer Academie en Schilders-Kamer. ([23]) Nogtans, de Stad verklaarde daarbij het recht te willen behouden, om die plaats te doen ontruimen, als zij dit goed zou vinden. Ook mocht de Gilde aldaar niets maken of breken zonder de weet der Stads-Tresoriers en Rentmeester; en, wanneer de Gilde de Borze ooit verliet, dan moest zij alles in den staat stellen zoo als zij dit gevonden had.

Deze nieuwe vergunning verdubbelde den moed der Dekens. Weder zou de Gilde kunstglorie kunnen verwerven door den

* Waarschijnlijk de oude herberg, naast het Vleeschhuis, welke dien naam nog draagt.

invloed harer teekenschool, welke nu dra tot stand zou zijn gebracht; want de acht groote vrijbrieven, die reeds verkocht waren, bemiddelden haar ruim om den droom van DAVID TENIERS te verwezentlijken.

Vele wel ingezetene Antwerpenaren waren zeer gretig op het bezit van eenen der groote vrijbrieven, deels om van de toen zoo lastige stadsambten ontslagen te zijn, maar bijzonder uit kunstiever, om de edelmoedige stichters der veel belovende teekenschool in hunne moeielijke taak aan te wakkeren.

Met eerbied en dankbaarheid laten wij hier de namen volgen der eerste kunstbeschermers, die elk eenen der acht groote vrijbrieven kochten voor de somme naast hunnen naam gevoegd, zoo als deze in rekeningen des Olijftaks zijn aangeteekend : (24)

JAN BAPTIST VAN BREUSEGHEM.....	750	gulden.
JACOB GOOS...	720	»
JAN BAPTIST GEERAERTS.........	720	»
NICOLAAS DE VOS...............	720	»
JACOB VAN CEULEN	700	»
JACOB WAUTERS................	600	»
JAN LEEMANS..................	550	»
PEETER JANSSENS DE BISTHOVEN...	480	»

Reeds in 1664 waren al deze vrijbrieven afgeleverd en de gelden daarvan ingezameld. Derhalve was de Schilders-Kamer in bezit van een capitaal van 5240 gulden, dat haar in staat stelde om te beginnen met het uitvoeren der plannen, welke TENIERS voor Antwerpens kunstherleving ontworpen had.

Oogenblikkelijk had men dan ook de hand aan het werk geslagen. Slechts twee dagen na het verkrijgen der zalen boven de Borze, begon de St. Lucas-Gilde met wagens en werklieden hare goederen, van de kamer des Ouden Voetboogs, op de Groote Markt, naar het nieuw verblijf over te voeren. (25) Met moedige blijheid en spoed werd deze verhuizing bewerkstelligd; want reeds op den 18n derzelfde maand moest het groote patroonfeest er gevierd worden. (26)

Metterhaast werden de zalen gereinigd en geschilderd, om ze later met gouden leêr te behangen en het houtwerk schitterend te vergulden.

In het achtereind der grootste zaal sloegen de Rederijkers hun tooneel op, terwijl de kunstbroeders der Schilders-Kamer het voorstuk en de schermen flink hertoetsten.

Al de afbeeldsels der vroegere Prinsen, Hoofdmans en Dekens der Gilde, en menig kostbaar geschenk van het penseel van meesters als MATSIJS, RUBENS en andere hunner waardige volgelingen werden aan de wanden der ruime zaal ten toon gesteld, als een bewijs van Antwerpens verledene grootheid en tot nooit genoeg bestudeerde modellen voor het jonge geslacht, dat zich aan het beoefenen der kunst zou toewijden.*

* Zie de rekeningen des Olijftaks van het jaar 1664-1665.

Het vijftigtal eerbiedwaardige lederen stoelen der afgestorvene beroemde Bestuurders der St. Lucas-Gilde werden in de zale geplaatst, rond de uittrekkende tafel met rood lakenen bekleedsel en verder stonden de gouden en zilveren geschenken en behaalde prijzen der Rederijkers te pronken. Onder een troonverhemelte boven den ingang der zaal werden de wapens van Koning PHILIPS IV prachtig geschilderd, ten bewijze van dankbaarheid, omdat hij den wensch der Gilde zoo spoedig had voldaan.

Op St. Lucasdag werd het nieuw verblijf plechtig ingehuldigd. Dit jaar verwierf de verdienstelijke portretschilder GONZALES COQUES de onderscheiding tot Deken der Gilde gekozen te worden. *

Op den patroondag des Genootschaps had er dan naar jaarlijksch gebruik de groote maaltijd plaats. De hoofdpersonen van het Magistraat en andere bijzondere lieden namen, met hunne vrouwen, deel aan dit feest. Ook de Leden van de vier kunstafdeelingen der Schilders-Kamer en de Hoofdmannen en Dekens van al de stielen welke van de St. Lucas-Gilde afhingen, werden met hunne vrouwen genoodigd.

Dit feest duurde verscheidene dagen, en overheerlijk was het, daar het soms meer dan 1000 gulden kostte. Met het kleine maal of *knor*, waarop de nieuw gekozene Deken den 18n September werd verwelkomd, was het patroonfeest ook het bijzonderste, dat de Leden voor hunne jaarlijksche bijdragen genoten. Daarom feestte men er dan ook ter dege. Innige vriendschap en gulle vreugde spanden er de kroon. Dien dag vereenigde zich daar gansch het puik der schoone kunst en de ieverigste vertegenwoordigers der nijverheid. Broederlijk drukte de verheven kunstenaar den wakkeren ambachtsman de hand. Men dronk en juichte er samen op de verheerlijking der beeldende kunsten, op de verlichting en beschaving door wetenschap en letteren en op den bloei en vooruitgang der nijverheid !

De aanstaande instelling der teeken-Academie had iederen Gildebroeder geluk bijgebracht. In de reien der Rederijkers zong en speelde de smid en de kuiper naast den schilder en den beeldhouwer. Gelijk werd het nieuwe voordeel voor ieder gerekend. Alwie eenige begaafdheid voor het tooneel bezat, rekende het zich ten plichte door een *spel van sinnen* de stichting der teekenschool in te huldigen.

ARTUS QUELLIN, de vermaardste Vlaamsche beeldhouwer, moest ook onze teekenschool innig toegedaan zijn ; want korts na den oorlof om haar te stichten, was hij met Deken AMBROSIUS BREUGHEL naar Brussel geweest, om uit erkentenis het borstbeeld van den Markgraaf van Caracena te bootseeren. (27) Later gebeiteld in wit marmer, werd dit in de Schilders-Kamer op een voetstuk gesteld, waarop men las, dat deze edelman de voorspreker was der Academie bij PHILIPS IV, waarom hem dit gedenkteeken uit dankbaarheid was opgericht. **

* *Collegiael Acten boeck.* Anno 1664, fol. 96.

** Dit borstbeeld van DON LUIS DE BENAVIDES, Markgraaf van Caracena, staat thans in ons Museum onder N° 525.

BORSTBEELD VAN DON LUIS DE BENAVIDES, MARKGRAAF VAN CARACENA.

De grijze Jacob Jordaens, de wondere kolorist, volgde het voorbeeld des grooten beeldhouwers en schonk der Gilde, waarvan hij een der Oud-Dekens was, verscheidene plafondsschilderingen, die van tegen het tooneel tot midden der zaal werden opgehangen. Theodoor Boeyermans verrijkte verder het welfsel der zaal tot aan den ingang, met nog eenige schilderstukken, welke al te zamen het verblijf der St. Lucas-Gilde in eenen kunsttempel herschiepen. Naast de meestergewrochten der oude genieën, die een gedeelte der wanden zoo luisterlijk bekleedden, werden nog gevoegd de geschenken, vereerd door den heer Theodoor van Delen, Burgemeester der stad Arnemuiden, in Zeeland; door Antoon Goubau, Deken der Gilde, die een zinnebeeldig tafereel, *de kunststudie van Rome*, vervaardigde ter gelegenheid der stichting onzer gelijkaardige Academie; de schilderij van den heer kapitein Nicolaas Merten Fierlants, die van Hendrik van Minderhout, van Simon Dau, en meer andere Gildebroeders, die allen vlijtig samen-

werkten om door talent en mildheid het St. Lucas-Genootschap in zijnen vroegeren luister en zijne beroemdheid te doen herleven, met onze Academie een Museum te schenken, waarin hare leerlingen met vrucht konden studeeren. Dit Museum verving ook de bestendige tentoonstelling, welke men, bij gebrek aan plaats en middelen, niet kon tot stand brengen.

In de Kamervergadering van den 2ⁿ November 1664 was reeds met eenparige stemmen besloten, dat men de opbouwing der Academie oogenblikkelijk zou beginnen, om alras de gewenschte lessen te kunnen geven. (28)

De trap links in de Borzestraat leidde naar de groote Schilders-Kamer. Achter deze maakte men de Academiezaal, en in de opene plaats daarachter trok men eene schouw op, om daar later eene keuken tot gebruik der Gilde te bouwen. (29)

Uit de rekening des Olijfstaks blijkt dat deze werken van arbeidsloon en bouwstoffen te zamen 1106 gulden, 10 ½ stuiver kosteden, en bij het jaar duurden. (30)

Nu de Academie voltrokken was, bleef er te beslissen welk onderwijs men er in geven zou.

Het programma, door TENIERS voor onze Academie opgeteld, kon onmogelijk uitgevoerd worden. Het onderwijs der bouw-, meet- en doorzichtkunde vereischte 500 gulden om de leeraren dier klassen te betalen. Daarvoor schoten de inkomsten der Academie te kort, vermits men vroeger op twaalf vrijbrieven had gerekend. Nu, integendeel, bezat men er slechts acht, welke maar 5240 gulden hadden opgebracht. Voor de stichting der Academie waren daar 334 gulden en 25 stuivers afgenomen, er als de bouwkosten waren voldaan, dan schoot er van de geheele opbrengst der vrijbrieven nog 3557 gulden over.

Zoolang er geen vrijbrief door sterfgeval open viel en weder kon verkocht worden, moesten van deze laatste somme de gewone uitgaven der Academie voldaan worden. Het vuur, het licht en het staangeld, enkel van één model gerekend, zouden dezelve jaarlijks op 260 gulden beloopen. Bijgevolg kon men het onderwijs niet zoo uitgebreid maken, als het Bestuur der Gilde dit eerst aan de Stad voorstelde; want de gelden voor de Academie bestemd konden binnen de dertien jaren licht verteerd worden, en wie weet wanneer er nog eens een vrijbrief zou te verkoopen zijn.

Het wijste van al was zeker de Academie op kleine schaal, maar vasten grond te beginnen, met de studie welke het meest noodzakelijk was. Zoo deden ook de Dekens der St. Lucas-Gilde en de eerste en eenigste les, aan de Antwerpsche Academie gegeven, was die van teekenen of bootseeren naar het levend model.

Door het Bestuur des Kunstenaarskrings werd JAN NIJS, een uitgelezen man, tot tweemaal toe, naakt onderzocht en dan goedgekeurd om zijne welgeschapene leden, en de Dienende- en Oud-Dekens der Schilders-Kamer waren met het kosteloos geven van het onderricht naar dit schoongebouwde model vereerd.

De eerste maal dat de Academie geopend werd, was op 26ⁿ October 1665. In dien winterleergang werden de lessen gegeven van zes tot acht uren des avonds, durende tot den 6ⁿ Maart 1666. Daarna, in den zomerleergang van 23ⁿ Mei tot 30ⁿ September, gaf men ze des morgends van vijf tot acht uren, alle werkendagen. (31)

De oefenplaats was eene fraaie langwerpig-vierkante zaal. Door eene koperen hanglamp, met veertien bekken en voorzien van eenen blikken lichtscherm, was dit vertrek verlicht. Het was verwarmd door twee kolenvuren op koperen teilen. De leerlingen zaten op houten banken en schabellen. Hun werk was nog afzonderlijk verlicht door kaarsen, welke op hooge houten kandelaars naast hen stonden te branden. Eene blauwlakenen gordijn hing aan ijzeren geerden tegen den wand. Daarvoor stond het naakt model op een berd, dat op twee schragen rustte. Op dit slach van tafel lagen twee vierkante houten blokken, welke het model tot steun dienden, terwijl men, bij de verschillige houdingen van het lichaam, de werking der spieren bestudeerde. *

Ofschoon HENDRIK PERIS in het eerste jaar van de opening der teekenschool als *Administrateur* der Academie, en MARTEN HUYBRECHTS het volgende jaar als Academiemeester staat aangeteekend, en die eertitel na hem aan GONZALES COQUES werd opgedragen, toch mag men daarom niet veronderstellen dat slechts één leeraar toen de teekenschool voor eenen ganschen leergang bestuurde.

Tien jaren later wordt, op verzoek der Gilde, door de stedelijke Overheid afgekondigd, dat ieder Dienende- en Oud-Deken verplicht is op zijne beurt ter Academie de wacht te houden en het onderwijs te besturen, zonder dat dit als eene nieuwe schikking kan aangemerkt worden. **

Uit deze stukken blijkt dus dat, zooals later, van den beginne afaan de lessen door al de Dienende- en andere Dekens bij beurten werden gegeven, telkens afwisselende voor iedere week, zoo lang de leergang duurde.

Juist al de kunstenaars te noemen, welke bij het begin der Academie les gegeven hebben, achten wij als onmogelijk. Echter hebben wij na vele opsporingen gevonden, dat onder het getal dergenen die deze taak op zich namen, met lof mogen vermeld worden :

JACOB JORDAENS.	PEETER VAN HALEN.
ARTUS QUELLIN.	DAVID RIJCKAERTS.
JAN ERASM QUELLIN.	AMBROSIUS BREUGHEL.
JAN COSSIERS.	FRANS FRANCKEN.
ABRAHAM VAN DIEPENBEECK.	PEETER THOMAS.
MARTEN DEURWEERDERS.	HUIBRECHT SPORCKMANS.
JOOST VAN EGMONT. ***	PEETER VERBRUGGEN.

* Ouden inventaris van al wat de Gilde competeert. — Ook de rekening van dien tijde.

** Zie verder.

*** Deze kunstenaar was toen reeds uit Parijs in Antwerpen terug gekeerd.

Theodoor Boeyermans.
Antoon Goubau.
Nicolaas Fierlants.
Peeter Thijs.
Gaspar Huybrechts.

Hoe moedig ook begonnen, mocht de Academie niet in eens tot de hoogte stijgen, waarop de instellers haar wenschten te zien.

Op dit tijdstip was de St. Lucas-Gilde door een lang en moeielijk rechtsgeding gekwollen, dat haar veel geld kostte en dus de verwezenlijking der voorgenomene plannen zoo niet verijdelde, dan toch bedroevend belemmerde.

ARTUS QUELLIN.

Krachtens haar reglement, waarvoor de Schilders-Kamer immer een heilig ontzag bewaarde, mocht geen harer Leden bij eene andere Gilde worden aangenomen. De Schutters-Gilde de Jonge Handboog, had dit voorschrift durven trotseeren; en, bij deze beleedigende inbreuk op hare rechten, rekende het Bestuur der St. Lucas-Gilde het zich ten plichte dit kleine Genootschap voor het Hof van Brabant te dagvaarden. Doch tegen de ontzaglijke Gilde gebruikte het kleine Genootschap des Jongen Handboogs de list, om hardnekkig het hoofd te kunnen bieden. Zijne vereeniging met de vijf andere Gewapende Gilden maakte het even sterk en rijk aan geldmiddelen om de aanzienlijke onkosten te bestrijden en het geding door bekwame *Voorsprekers* krachtig te doen bepleiten.

Reeds bij de negen jaren duurde die van wederkanten geldverslindende twist, wanneer de Landvoogd, Graaf van Montery, de Wethouderen aanmaande die zaak spoedig af te doen. Hij

stelde voor de veete in der minne te eindigen, en benoemde als bemiddelaars de bijzonderste heeren van het Antwerpsche Magistraat. De St. Lucas-Gilde verklaarde schriftelijk zich aan het besluit der aangestelde commissie te zullen onderwerpen; doch hare tegenstrevers bleven stijfhoofdig en wilden, kost wat kost, de zaak door het gerecht doen beslissen.

De schatten der St. Lucas-Gilde smolten weg als sneeuw voor de zon. De jaarlijksche opbrengst der gezamenlijke Gildeleden beliep toen nog slechts omtrent de 2000 gulden. Daarvan werd op St. Lucas het groote eetmaal gegeven, dat nu soms wel 1300 gulden kostte, benevens het kleine dischfeest of *knor*, dat dikwijls ot meer dan 200 gulden beliep. Eene aanzienlijke somme werd voor het patroonfeest aan den kerkdienst geofferd. De vertooningen der rederijkers vereischten, insgelijks veel gelds, en honderd andere uitgaven konden met gemak de inkomsten der Gilde verzwelgen, zonder dat zich daarbij nog rechtsgedingen kwamen voegen.

Het proces ging weder, even traag als vroeger, zijnen gang. Het verslond nog aanzienlijke gelden van de beide partijen. Slechts na achttien jaren geduurd te hebben, werd er door den invloed van den schranderen Raadsheer des Konings, den Markgraaf van Herzelles, op 3n Augusti 1679 eene voorwaarde geteekend, die langs beide zijden verzoening bracht.

Bij de herkiezing tot Deken van den ieverigen Gonzales Coques, welke veel voor den verkregen vrede had bijgedragen, werd de Heer van Herzelles en zijne gemalinne Isabella de Condé op een overheerlijk St. Lucas-feest genoodigd, met al de Heeren welke hadden medegewerkt om het verdrag in vriendschap te sluiten. Dat daartoe alweder groote sommen werden verbruikt dient niet gezegd te worden.

Al deze geldverslindingen verlamden niet alleen de werking der Academie, maar ook werd deze verlamming door al de Gildebroeders welhaast gevoeld, en vele klachten werden ingediend om de Vereeniging te redden van de vernietiging, waarmede zij door het ijdel worden der kas bedreigd werd.

Die vrees van ondergang was niet ongegrond. De St. Lucas-Gilde, voorheen zoo rijk, had thans nog slechts éene gekochte rent van 1200 gulden. De inkomst daarvan was ten voordeele der Academie en der armbus. Van in 1671 noopte de nood haar reeds deze rent in te trekken. De Oud-Deken Marten Huybrechts nam alsdan de helft daarvan op zich. In 1677 was de Gilde door schulden genoodzaakt nog 300 gulden dier rent aan haren behulpzamen Oud-Deken te verkoopen, en drij jaren nadien moest Marten Huybrechts het laatste gedeelte dier rent van 1200 gulden ook overnemen, om de Gilde uit den nood te helpen. *

Bij dezen neteligen toestand had zich sinds lang eene tweede oorzaak van verderf, even noodlottig voor onze Academie, gevoegd.

Had men zich bij de instelling der teekenlessen gretig getoond om de leerlingen te mogen onderwijzen, nu was voor vele nieuw gekozenen die bestendige taak een last geworden.

Bij het afsterven van menigen schilder en beeldhouwer had men door den jaarlijkschen keus soms al eenen boekdrukker tot Deken moeten aanstellen, die dus voor het bestieren der teekenschool niet geschikt was. De anderen, zich te weinig in getal wanende, rekenden den last te zwaar en poogden zich van den verplichtenden dienst los te wringen met het betalen hunner doodschuld, waarna ze van de Gilde ontslagen waren.

Zulke gevallen waren rampzalig voor de Academie en verzwakten tevens het goed bestuur der Gilde.

De Dekens, wien de bloei der teekenschool en het in voege blijven des Kunstenaarskrings nog aan het harte lag, riepen de hulp in van het Magistraat. In het vertoog, der Stad toegezonden, was verklaard, dat sedert eenigen tijd vele Leden der Schilders-Kamer, na de voordeelen der Vereeniging te hebben genoten zich wisten vrij te koopen, met het betalen van eene geringe doodschuld, op het oogenblik dat zij als Dekens der Gilde zouden van dienst moeten zijn. Dat was ondankbaar en baatzuchtig, en gewis zou het de Schilders-Kamer, in den grond boren, hadden de Dekens daarover niet luide geklaagd.

Het Stadsbestuur, dat de St. Lucas-Gilde te recht kende als de bakermat der grootste kunstenaren, trok zich de zaak in gemoede aan, en zij bewees der Schilders-Kamer geen geringen dienst met in den Maandagschen-Raad, op 12n September 1672, te beslissen, dat de Deken, welke bij levenden lijve van de Gilde zou willen scheiden voor doodschuld 100 gulden moest betalen. **

Door de vrijkooping van het Dekenschap zoo aanzienlijk te maken waren zij, die er toe gekozen werden, verplicht hetzelve te aanvaarden. Dus zou de behoefte aan goede bestuurders spoedig voldaan zijn. Maar, hetzij de Dekens den moed verloren omdat de dienst te zwaar was, hetzij ze het nut der Gilde niet meer bewust waren, zij schenen hun ambt met tegenzin te bekleeden, vermits zij dikwijls aan hunne plichten te kort bleven.

Bij volle Kamervergadering van 14n December 1676 besloot het Bestuur der Gilde aan het Magistraat te verzoeken, een bevel af te kondigen, dat iederen Deken op boet zou verplichten zijne wacht ter Academie te doen en ook de Kamervergaderingen en de missen bij te wonen. ([32]).

In een vertoog op 18n dier maand het Stadsbestuur toegezonden, klaagden de nog ieverige Dekens, dat de goede gang der Academie onderbroken was door eenige hunner collega's, welke afwezig bleven, zoo op de kunstoefeningen als op de Kamervergaderingen. ([33]) Wanneer men deze nalatigen daarom strafte met eene boet, dan weigerden zij zelfs die te betalen. Hierom vroeg het Bestuur der Gilde dat de Stad, door een wettelijk bevel af te kondigen, de onwilligen zou dwingen hunne plicht jegens de Gilde te vervullen of zoo niet, te boeten.

* Stadsarchieven. *Request-Boeck.* Anno 1679-1680, fol. 249 verso.

** Archieven der St. Lucas-Gilde. Parkementen register, n° I, fol. XL.

In den Maandagschen-Raad van 4ⁿ Januari van het volgende jaar, werd, om den goeden gang der Gilde te verzekeren, eene boet vastgesteld van 5 stuivers voor dengene, welke de Kamervergaderingen slechts gedeeltelijk zou bijwonen, en 10 stuivers, als men gansch afwezig bleef. Om de Dekens tot het vieren van den kerkdienst te dwingen, stelde men eene boet van 6 stuivers, voor alwie in de zondagmisse of op de begrafenissen niet tegenwoordig was, en hij die de groote misse op St. Lucas-dag dorst verzuimen of alsdan niet ten offer ging, verbeurde niet min dan 30 stuivers. Tot het in voege houden der teekenschool was er

JACOB JORDAENS.

besloten, dat ieder Deken verplicht was, op boete van 12 stuivers, bij zijne beurt, ter Academie de les te geven en de orde te handhaven. (34)

In Augusti van hetzelfde jaar werd de Academie ook nog door het Magistraat begunstigd. De Stadsbibliotheek bestond toen ook ter oostzijde boven de Borze, in den hoek naast het uurwerk.

Bij het afsterven van meester MELCHIOR HAECK, Oud-Burgemeester en eersten Raadpensionaris van Antwerpen, die ook het ambt van Boekbewaarder bekleedde, werd meester ANDRIES VAN VALCKENISSE in dezes plaats tot Bibliothecaris benoemd. Deze nieuwe keus bracht een overzicht van al de boeken te weeg, en, bij een onderzoek der bibliotheekzaal, besloot het Collegie dezelve naar het stadhuis te verplaatsen.

Daardoor kwam er tusschen de Academie en den toren der Borze, eene ledige plaats, welke dan ook aan de Schilders-Kamer ten dienste der teekenschool werd afgestaan.

Voorzeker zal deze nieuwe gunst de kunstoefening vergemakkelijkt hebben; maar het mangelde er nog aan goede orde om de lessen naar behooren te kunnen geven.

Het stedelijk bevelschrift van 4n Januari 1677 was hoofdzakelijk voor de Gilde afgekondigd. De Academie was er ter nauwernood, voor wat de Dekens zelven betrof, door twee artikels in aangeraakt, ofschoon de jonge kunstenaars, door het hun eigenluimig karakter, den leeraren het onderwijs soms nog al moeielijk maakten, en er dus wel een ernstig reglement in de Academie van noode was. Dit gevoelden de Dekens ook weldra. In Vergadering van 11n December 1684 werd door hen eene verordening voor de teekenschool opgesteld, die als de eerste onzer Academie mag gerekend worden. (35) Daarbij had ieder Deken, tijdens zijne beurt van toezicht over de Academie, de macht den leerling, welke zich niet naar wensch gedroeg, te straffen of weg te zenden, zonder dat een andere Deken, in de volgende week dezen weder kon toelaten, indien hij, die hem gestraft had, zich daartegen verzette. De Deken, welke dit besluit dorst overtreden, verbeurde 3 gulden ten voordeele der armbusse. Ook mocht geen der leerlingen vóór zes uren op de studiezaal komen.

Deze maatregel moet in den beginne goede gevolgen gehad hebben; doch slechts zes jaren nadien werd er reeds over die kleine verordening heen gezien, en het Bestuur der Gilde was dan ook genoodzaakt het gezag van het Magistraat daarbij in te roepen. Alzoo werd een vorm van reglement door de Dekens-leeraren op 26n October 1690 den Wethouderen toegezonden. (36)

Meester Leonel Stevens, Binnen-Burgemeester, en de Stads-secretaris, meester Andries van Valckenisse, werden door het Collegie benoemd, om het voorgelegd reglement te onderzoeken.

ANDRIES VAN VALCKENISSE.

De stedelijke Overheid, welke den bloei der kunst immer zooveel mogelijk ter harte nam, en ook het onderwijs door goede tucht altoos trachtte te bevoordeelen, rekende het zich ook ten plichte voor den vooruitgang der teekenschool te zorgen.

Op den 6n November 1690 werd door den Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Raad van Antwerpen een reglement afgekondigd, waarbij, voor de eerste maal van hooger hand, de orde en goede gang van het onderwijs in de Academie was voorgeschreven. (37)

Eerst werden de Dekens nogmaals ernstig aangemaand, de week dat het hunne beurt was van de les te geven, stipt op het uur ter Academie te zijn, om de regeltucht te handhaven en de leerlingen te nopen, om naarstig en met onberispelijk gedrag het onderwijs te genieten, en hen juist ten zes uren daar te doen zijn, op straf van niet meer binnen te worden gelaten.

Al degenen, welke de lessen wilden bijwonen, moesten een bewijs van hunnen meester toonen, waarbij deze verklaarde zijnen leerling bekwaam te kennen om de les naar het levend model op de Academie te kunnen volgen.

Ook moesten zij voorzien zijn van een schrift, getuigende van hun goed en eerlijk gedrag. Zij die werden aangenomen moesten plechtig beloven zich behoorlijk te zullen gedragen en aan de leeraren gehoorzaam te wezen. Indien deze oordeelden dat een leerling nog niet ver genoeg gevorderd was, om naar het levend model te teekenen of te bootseeren, dan moest hij zich, zonder tegenspraak, naar den wijzen raad der Dekens, eerst beter oefenen, om later in de Academie te worden opgenomen.

Zij die door onbetamelijk gedrag de rust en het onderwijs stoorden, zouden van de Academie worden gebannen voor zoo lang de Dekens dit goed vonden.

Ieder leerling was verplicht gedurende de les stil en ieverig er

voordeel uit te trekken en niet vóor klokslag acht uren den arbeid te staken.

Ook zou hem de Academie worden ontzegd, die eenen zijner makkers ongeoorloofd binnenbracht. Als men vreemdelingen wilde inleiden, moest men zich eerst tot de Dekens wenden, op straffe van 3 gulden boete, welke men voldoen moest vooraleer nog tot de Academie toegelaten te worden.

Niemand mocht schimpdichten of ontstichtende spreuken of teekeningen maken, noch naar de les brengen, op straf van voor altijd uit de Academie gesloten te worden, onverminderd de vervolging welke de heer Schout hun dan nog zou doen ondergaan.

Men mocht malkaâr geen nadeel doen noch wenschen, op zware straffen en eene boete van 3 gulden.

Streng was het ten laatste verboden in of omtrent de vier kwartieren der Borze straatgerucht of onbetamelijkheden te plegen.

Op straf van weggejaagd te worden was het model verplicht oogenblikkelijk de Dekens het over te brengen, wanneer hij een leerling iets zag uitzetten dat door het reglement verboden was.

Zoo gewichtig eene verordening van hooger hand, moest zeker eene strenge regeltucht in de Academie doen heerschen. Nogtans geene drij maanden nadien, of de Dekens der Gilde zagen zich andermaal verplicht een vertoog onder vorm van verordening aan de Stad te sturen. Eenige punten waren in het jongste reglement vergeten en daarom vroegen de Academiemeesters, op 12ⁿ Januari 1691, deze bij te voegen. (38) Het gold eenige drinkpenningen welke de leerlingen van ouds gewoon waren jaarlijks aan het model te geven, voor het zuiverhouden der teekenzaal. Nu had men dit oud gebruik opgeschorst. Eenige kwaadwilligen, verklaarden de Dekens, hadden de anderen opgemaakt het model voor zijnen nederigen arbeid niet meer te betalen. — Misschien wel om zich te wreken over het strenge reglement, waarvan eenige artikels voor onze vrijzinnige jonge kunstenaren wat drukkend schenen. — De leeraren oordeelden deze kleine weêrspannigheid onteerend voor de koninklijke Academie en nadeelig voor het onderwijs. Om het kwaad in den wortel uit te roeien, verzochten zij het Stadsbestuur, bij het vroeger afgekondigd reglement te voegen : dat ieder leerling zou gehouden zijn, jaarlijks 12 stuivers te geven aan het model, voor het schoonmaken der studiezaal.

Even als voor het groot reglement werden meester Leonel Stevens, en meester Andries van Valckenisse benoemd, om het voorstel te onderzoeken. (39)

De Stad voldeed aan het verzoek der Gilde en gaf den leerlingen daarbij nog eene ernstige vermaning, door hen de groote verordening van 6ⁿ November laastleden met al hare straffen en boeten nog eens te herinneren. (40)

Deze ernstige middelen deden de Academie weder gansch herleven. In alles kwam meer orde, en toen begon men ook beter aan te teekenen wat van belang was voor de Academie.

Op 9ⁿ November 1691 werden door de Dekens en Bestuurders der Academie, tusschen negen-en-dertig kampers naar de plaatsen, de drij eerste toegekend : *

1° aan Jan Peeter IJkens, schilder.
2° » Jacob van Hal, »
3° » Hendrik van de Put. »

De Dekens welke toen op beurt het toezicht over de Academie hadden, waren:

1e week.

Gaspar Peeter Verbruggen, schilder.
Jan Baptist Tijssens. »

2e week.

Peeter Sion, schilder.
Theodoor Verbruggen, beeldhouwer.

3e week.

Gaspar Bouttats, (prins der Gilde,) plaatsnijder.
Gustaaf Graet. **

4e week.

Marten Verhulst.
Hendrik Verbruggen, beeldhouwer.

5e week.

Ignatius van Coukercken, plaatsnijder.
Godfried Maes, schilder.

6e week.

Jan Baptist de Wree, beeldhouwer.
Geeraard Donck.

7e week.

Jan Peeter van Bredael, schilder.
Cornelis Mertens.

8e week.

Lodewijk Pauwels.
Peeter IJkens, schilder.

Zonder merkelijke veranderingen ging het onderwijs naar het leven zoo voort tot het einde van 1692.

* Archieven der St. Lucas-Gilde. Register n° 12, fol. 1 en volgende. (1691-1746).

** De Dekens zonder beroep aangeteekend zijn geene kunstenaars en hielden slechts de orde terwijl hun collega de les gaf.

WAPEN DER ST.-LUCAS-GILDE, IN DE GLASRAAM HARER KAPEL.

BORSTBEELD VAN MAXIMILIAAN EMMANUEL, HERTOG VAN BEIEREN.

II.

Op den 18n Februari van het jaar 1693 deed Maximiliaan Emmanuel, Keurvorst en Hertog van Beieren, te Antwerpen zijne plechtige intrede, als nieuw Gouverneur en Kapitein Generaal der Spaansche Nederlanden.

Dit vorstelijk bezoek in onze stad moest aanleiding geven tot eene merkelijke verandering aan de studie op onze Academie.

Het Bestuur der St. Lucas-Gilde was op 20n dier maand bijeengeroepen. Het besloot van des Hertogen tegenwoordigheid in Antwerpen gebruik te maken, om hem uit te noodigen de Schilders-Kamer en de Academie te komen bezichtigen. Bij die gelegenheid zou de Greffier der Kamer, Philips Frans de Wale, voor den Landvoogd, lezing geven van het reeds opgesteld vertoog, om nog vier groote vrijbrieven te bekomen ten voordeele der Academie. De Vergadering verzocht den Opper-Deken, Hendrik van Soest als vriend, tot het welgelukken van het voornemen mede te werken. Den Onder-Deken en Prins der rederijkers, Willem Kerricx, vroeg men aan zijne echtgenoote, Barbara Ogier, het verzoek te doen een tooneelspel voor de gelegenheid op te stellen. (41)

Den volgenden dag was reeds alles vaardig, om den Vorst te ontvangen.

Heel het verblijf der Gilde was versierd alsook de trap die er heen leidde.

De Hoofdman der St. Lucas-Gilde, JAN BAPTIST GREYNS, Schepene der stad, omringd van de Dienende- en Oud-Dekens, voorzien van brandende witte flambeeuwen, ontving den Hertog en zijn gevolg met volle plecht en leidde hem boven de Borze, op de Schilders-Kamer. (42)

Na het ontvangen der gewone huldebewijzen van de talrijke aanwezigen op de zaal, nam de Landvoogd plaats en de taak der rederijkers des Olijftaks ving aan.

Het muziek, dat den Hertog verwelkomd had, speelde een openingsaria en het doek ging op. Het tooneel verbeeldde het Scheldestrand met de stad Antwerpen in het verschiet.

De vertoonde poëzie van de dochter onzes gunstig gekenden tooneelschrijvers, WILLEM OGIER, had voor titel « *De vereenigde kunsten.* » Het stuk was zinnebeeldig voorgesteld door de stad Antwerpen, door Apollo, god der poëzie en door de Schilder- en Beeldhouwkunde. Deze maakten beurtelings den lof des Landvoogds en der Scheldestad als metropool der kunsten en des handels.

Onmogelijk kon het blijspel meesterlijk zijn. Daartoe had de tijd ontbroken. De schrijfster wist ook dat er lamme verzen in haar dichtstuk waren geslopen, en daarom kwam zij op het tooneel verschooning vragen, zeggende: dat zij nog dag en nacht had moeten werken om het aldus gereed te krijgen.

Het strekte niettemin de jeugdige dichteresse tot eer, dat zij den moed had eene zoo vlugge onderneming te doen in het belang der kunst. Al werd het stuk, bij gebrek aan studie, nog zwakker voorgedragen dan het eigenlijk was, toch bereikte het zijn doel; want bij het einde van het blijspel maakte de Greffier der Kamer van de gunstige stemming des vorstelijken aanschouwers gebruik, om hem het vertoog ten voordeele der Academie voor te dragen.

MAXIMILIAAN aanhoorde het verzoek met welgevallen. Aan den Koning van Spanje, KAREL II, (zoon van wijlen PHILIPS IV) in wiens name de Hertog hier regeerde, was het vertoog gericht. Het was lang en naar de gewoonte der rederijkers overdreven en in hoogdravende zinnen opgesteld. In hedendaagschen stijl samengevat behelsde het:

« Sire,

» Uit hoogloffelijker herinnering en zaliger gedachtenis is door » wijlen PHILIPS IV den 6n Juli 1663 aan de St. Lucas-Gilde » geoorloofd eene Academie te stichten en te bestieren, om de » jonkheid te oefenen in de geprezene kunsten der schilders, » beeldhouwers, plaatsnijders, goud- en zilverdrijvers, glas- » schilders, printers en drukkers. Naar hun vermogen hebben de » Dekens die Academie zoo ingericht en vervoorderd, dat, tot » lof der Gilde en ter eere van Antwerpen, de kweekelingen der- » zelve door hunne kunst, schitteren en uitmunten in al de deelen » der wereld, en dat zij gehuldigd worden aan alle koninklijke pa- » leizen en bij Prinsen, Hertogen en andere heeren. Om zulke » kunstenaren voort te brengen hebben de Leden der Schilders- » Kamer noch moeite noch kosten gespaard; zoodanig, dat er » meerder is uitgegeven dan de inkomsten der Academie het toe- » lieten. Uit oorzake van den slechten tijd is de opbrengst der » acht vergunde vrijbrieven niet meer toereikend, om zoo nuttig » en vermaard eene Academie te onderhouden. Daarom wendt het » Bestuur der St. Lucas-Gilde zich tot U en vraagt ootmoediglijk » ten voordeele der Academie, nog acht groote vrijbrieven of » zoo vele het den Vorst gelieft te verleenen. »

De Landvoogd, die niet vatte dat de Greffier DE WALE den roem van heel onze Vlaamsche School, ten onrechte, aan de eenvoudige teekenklas had toegekend, wist geene opmerkingen te maken, om zich uit den strik te warren, waarin het Bestuur der Gilde hem had gelokt. Het Antwerpsch Magistraat, dat daar ook aanwezig was, sprak in het belang der Schilders-Kamer. Men leidde den Vorst in de Academie, waar leeraren en leerlingen opzettelijk druk aan het werk waren; men bracht hem voor de pronkstukken der oude meesters, welke MAXIMILIAAN als een echt kunstkenner bleef bewonderen. Eindelijk kon hij niet anders meer doen, dan het vertoog aanvaarden, en beloven alles wat in zijn vermogen was te zullen gebruiken, om de Academie te begunstigen.

Alhoewel die belofte den Hertog afgedwongen was, hield hij niettemin zijn woord.

Nog denzelfden dag zond hij het vertoog der Gilde naar den stedelijken Raad van Antwerpen en vroeg in naam des Konings het gevoelen der Stad desaangaande. (43)

Ons Magistraat zou het verzoek der Dekens ten volle hebben ingewilligd; maar, even als in 1663, verzetteden de Gewapende Gilden zich andermaal tegen het bevoordeelen der Schilders-Kamer. Zij verklaarden: dat hunne vrijbrieven maar luttel meer opbrachten, en wanneer de St. Lucas-Gilde nu nog acht andere bevrijdingen zou mogen verkoopen, dat daardoor hunne inkomsten zoodanig zouden inkrimpen, dat zij den bestendigen dienst aan de stad door gebrek zouden moeten staken. Bovendien, luidde hunne opmerking, van de acht vrijbrieven die de Schilders-Kamer bezat, kon de Academie gemakkelijk onderhouden worden, zooals zij thans bestond. Want, schimpten zij, voor de vertooningen welke de Olijftak verplicht is jaarlijks te geven heeft zij vijf-en-zeventig kleine vrijbrieven uit te wisselen.

De Officieren der burgerlijke wacht gingen verder. Zij verklaarden, dat hunne benden dag en nacht de stad moesten bewaken tegen de aanvallen des vijands, en zij dus noodzakelijker waren dan de Kunstenaarsvereeniging. Vergunde men de St. Lucas-Gilde nogmaals acht groote vrijbrieven, zoo daalden de hunne weder in waarde en de krijgsmacht der stad zag zich van het onontbeerlijke ontbloot.

De St. Lucas-Gilde had dra onderschept wat men tegen haar

smeedde. Op 3^n Maart legde zij eene vergadering, waar de Dekens met den Dienenden- en Ouden-Eed beraadslaagden, om hunne aanvraag te beschutten tegen de beknibbelingen der Wakende Gilden. Verschillige stelsels van verdediging werden voorgedragen. Een der gewichtigste daarvan was, dat men de Academie, bij middel der nieuwe vrijbrieven, zou vermeerderen met eene teekenklas naar antieke plaasterbeelden en oefening in de doorzichtkunde. De Greffier der Kamer moest uit de onderscheidene voorstellen een besluit trekken en daarvan een schriftelijk opstel maken, dat aan den stedelijken Raad zou toegezonden worden. De Opper-Deken Hendrik Van Soest werd gelast aan het Hof de zaak gade te slaan en voor te spreken. *

Nogtans, al deze maatregelen oordeelde men nog niet voldoende. Des Landvoogds woord kon gewis bij den Koning voor of tegen de St. Lucas-Gilde beslissen. Het was dus hoogst noodig zich van zijne genegenheid te verzekeren.

Toen Maximiliaan de Schilders-Kamer bezocht, had hij met voorliefde de oogen geslagen op twee fruittafereeltjes van Cornelis Martens. Op de Kamervergadering van den 5^n dier maand werd besloten, die beide schilderijtjes den eigenaar af te koopen voor 200 gulden, welke som van Soest voor de Gilde verschoot. Deze aangekochte stukken waren bestemd om den Hertog vereerd te worden, en aldus van zijne voorspraak bij den Koning verzekerd te zijn. Op zijne reis naar Brussel nam de Opper-Deken deze geschenken met zich, en hij ging ze Maximiliaan zelf aanbieden, terwijl hij die gelegenheid waarnam, om de St. Lucas-Gilde en hare Academie nogmaals onder's Hertogen bescherming te stellen.**

De Antwerpsche Regeering had al het voor en tegen aangaande de vrijbrieven kalm gevolgd. Na rijpe overweging nam zij een besluit, waarbij men van wederkanten vrede had. De Gewapende Gilden mochten niet benadeeld worden; maar toch wenschte het Magistraat den bloei der Academie; want, zij was de bakermat der kunstenaren. Temeer moest de Schilders-Kamer bevoordeeld worden, nu zij beloofd had, het kunstonderwijs nog uit te breiden. Wijs handelde men dus met de helft der acht vrijbrieven af te trekken, om de jaloerschen te voldoen, en er toch vier aan de Academie te verleenen, om de kunsten aan te moedigen. Over geen vrijbrief zou mogen beschikt worden zonder de kennis van het Magistraat, en tevens zou er gewaakt worden, dat alle ontvangene gelden werden gebruikt tot uitbreiding van het kunstonderwijs. Zoo was het gevoelen over het vertoog der St. Lucas-Gilde dat op 9^n April van stadswege den Landvoogd werd toegestuurd. (44)

Het gezantschap van Deken van Soest aan het Hof te Brussel was met een goeden uitslag bekroond. Zooals de stad Antwerpen het voorstelde werd aldaar aangenomen de St. Lucas-Gilde voor hare Academie nog vier groote vrijbrieven te geven, gelijk de acht in 1663 haar door Koning Philips IV geschonken.

* Archieven der St-Lucas-Gilde. Resolutie-boeck. Anno 1659-1729, fol. 61 verso.

** Archieven der St-Lucas-Gilde. Resolutie-boeck. Anno 1659-1729, fol. 62.

Dit diploma der vier nieuwe vrijbrieven, in het Nederduitsch opgesteld, werd op 9^n Mei 1693 te Brussel gegeven in name van Karel II. (45) Deze vrijbrieven waren vergund onder de voorwaarden in het diploma van Koning Philips IV reeds vermeld. Enkel was er in aangeteekend, dat jaarlijks niet meer dan één dier bevrijdingen mocht uitgegeven worden en zelfs geen, wanneer het toeval wilde dat er een der acht vroeger verkregene openviel, welke dan weder kon verkocht worden.

Het stuk was aan de Regeering van Antwerpen gezonden en op 17^n der maand Mei kwam het Bestuur der Gilde dit op het Collegie afhalen. Groote feest was het op de Schilders-Kamer toen de Opper-Deken Van Soest en de Onder-Deken Kerricx met de andere Bestuurders der St. Lucas-Gilde, het nieuwe koninklijk diploma aldaar brachten.

Het plan van den nieuwen tak van onderwijs was wel ontworpen, maar de middelen ontbraken om dit uit te voeren.

Sedert acht jaren was er geen enkele der eerste vrijbrieven opengevallen. Erger nog, voor de vier nieuw bekomene kon men nu geene koopers vinden. Niettemin vergde de bloei der kunst, dat er eene mindere oefening dan die naar het levend model ter Academie wierde ingericht. De rampzalige tijd drukte nog immer noodlottig op de kunst. Het getal goede meesters verminderde steeds; en, naarmate het onderwijs in de werkhuizen verzwakte, moest het ter Academie versterkt worden. Er stond derhalve voor de Schilders-Kamer niets te doen, dan schulden te maken.

Een vertoog werd op 19^n September van dit jaar het Stadsbestuur toegezonden. Daarin klaagde de Gilde haren nood en vroeg zij om de voorwerpen harer Kamer te mogen belasten met eene rent van 1200 gulden. * De Stad stond dit verzoek toe, op voorwaarde dat de rent deels zou worden afgelegd, zoodra het gelukken zou eenen der vrijbrieven te verkoopen.

Op 9^n December daarna, mocht de Gilde zich verheugen den eersten der vrijbrieven te kunnen aan den man brengen, voor de somme van 400 gulden. ** Ondanks hare belofte, smeekte zij de Stad, de opbrengst des verkochten vrijbriefs te mogen behouden, daar de inrichting der nieuwe oefenklas voorhanden was en dit groote uitgaven zou vereischen. *** De bloei der kunst lag het Antwerpsche Magistraat nauw aan het harte, en bijgevolg was zij wegens de Schilders-Kamer zeer toegevend.

Op 20^n Januari 1694 wendden de Dekens der St. Lucas-Gilde zich alweder tot de stedelijke Regeering. Ditmaal was het om de noordzijde boven de Borze te bekomen tot eene nieuwe teekenzaal. (46)

Het was van algemeen belang en tot vervordering der jonge kunstenaren noodig, verklaarden de Dekens, eenen leergang naar goede plaasteren beelden in te richten. Langs dien weg moesten de

* —Request-Boeck. Anno 1693, fol. 226 verso.

** » » » » » 12

*** » » » » » 33 verso.

leerlingen opgeleid worden naar de hoogere klas, om hen met vrucht naar het levend model te laten studeeren.

Drij heeren van het Magistraat werden benoemd om met het Bestuur der Gilde de aangevraagde plaats te bezichtigen. (47) Hun verslag was de Schilders-Kamer voordeelig. Op 8n Februari van hetzelfde jaar oorloofde het Collegie aan de St. Lucas-Gilde, van de gaanderij der noordzijde boven de Borze gebruik te maken voor eene teekenklas naar het plaaster. (48)

De opbouw der nieuwe studiezaal werd dan oogenblikkelijk begonnen. Zij was voltooid tegen het begin des winters van, hetzelfde jaar. De somme, daartoe uitgegeven, verstomde de Gilde zelve, want zij beliep tot 3480 gulden. Vergeleken met de kosten van den opbouw der eerste Academiezaal, zou deze somme overdreven schijnen. Maar er dient in aanmerking te worden genomen, dat de Gilde zich niet had vergenoegd met eene zaal voor de studiën naar het plaaster te bouwen. Ook de oude Academie onderging merkelijke veranderingen. Zelfs het tooneel des Olijfstaks werd van de zuid- naar de noordzijde overgebracht, en op de Schilders-Kamer al de kunststukken herplaatst.

Nog twee vrijbrieven had men reeds kunnen verkoopen. Dan, na al hare beschikbare gelden te hebben uitgegeven, was de Gilde, om zulke zware schulden te voldoen, nog verplicht zich tot de Stad te wenden, om oorlof te vragen voor het uitwisselen van den laatsten vrijbrief en om eene rent van 3000 gulden te mogen lichten op hare meubelen. * De Stad kon niet anders dan dit verzoek inwilligen, maar zij bezwoer de Dekens alsdan toch al de oude schulden der St. Lucas-Gilde af te leggen.

Hoe hardnekkig er ook tegen de armoede diende geworsteld te worden, toch bereikten de kunstenaars hun doel. Bij den aanvang des winterleergangs van het jaar 1694 werd ook de nieuwe Academie naar het plaaster geopend.

De dienstvaardige tooneelschrijfster, Barbara Ogier, had ter inwijding des nieuwen taks van onderwijs weder een dichtstuk voor de rederijkers des Olijftaks samengesteld. Het was getiteld : « *De verrijkte Academie* » en opgedragen aan de heeren van het Magistraat, welke bij de voorstelling tegenwoordig waren. Toen het blijspel ten einde was, trad de rederijker, die Apollo voorstelde, van het tooneel, terwijl hij in ronkende alexandrijnen den lof der kunst en harer weldoeners de heeren Wethouderen van Antwerpen maakte. Voorafgegaan van eenige spelende muzikanten, en gevolgd door het Stadsbestuur en al de aanwezigen, trok de god der dichtkunst in stoet de nieuwgebouwde teekenzaal in, waar de leerlingen aan de studie waren.

De St. Lucas-Gilde was jegens hare weldoeners zeer erkentelijk. Als dank aan de vorstelijke beschermers der schoone kunsten werden twee medaljons, de afbeeldsels van Philips IV, stichter der klas naar het leven, en van Karel II, zijnen opvolger, die de Academie met den leergang naar het antiek begiftigde, boven den ingang van elke studiezaal gehangen, in eenen geschilderden krans van kunstgereedschappen. Willem Kerricx, de vermaarde dichter-beeldhouwer, beitelde bovendien uit wit marmer het borstbeeld des Landvoogds Maximiliaan en dit werd in de groote zaal ter oostzijde onder eene koepel gesteld, ter eere des Hertogen.*

Door het openen der tweede Academie of klas der oefeningen naar de plaasterbeelden was de moed der kunstenaars weder heropgewekt. Veel moeite, veel opoffering had het gekost, om die groote herbouwing der studiezalen te ondernemen, maar nu zij voltooid waren, was de geledene kommer hun eene zoete herinnering. De Schilders-Kamer mocht trotsch zijn op de leerlingen, welke op dit tijdstip hare Academie bezochten. Niet alleen de beginnelingen in de schilderskunst, maar ook zij die reeds meester waren verklaard, kwamen zich nog volmaken op de klas naar het levend model. Daartoe had de inrichting der plaaster-Academie veel bijgedragen. Al wie in het teekenen of bootseeren naar het leven nog te onbedreven was, werd naar de oefeningen der plaasterbeelden verzonden. Aldus bestond er eene hoogere en lagere klas, welke de meest gevorderden van de min bekwamen afscheidde. Dit had een dubbel voordeel. Het lokte tot de studie naar het leven nieuwe goede leerlingen, welke anders die lessen niet bijwoonden, omdat zij daar soms naast hunne eigene kweekelingen moesten zitten. Langs eene andere zijde bracht het den iever in de mingevorderden, welke al hunne krachten inspanden om alras waardig te zijn ook naar het levend model te studeeren.

Door dezelfde Dekens, die de oefeningen naar het leven bestierden, werden ook de lessen naar het antiek gegeven. De beelden, welke tot model dienden waren Hercules, de Gladiator en een Sater. Wellicht waren er nog andere, doch wij vonden ze nergens aangeteekend.

In de hoeken der zaal stonden de modellen, die niet in gebruik waren. Het beeld, dat tot de studie in gebruik was, stond op een voetstuk, vóor de groote koperen hanglamp met zes bekken, die gedekt waren met eenen lichtscherm die de klaarte in overvloed op het beeld kaatste. De leerlingen zaten in eenen halven kring om het model; de teekenaars voorop, en achter deze de bootseerders. Allen arbeidden onder de leiding en het waakzaam oog van den Deken-leeraar, wiens beurt het was de Academie te bestieren.

Beloofde deze dubbele studie de kunst weêr te zullen doen bloeien, het gebrek kwam ook spoedig weêr alle hoop op goede vruchten verijdelen.

Het verslag eener Kamervergadering door de Dekens der St. Lucas-Gilde op 8n Mei 1699 gehouden, spreidt eenig licht over den toestand van het kunstonderwijs, waarover men anders op dit tijdstip luttel aangeteekend vindt. (49)

* — Request-Boeck. Anno 1695, fol. 99, verso.

* Archieven der St. Lucas-Gilde. Resolutie-Boeck. Anno 1659-1729, fol. 63. Dit borstbeeld staat thans in het Museum van Antwerpen, dragende N° 528.

De Hoofdman der Gilde, JAN KAREL VAN HOVE, Oud-Burgemeester en dienstdoende Schepene van Antwerpen, met de Dekens MATHIJS VAN AFVIJN, GASPARD JACOB VAN OPSTAL, WILLEM KERRICX, THOMAS MAES en CORNELIS DE CLE waren op die zitting tegenwoordig. Dit gering getal van aanwezige Dekens bewijst, dat de voorheen zoo bloeiende Vereeniging op den weg des ondergangs was. Als de heilige belangen der kunst in de Schilders-Kamer verhandeld werden, dan waren er daar vroeger meer talenten te vinden. Nu waren al de Ouderlingen der Gilde te huis gebleven, daar zij toch geene hoop hadden iets beter te kunnen beslissen dan de Dekens, welke den Dienenden- en Ouden-Eed uitmaakten.

Alweder was het de armoede, welke op die vergadering de inkrimping van het onderwijs aan de dagorde had gesteld.

GEERAARD THOMAS, de Deken-Penningmeester had den heer Hoofdman blootgelegd, dat er geene middelen meer waren, om de Academie naar het leven, noch die naar het plaaster open te houden gedurende den winter.

Die St. Lucas-Gilde welke eens ALBRECHT DURER door haren rijkdom verbaasde, kon heden vuur noch licht bekostigen, om hare jonge Leden een onontbeerlijk onderwijs te laten genieten. Er werd besloten voortaan de Academie alleen des zomers open te houden, te rekenen van den eersten werkendag der maand Mei tot half September.

Daarbij, de tijd der studie bleef nog dezelfde als toen er ook een winterleergang bestond. Zoowel de klas naar het plaaster, als die naar het leven duurde slechts twee uren. Het nieuwe model, JAN BALLIN, ontving daar voor slechts 8 stuivers, maar wat de kunstenaars tot lof verstrekte, zij hadden hun model vrijgekregen van de burgerlijke wacht, met aan de Stad een vertoog te schrijven, waarin zij beweerden niet te kunnen studeeren naar een lichaam dat des nachts geene behoorlijke rust genoot.

Bij het begin des leergangs zou alsdan, op de klas naar het leven, de kampstrijd voor de plaatsen geschieden. Ten halve des zomers had hij weder plaats; en voor de klas naar het antiek telken male acht dagen nadat de werken der andere klas beoordeeld en de plaatsen toegekend waren.

Dit zelfde jaar begonnen de studiën op 11n Mei. De St. Lucas-Gilde hield dan ook weêr eene vergadering om het bestier der Academie te regelen. ([50]) Er werd toen vastgesteld de beurt van leeraar geene week meer te laten duren; maar slechts drij dagen, zijnde de bepaalde tijd binnen welke ieder zijne les moest afhebben. Na dien tijd werd het model van stand veranderd. De Dekens waren immer twee en twee om den dienst der Academie te doen. Van daar, dat er, bij gebrek aan kunstenaren, telkens een Deken-boekdrukker of schilderijverkooper met eenen kunstenaar de Academie bestierde. De eerste bewaakte de regeltucht, terwijl de laatste met woord en voorbeeld de leerlingen oefende. Op die zelfde zitting werd nog besloten, dat tijdens den wedstrijd voor de plaatsen en niet vooraleer deze toegekend waren, een meester op de zaal mocht komen. De kampers mochten elkaâr ook geene schetsen laten zien. Degene welke bij het begin van den strijd niet tegenwoordig waren, moesten achteraan zitten, ten ware zij konden bewijzen ziek of buiten de stad te zijn geweest. In dit geval stond het de Schilders-Kamer vrij den leerling naar de plaatsen nog mede te laten dingen. Ook zouden de Dekens niet mogen gedoogen, dat de leerlingen met den hoed of iets anders eene geldinzameling deden voor het model.

In alle rust en vlijt, luidde het laatste artikel, moest het reglement in acht genomen worden, dat door het Magistraat voor de Academie gemaakt was.

Al deze strenge maatregelen baatten nogtans weinig. Door het inkrimpen van den studietijd hadden de leerlingen den iever en het noodige ontzag voor de Academie verloren.

Eenigen zegden de Academie vaarwel, anderen kwamen onregelmatig en sommigen maakten het er zoo bont, dat, om hen te straffen, de studie dikwijls voor eenen tijd werd opgeschorst.

De Academie aldus eenen tijd te sluiten was dikwijls gewenscht voor de St. Lucas-Gilde. Geen wonder ook, in het jaar 1700 was er een groote vrijbrief opengevallen, en de Gilde zag zich toen deerlijk in hare hoop bedrogen, van dien vrijbrief geld te maken. Niemand wilde hem koopen, hoe laag men den prijs ook stellen mocht. Dit klaagde de Schilders-Kamer in een vertoog, dat zij op 17n November 1701 het Magistraat liet geworden. * In hetzelfde stuk jammerde de Gilde, dat de intrest, welken zij van geleende sommen nog steeds moest betalen, haar van jaar tot jaar verarmde en dat de Academie weldra voor goed zou moeten gesloten worden, indien er geene hulp kwam. De Hoofdman der Gilde, Burgemeester VAN HOVE, en de Stadspensionaris, JACOB JORDAENS, hadden zich de zaak aangetrokken. Zij rieden de Gilde eenige voorwerpen te verkoopen, om den nijpenden nood voor het oogenblik eenigszins te verzachten. Dit vroeg ook de Schilders-Kamer in haar vertoog, en de Stad oorloofde het haar, vermits het kunstonderwijs anders dreigde gestaakt te worden.

Zoo ging de studie op de beide klassen dan weêr voort; maar het duurde niet lang of zij verflauwde andermaal bij elken leergang.

Bij gebrek aan echte kunstenaren had de Gilde nog al Dekens bij gekregen, welke als leeraars niet zeer geschikt, ja dikwijls gansch onbekwaam waren. De goede meesters, die de studie aan de Academie geleidden, hadden ook veel van hunnen iever verloren. Om het onderwijs te geven zoo als zij het wenschten, ontbrak er veel, en onnoodig te zeggen dat de Schilders-Kamer geene middelen had om dit te verhelpen. Dat was de reden waarom vele der Ouderlingen van de St. Lucas-Gilde hunne taak op de Academie met tegenzin vervulden. Sommige gaven zelfs geheel den moed op, om door middel der Academie de studie vruchten te doen dragen; en in hunne werkhuizen deden zij wat in hun

* — Request-Boeck. Anno 1701, fol. 150.

vermogen was, om de kunst nog wat voor volledigen ondergang te behoeden.

Tusschen de meesters, die ten hunnent werkzaam waren om nog kunstenaars te kweeken, mag ABRAHAM GENOELS als een der bijzonderste worden vermeld. Deze schilder muntte vooral uit in het landschap. Na zijne studie te Antwerpen, zijne geboortestad, te hebben voltrokken, begaf hij zich in 1659 als zoo vele zijner kunstmakkers naar Parijs. Daar werden nog veel bestellingen gedaan, en hij kon er toonen over wat talent hij beschikte. Der Franschen eerste schilder, hun beroemde LE BRUN, achtte zich gelukkig met onzen Vlaamschen schilder vriendschappelijke betrekkingen aan te knoopen. Op het voorstel van den Hofschilder van

ABRAHAM GENOELS.

LODEWIJK XIV werd ABRAHAM GENOELS tot Lid der Academie van Parijs benoemd. Tevens kreeg hij een verblijf en eene ruime jaarwedde van den Staat, om LE BRUN behulpzaam te zijn in het schilderen der veldslagen van ALEXANDER-DEN-GROOTE. De achtergronden van LE BRUN's gewrochten, welke men in de Museums van Vrankrijk bewondert, zijn allen door het penseel van onzen GENOELS gemaald.

Toen ABRAHAM GENOELS, op het einde van het jaar 1685, zijne geboortestad weder tot vast verblijf koos, had hij eene vermaardheid verworven, welke hem vele leerlingen deed winnen.

Sedert lang was er gebrek aan goede meesters in de bouw- en doorzichtkunde. Tweemaal had het Bestuur der Academie beloofd deze vakken te onderwijzen, maar telkens had gebrek aan middelen dit voornemen verijdeld.

Ook van toen GENOELS nog leerling was, bestond er reeds behoefte aan die studie. Maar NICOLAAS FIERLANTS, een Hollander, had zich destijds in Antwerpen neêrgezet, en van dezen meester genoot hij een grondig onderricht in de bouw- en doorzichtkunde.

Na in den vreemde door zijn talent eene fortuin te hebben verzameld, wilde GENOELS, zoo als hij zelf verklaarde, « uit liefde voor de kunst te Antwerpen de jonkheid onderwijzen in de schilder-, beeldhouw-, bouw- en meetkunde. »

Naarmate de Academie verslechtte, vermeerderden de leerlingen in het werkhuis van GENOELS; en een drijtal jaren nadat de Schilders-Kamer de winterleergangen afschafte, kreeg hij er zoo veel, dat hij ze onmogelijk allen eene plaats in zijn werkhuis kon geven.

Toen wendde GENOELS zich tot het Stadsbestuur. Hij schreef een vertoog, waarin hij verklaarde: « dat de jonkheid meer en meer genegenheid kreeg voor de kunsten en dat hij gaarne zijnen dienst aanbood om, ten voordeele van Antwerpen, kunstenaars te kweeken. Maar, schreef hij, het getal der leerlingen vermeerdert zoodanig, dat er eene bijzondere plaats vereischt wordt om die school of Academie goed in staat te stellen. »

Boven de Handels-Borze was nog eene plaats, die enkel tot pakhuis werd gebruikt. Deze vroeg GENOELS ootmoediglijk aan het Magistraat, om haar op zijne kosten in te richten tot eene Academie, waarin hij den vooruitgang der kunst zou bewerken.

De Stadspensionaris, JACOB JORDAENS, werd door het Collegie gelast over de aanvraag een verslag te maken. De Pensionaris was de beschermer der St. Lucas-Gilde. Met eene tweede Academie boven de Borze toe te laten, zou die der Schilders-Kamer gewis vernietigd zijn geweest, en daarom zal GENOELS zich hebben moeten getroosten onderwijs te blijven geven in zijn te eng werkhuis.

Bij het begin der XVIIIe eeuw scheen de val der vermaarde St. Lucas-Gilde toch besloten. Hare grootheid was ontstaan uit den bloei des handels, de welvaart der burgerij. De Schelde bleef gesloten door het onrechtvaardig tractaat van Munster; het volk plooide zuchtend onder den druk der armoede, en natuurlijk had dit voor gevolg dat de kunsten zonder verpoozing in luister afnamen.

Bovendien bleef België het strijdperk waarop de Franschen, de Spanjaarden en de Oostenrijkers elkaâr bevochten, om van onze vruchtbare beemden legerkampen of doodenakkers te maken. De landbouwers werden mishandeld en verdreven. In de steden zaten de burgers te sidderen, met eene moedelooze onverschilligheid voor wat er gebeurde.

Het was den Belgen onbewust waarom het de Monarken beliefde zich te vermaken in het vergieten van bloed en het verwoesten onzer provinciën. Niemand hoopte op leniging in Belgies rampzaligen toestand, want de vreemde grooten streden uit tijdverdrijf, persoonlijken wrevel of eigenbelang, en nimmer werd ons recht of onze welvaart in aanmerking genomen.

Tot nog toe was Antwerpen van de krijgsbenden en vrijbuiters verlost gebleven, toen op 6n Februari 1701 een leger van honderd duizend Franschen weder onze landgrenzen overrukte en een groot deel dezer woestelingen zonder slag of stoot onze stad in bezit nam.

De Antwerpenaren kregen hoop op verandering in hun eentonig, droevig lot; maar het was vruchteloos, wat er dan ook over de opening der Schelde gesproken of geschreven werd. Men overweldigt geene Natie om haar gelukkig te maken. De vreemdeling kent niets dan eigenbelang. De Franschen waren hier werkzaam, maar het was om van onze handelstad eene nog gevaarlijker sterkte te maken dan Antwerpen eigenlijk was. Wat zij ons als geschenken hebben achtergelaten zijn schansen en bolwerken tot onzen ondergang bestemd.

Van toen kwamen andere nieuwe vijandelijke legers naar Antwerpen afgezakt. Bloedige veldslagen werden onder onze muren geleverd en in plaats van onze stapelhuizen te verrijken met koopwaren, werden zij opgevuld met gekwetste soldaten. Onze stad werd rondom verwoest, Berchem en Borgerhout bijna van alle boomen en huizen kaal geschoren, en eene nieuwe vreesbeving onze burgerij, namelijk van belegerd te worden.

Gelukkig bleef Antwerpen van die ijselijkheden nog verschoond. Onze stad werd van het eene leger aan het andere zonder geweld overgeleverd, telkens dat een nieuw tractaat ons aan dezen of genen Vorst had verkocht.

Bij elke Blijde Inkomst had het volk den nieuwen Regeerder met feestelijkheden verwelkomd, want iedermaal dachten zij eenen vriend in te halen die hun lot verbeteren ging. Immer stond tusschen de versierselen der huizen en praalbogen de zielewensch des volks geschreven. Gedichten, spreuken en jaarschriften prijkten op het zegeloover en vroegen luid dat de Schelde zou geope n worden, en Antwerpen zijne fortuin terug zou mogen gaan vinden door de vrije afvaart harer handelsschepen. Het Magistraat riep ook de aandacht van elken Souverein, die het land ontving, op de oorzaak onzer armoede, den gesloten Scheldestroom. Doch alles was vruchteloos! Dit billijk recht konden wij van geen dier verschillige Regeerders bekomen. Al wat zij ons gaven was den last der inkwartiering van duizenden krijgslieden, welke uit onze verarmde Stadskas den laatsten inhoud hielpen putten.

De armoede steeg ten top. Het gebrek, dat te knellend werd, maakte een einde aan de moedelooze verdraagzaamheid onzer bevolking. Men herinnerde zich de welvaart van vroegere eeuwen, toen het de Ambachten en Gilden waren die de Vorsten tot rechtvaardigheid dwongen.

Als door eene geheime stem opgewekt, begonnen al de Neringen in verscheidene Belgische steden zich weder in lijfweer te stellen. Het werkvolk werd wijzer en stouter, en het dorst de schandige wet van 1700 trotsen, welke hunne rechten en vrijheden had durven vertrappen.

Het was nog niet voldoende dat de nijverheid, 's volks laatste bron van bestaan, verslecht was, men wilde haar ook vernietigen, met het invoeren van uitlandsche stoffen en werk. Maar de miskende Natie rukte zich los van de verdrukking en eischte met geweld wat zij niet met smeeken had verkregen.

In Antwerpen waren het vooral de zijdewevers, die het hoofd opstaken, daar men hunne werkhuizen gesloten had, toen de Chinesche zijden stoffen in ons land werden gevoerd. De opstandelingen braken de winkels in, waar men de uitheemsche stoffen verkocht, en verbrandden deze op de openbare plaatsen.

Doch het geweld werd met geweld te keer gegaan. De vreemde krijgsmacht trok op tegen onze ontroerde burgerij en met de dood werd hij gestraft, die in zijne armoede en zijn lijden zich opwierp tegen de hinderpalen van zijn geluk.

De Markgraaf van Prié deed de Dekens der Ambachten weder den eed van getrouwheid aan de gevloekte wet van 1700 zweren. Wie weigerde werd tot het schavot veroordeeld, en er rolden hoofden tot zelfs van ouderlingen als de volksheld Agneessens, die op 22n September 1719 te Brussel werd onthalsd. Maar met reden vreesden onze gekroonde beulen dat zulke bloedige onderdrukking niet tot een goed einde voor hen zou leiden. De voorzichtigheid redde hen van eene ijselijke wederwraak; want nu spraken zij in het geheim het doodvonnis uit onzer Gemeentemacht.

Onder de vredelievende Regeering der Oostenrijksche Kroon werd de waakzaamheid der Zuid-Nederlanders door eene lange rust behendig in sluimer gesust.

De Gilden waren voor de scepterdragers hoogst verhinderende lichamen. Dit had de ondervinding maar al te wel geleerd, zoo dikwijls zij het volk te diep wilden doen bukken. Aan het hoofd onzer machtige Vereenigingen stonden gewoonlijk mannen, die men niet van verlichting had kunnen verstoken houden. Deze kenden dus de menschelijke rechten en in de groote volksvergaderingen hielden zij die hunne min begaafde broederen voor. Daardoor hield men den nationalen geest en de liefde tot de vrijheid immer wakker en dit kwelde de grooten, welke liever met domme slaven dan met eene beschaafde en vrijborstige Natie omgingen.

Met geweld te gebruiken had men gevreesd voor slechte gevolgen; maar door middel der armoede zou men ongevoeliglijk den broederband der Ambachten doorknagen en zoo de volksmacht voor altoos verbreken.

Vruchteloos had de Antwerpenaar sinds bijna drij kwaart eeuws op de heropening der Schelde blijven hopen. Toen werd onze bevolking weder overmeesterd van eene diepe moedeloosheid, die kunst en nijverheid verkwijnen deed. Om brood voor vrouw en kroost elders te gaan zoeken, verlieten talrijke ambachtslieden het onbedrijvig en neêrslachtig Antwerpen, dat alras aan een kerkhof geleek, waar, bij de hartbeklemmende rust, het gras tusschen de steenen der straten opwies. Ook eene groote menigte kunstenaren waren nogmaals door den nood gedwongen geweest de dierbare stad van Rubens te verlaten. Meer dan de helft onzer Antwerpsche schilders, beeldhouwers en plaatsnijders togen alweder naar Engeland, Frankrijk en Duitschland.

Dat deze ontvolking voor onze St. Lucas-Gilde doodelijk moet geweest zijn, hoeft niet gezegd, te meer daar het Bestuur nog al het mogelijke aanwendde om den neteligen staat te verbergen onder feestelijkheden en den jaarlijkschen disch, welke niet verminderd werd, om de Leden bij het ontdekken der armoede niet in eens doen af te schrikken. De Dekens geheugden de spreuk: zoo lang er leven is, blijft er hoop, en zij ook dachten nog immer door een gunstig toeval de rampzalige tijden veranderd te zien en dan ruimschoots het achterstal der kas van de geredde Gilde te kunnen vergoeden. Doch er werd, helaas! niets verwezenlijkt van al hetgeen men hoopte.... Eindelijk waren ook de laatste gelden der Academie aangeraakt en de lessen moesten, om geene ongunstige ruchtbaarheid te verwekken, alweder langzaam verminderd worden.

De liefde tot de kunst kwam toch nog soms het hart onzer bevolking beheerschen, wanneer men de kweekelingen der teekenschool in het openbaar hunnen zielelust zag voldoen, zoo als ten jare 1716, toen de bitzige winter de Schelde zeven weken hield toegevrozen, en hun, door den overvloedig gevallen sneeuw, toeliet eene menigte schoone sneeuwbeelden op te richten, die door hunne kunstlievende medeburgeren met voldoening werden bewonderd. *

Pijnlijk moet het Antwerpen getroffen hebben bij de overweging dat thans de zonen dier vermaarde mannen der vorige eeuw hun aangeboren talent moesten verspillen aan zulk vergankelijk werk, daar de slechte tijden hun niet meer toelieten het albast of marmer te behandelen. De eerste kunststad van Europa moest hare kroon op het graf des handels afleggen en niets scheen haar weder te beloven, dat zij ze zich eenmaal weder op het hoofd zou mogen drukken.

Door den ondergang der St. Lucas-Gilde had de Academie ook veel geleden. Doch, alhoewel in het jaar 1699 de winterleergangen wezenlijk werden afgeschaft, toch moeten zij eenige jaren na dien andermaal hernomen zijn. Zulks blijkt uit de rekeningen, en het verslagboek der Schilders-Kamer bevestigt dit eenige jaren later, daar op 24ⁿ Januari 1719 de klassen voor dien winter werden gesloten, als straf voor de leerlingen, die het model met potaarde op het bloote lichaam hadden geworpen. **

Naarmate de Gilde verarmde was ook het kunstonderwijs verslecht, en zoowel de klas naar het leven als die naar het antiek had bedroevend veel leerlingen verloren.

Reeds in 1722 was de Academie bijna niet meer in tel, daar bij de stichting der Oost-Indische Handelmaatschappij, aan deze geoorloofd werd haar kantoor boven de Borze te vestigen, ten gevolge waarvan de beide teekenklassen in eene kleine plaats aan de noordzijde werden verdrongen.

Na 1723 werd er reeds van geene oefeningen naar het plaaster meer melding gemaakt. Gebrek aan plaats verhinderde nu dezen leergang, welken de Gilde anders toch bij gebrek aan onderhoud had moeten staken. Dit laat geen twijfel, daar de Gilde op 22ⁿ Januari van het jaar 1726 aan de stad oorlof vroeg om 400 gulden wisselgeld te mogen lichten op hare meubelen, of dat anders al hare goederen voor gemaakte schulden zouden worden aangeslagen. *

Van het jaar 1723 tot 1727 werd er in het geheel van geenen wedstrijd meer gewaagd.

Van 1727 tot 1734 werden enkel de leerlingen aangeteekend welke de eerste plaats in den kampstrijd naar het leven verworven hadden; deze waren:

in 1727 Karel Beschey.
» 1728 Hendrik Dumene.
» 1729 Balthazar Beschey.
» 1730 Jozef Beschey.
» 1731 Kristiaan van der Meren.
» 1732 Jan Karel Breydel.
» 1733 Emmanuel Coels.
» 1734 Michiel van der Voort.

In 1735 werden al de kampers naar het leven weder regelmatig opgeschreven. Hun getal beliep tot 35, waarvan Frans Beschey de eerste was. Van toen vermeerderden de leerlingen weder jaarlijks, tot in 1739 hun getal tot 44 gestegen was. Doch, sedert 1723 was het onderwijs zelve allengs hoe zwakker geworden. De zomerleergangen waren reeds lang aanzienlijk ingekrompen; in den winter duurde het onderwijs dan al eens acht, zeven en ook al soms maar zes weken. Van 1730 tot 1740 was de oefentijd vast gesteld van 1ⁿ December tot Vastenavond, ofschoon dikwijls onderbroken of nog vroeger opgeschorst.

De kunstenaars, welke Deken waren en de les nog met liefde zouden gegeven hebben, voelden zich ontmoedigd, omdat alles den leerling ontbrak tot goede studiën, en de Gilde geen geld bezat om het noodzakelijke aan te schaffen. Zonder al de andere kleinigheden waren het bijzonder de bestendige kosten van het model, vuur en licht die de lessen immer deden verminderen. Eindelijk, na het noodlottig winterjaar van 1740, dat van ongehoorde duurte en buitengewone sterfte gevolgd was, had men de teekenlessen uit onverheelbaer gebrek, geheel moeten staken. De vrijbrieven waren schaarsch te verkoopen en leverden de helft der sommen niet meer op van vroeger, en zoo was de schatkist der St. Lucas-Gilde tot op den bodem uitgeput.

Den 6ⁿ Januari van het jaar 1741 schreef de Raad en Procureur Generaal van Brabant dat hij verscheidene klachten ontvangen

* Twee boekjes met platen werden daarover gedrukt bij J. D. Robijns te Antwerpen.

** Archieven der St. Lucas-Gilde. Resolutie-Boeck. Anno 1659-1729, fol. 100.

* — Request-Boeck. Anno 1726, fol. 217 verso.

had, nopens den aanstaanden ondergang der Antwerpsche St. Lucas-Gilde, die altijd het brandpunt der schoone kunsten was, en hij beval de Dekens en Oud-Dekens ernstige middelen in het werk te leggen om de Academie, waarvoor zij zulke milde privilegiën bekomen hadden, in voege te houden.

Den 14n derzelfde maand verschoonde zich het Bestuur der Gilde, met te verklaren, dat zij, zoo als hare voorzaten, al wat mogelijk was gedaan hadden, om de kunsten te beschermen en te verheerlijken.

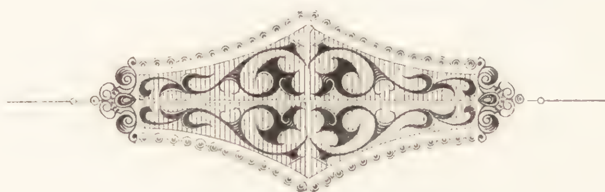
Den 2n Juni daarna klaagde de Procureur Generaal nogmaals over het besturen der Academie. Ditmaal richtte hij zich tot Servaas Clauckens, Huissier van den Souvereinen Raad van Brabant, welke gelast werd over den gang der teekenschool te waken. Vier dagen daarna begaf deze zich naar de Schilders-Kamer, waar de Dekens, ten vijf uren des namiddags, waren vergaderd. Hij las hun de klacht van het Hof voor en met leedwezen verklaarden de Dekens, dat zij den heer Procureur binnen de veertien dagen persoonlijk zouden gaan spreken.

Bij Kamervergadering van 21n derzelfde maand werden twee Dekens, Ignatius van der Beken en Karel Wuchters, naar Brussel gezonden, om den heer Procureur Generaal mondelings verslag van den toestand der Gilde te geven en met hem middelen te beramen, om de St. Lucas-Gilde van een gewissen ondergang te redden. In de Vergadering van 26n Juni gaven deze twee gezanten uitleg over hunne onderhandeling en de sluwe wensch uit Brussel was: geene Academie ten laste der Gilde meer te houden, zoo lang hare schulden niet betaald waren, en het dreigend verval van het Genootschap niet was afgeweerd. De noodzakelijkheid deed dit verzoek met welgevallen aanhooren, want gansch het Bestuur, op één enkele Deken na, keurde het voorstel van Brussel goed.

Rampzalig was het middel, waarmede de Dekens der St. Lucas-Gilde, door gebrek gedwongen, hun Genootschap poogden vlot te houden. Indien er aldus stoffelijke redding mogelijk was, dan toch verloor men ook daardoor den laatsten sprankel hoop, om de glorie-kroon weder te krijgen, die twee eeuwen boven hare Schilders-Kamer prijkte.

Het getal goede meesters was niet meer toereikend om alleen in hunne werkhuizen met afzonderlijke lessen, genoeg uitstekende leerlingen te kweeken; der Academie was een deel der kunst-opvoeding toevertrouwd en zij moest dan ook hare zending blijven vervullen.

Daar kon één uitmuntend kunstenaar de gansche jongelingschap de schoonheden van een naakt lichaam aanwijzen, het sprekend naar de natuur leeren afteekenen, en zoo de taak der meesters in de werkhuizen zeer verlichten. Zonder hulp der Academie waren, in dien toestand, al de ieverige strevingen der laatste meesters verloren, en zonder twijfel zouden, helaas! die van geslacht tot geslacht overgeleverde geheimen der oude roemrijke Vlaamsche School met hen begraven worden.

MARTEN JOZEF GEERAERTS.

III.

Gelukkig voor Antwerpen telde het nog zes wijze en oprechte kunstoefenaars, die uit louter liefde voor het schoone op 17n Augusti 1741 eenen act teekenden, waarbij zij zich verbonden kosteloos het bestier en onderwijs der Academie op zich te nemen. ([51]) Deze edelmoedige kunstenaars, wien wij eenen eeuwigen dank verschuldigd zijn, waren : Jan Peeter van Baurscheit en Alexander van Papenhoven, beeldhouwers-bouwmeesters; Peeter Bouttats, plaatsnijder; Jacob Rottiers, stempelsnijder; Marten Jozef Geeraerts en Peeter Snijers kunstschilders. Mannen van gezond oordeel als zij waren, hadden zij de overtuiging dat het behoud der teekenschool alleen hunne geboortestad eens kon heropbeuren door den luister der schoone kunsten.

Van Baurscheit was de aanleider geweest tot dit kunstlievend voornemen, en zijn vriend van Papenhoven had hem daartoe het gedacht doen opvatten. Toen de St. Lucas-Gilde moest overgaan tot het opschorsen der kunstoefeningen, was van Papenhoven, als Deken, op de zitting tegenwoordig. Hij bestreed uit al zijn vermogen het verkeerde voornemen en hij bad en dreigde, om de medebestuurders der St. Lucas-Gilde tot het nemen van andere maatregelen te nopen. Doch het was al vruchteloos. Van Papenhoven moest zwichten voor de meerderheid, die niet van zijn gevoelen was. Toen alle

hoop verloren was, weigerde hij het noodlottig besluit, gelijk de andere Dekens, te teekenen, en met spijt en woede verliet hij de Schilders-Kamer. Aan zijnen vriend VAN BAURSCHEIT klaagde hij wat hem wedervaren was, en deze vormde aldus het plan, om met zijne vijf kunstmakkers het onderwijs ter Academie voort te blijven zetten.

Buiten VAN PAPENHOVEN waren de vijf kunstenaars onafhankelijk van de Schilders-Kamer. De eene had voor geld, de andere voor bijzondere diensten aan de Stad bewezen, vrijdommen verkregen, die hen ontsloegen van het Dekenschap en de moeielijke taak van het bestieren der Gilde, welke in haren armzaligen staat voor den kunstenaar van veel minder nut was geworden.

Het Bestuur der St. Lucas-Gilde ontving nogtans de vereenigde kunstenaars met goedheid, wanneer deze haar het voorstel kwamen doen van de Academie, zonder kosten voor de Schilders-Kamer, open te houden. Gewillig werden de zalen en al het noodige voor de teekenoefeningen afgestaan. De Dekens dachten dat hunne plaatsvervangers ook spoedig door gebrek de Academie zouden moeten laten varen. Zij wisten niet, dat de meest gegoede ingezetenen van Antwerpen beloofd hadden de middelen op te brengen, welke de voortzetting van de kunststudiën zou vereischen.

In het begin der maand October moesten de winterleergangen aanvangen. Om den voorraad der Academie aan te schaffen deden de nieuwe Bestuurders eene geldomhaling, op 3n September.

De volgende kunstbeschermers verbonden zich schriftelijk, om jaarlijks, tot onderhoud der Academie, 7 gulden op te brengen:

H. A. BARON DE NEVELSTEIN.	G. J. VAN HORNE.
FRANÇOIS SCHILDER.	N. J. CHARLÉ.
CAROLUS FRANCISCUS DE BOSSCHAERT.	P. VAN SCHOREL.
	F. J. DE BIE.
PAUL FRANS SCHILDER.	JACOBUS JOSEPHUS BOSSCHAERT.
A. DU BOIS.	JAN VAN LANCKER.
A. DU BOIS DE WALHEIN.	VAN SUSTEREN VAN SGRAVENWESEL.
JOANNES J. MORETUS.	
J. X. DU BOIS.	JAMES DORMER.
P. L. DE PRET VOSSELAER.	JOSEPH MEYERS.

Zoo mild ondersteund, was men in staat om reeds den 2n October 1741 de klas naar het leven te openen. Die studie werd gehouden alle werkendagen van zes tot acht uren des avonds. Het getal der leerlingen was slechts met dertig begonnen, doch weldra groeide het dagelijks aanmerkelijk aan. De oude zaal der plaaster-Academie was der Gilde sinds lang ontnomen; en, om dit onderwijs weder invoege te brengen, wendde ALEXANDER VAN PAPENHOVEN zich tot het Bestuur der Gilde, en hij vroeg hare keuken, om daarin nog eenige leerlingen plaats te kunnen geven.

De Dekens voldeden van harte aan dit verzoek, op voorwaarde nogtans van die plaats te ontruimen, wanneer de Gilde dit goed zou vinden.

De Academie bloeide weldra bijzonder goed. De zorgen, welke de leeraars er aan toewijdden, verbreidden haren lof in de stad, en ieder wenschte het nieuw Bestuur geluk voor het edel werk dat het ondernomen had.

De moedige professoren zagen hunnen iever weldra nog milder bekroond. Op dien enkelen leergang was het getal der leerlingen reeds van dertig tot vijf en zeventig vermeerderd.

Zoodra de St. Lucas-Gilde de teekenschool, die zij gesticht had, door de werkzaamheid der zes kunstenaars en de geldelijke ondersteuning van zoovele vermogende vrienden van het schoone, zag herbloeien, had zij inwendig spijt van het bestuur dier Academie te hebben afgezien. Bovendien, in de stad liep nog een gerucht, dat wel niet gansch waar was, maar toch de Leden der Schilders-Kamer deed blozen.

Men zegde, dat de Dekens zonder gegronde reden de kunststudiën hadden gestaakt, en dat de gelden der Academie misbruikt waren. Om dit kwaad vermoeden voor te komen, hadden de vereenigde kunstenaars ook beloofd, na elken leergang, nauwkeurig verslag te doen over de inkomsten en uitgaven voor het onderwijs.

De Dekens der Gilde verweten nu elkaâr dat zij geene voldoende pogingen hadden aangewend, om de kunstoefeningen voort te zetten, vermits zij ook al de middelen hadden kunnen bekomen, waar over de huidige Bestuurders der Academie beschikten. Nu beseften zij volkomen, dat ze behendig waren misleid, en dat de teekenschool, in plaats van den ondergang der Gilde te veroorzaken, integendeel, de eenige reddingsplank was die haar, tot betere tijden, zou boven houden.

De St. Lucas-Gilde verklaarde niet luide, dat zij het bestuur der Academie benijdde; maar in het geheim begon ze te werken, om haar oud eigendom weder te krijgen. In de hoop dat de vereenigde kunstenaars het onderwijs zouden opgeven, lieten de Dekens hen met vele moeielijkheden worstelen, en zelfs de leerlingen werden verhinderd ter Academie te gaan.

De vereenigde kunstenaars hadden spoedig maatregelen genomen, om van de Gilde niet lang gekweld te worden. Zij stelden een vertoog op, dat den 23n December 1741 bij het Gemeentebestuur werd ingediend. (52) Daarin kloegen zij dat, na dat de Schilders-Kamer het onderwijs der kunst had laten varen, zij dit hadden op zich genomen, maar dat zij nu werden tegengewerkt, en om de Academie goed te mogen in voegen houden, vroegen zij dezer bestier rechtstreeks aan het Magistraat van Antwerpen.

Voor de Stad was dit eene zeer netelige zaak. De Academie was het wezenlijke eigendom der St. Lucas-Gilde, doch zij had het kunstonderwijs laten varen, en daarom wenschte nu ieder de teekenschool onder het toezicht der zes edelmoedige kunstenaars te zien voortgaan.

Het Collegie benoemde den Schepene JAN BAPTIST COECK, om het verzoekschrift nauwkeurig te onderzoeken en met de beide partijen te handelen. (53)

Bijgestaan door JAN KAREL VAN HEURCK, Tresorier Generaal van Antwerpen, ontbood deze Commissaris het Bestuur der

St. Lucas-Gilde, des voornoens van den 5n Januari, op het Stadhuis.*
De Dekens, die aan dezen oproep beantwoordden, waren: FRANS VERBEECK, JACOB VAN HERCK en ALEXANDER VAN PAPENHOVEN. Het verzoekschrift der zes kunstenaars werd hun uitgelegd. De Schepene maande hen aan de werking der Academie in niets meer te hinderen, en hij wist zoo wel te pleiten, dat de Dekens der Gilde verklaarden, dat zij vrede hadden met anderen de Academie te laten bestieren, indien dit geen verder nadeel aan de Schilders-Kamer deed. Eensklaps nam de zaak eene geheel andere wending. Een andere Deken der St. Lucas-Gilde, PEETER JAN SNIJERS, kwam de Raadzaal in. Hij was met gansch verschillige gevoelens bezield dan zijne collega's. Zich tot de vertegenwoordigers des Magistraats wendende, zegde hij: « Mijne heeren, men ziet wel » dat dit verder leidt. Daarom, gelieft ons dit vertoog te laten » geworden, wij zullen er tegen schrijven! »

De Commissarissen zegden, dat, alvorens dit stuk mede te deelen, het hunne plicht was eerst het Collegie te raadplegen. Onverrichter zake ging de Vergadering uit een.

Nog dien zelfden dag had er ook op de Schilders-Kamer eene zitting plaats. Nieuwe middelen werden er beraamd, om het verloren gezag over de teekenschool terug te bekomen. Natuurlijk werden den vereenigden kunstenaren nogmaals moeielijkheden toegezegd. Door het verslag dier zitting verklaarde de Gilde: « het bestuur der Academie weder op zich te nemen, zoo haast » de liefhebbers, welke haar nog bestierden, dit zouden moede zijn. »

Het Stadsbestuur was spoedig van de vijandelijke inzichten der St. Lucas-Gilde verwittigd. Om de bedreigden onder zijne bescherming te kunnen nemen, besloot het Collegie op den 8n derzelfde maand, dat, in afwachting van het verslag der Commissarissen over die zaak, aan de zes kunstenaars van Stadswege het volle bestuur der Academie was toegestaan. (54) De St. Lucas-Gilde kreeg daarbij nog eene ernstige vermaning. Zij werd bedreigd, dat hare Dekens of de Leden des Olijftaks, welke aan iemand der Academie de minste stoornis zouden toebrengen, eene boet van 25 patacons zouden verbeuren, en verder nog eene straf ondergaan, in evenredigheid hunner misdaden.

Nu was de oorlog verklaard. De Schilders-Kamer riep op 15n en 16n derzelfde maand hare Leden bijeen, om zich tegen het besluit der Wethouderen te verzetten. In deze vergaderingen werden ernstige middelen beraamd, om toch het gezag weder te krijgen over de Academie, die krachtens het koninklijk besluit van PHILIPS IV, der St. Lucas-Gilde nog geheel behoorde. Na twee advocaten geraadpleegd te hebben, werden andermaal de twee Dekens, IGNATIUS VAN DER BEKEN en KAREL WUCHTERS, met de noodige bescheeden naar Brussel gezonden, om bij den Souvereinen Rade van Brabant de rechten der St. Lucas-Gilde wijs en krachtig te doen gelden.

Door zulke ernstige eischen van wege de zoolang ontzaglijke Gilde, kon men te Brussel niet wijzer handelen, dan met de klagende Dekens te beloven, hen in het bestieren der Academie gedeeltelijk te zullen herstellen. Er ving eene briefwisseling aan met de Antwerpsche Regeering, om haar tot voldoening der Schilders-Kamer te nopen. Doch, zij die in vollen tegenspoed en gevaar der teekenschool, de teugels hadden in handen genomen, lieten deze natuurlijk in bloeienden en hoopvollen toestand niet zonder spijt of tegenweer afnemen. Zij hadden de bescherming der Antwerpsche Wethouderen ingeroepen, en deze waren ook zeer verbitterd op de Dekens, die hun zoo veel moeielijkheden op den hals haalden, met hen in den Raad van Brabant aan te klagen. Bovendien, de Stad wilde van de gelegenheid gebruik maken, om haar gezag over de Academie voor immer vast te stellen. Het scheen haar dat de Dekens het recht niet hadden de Academie nog weder te eischen.

Het gebouw der teekenschool behoorde der Stad. Der Gilde was dit slechts verleend tot zoolang de Regeering anders zou beslissen. Van zoodra de Schilders-Kamer het onderwijs liet varen, had de Stad volle recht om die plaats weder af te nemen, die zij slechts verleende voor de kunststudiën. Wanneer zij nu aan eenige kunstenaars haar eigendom schonk, om de jeugd aldaar te onderwijzen, kon de St. Lucas-Gilde dit dan beletten? Dat scheen haar niet mogelijk, en daarom wilde zij die zaak door het gerecht doen beslissen. De Procureur THOMAS LAUWARTS werd verdediger benoemd van het Magistraat. De bijzonderste pleitredenen, die hem werden opgegeven, waren: 1° Dat het meer dan tijd was het al te groot gezag der Dekens in te krimpen. 2° Dat de tijd der leergangen en de uren der studie door de Regeering moesten vastgesteld worden. 3° Dat de reglementen, door den stedelijken Raad voor de Academie gegeven, stipt moesten gevolgd worden. 4° Dat het Magistraat zelve de leeraars wilde benoemen, om van hunne bekwaamheid verzekerd te zijn.

De St. Lucas-Gilde had tot verdediger den Procureur KAREL DROESBEKE. Zijne punten van aanklacht steunden op de vorstelijke privilegiën der Schilders-Kamer, waardoor zij alleen het recht verworven had eene Academie te houden. Bovendien werden de zes kunstenaars beticht de meubeleering der teekenschool onrechtvaardig van de Gilde te hebben ontnomen, en de Dekens uit de Academie te hebben gedrongen, nadat deze zich voor het kunstonderwijs met schulden hadden overladen.

Het rechtsgeding had te Brussel, bij den Raad van Brabant, plaats. Elke tijding over de pleidooien werd met innige belangstelling vernomen door de Antwerpsche bevolking, die zich immer den bloei der kunst aantrok. Zoowel de Schilders-Kamer als het Magistraat, met de vereenigde kunstenaars, verdedigde zich behendig. Van wederkanten was er liefde voor de kunst. De toekomst der teekenschool lag nog de Gilde zoo wel aan het harte,

* De bijzonderheden over de scheiding der Academie van de St. Lucas-Gilde zijn getrokken uit de processtukken tusschen de Gilde en de Stad.

als de nieuwe toezichters haar overheerlijk wilden maken.

Terwijl het geding zijnen gang vervoorderde, hadden de zes Bestuurders der Academie de lessen toch immer geregeld voortgezet. De winterleergang was geeindigd met Vastenavond van het jaar 1742. De zomerlessen begonnen daarna, daags na Beloken-Paschen. Zij duurden zes maanden, alle werkendagen, van zes tot negen uren des morgends.

Alsdan verzochten de vrijwillige Bestuurders der Academie den Oud-Burgemeester, Jan August van Hove, tot hunnen Hoofdman. De kunstvriend achtte zich hoogst gevleid door die benoeming van Opper-Toezichter der teekenschool, en hij werd de bijzondere weldoener der jonge kunstenaars.

Ten jare 1743 kregen de Dekens van St. Lucas-Gilde nogmaals gedeeltelijk het toezicht over de Academie, zonder dat nogtans het geschil door de wet beslist was. Terwijl het in den Souvereinen Raad zou worden opgelost, wie van beide partijen aan het bewind der Academie blijven zou, hadden ze zich op zekere punten verzoend. Allen kunstenaars, als zij waren, die slechts voor doelwit hadden hunnen smaak voor het schoone in de ziel der jeugd te doen overgaan, sloegen ze de handen in elkaâr, om vereenigd hunne krachten tot den roem van Antwerpen aan te wenden.

Tot nog toe waren er geene eermetalen, als loon voor de ieverigste leerlingen uitgereikt. De Schilders-Kamer had wel eens eenige fraaie printen geschonken, aan hen die de eerste plaatsen hadden bekomen; maar nu werd er besloten, om den kunstiever der jonkheid aan te sporen, drij zilveren medaliën te slaan, welke men in eenen algemeenen teekenstrijd naar het leven door het talent zou laten betwisten. Volgens de stadsgazetten mochten al de vroeger reeds gekroonden, alsook alle vreemdelingen, medekampen naar de eer des zegepraals.

Omtrent Vastenavond van het jaar 1744 waren de prijzen door al de bijzonderste kunstkenners aan drij uitstekende teekenaars toegekend. In tegenwoordigheid van een groot deel van Antwerpens kunstminnende bevolking en van het gansche Bestuur der Academie en der Gilde, van den Heer Schepene Coeck en den Stadssecretaris de Baltin, werden de medaliën, onder het spelen der timballiers en stadstrompetters, aan de drij Antwerpenaren uitgereikt; namelijk :

Primus, Jacob van der Neer, beeldhouwer.
2e Prijs, Jan Baptist Gillis, »
3e Prijs, Karel Ijkens, schilder.

In den winterkoers van het volgende jaar had er ook een dergelijke prijskamp plaats en de gekroonden waren :

1e Karel Ijkens.
2e Jan Baptist Gillis.
3e Nicolaas van den Berg, schilder.

Het volgende jaar, 1746, werden deze vruchtbare aanmoedigingen nogmaals geschonken; maar tot ieders droefheid kwamen alsdan de oorlogsrampen den vooruitgang der schoone kunsten weder verlammen.

Na de dood van Karel VI betwistte heel Europa de rijke erfenissen, welke zijner dochter, Maria Theresia, ten deele vielen. Ook de Franschen hadden tegen de jonge Vorstin de wapens gekeerd, en vielen, aangevoerd door den Maarschalk Maurits van Saksen, den 21n Mei 1746 binnen onze muren, waar ze dan ook al spoedig als overwinnaars regeerden.

Bij den aanvang van dit zelfde jaar had het ongeluk gewild, dat de Tapissiers-Pand door den brand werd in asch gelegd. Aldaar hadden eenige Fransche tooneelisten sinds vijf en dertig jaren met weinig geluk eenen schouwburg ingericht, en nu de menigte der ingerukte Franschen hunne vertooningen bijzondere nering beloofde, legden ze alles in het werk ,om ergens eene geschikte plaats tot schouwburg in te nemen. Het bestaande tooneel der Vlaamsche rederijkers, in de vermaarde Schilders-Kamer, loeg hun toe en gerugsteund door de aanvoerders der Fransche overheerschers, maakten zij van het recht des sterksten gebruik, om aldaar hun talent en hunne nering te doen zegevieren.

Dat de aanpalende teekenzalen de Fransche tooneelisten mede dienstig waren, was niet te betwijfelen; doch vermits verscheidene Generaals zich kwamen vermaken in het ontstolen erf der schilders, oordeelden deze het nutteloos en ongeraadzaam, nu daarover te klagen, uit vrees van nog ergere verdrukkingen.

De moed, die bij de herstelling der Academie de St. Lucas-Gilde nog eenen stond met eenige levensvonken had komen bezielen, verstierf weêr geheel, toen de teekenlessen waren opgeschorst en de oorlogsomstandigheden alle hoop ontnamen, om ze nog te doen herbloeien. Dat was dan ook de bijzonderste reden, welke de St. Lucas-Gilde genegen maakte, om in der minne de Academie met hare twaalf vrijbrieven af te staan, aan de zes kunstenaars, die ze vroeger nog eens zoo gelukkig hadden doen herleven.

Het rechtsgeding slenterde nog altijd langzaam voort; maar nu de Gilde zulke vredelievende opofferingen aanbood, moest het al spoedig tot een gewenscht einde komen. Nogtans, voor het afstaan van al wat de Academie toebehoorde, vroegen de Dekens eene aanzienlijke schadevergoeding, vermits, zoo als het uit de rekenboeken des Olijftaks bleek, de teekenschool hun veel gelds had doen verschieten, sedert de jaren dat de prijs der vrijbrieven zoo zeer verminderd was. Lang werd er over die vergoeding alweêr gehaspeld; maar door de tusschenkomst van den ieverigen Schepene Peeter van Schorel, werd de afscheiding nog den 17n November 1749 voor goed en in vriendschap gesloten voor den Notaris Schepmans. (55)

Bij dit contract deed de St. Lucas-Gilde volkomen afstand van hare Academie en dezer vrijbrieven en meubeleering. In wisseling van dit alles voldeed de Stad al de schulden der Schilders-Kamer, en telde haar bovendien tot slot van rekening nog eene som van 340 gulden.

De tijding dezer verzoening werd naar Brussel gezonden, en de afscheiding der Academie van de St. Lucas-Gilde werd ook bij acte door het Hof van Brabant bekrachtigd.

Nu de Academie het gansche en vaste eigendom der Stad was, benoemde het Collegie den 1n December het Bestuur, dat dan uit de volgende heeren bestond:

Hoofdman, Jan August van Hove, Buiten-Burgemeester.
Opper-Directeur, Peeter van Schorel, Schepene.

Directeurs-leeraars:
- Alexander van Papenhoven, beeldhouwer-bouwmeester; tevens Deken der St. Lucas-Gilde.
- Peeter Snijers, fruit- en bloemschilder.
- Marten Josef Geeraerts, historieschilder.
- Jacob Rottiers, stempelsnijder.
- Peeter Balthazar Bouttats, plaatsnijder, ook Deken der St. Lucas-Gilde.
- Cornelis Jozef d'Heur, * binnenzichtschilder en leeraar van bouw-, doorzicht- en meetkunde.

Intusschen was, op 18n October 1748, de vrede te Aken gesloten, waarbij al de Belgische provinciën aan Keizerin Maria Theresia werden teruggegeven. Twee maanden nadien ruimden de Franschen onze stad, en het volgende jaar, op 18n Augusti, deed Prins Karel van Lorreinen hier, ten tweede male, als Landvoogd, zijne Blijde Inkomste.

Op het stadhuis was, den volgenden dag, door het Magistraat, zijner koninklijke Hoogheid in de Staten-Kamer eene overheerlijke maaltijd aangeboden. Voor het opene venster gezeten, bewonderde Prins Karel de eere- en zegebogen, langswaar de prachtige ommegang voorbijreed. Uiterst vergenoegd was hij over den luister, waarmede hem het Antwerpsche volk vereerde. In die goede stemming des Landvoogds, waagde het de wijze Hoofdman der Academie, Burgemeester van Hove, om het gesprek op den alouden kunstsmaak zijner goede burgeren te wenden. De Vorst ging verder; hij roemde met vol gemoed de Antwerpsche Schole, die mannen had gekweekt, welke als de wereldmeesters der schilderkunst alom regeerden. In de begeestering dier lofrede had onze Burgemeester de kunstliefde ontdekt, die Prins Karel's ziele eigen was. Hopende op eene gunstige gelegenheid, had de heer van Hove een vertoog opgesteld ten voordeele der Academie, waarvan hij trotsch was het hoofd te zijn. Nu oordeelde hij den stond daartoe uitermate geschikt. Hij las het den Landvoogd plechtig voor, en eindigde met hem dringend te verzoeken, naar het voorbeeld der vroegere Vorsten, de Antwerpsche teekenschool onder zijne koninklijke bescherming te willen nemen. Dit was ook de vurigste wensch des Prinsen. Hij beantwoordde het vertoog des kunstlievenden Burgemeesters met dankbare grootmoedigheid; hij verklaarde niet alleen onze Academie te zullen beschermen en mild te ondersteunen, maar zelfs beloofde hij persoonlijk de jonge kunstenaars bij hunne studiën te komen aanmoedigen, zooals hij ook nog in den zelfden avond deed, na de vertooning op de Schilders-Kamer te hebben bijgewoond.

Van dit tijdstip nam onze Academie als een geheel ander leven aan. Hare vrijwillige Directeurs, met hunnen warmen voorspreker, Burgemeester van Hove, aan het hoofd en den ieverigen Schepen van Schorel als Opper-Directeur, deden wonderen van werkzaamheid, om de teekenschool in orde en aanzien te brengen. Het capitaal der Academie begon dit nu ook beter toe te laten. De bijdragen der particulieren werden nog altoos ingezameld en daarbij voegden de heeren van het Magistraat nog al dikwijls eenig hulpgeld.

In het begin der maand October van het jaar 1749 was de klas naar het leven met vollen geestdrift hernomen; want door den vorstelijken beschermer waren prachtige geschenken beloofd, welke den keurigsten teekenaar zouden ten deele vallen. Eindelijk, nadat het schoone model met ongewone vlijt en stipte juistheid door dertig leerlingen op het papier was overgebracht, werd de kampstrijd beslist en onder het spelen der muziek werden de kostbare prijzen aan de overwinnaars verdeeld als volgt:

1e Prijs, een zilveren koffiepot, aan Jozef Gillis, beeldhouwer.
2e Prijs, een paar zilveren kandelaren, aan Jan Jozef Horemans, schilder.
3e Prijs, een zilveren theepot, aan Jacob van Bael, schilder.

Terwijl de lessen verder regelmatig plaats hadden, werd er den 4n December 1750, van wege het Bestuur der Academie, een reglement afgekondigd, van een en twintig artikelen, naar welke zich elk leerling gedragen moest, voor het algemeen welzijn en den vooruitgang der kunsten. (56)

In dit reglement werd vastgesteld, dat men de winterleergangen kon bijwonen, van Bamis tot Palmenzondag, alle werkendagen, St. Lucas- en Allerzielen-dag uitgezonderd, van zes tot acht uren des avonds.

Om als leerling te worden aanvaard, moest men eene schriftelijke toelating hebben van het Bestuur der Academie, welk bewijs men ook aan de Directeurs of den portier moest kunnen toonen, zoo dikwijls zij dit goed vonden.

Alle jaren werd er in kamp geteekend voor de beste plaatsen, die ieder dan ook behouden mocht zoo lang die leergang duurde.

Zij die zich als nieuwe leerlingen aanboden, moesten hunnen naam en voornaam schriftelijk aan het Bestuur voorstellen, en ook eenige hunner reeds gemaakte teekeningen laten zien, om de leeraars over hunne bekwaamheid te laten oordeelen.

Verder verbood dit reglement alles wat de goede orde of het onderwijs kon storen.

* Cornelis Jozef d'Heur, verving tijdelijk Jan Peeter van Baurscheit, die van toen reeds aan eene kwijnende ziekte leed, welke hem meest bedlegerig hield, tot hij in den nacht van 9n September 1768 den geest gaf.

Naar het voorbeeld van den Landvoogd, gaf de kunstminnaar, Burgemeester VAN HOVE, het volgende jaar drij prachtige zilveren bekers, met zijn wapen versierd, om de leerlingen der Academie te laten kampen.

In den teekenstrijd daarna waren de prijzen geschonken:

1e Door JAN VAN BEUGHEM, Schout van Antwerpen en Markgraaf van het Land van Rijen. 2e Door Jonkheer VAN SCHOREL. 3e Door Jonkheer MICHIEL VAN ESSEN, Raad-Pensionaris der stad Antwerden.

Ook in dit jaar (1752) was de ieverige leeraar PEETER SNIJERS gestorven, en in zijne plaats werd den 2n October MICHIEL VAN DER VOORT tot mededirecteur benoemd.

Eene maand nadien werd ALEXANDER SCHOBBENS in dezelfde hoedanigheid aangesteld door het Bestuur der Academie, in vervanging van den heer VAN PAPENHOVEN, die het ongeluk had door eene geraaktheid in zijnen kunstiever gestremd te worden.

Had de St. Lucas-Gilde door harde slagen sinds jaren hare vroegere macht en haren luister bijna geheel verloren, op den dag haars patroons, ten jare 1754, rees ze toch nog in vollen glans uit haren doodslaap op, als wilde zij nog eens aan ieder doen herinneren wat ze geweest was, en daardoor des aanschouwers hart van droefheid doen beklemmen, bij de gedachte, dat zoo vermaard en nuttig eene Vereeniging door een onverbiddelijk vonnis veroordeeld was tot langzame vernietiging. *

Drijhonderd jaren waren er vervlogen, sinds JAN SNELLAERT de instelling had ingevoerd der Dekens, onder wier leiding de kunst en de nijverheid binnen Antwerpen gansch Europa hadden verbaasd, en herwaarts stroomen gouds hadden doen vloeien, om tegen de voortbrengselen der kunstenaars of vernuftige werklieden verruild te worden. Nu was de overvloed der Gilde in gebrek veranderd. Maar toch dit mocht den schitterglans van het drijhonderdjarig jubelfeest niet doen verbleeken.

De oproep van het Gildebestuur werd met luidruchtige vreugde beantwoord. Groot en klein, arm en rijk, spande zijne krachten in, om met de kweekelingen der Academie, onder het toezicht des Magistraats, de stad voor deze feestelijkheden met buitengewonen luister te versieren. Al wat maar vreugde kon baren werd op dien heugelijken dag in het werk gesteld, en het gelukte er nog in den geestdrift van de inwoners der kwijnende handelstad ten volle op te wekken. Men juichte en jubelde uit volle borst; maar elke machtige galm die boven de blijde scharen opsteeg, klonk in de verarmde stad als een nare afscheidsgroet aan eenen roem en eene welvaart, welke de St. Lucas-Gilde nadien nimmer genieten mocht.

Inmiddels gingen de teekenlessen hunnen gewonen gang. Jaarlijks, tegen de lente, werden de prijzen plechtig uitgereikt, en telkens waren het nog geschenken der heeren van het Magistraat, die elk op hunne beurt een zilveren voorwerp gaven, ter aanmoediging van vlijt en kunstliefde.

Naar het besluit van 25n October 1754 mocht alwie eens primus geweest was, niet meer naar de later te verdienen prijzen medekampen. Ook moest men, om tot den teekenstrijd recht te hebben, twee derden van de winterlessen naarstig hebben bijgewoond.

Op dinsdag van Vastenavond 1755 wilden de jonge kunstenaars eene openbare hulde brengen aan de teekenschool waar ze kosteloos zulk belangrijk onderwijs genoten. Achter de vijf wagens, die de *vijf zinnen* verbeeldden, reed eene grootere triomfkar, waarop de Academie, met pracht, zinnebeeldig was voorgesteld. Met dit heerlijk gevaarte doorkruisten zij al de voornaamste straten der stad, als wilden zij ieder hoop geven op de herleving der kunsten, en tevens hunne leeraars dank betuigen voor den iever waarmede deze kosteloos de Academie bestierden.

Den 5n Juni van hetzelfde jaar stierf, tot ieders droefheid, de Burgemeester VAN HOVE, de grootmoedige Hoofdman der teekenschool, aan wiens aanhoudende medewerking men haren bloei te danken had. De Directeur, PEETER BOUTTATS, volgde hem kort in het graf, en in dezes plaats koos men BALTHAZAR BESCHEY, landschapschilder.

Op 28n Juni 1755 zond Prins KAREL VAN LORREINEN aan het Antwerpsche Magistraat een plan, om onze Academie daarnaar geheel herinterichten. *

Dit vrij uitgebreid stuk, van vier en twintig artikelen, bevatte belangrijke aanteekeningen. Het gewaagde, in zijne inleiding, van den ouden luister der Vlaamsche School, welke in de XVIe eeuw, met de Duitsche School, wereldberoemd was, toen in Vrankrijk de kunst nog als eene vreemdelinge behandeld werd.

Er werd een overzicht in gemaakt van den kunstbloei der andere Natiën. Italië's groote schilders en beeldhouwers werden er in gehuldigd. De opkomst der kunst in Parijs door hare Academie, welke gesticht is door vreemdelingen, meestendeels Vlamingen, werd er in aangestipt, en het geheel kwam neêr op de noodzakelijkheid van naar het voorbeeld der andere Academiën de onze te hervormen, om haar meer aanzien te geven. Naar het plan van Prins KAREL zou onze teekenschool met den naam van keizerlijke Academie vereerd worden. Haar Bestuur zou bestaan uit eenen Beschermer, eenen Onder-Beschermer, zes eere- en zes kunstminnende Leden, eenen Bestuurder, twee toezichters, vier raadsleden, vier leeraars en vier of zes hulpleeraars en een onbepaald getal Academieleden. De eerste Beschermer zou de Souverein des Lands zijn, voor geheel zijn leven. De Onder-Beschermer zou slechts voor één jaar uit de eereleden worden gekozen. De Bestuurder, door den Raad gekozen, en bovendien door den Souverein des Lands aange-

* Gazetten van Antwerpen der maand October 1754.

* Voor deze en vele andere feiten omtrent dit tijdvak, raadplege men de Minuten van den Stadssecretaris FRANS MAXIMILIAAN DE BALTIN.

nomen, zou alleen vervangen worden na zijne dood of wanneer hij zijn ontslag gaf. De eereleden zouden benoemd worden uit heeren van rang, welke zich onderscheidden door hunne liefde voor het schoone. De kunstminnende Leden zouden bestaan uit bijzondere personen, om 't even in wat streek zij mochten verblijven. De toezichter zou gekozen worden uit de raadsleden. De raadsleden uit de leeraars. De leeraars uit de Academieleden. Deze laatsten moesten schilder, beeldhouwer of plaatsnijder zijn, en een hunner gewrochten aan de Academie ten geschenke geven.

Verder weidde het stuk uit over de voorrechten der Leden en kunstenaars deel makende van de Academie.

De kunstenaars, die door het Bestuur der Academie aanvaard waren, zouden alle twee jaren hunne voortbrengselen ten toon stellen in een bijzonder lokaal der stad. Deze tentoonstelling zou den 1n Augusti geopend en eene maand nadien gesloten worden. Zij zou voor doel hebben de kunstgewrochten door het publiek te laten bewonderen en aldus menig stuk te verkoopen.

Al den Academieleden zou het, in geheel het Keizerrijk, vrij staan hun vak te beoefenen, en gansch onafhankelijk zouden zij wezen van alle Gilden en Kunstverbonden, welke van over eeuwen privilegiën bezaten, om door de eendracht machtig te zijn en de kunstenaars te beletten elkaâr te benadeelen.

Wat het onderwijs en de verordeningen der Academie betrof, deze mocht het Bestuur der Academie zelve regelen, op voorwaarde nogtans, van al wat het besloot eerst aan de vorstelijke goedkeuring te onderwerpen.

Het inzicht van den Prins, den weldoener der schoone kunsten, mocht goed geweest zijn. Er waren schoone en voordeelige zijden in het plan; maar de grondslag er van verried toch, dat men de Gildemacht wilde vernietigen, om den Staat op alles het overwicht te laten.

Ons Gemeentebestuur antwoordde Prins Karel behendig. Het verklaarde, dat de Academie van Antwerpen inderdaad beter kon bloeien, doch dat zij niet zoo verre ten achtere was, als de Vorst beweerde. Antwerpen had op groote kunstenaars geboogd, zonder dat hare Academie bestond. Het bijzonderste onderwijs was immer ten huize zelve der meesters genoten. De Academie was, gansch anders dan elders, bij ons van ondergeschikt belang. Zij was enkel tot stand gebracht, om het verzwakt teekenonderwijs te herstellen. Zeker was er met die school meer te doen, dan wat men er tot dan mede verricht had. Het plan, door den Vorst aangeboden, bevatte ontegenzeggelijk goede punten. Maar, om die uit te voeren, hoefden er sommen gelds. De Stad, ging het Magistraat voort, stak in schulden en kon nog hare gebouwen niet herstellen, die door den tijd schier waren geslecht. Onnoodig was het dus de voorgestelde hervorming der Academie te ontleden, en te redetwisten over die artikelen, welke strijdig waren met de voorrechten der Gilden, en andere, welke met onze Vlaamsche School niet konden stroken. Wilde de kunstminnende Prins hun de geldelijke middelen verschaffen, om de Academie op breedere grondslagen te vestigen, dan was men bereid aan zijne goedkeuring een hervormingstelsel van kunstonderwijs te onderwerpen, dat met mindere kosten in Antwerpen betere vruchten zou dragen.

Ons Magistraat had wel geraden, dat er over het voorgestelde plan niet diende gehaspeld te worden. De Staat wilde wel gezag en macht op de Antwerpsche Academie uitoefenen; maar haar een hulpgeld verleenen, dat kon men niet, ofschoon de groote verandering slechts 4200 Fransche *livres* zou kosten.

Karel van Lorreinen, was toch van harte een kunstminnaar. Alhoewel de stad Antwerpen zijn voorstel had verworpen, zoo wilde hij toch de bijzondere beschermer harer Academie zijn. Zoo vele blijken van achting en genegenheid gaf hij, voor onze kunstschool, dat op 12n Juli 1756 de Raad-Pensionaris van Kessel, en de Schepene van Schorel, door het Collegie werden benoemd, om, in naam van Antwerpen, den Prins hulde te brengen. Tot deze dankbetuiging had de Stad gouden en zilveren gedenkpenningen doen slaan, om ze den Vorst en zijnen Minister, Graaf van Cobenzl, op te dragen. Prins Karel kreeg eenen gouden en twaalf zilveren penningen en zijnen Minister werd er een gouden en zes zilveren geschonken. De stempels tot het vervaardigen dezer eermetalen waren kosteloos gesteken door eenen der Directeurs van de Academie, Jacob Rottiers, welke Graveur Generaal der munten van Keizerinne Maria Theresia was.

Tot nog toe hadden de leeraars der Academie zonder het minste voordeel de lessen gegeven. Nogtans, betrouwende op de genegenheid des Landvoogds, dachten zij eene gunst te mogen verzoeken, die zoowel in het belang der teekenschool, als voor hen persoonlijk hoogst gewichtig was. In Antwerpen was niemand verschoond van de bedieningen waartoe men door de Gemeente kon worden gekozen. Geviel het dat een leeraar der Academie zou geroepen worden tot den stadsdienst, dan had de Academie daar door natuurlijk geleden. Om zich tegen dit ongeval te verhoeden stelden de vereenigde kunstenaars een vertoog op, dat Prins Karel werd toegezonden. ([57]) Uitgezonderd het ambt van Aalmoeseniers vroeg

dit stuk vrijdom van alle persoonlijke diensten voor de Bestuurders der Academie. Zoo als men met reden mocht verwachten, ontving Karel van Lorreinen het verzoek der kunstenaars zeer gunstig. Na het Antwerpsch Magistraat geraadpleegd te hebben kondigde hij, op 3n Augusti van dit jaar, een besluit af, waarbij, aan de Bestuurders der Antwerpsche Academie, vrijdom van stadsdiensten en bovendien van alle belastingen werd geschonken. (58)

Volgens de beslissing van 17n December 1756 der stedelijke Regeering, welke van toen vaststelde het Bestuur der Academie immer zelve te benoemen, was dit samengesteld als volgt : (59)

Hoofdman, Peeter van Schorel, Schepene.

Opper-Directeur, Jan Baptist Verdussen, »

Directeurs-leeraars :
- Marten Josef Geeraerts, schilder.
- Gaspar Melchior Moens, beeldhouwer, Deken der St. Lucas-Gilde.
- Cornelis Jozef d'Heur, schilder.
- Alexander Frans Schobbens, beeldhouwer, Deken der St. Lucas-Gilde.
- Michiel van der Voort, schilder, »
- Balthazar Beschey, » »

Het Bestuur der teekenschool werd van dit tijdstip samengesteld in dezer voege : De Hoofdman en de Opper-Directeur werden gekozen uit en door het Magistraat. Bij het afsterven of ontslaggeven van een Directeur-leeraar zouden de blijvenden, eenige kunstenaars aanwijzen, welke zij bekwaam oordeelden, om bij te dragen tot den bloei van het kunstonderwijs. Om als leeraar der Academie in aanmerking te kunnen worden genomen, moest men ervaren schilder, beeldhouwer, plaatsnijder of bouwmeester zijn. De Hoofdman en de Opper-Directeur stelden uit deze elk eenen kandidaat voor, en van deze beide werd er één benoemd door de Burgemeesteren, de Schepenen, de Tresoriers en den Rentmeester der stad.

Op 25n Januari 1757 benoemde het Bestuur der Academie zijnen eersten Secretaris, Jacob van der Sanden, met eene jaarwedde van 14 gulden.

Deze geleerde heeft aan onze Academie buitengewone diensten bewezen, door de nauwgezetheid waarmede hij, van den oogenblik zijner benoeming, de boeken regelde en al wat de school, de professoren of leerlingen raakte, met iever aanteekende.

Voor de eerste maal werden op 3n Maart 1758 de prijzen aan de Academie van Stadswege uitgedeeld; deze waren : 1e Prijs, eene zilveren vergulde medalie met zware halsketting van hetzelfde metaal. 2e Prijs, eene gelijke medalie aan eene niet vergulde ketting. 3e Prijs, nog dezelfde medalie aan een zijden lint.

In het jaar 1759 opende zich voor de Academie eene nieuwe bron, die haar jaarlijks eenige gulden opbracht. De vrije-jaarmarkten werden sedert lang bijna niet meer bezocht. De plaatsen, waar vroeger de vreemde kooplieden zoo menige kramen opsloegen, waren, toen zij ledig werden gelaten, bebouwd of tot wat anders in gebruik genomen. De eenige kramen, die nog op de Handschoenmarkt, voor de domkerk, kwamen plaats nemen leden daar geweldig door wind en regen, en het Stadsbestuur had in het vorige jaar toegelaten, op de Handels-Borze de kramen te stellen. Het Bestuur der Academie wilde hieruit voordeel trekken. Het timmerde in de gaanderij, ten zuid-oosten der Borze, eenige gelijkvormige kramen, welke verhuurd werden ten voordeele der Academie.

Daar het Bestuur der Academie dikwijls in het geval was brieven, diploma's of studiën voor de prijskampen bestemd, te moeten zegelen, zoo nam het in Januari 1760 het besluit daartoe eenen bijzonderen zegel te laten vervaardigen. Een leerling der Academie, Benedict Araons, kweet zich kosteloos van die taak. Het kenteeken der Schilders-Kamer, zijnde drij zilveren schildekens op een veld van azuur, werd ook voor het wapen der Academie aangenomen. Daarboven sneed men het wapen der stad Antwerpen en, midden in den stempel, dat van Lorreinen. Het omschrift luidde : Accad. Royale de Peint. et Sculpt. d'Anvers. M.DCC.LX. B.A. fecit. Het was in de Fransche taal, daar men de schets van den stempel eerst aan de goedkeuring van het Hof had moeten onderwerpen.

De teekenschool bezat geene boekerij, ofschoon de leeraars dikwijls hadden doen uitschijnen, wat voordeel de letterkunde op de beoefenaars der beeldende kunsten kon te weeg brengen. Jan Baptist Verdussen, Schepene van Antwerpen en Opper-Directeur der Academie, voorzag op dit tijdstip gedeeltelijk in deze behoefte. De bijzonderste destijds bestaande werken over de kunst en hare verheerlijkers zocht hij op en schonk ze aan de Academie. Daar deze werken invloed op het kunstonderwijs kunnen gehad hebben, zoo denken wij goed te doen, met ze hier te laten volgen :

1° *Le cabinet des singularités d'architecture, peinture, sculpture* etc. par Florent Le Comte. 3. vol. Bruxelles, 1702.

2° *De nieuwe Schouwburg der Nederlantsche Schilders en Schilderessen*, door Johan van Gool, met platen. 2 d. groot in-8°. 's Gravenhage, 1750.

3° *Het toneel der uytmuntende Schilders van Europa en bijzonderlijk voor Nederland met hunne afbeeldsels*, in-8°, 's Gravenhage, 1752.

4° *De groote Schouwburgh der Nederlantsche Konstschilders en Schilderessen*, door Arnold Houbraken, met figuren, in-8°, 's Gravenhage, 1753.

5° *La vie des peintres Flamands, Allemands et Hollandais avec des portraits*, par J. B. Descamps. 3 vol., in-8°, Paris, 1754.

6° *De Schilderkonst*, van Carolus Alphonsus Du Fresnoy, in-8°, Antwerpen, 1762.

Van toen af was de Antwerpsche Academie in zulken bloeienden staat, dat er met lof dient over uitgeweid te worden. Ofschoon de Scheldestad te zeer verarmd was, om naar behooren uitvoerige kunststukken aan te koopen en daardoor de meesters aan te moedigen, in de herstelling van den roem der Antwerpsche School, toch hadden zich, als door een wonder, eenige kunstenaars uit de knellende boeien van het talent — de armoede — weten los te

wringen, om als een naklank der glorierijke eeuw van Rubens, nog eens de faam tot Antwerpens lof te doen schallen.

Een der eerste leerlingen onzer Academie, JAN TASSAERT, deed door zijne goede hoedanigheden de aandacht op onze zuchtende Scheldestad met belangstelling vestigen.

TASSAERT was een waardige navolger van onzen vermaarden ARTUS QUELLIN, wiens werken hij met eenen heiligen drift bestudeerde. Onder de kunstenaars der St. Lucas-Gilde had men zijne proeven met innige bewondering geëerd en hem gestreeld met de verzekering, dat, indien hij moed hield, zijne scheppingen de St. Lucas-Gilde der XVIIIe eeuw tot roem zouden verstrekken. Maar hoe zoet, hoe zielestreelend het voor hem ook wezen mocht, zich door die trouwe kunstbroederen der Schilders-Kamer met lof en wijzen raad in de baan van grootheid te zien voortstuwen, toch was die heilige vriendschap niet voldoende, om zijne bekwaamheid gansch te ontwikkelen en aan heel de wereld Antwerpens roem te verkonden. Welhaast vertrok hij uit zijne geboortestad, waar het gebrek zoo menigen kunstenaar den doodsteck gaf.

TASSAERT'S waar talent was spoedig alom bekend. Noch Vrankrijk, noch Pruisen konden op eenen meer uitstekenden meester in zijn vak roemen, vermits de Koningen dier beide groote Landen hem tot hunnen eersten beeldhouwer benoemden. In Berlijn, waar TASSAERT zich neêrzette en later ook stierf, heeft hij eene School gesticht, in wier schoot de beroemde RAUCH en SCHADOW hunne kunstopvoeding genoten.

Zoo goed als TASSAERT een beeldhouwer was, mocht MARTEN JOZEF GEERAERTS een schilder heeten. Zijn bijzonderste vak was de historie; doch hij had zich eene eigenaardigheid in het schilderen van barleeven weten aan te schaffen, die hem door al de andere schilders onzer St. Lucas-Gilde voor hunnen meester deed erkennen.

GEERAERTS was ook de ziel onzer Academie, waar hij met voorbeeldige vlijt zijne kunstbegrippen aan de leerzuchtige jeugd bleef inboezemen.

Gelukkiger dan menige zijner tijdgenooten, was hij niet door den nood gedwongen zijne stad te verlaten. De vreemde Vorsten kwamen den uitstekenden schilder binnen Antwerpen bewonderen, en achteden zich gelukkig, wanneer ze voor groote sommen een voortbrengsel van zijn vernuftig penseel konden verkrijgen. Zoodanig werd hij geschat door Prins KAREL VAN LORREINEN, dat deze hem dikwijls, met zijne gemalin en een uitgelezen gevolg, aan zijn werk kwam bezoeken, en verklaarde trotsch te zijn op eenen vriend, als de kunstrijke GEERAERTS. [1]

Van den oogenblik dat TASSAERT de ontwaking der Antwerpsche School in den vreemde had verspreid, en GEERAERTS door kunde en wijsheid haren bloei hier verzekerde, vestigden wederom al de beschaafde steden van Europa de oogen op onze kweekschool. De luister der meesters van de XVIIe eeuw gloorde nog immer over heel de wereld. Ieder bewonderde en benijdde de tooverkracht van het Vlaamsche penseel, en nu zonden de meest verfijnde volken eenige jonge kunstbeoefenaren naar onze Academie, in de hoop dat zij er misschien ook iets van onze schildergeheimen zouden mogen ontstelen, en in hun vaderland overbrengen.

Vele dezer jonge vreemdelingen onderscheidden zich in de prijskampen. ANTOON STRAETMAN van Paderborn, in Duitschland, bracht het zoo verre dat hij in 1755 als primus onzer Academie werd uitgeroepen; eene eer die later ook de twee Brusselaren, FRANS LONTSING en THEODOOR BALLANT te beurt viel. Mindere prijzen werden ondertusschen behaald door JOZEF GILIS, van Valencijn; THEODOOR DE BRUYN, van Amsterdam; HERMAN FABER, van Ludenscheit, in Wesphalen; DANIEL DE KEYSER, van Middelborg, en meer andere, die met de Antwerpenaren dapper kampten, en later heentogen met vele onzer bekwaamste stadgenooten, die allen in den vreemde van den bloei onzer school de sprekendste bewijzen gaven.

KAREL VAN LORREINEN bleef nog immer de Academie begunstigen en met onze stedelijke Regeering haren vooruitgang naarstig bewaken. Nog dikwijls vereerde hij de ieverige Directeurs met zijn bezoek, terwijl ze hunne lessen gaven, en telkens wist hij dan dezen of genen door eene goede bestelling voor zijne edelmoedige opofferingen te beloonen. Een der Directeurs stond bijzonder in Prins KAREL'S gunst. Het was ANDRIES CORNELIS LENS, die in 1756 den eersten prijs behaalde, in 1763 leeraer was gekozen, en wezenlijk veel beloofde voor de toekomst. Doch rampzalig was hem de genegenheid des Landvoogds. Prins KAREL kon door zijne titels en rijkdommen een goed beschermer der kunst zijn; maar toch was hij niet genoeg in het schoone der Vlaamsche School ingewijd, om te weten wat het talent onzer schilders of ontwikkelen of verdelgen kon. De geschiedenis had den Vorst wijs gemaakt, dat eenige onzer vroegere groote mannen Italië gingen bezoeken, waar hij ook zoo vele scheppingen van verhevene meesters had mogen bewonderen. Maar hij wist niet, dat onze kunstenaars, die daar groot geworden waren, enkel diegene waren, die, eer zij het Vlaamsche land verlieten, hunne ziel met eene onwankelbare kunstovertuiging geharnast hadden, om aan al de bekoring eener treffende nieuwigheid te wederstaan. Ware de rijkgeboren Vorst niet zoo arm aan wezenlijke kunstkennis geweest, dan hadde hij zich bij de werken van COXIE, HEEMSKERK, FLORIS en eene menigte anderen, kunnen overtuigen dat zij, die bij gebrek aan standvastigheid hunnen nationalen trant konden verliezen, met zich het vreemde schoone te willen eigen maken, slechts mislukte naäpers wierden, voor wie het wijzere nageslacht met medelijden de schouders zoo ophalen.

Nu, helaas! dacht de weldoener onzer Academie eenen oneindigen dienst te bewijzen met den beginneling LENS tot zijnen schilder te benoemen, en hem op zijne kosten gedurende zes jaren in het Zuiden te laten gaan ronddwalen, om al het goede, dat hij zich hier had aangeëigend, te ruilen tegen iets wat hij nooit begrijpen

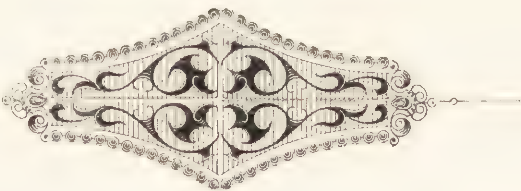
[1] *Catalogue du Musée d'Anvers*, p. 438.

kon, en dat een Vlaamsch penseel eeuwig vreemd zal blijven.

Voor zijn vertrek was LENS een keurig teekenaar; maar zijn koloriet was nog in verre na niet Vlaamsch, het was fletsch en bleek. Naast de minst goede tegenhanger onzer echte School, werd een tafereel van LENS een vuil bemorst doek, daar zijne flauwe tonen door de andere krachtige, harmonische tinten werden overschaduwd. Meer dan iemand had LENS dus noodig zijne eigene meesters te bestudeeren, die in macht en pracht van kleuren al de anderen overtreffen. Nu integendeel, ging hij Italianen tot meesters zoeken, om zich in den vorm nog meer te volmaken; maar niet eens overwoog hij, hoe hij al de vruchten zijner pogingen, al het keurige der Italiaansche teekenfrischheid, onder slechte kleuren zou begraven.

Aan den kunstlievenden KAREL VAN LORREINEN, dien wij, voor dertig jaren ondersteuning en bescherming onzer Academie, warmen dank verschuldigd zijn, moeten wij dan ook bitter verwijten, dat hij het was die met zijne schatten onze heropkomende School als bij de eerste *Wedergeboorte* deed verdwalen.

Groot was zijn misslag met de leerlingen, die nog de waarde hunner eigendommelijkheid niet konden doorgronden, tusschen verschillige Scholen, op welke hun zwakke geest al verliefd was, te laten rondzwerven, om eindelijk ellendig verbasterd terug te keeren, en met onbeschaamde verwaandheid tegen hunne eigene voortreffelijke School te komen worstelen.

PEETER MARTENASIE.

IV.

Als een geluk mocht het beschouwd worden, dat op dienzelfden tijd een jongeling in de baan der kunst trad, om eens door ware verdiensten en zelfopoffering, het kwaad te herstellen, dat zijn onderwijzer LENS aan de Vlaamsche School zou toebrengen.

Die jongeling was WILLEM HERREYNS, die, voor dien tijd, spoedig een talent moest worden.

Het programma, dat wij moeten volgen schrijft voor : « Hulde toebrengen aan de bekwame mannen, wien wij het behoud onzer instelling verschuldigd zijn. » Zonder twijfel dus ook het tegenovergestelde. Welnu, beschrijven wat invloed LENS en HERREYNS op de Antwerpsche School te weeg brachten, is een goed gedeelte maken der geschiedenis onzer Academie.

LENS zou, op het oogenblik dat de kunst weder begon te bloeien, een nieuw schildersysteem aanprediken, ten nadeele onzer alom vermaarde Vlaamsche School. HERREYNS was het die den standaard van RUBENS moest van onder de puinen onzer welvaart opdelven, om het heele nakomelingschap der XVIIIe eeuw, in de echte kenmerken onzer beroemde School herintewijden.

Dit plan vereischte vele opofferingen, en zeker zou het een jarenlange arbeid zijn. Maar de kalme en toch moedige HERREYNS liet zich daarvan niet afschrikken. Zijn besluit stond vast : uit de verbastering, die hij zag ontstaan en getroeteld worden, de miskende School der ouden redden, of bezwijken onder de tegenwerking harer vijanden.

Nauwelijks twintig jaren oud, had hij, op 26n Februari 1764 reeds, tusschen vier en veertig kampers naar het leven, den eersten prijs behaald. Van toen af, had de jeugdige kunstenaar achting verworven, en in stilte reikhalsde hij naar een plaatsken, om de grondsteenen van zijn plan neder te leggen. HERREYNS had zich in alle studiën, die met zijn bijzonderste vak als historieschilder in verband stonden, door vlijt willen volmaken. Meester D'HEUR roemde hem ook als zijnen bekwaamsten leerling, in de lessen van meet- en doorzichtkunde, welke hij aan eenige ieverige jongelingen had medegedeeld.

Ofschoon HERREYNS als primus zeker mocht zijn, op zijne beurt tot mede-directeur der Academie te worden benoemd, toch had zijne kunstenaarsziel geenen vrede zoolang zij hare gevoelens in anderen niet kon overstorten. Welhaast droeg hij aan het Bestuur der Academie een ontwerp voor, dat veel bijval genoot en hem zijn doel, om leeraar te worden, deed bereiken.

Den eersten zondag der maand Mei 1765, van negen tot elf uren des morgends, werd er, onder toezicht van HERREYNS, eene nieuwe klas van meet- en doorzichtkunde en de vijf orders der bouwkunst geopend, welk onderricht, naar het gezond oordeel des jongen leeraars, te weinig in den grond gekend was. De noodzakelijkheid dezer studie was reeds bij de stichting der Academie erkend. Nogtans de middelen zoo wel als de kunstenaar, die deze zware taak van leeraar wilde op zich nemen, hadden altoos ontbroken. Geen wonder dat, nu HERREYNS dit lang gewenschte onderwijs ten zijnen laste had ingericht, hetzelve eenen buitengewonen bijval genoot. Acht en zestig leerlingen woonden de nuttige lessen bij van den kundigen HERREYNS, die zich voor zijne moedige onderneming nog hetzelfde jaar beloond zag, daar hij, op 21n October, tot Directeur der Academie werd benoemd, voor zoo lang LENS uit hoofde van zijne reis zou afwezig zijn.

Dienzelfden zomer was ook, na veertig jaren onderbroken te zijn geweest, de oefening naar het plaaster beter dan ooit hernomen.

Om het onderricht dier klas te geven, werden er vijf nieuwe onder-directeurs of hulpleeraars benoemd. Het waren de bekwaamste leerlingen die reeds den eersten prijs naar het leven hadden behaald, te weten :

WILLEM HERREYNS, JACOB DIERCXSENS,
JOZEF DE LIGNE, HENDRIK ANTONISSEN en
THEODOOR WYNAND STALLENBERG.

Om die klas van den beginne afaan ook goed in te richten, werd er voor deze door het Bestuur der Academie, op 16n Mei 1765, eene verordening gemaakt, die het volgende bevatte : (60)

De leergang naar het plaaster zal jaarlijks den eersten maandag der maand Mei geopend worden. Hij zal worden voortgezet alle werkendagen van zes tot acht uren des avonds, tot in de maand Augusti. Wanneer het vroeg invallen van den avond het onderwijs zal komen beletten, zal het weder worden opgeschorst tot de volgende lente. Laatstgemelde maatregel werd genomen, daar er geene middelen waren, om de kosten van vuur en licht te doen.

Al de leerlingen welke des winters in den kampstrijd naar het leven achter de vijf en twintigste bleven moesten des zomers de oefeningen naar het plaaster ook bijwonen, op straf van ook uit het andere onderwijs te worden gesloten. Den meestgevorderden leerlingen der klas naar het leven stond het vrij zich naar het antiek te komen oefenen. Zij hadden nog het voorrecht eene plaats te mogen kiezen, terwijl de andere daarvoor moesten kampen.

Telkens na de drij avonden werd de stand van het model veranderd. Bij elke dier verwisselingen van model gaf ook een ander hulpleeraar het onderricht. Wie zijne studie voor den bepaalden tijd had voltooid kon een ander beeld krijgen van den hulpleeraar der wacht, die hem dan ook eene afzonderlijke plaats aanwees.

De kunstenaar die het meest had bijgedragen, om de studie naar het antiek herinterichten was PEETER MARTENASIE. Deze was een uitmuntende plaatsnijder, en Prins KAREL had hem, op 10n September 1764, tot zijnen graveur benoemd. MARTENASIE was op 8n November 1762 reeds Directeur onzer Academie gekozen, in plaats van MICHIEL VAN DER VOORT die vrijwillig zijn ontslag gaf.

Van zoodra MARTENASIE in den raad der Academie zetelde, was hij bijzonder werkzaam geweest, om de studie naar het antiek weder in voege te brengen. Het plan, om die klas onder het toezicht van verscheiden hulpleeraars te openen, was door hem ontworpen; en, nu het zulke heilzame uitwerkselen had, werd het bijzondere toezicht over de klas naar het antiek ook aan hem toevertrouwd. Dit had uitnemend goede gevolgen : MARTENASIE deed wonderen, ter uitbreiding van het onderwijs dat hij bestieren mocht.

Zeker was er groote behoefte aan goede antieke beelden op onze Academie. MARTENASIE bezorgde daarvan in eens een goede voorraad. Door tusschenkomst van den heer N. J. DE BUSSCHERE van Brussel, had hij de toelating bekomen, om naar origineele modellen, uit het kunstkabinet van den Hertog van Aremberg, vijf en twintig borstbeelden af te gieten, met welken schat hij de Antwerpsche Academie begiftigde.

De verrijking der klas met zoo menig meesterstuk naar het antiek had natuurlijk voor gevolg de leerlingen aanmerkelijk te doen vermeerderen. Ook de lessen naar het leven werden zoo uitmuntend gegeven, en het getal der jonge kunstenaars uit alle streken van ons land, en ook uit den vreemde, groeide zoodanig aan, dat het Bestuur der Academie op 16n Mei 1766, een ver-

toog aan de stedelijke Overheid moest indienen, om ruimere plaatsen boven de Borze te bekomen. (61) In dit verzoekschrift stelde men voor, dat de Oost-Indische Handelmaatschappij de oude Academiezaal weder zou afstaan, om daarin, als vóor het jaar 1722, de lessen naar het plaaster weder te kunnen geven.

De Schepene Balthazar de Neuf werd door het Collegie gelast, om met de Tresoriers, den Rentmeester en den Bouwmeester Melaerts, de zaak ter plaatse te gaan onderzoeken.

Daar de pogingen der Oost-Indische maatschappij door de Staten der Vereenigde-Nederlanden waren verijdeld, en de handel hier was blijven sluimeren, zoo maakte het Magistraat er geene zwarigheid in, aan het verzoek der Academie te voldoen. Als voorheen werd de geheele noordzijde boven de Borze voor de oefeningen naar het antiek bestemd, en de kwijnende Handelmaatschappij moest zich te vrede stellen met de helft der westelijke zijde.

Martenasie wilde nog meer bijdragen, om de leerlingen zijner klas vooruit te helpen. De zomeroefeningen schenen hem niet meer voldoende. Het gansche jaar door wilde hij zijne klas zien bloeien. Nog dienzelfden winter van 1766, verbond hij zich, voor vier jaren, de bekostiging te bezorgen, die het geven van winterleergangen en eene medalie, als aanmoediging, voor zijne klas zou vereischen.

Al de bemiddelde kunstvrienden onzer stad ondersteunden door geldelijke bijdragen de onderneming des wakkeren leeraars, en nadat Willem van den Kieboom, een naarstig jong beeldhouwer, nog als zesde hulpleeraar was bijgevoegd, nam op 10n November van dit jaar, de winterkoers naar het antiek begin, en bleef van toen altijd een der bloeiendste takken van het onderwijs onzer Academie.

Schoon de teekenschool nu met reuzenstappen vooruitging, blijft het toch zeker dat gebrek aan middelen nog grootere plannen harer Bestuurders onuitvoerbaar maakte.

In het jaar 1765 werd de graaf de Neny, President van den Geheimen Raad, gelast door keizerinne Maria Theresia, haar over den staat der Antwerpsche Academie verslag te doen. Graaf de Neny wendde zich tot de Directeurs onzer teekenschool, en deze bezorgden hem een historisch opstel over de wording en vordering der teekenklassen. Daarbij voegden zij eenige bedenkingen en voorstellen, welke dienden uitgevoerd te worden, om de Academie, volgens hun gevoelen, in wezenlijken bloei te doen verkeeren.

Die ontwerpen, waarin de ieverige en wijze geest der Directeurs doorstraalde, waren de volgende:

1° Dat het, om de lessen met vrucht te geven, noodig was de klassen van het antiek zomer en winter open te houden, ten einde de leerlingen spoedig bekwaam te maken naar het leven te teekenen; de klas van het plaaster moest daarom ook voorzien zijn van de volmaakste beelden der Antieken.

2° De Academie moest in het bezit zijn eener boekverzameling, handelende over de schoone kunsten, de geschiedenis der oude volkeren, beschrijvingen van landen, enz. Daarbij diende er een voorlezer te zijn, die in tegenwoordigheid van al de leerlingen, las en uitleggingen gaf: over het menschelijke lichaam en de uitdrukking op het gelaat bij zekere gemoedstochten; over de kleederdrachten en draperijen; over oudheden; over het karakter onzer School, het koloriet, de tinten, het licht en bruin, enz.

3° Er dienden lessen gegeven van deskundigen over de ontleedkunde van het menschelijk lichaam, als: de samenstelling van het geraamte, de werking der gewrichten, de ligging en trekking der spieren, enz.

In al deze lessen moesten, naar het oordeel der professoren, de leerlingen worden aangewakkerd, door een eermetaal, dat den naarstigsten jaarlijks ten loon zou worden geschonken. Ook moest er ten minste alle drij jaren, een prijskamp worden uitgeloofd van eene samenstelling uit de gewijde of ongewijde geschiedenis, fabel of zinnebeelden, waar de schilders met een tafereel en de beeldhouwers met een barleef elk afzonderlijk zouden naar mede dingen.

Weinige dezer heilzame wenschen werden vervuld. Nogtans de reden waarom de Staat zooveel belang in de Antwerpsche Academie begon te stellen, was, omdat zij toch, door hare moedige pogingen, hare faam door heel het land verbreidde.

Van het tijdstip dat men begonnen was medaliën uit te deelen aan de overwinnaars naar het leven, brachten de medeleerlingen aan de gekroonden eene ware hulde. Deze plechtigheid noemde men het primusfeest. Het was een gebruik geworden met wapperend vaandel, en muziek aan het hoofd, den primus in stoet rond de stad te leiden. Aan zijne woning speelde men eenige geliefkoosde volksaria's, begeleid van al de stemmen der opgeruimde jonge kunstenaars die bij het einde dier serenade een drijvoudig: « Hoezee! » en « leve de primus! » uit volle borst deden weêrgalmen. Wanneer de overwinnaar nog eens aan vaders geschokten boezem was gedrukt, en moeders gelukstranen in blijde ontroering van de wangen had gekust, dan toog heel het gezelschap weder op weg naar de Academie, waar nieuwe vreugde hen wachtte.

Van het jaar dat Willem Herreyns den lauwer had behaald, had het Bestuur der teekenschool, hare groote zaal afgestaan, om de leerlingen, ter eere des overwinnaars, daar ondereen te laten vroolijk zijn.

Naast den ingang der Academie *in den Grenaatappel* had men zulke geestopruimende dranken en zulk gezellig garsten bier. Het model haalde eenige vrachten schuimende kruiken naar boven, en dan geklonken met een nieuw « hoezee! » en gedronken op het heil van hem die door zijn talent over allen had gezegepraald.

Intusschen gingen eenigen hunne hartsvriendinnen halen, en zij die werden vergeten kwamen zelven eens kijken, of er voor de lieve meisjes niet mede te feesten was. Natuurlijk, waar speelzieke meisjes en woelzieke knapen te zamen kwamen, daar moest er gedanst worden. De muzikanten werden op eene tafel gestoken,

de viool kraste, de bas gromde en jubelend wemelde men dooreen tot laat in den nacht.

Doch spoedig werd er misbruik gemaakt van het primusfeest. Terwijl men de zegevierende ronde in de stad deed, hadden er velen, die niet tot de Academie behoorden, zich bij den stoet weten te voegen, en zoo werd er op de algemeene kosten der jonge kunstenaars al te groot verteer gemaakt. Wanneer het op rekenen aan kwam, dan werd er niet zelden hevig gehaspeld. De primus, die, in evenredigheid van het gemaakt gelag, een tegenfeest moest geven, vond zich ook dikwijls in groote vergelegenheid. Daarbij, de onvolwassene jongelingen van de klas naar het antiek, hadden ook al, als grooten, willen mede feesten en klinken en dansen tot tegen den morgend. Zonder twijfel leidde het dan tot onbetamelijkheden, en er moest aan de roekelooze jonkheid perk en paal worden gesteld.

Op 19n Februari 1767 maakte het Bestuur der Academie eene verordening tegen de misbruiken van het primusfeest. (62) Daarin werd afgekondigd, dat de Directeurszaal nog wel ter beschikking stond van de leerlingen der klas naar het leven, doch dat zij er niet langer meer feesten mochten, dan tot elf uren des avonds. Daar er vele minderjarige knapen tegenwoordig waren, werd den portier bevolen geene vrouwpersonen meer boven de Borze te laten. Om het maken van groot verteer te voorkomen, werd het verboden nog vreemden in het gezelschap der Academie te gedoogen of elkaâr op groote kosten te jagen.

Den leerlingen der plaasterstudie werd het belet hunnen primus nog met feesten te vereeren, daar voor hunne klas de prijs slechts als eene aanmoediging werd gegeven. Insgelijks werden zij van het gelag maken met de andere uitgesloten, omdat ze nog te jong waren.

Deze bevelen werden op de Academiezaal aangeplakt, opdat ieder het zou kunnen lezen. Alwie dezelve dorst overtreden werd van de lijst der leerlingen geschrabt.

Voor dit noodlottig plakkaat had er wel eene samenscholing plaats; er werd wel gemord, gedreigd en gezworen het te overtreden; maar men eindigde toch, met de wijze Directeurs als brave leerlingen te gehoorzamen.

Al deze noodzakelijke maatregelen, om den goeden gang der teekenschool door regeltucht te bevorderen, droegen uitnemende vruchten. Onze Academie verbreidde al meer en meer hare faam in het buitenland. Zij werd nu niet alleen bezocht door jonge kunstenaars van België, Holland en Duitschland, maar ook van Vrankrijk en zelfs de Keizer van het Russische Rijk zond veelbelovende kweekelingen naar de Antwerpsche Academie ter studie.

De geldelijke toestand onzer kunstschool was toen ook oneindig beter dan tijdens hare vereeniging met de St. Lucas-Gilde. Het Stadsbestuur had reeds dikwijls verschillige sommen gestemd ter bekostiging der medaliën, welke zij den overwinnaren des jaarlijkschen wedstrijds schonk; maar reeds bij Collegiale resolutie van 31n Januari 1750 besliste zij: « dat er jaarlijks, te beginnen van den 1n Februari naastkomende, ten behoeve en ter bevorderinge der Academie van teekenkunst eene somme van 350 gulden courant zal betaald worden, uit de 2400 gulden staande, volgens de *Ordonnantie Albertine*, ter dispositie der heeren van het Magistraat. » Daarbij had de Academie nog de aanzienlijke bijdragen harer kunstbeschermers en dan ook nog de huurprijs harer kramen op de Borze en de inkomsten harer twaalf vrijbrieven. Deze laatste hulpbron was haar evenwel bijna ontsnapt. Toen prins Karel bij besluit van 24n Januari 1750 de scheiding der Academie van de St. Lucas-Gilde door zijne goedkeuring wettigde, schafte hij nogtans ook terzelfder tijd het recht van het verkoopen der vrijbrieven af. De stad had verzocht dezelve, zooals vroeger, te mogen uitwisselen; doch de Landvoogd verbood zulks. Enkel wilde hij nog, dat die bevrijdingen het loon wierden der leerlingen, welke zich door hunnen iever en hun talent zouden onderscheiden. Het is licht te raden dat de Antwerpsche Regeering den Prins ernstig noopte van beslissing te veranderen. Zij bewees hem, dat die vrijbrieven door de vroegere Vorsten niet voor de St. Lucas-Gilde, maar wel degelijk voor de Academie waren verleend. Zoo men haar deze nu ontnam, dan waren daardoor de grondslagen der acte harer scheiding met de Gilde, niet alleen vernietigd, maar zelfs het bestaan der Academie was bedreigd, daar de inkomsten der vrijbrieven het eenigste middel waren, om voor het aanzienlijkste gedeelte in hare noodzakelijke uitgaven te voorzien. Daarbij voegden onze Wethouderen nog, dat de Stad zoo gewichtig eene som had moeten storten om de onafhankelijkheid der kunstschool te koopen; dat zij een jaarlijksch hulpgeld van 350 gulden had moeten stemmen, om de ontzaglijke kosten der kunstoefeningen te helpen bestrijden, en dat de leerlingen, welke men nu de vrijbrieven wilde schenken, toch kosteloos onderwezen, en de bijzonderste onder hen bovendien nog door prijzen beloond werden. Prins Karel besefte de gegrondheid dezer beweegredenen. Bij decreet van 18n Maart vernietigde hij dat van 24n Januari gedeeltelijk, en zoo mochten de twaalf vrijbrieven weêr, gelijk van ouds, ten voordeele der Antwerpsche Academie verkocht worden.

Tijdens den buitengewonen bloei der Academie, waarvan wij zoo even gewaagden, kreeg haar Bestuur gelegenheid om nog eenen nieuwen onderstand voor haar te verkrijgen. Daar onze kunstschool niet alleen diende voor de ingezetenen van Antwerpen, maar ook voor alle vreemden en bijzonder voor die van dezen lande en de Hertogdommen van Brabant, luidde het vertoog van 11n Februari 1769, zoo was het zeer redelijk haar van 's Lands wege een jaarlijksch hulpgeld te verleenen. Onze Buiten-Burgemeester, Karel van de Werve en de Pensionaris Thomas van Essen, togen naar Brussel, om die aanvraag in de Vergadering der Heeren Staten van Brabant voor te dragen.

Dit verzoek werd door den Landraad billijk gekeurd. Een jaarlijksch hulpgeld van 200 gulden werd bij besluit van 14n Maart 1769 der Antwerpsche Academie toegestaan, en ook nog in dezelfde maand deed de gevolmachtigde Minister van

Maria Theresia kond, dat hare Majesteit, bij het verkregen hulpgeld, nog jaarlijks drij zilveren medaliën voegde, om in den naam der Keizerinne den overwinnaar der klas naar het leven te beloonen.

Om het uitdeelen dier prijzen naar den wensch van het Hof te regelen, werd het Bestuur der Academie op 1ⁿ April daaarna bij het Magistraat ten stadhuize in vergadering geroepen. Bij gezamenlijk akkoord werd daar bepaald, dat die plechtigheden jaarlijks op den zondag van Halfvasten zouden plaats hebben, en dat de heer Schout dan de drij medaliën der Keizerrinne in haren naam zou uitreiken.

Zoo van alle zijden bevoordeeld, was het Bestuur der Academie al spoedig genoodzaakt om met haren overvloed te speculeeren. Samen gerekend, haar hulpgeld van den Staat en de Stad, de inkomsten harer twaalf vrijbrieven, de bijdragen harer tachtig kunstbeschermers en de opbrengst der verhuurde vijftien kramen, beschikte zij weldra over zoo aanzienlijk eene somme gelds, dat zij in staat was ter waarde van 2000 gulden twee actiën te koopen op de Bank van Weenen.

In dien staat van weelde, nooit voorheen door de Academie beleefd, ging ze nu zeker nog in bloei en leven toenemen; ja, ieder wees die nederige teekenschool met hoop en fierheid reeds aan, als den verren schemer der opkomende gloriezon, die de Antwerpsche School andermaal, als twee eeuwen geleden, met vollen luister zou doen schitteren.

De St. Lucas-Gilde, ofschoon zij op listig aandringen van hooger hand, van de Academie had afgezien, bleef haar niettemin nog innig verkleefd.

Vier harer Dekens behoorden ook weder tot het getal der edelmoedige teekenmeesters, die de jeugd in de studiën der schoone kunsten met zooveel iever opleidden. De vermaarde meesterstukken der Schilders-Kamer konden, zoo dikwijls de leerlingen zulks verlangden, gezien worden en tot model dienen, aan de bekwaamste onder hen, die reeds met palet en penseel hunne vorderingen wilden beproeven. Ook wanneer bij grooten toeloop van leerlingen de zalen der teekenschool te eng waren, om ieder plaats te geven, dan stond de St. Lucas-Gilde met volle bereidwilligheid elk plaatsken af, dat ze maar missen kon; want, de bloei der teekenschool was ook hare hoop op herleving. Ieder jonge gelauwerde verzekerde haar een befaamd kunstenaar te meer onder hare Leden. Zoo bleef de Gilde ook broederlijk met de Directeurs der Academie te zamen werken tot het algemeen heil en den roem der Scheldestad.

Doch het noodlot wilde toen dat een onbehendige raadgever bij den Landtroon sloop en onze Regeerders aanspoorde tot het nemen van besluiten, die den dageraad onzer kunstglorie weêr kwamen verduisteren.

Lens, dien men vroeger de hoopstarre van de Antwerpsche School had durven noemen, was nu uit den vreemde wedergekeerd, met denkbeelden en kunstbegrippen die in het geheel met de Vlaamsche kunst niet strookten.

Alhoewel hij niet tot sieraad der Antwerpsche School verstrekte, dacht hij zich niettemin verre boven zijne medeburgers verheven. Hij ontmoette eenige bekrompen geesten, die hem en de uitheemsche gedachten en kunststelsels, die hij hier wilde invoeren, bewierrookten, en dat zette hem eene buitensporige verwaandheid bij. Waren er nog vele echte kunstkenners, die zijne schrale schilderingen niet aanbaden, dan was hij verdwaald genoeg, om te verklaren, dat zij die hem niet schoon vonden, mannen waren van den ouden stijl, wier duistere geest diende verlicht te worden; en hij dacht zich den held daartoe geboren. Hij zette van toen reeds gedachten vooruit, die hij later in een boekje de wereld inzond. Dit in taal en strekking Fransch werk droeg voor titel: « *Essai sur le bon goût en peinture.* » Om te weten wat hij als goeden smaak in het schilderen aanprees, hoeft men slechts de voortbrengselen van zijn eigen penseel te raadplegen. Doch de St. Lucas-Gilde had de macht om zijne verderflijke strekking dapper te keer te gaan. Hare Gezwoornen hadden het recht tot in zijn werkhuis te treden, en konden dus zijne verkeerde richting gadeslaan, haar in den schoot der Gilde blootleggen en bij het publiek laken. Wat meer is, de Leden der Schilders-Kamer mochten de leerlingen van Lens verwittigen, dat zij aan de Vlaamsche School meer getrouw moesten blijven, zoo zij eens tot Vrijmeester wilden benoemd worden; en dat zou er velen den antinationalen schilder kunnen doen afvallen.

Dat de bekwame Directeurs der Academie ook van eene andere kunstovertuiging dan Lens bezield waren, dit had hij kunnen voorgevoelen, toen zijn broeder, die met hem ook aan de vreemde bronnen was gaan putten, en op welken hij pochte als een al overtreffend teekenaar, in den kampstrijd naar het leven slechts den tweeden prijs waardig werd gekend. Op het aanraden zijns broeders weigerde de jonge Lens dan ook deze medalie. Die weigering diende als een verwijt van onbevoegdheid aan de kundige beoordeelaars der kampstukken.

Doch Lens kon bij deze redelijke tegenwerkingen wel doorgronden, dat zijn kunstsysteem hier bezwaarlijk gelukken zou, zoo niet in eene groote omwenteling, aan de Antwerpsche Schildersvereeniging alle macht ontnomen werd door eene scheuring.

Vrankrijk had hem op zoo korten tijd geheel ontaard en het hart van onzen stadgenoot met wenschen vervuld, welke tegen ons Vlaamsch gemoed geweldig aandruischten.

In dat Land, waar de Natie destijds maar uit twee klassen bestond, — doodarm of schatrijk —, waar de eerste dom en gevoelloos voor het schoone was, en de laatste er haren ijdelen trots mede streelde, daar had Lens, natuurlijk, de kunst met eene diepe klove van het volk gescheiden gezien, en der Franschen hoogmoed had hem zoodanig verblind, dat hij, als de aristocraten in het Zuiden, hier ook de burgerij van de kunstenaars wilde afzonderen. Helaas! hij begreep niet meer dat bij ons de kunst uit het volk zijne grootheid en weelde putten kon.

Het Vlaamsch geweten bruischte nog tegen de Fransche volks-

hatende gedachten op. LENS bloosde, om zijne plannen in het openbaar op zijnen naam voor het vrije oog te ontrollen, en hij werd in het geheim de slaaf der grooten, welke sinds eeuwen middelen zochten, om de Vlaamsche eendracht te verbreken, die zoo vaak den zwier des scepters belemmerde.

De Antwerpsche bevolking stond als van den bliksem getroffen, toen diezelfde Souvereinen, die altijd, en nog tot over eenige maanden, de kunst bevoordeelden, plots iets vergden, dat bijna al onze kunstenaren met spijt en verontwaardiging deed oprijzen.

Den 13ⁿ November 1769 ontving ons Magistraat eenen brief, waarbij de Landvoogd den wensch uitte van de schilders, beeldhouwers, plaatsnijders en bouwmeesters der St. Lucas-Gilde geheel af te scheiden van de stielen en ambachten, die ook in haren schoot vereenigd waren. De reden dier ontwrichting onzer eeuwenoude instelling werd uitgelegd in eene smadelijke Fransche memorie, en geen der tijdgenooten van LENS twijfelde wie er de opsteller van was.

De memorie, welke die noodlottige daad eischte, ving aan met de ellendige bewering, dat de kunsten bij ons als in eene laagte rotteden. De beteekenis van dien smadelijken zin enkel in acht genomen, zoo vragen wij of het dan nog aan de St. Lucas-Gilde te verwijten was, indien de kunsten hier wezenlijk diep waren gezonken. Wie geen vreemdeling is in de geschiedenis onzer kunstschool heeft wel degelijk de overtuiging, dat die Gilde voorheen eene gewenschte en uitgelezene instelling was, daar in de XVIᵉ en XVIIᵉ eeuw hare talrijke Leden de trots waren van gansch Europa. Hoe nuttig zij was in rampspoedige tijden, heeft ze bewezen door hare pogingen ter opbeuring van het schoone, en het stichten der Academie, die voor doel had binnen Antwerpen de kunst van volledigen ondergang te behoeden.

Nu wilde de schrijver der memorie, dat die oude bakermat van zoo menig genie zou vernietigd worden, om den kunstenaar toe te laten zich in hooger sfeer boven den ambachtsman te verheffen.

Deze poging om de Schilders-Kamer te ontbinden was onder alle opzichten te laken. De St. Lucas-Gilde in het algemeen moest hervormd, maar, onzes dunkens, niet verbrokkeld of vernietigd worden. Indien dezen aanslag op haar den schrijver der memorie door de zucht tot vrijheid ware ingegeven, dan hadde hij zeker zijn plan op rechtvaardiger gronden moeten aanleggen. Vooreerst had hij de vrijheid voor ieder en niet enkel voor de beoefenaars der vier kunstvakken moeten eischen. De kunstenaars scheiden en dus hunne privilegiën ontnemen en deze aan de ambachten laten behouden, was zeker de eerste benadeelen.

De ontbinding der Schilders-Kamer scheen bijzonder voor doel te hebben haar toezicht of voogdijschap over de jonge schilders af te schaffen. Doch indien de schrijver der memorie dat in der waarheid beoogde, dan mocht hij ook dien raad van toezicht niet willen doen herleven in het Bestuur der Academie. Als men nagaat dat de Staat op dit tijdstip ook alles inspande, om zich het recht van hare leeraars te benoemen aan te matigen, dan is daaruit licht op te maken, dat door die verplaatsing van toezicht de kunstbegrippen van LENS gemakkelijker aan de jeugd zouden worden opgedrongen. Doch wij zullen hier het gevoelen zelf der kunstenaars van dien tijd, over de ontbinding der Schilders-Kamer uitdrukken, en de voornaamste punten aanraken met welke zij de poging der memorie bestreden en hare kwetsende aantijgingen trachtten te weêrleggen.

Het Magistraat aanzag de zaak als al te gewichtig, om er alleen over te beslissen. Kopij der memorie en van den brief des Landvoogds werden den Besturen der St. Lucas-Gilde en der Academie toegezonden, met verzoek er zoo spoedig mogelijk hun gevoelen schriftelijk over in te dienen.

Op 2ⁿ December vergaderde het gansche Bestuur der Academie, om over de zoogezegde vrijmaking der kunstenaren te beraadslagen. De Directeur MARTENASIE onthield zich, als ambtenaar des Vorsten; maar verder werd het voorstel van het Hof met eenparige stemmen verworpen.

Het was niet enkel deze gewaande vrijmaking die het Bestuur der Academie bezig hield. Sinds lang werd er gevit op al wat men in de teekenschool verrichtte. De Landvoogd deed klacht op klacht over verscheidene punten, die nogtans niets te wenschen lieten. Heel de dageiijksche gang der Academie was den Vorst overgebracht, en ongelukkiglijk niet zeer getrouw. Wie de verrader was bleek niet, maar de Directeurs dachten, met veel schijn van waarheid, dat hij naast hen in den Academieraad zetelde.

In verschillige brieven beweerde de Staat dat drij avonden van twee uren, niet voldoende waren, om het model goed na te teekenen. Liever had men gezien dat er vier of vijf avonden aan besteed werden. De leeraars schokschouderden, omdat zij wel wisten, dat de leerlingen hunne studie nog dikwijls voor den thans gestelden tijd af hadden. Zij volgden nogtans het kleingeestig verlangen in, ofschoon zij met spijt verklaarden, dat overvloed van tijd luiaards maakt.

Eene andere kwestie was er aangeraakt, en deze baarde meer vergelegenheid. Van Brussel was gevraagd, of een Deken der St. Lucas-Gilde wel terzelfder tijd een goed Directeur der Academie kon zijn. Volgens inlichtingen door den Vorst ontvangen, was dit onmogelijk. Nogtans, het onderwijs der Academie bloeide veel beter dan ooit, schoon het Bestuur weder bijna geheel uit Dekens bestond. Toen de Stad zonneklaar bewees dat het Deken- en Directeurschap zeer wel samen paste, dan kwamen er weêr nieuwe beknibbelingen, over de macht der Directeurs-leeraars, en de wijze waarop deze werden gekozen. De stad wist zich andermaal goed uit den slag te trekken. Zij onderschepte de listige treken van den Staat, die niets anders wenschte dan zelf de leeraars onzer Academie te benoemen, om door dat middel de eerste kunstschool van België den leiband der centralisatie om het lijf te klemmen. Antwerpen wilde die nieuwe inbreuk op zijne onafhankelijkheid niet gedoogen. Nog liever dan dat, had het zijne vermaarde Academie willen zien vergaan.

Hoe het kwam dat de Staat zoo plots en zoo hardnekkig onze

Academie en Schilders-Kamer in alles was beginnen tegen te werken, blijft geen raadsel, wanneer men de gedenkschriften der Directeurs-leeraars en andere Dekens der St. Lucas-Gilde raadpleegt. Van hunne talrijke stukken over die zaak, is slechts éene zinsnede voldoende om alles op te lossen. In een officiëel verslag aan het Stadsbestuur verklaarden zij desaangaande letterlijk: « *De oorsaek van allen het gewoel komt voort sedert het jugeeren* » *der teekeningen en boetseersels voor de prysen van het jaer 1768,* » *als den broeder van den Directeur Lens den eersten prys niet is* » *toegewezen.* » *

De kunstenaars der Schilders-Kamer waren ook in volle vergadering opgeroepen. Ingelijks waren daar tegenwoordig, de Oud-Schepene Jan Baptist Nieles, als Hoofdman der Gilde, de Schepene Jan de Wael, door het Collegie benoemd, om de Gilde bij te staan, en Norbert Bom, Stadsadvocaat, gelast met de verdediging der Dekens. In die zitting werd de scheiding der kunstenaars van de St. Lucas-Gilde krachtig tegensproken, in den zin zooals hier volgt.

De naamlooze memorie was geschreven op eenen toon, alsof het voor den kunstenaar eene marteling ware tot het Bestuur der Schilders-Kamer te behooren. De kunstenaars zelven, die deze taak vervulden, dachten er geheel anders over. Het Dekenschap was een eereambt, waartoe men door het Stadsbestuur werd gekozen. De last van Dienende-Deken kon groot zijn, doch hij duurde niet langer dan éen jaar. Als Oud-Deken was de taak schier onbeduidend, vooral sedert de Academie van de Gilde gescheiden was. Kunstenaars, het Bestuur uitmakende van een officiëel lichaam, waren onontbeerlijk, daar zij zoo als vertegenwoordigers der kunst, immer gunstig werden ontvangen, wanneer zij, in het algemeen belang der kunstenaars, zich tot het Magistraat wendden.

De St. Lucas-Gilde werd nog door de memorie beschuldigd, van niet te bestaan dan om de penningen harer Leden af te truggelen. Wat men inderdaad aan het reglement der Schilders-Kamer kon afkeuren, was, dat men 36 gulden moest geven, om Vrijmeester te worden, en de jaarlijksche bijdrage van 12 stuivers. Doch, wanneer men weet dat dit meestergeld bijna tot niet werd verminderd, zoodra er kwestie van behoefte was, en als men nagaat tot wat doel een gedeelte dezer gelden werden ingezameld, dan oordeelt men het aanstonds redelijker; want buiten den onderhoud der Schilders-Kamer, de broederfeesten en de tooneelvertooningen, werd dit geld in de Armbusse gestort, waaruit de Gildebroeder, in geval van ziekte, wekelijks onderstand trok.

De afscheiding der kunstenaars van de ambachtslieden werd ook, door de kunstenaars zelven met verontwaardiging bestreden. In de memorie werd beweerd, dat, zoolang de kunstenaar met den arbeider in betrekking bleef, hij altijd in de laagte zou blijven wroeten, en nooit de Muzen van Homerus noch Virgilius kon doorgronden. Nimmer zouden verhevene gedachten doorstralen in de scheppingen van personen, die zich verbonden met dit volk, dat om het dagelijksch brood moest zwoegen. — De kunstenaar moest dan een trotschaard zijn, om genie en rijkdom te bezitten! — Licht was zulke beleedigende zwetzerij door de St. Lucas-Gilde te wederleggen. Immers bij ons was het niet, als toen in Parijs, waar het volk van alle kunstkennis verstoken bleef? Onze kunst integendeel ontkiemde van de jongste tijden uit de burgerklassen. Menig kind van den werkman ziet men, van zijne teederste jeugd, het schoone liefkoozen, achten en met drift beoefenen, om eens tot vreugd en roem zijner stad op te groeien. En zou dan die volkszoon, omdat hij een kunstenaar geworden is, zijne ouders, zijne vrienden, al wat hem duurbaar is, moeten haten en vluchten als een onmensch, om verheven te zijn, en overvloed te hebben? Dat was vervloekenswaardig en alleszins onnoodig! Matsijs, Rubens, Jordaens, van Dijck, zijn allen in die Gilde, met de handwerkers verbonden, groot geworden. Mangelt het hun aan grootschheid en verhevene denkbeelden? Voor de volksgenreschilders is de vertrouwelijke omgang met de arbeidende klassen een onberekenbaar voordeel. Immer zullen zij gebrekkige samenstellingen maken, indien zij de typen, den huisraad, de gereedschappen en andere kleinigheden niet fijn afgespied en in de ongedwongene natuur hebben nagebootst. Ook waren onze ambachten, verre van onze kunstenaars te benadeelen, integendeel hunne mildste aanmoedigers. De kostelijke meesterstukken, waarop onze Museums thans mogen roemen zijn op last der stielen vervaardigd. Door de betrekking der kunstenaars met onze welvarende arbeiders was de smaak dezer laatsten zoodanig verfijnd, dat ze hunne altaren en vergaderzalen met de puikste schilder- en beeldhouwstukken verrijkten, terwijl zij zelven op elk voortbrengsel hunner eigene handen, den stempel der kunst, die hun dagelijks werd voorgehouden, keurig wisten te drukken.

Het was insgelijk onwaar dat de kunstenaar met de grofstielen door de St. Lucas-Gilde zoo waren verbonden, dat dit den bloei der kunst belemmeren kon. De Schilders-Kamer bestond alleen uit kunstenaars. De verschillige stielen, die alleen met een der vier kunstvakken in betrekking stonden en daarom van de St. Lucas-Gilde afhingen, hadden elk hun eigen Bestuur. Hunne Oudermans of hoofden mochten alleen in het Hoofdbestuur der Gilde komen medezetelen, wanneer zij den wijzen raad der kunstenaars voor hun ambacht noodig oordeelden.

Maar wat bateden al deze goede redenen. Men wilde ze toch niet verstaan. Men zegde dat Lens aan het Hof al zijnen invloed gebruikte, om hardnekkig zijne ontwerpen door te drijven. Voor het verspreiden zijner leerstelsels was de Schilders-Kamer hem hinderlijk. De macht en den invloed harer Leden op het jonge

* Zie voor deze verschillige wederwaardigheden onzer Academie en der St. Lucas-Gilde de minuten van den Stadssecretaris de Baltin. Deze stukken, meest allen van groot belang, zijn te talrijk, om in dit werk opgenomen te worden. Ook zijn eenige derzelve reeds gedrukt, en deze kan men dus raadplegen in het *Jaerboek der vermaerde en kunstryke Gilde van Sint Lucas binnen de stad van Antwerpen*, door J. B. van der Straelen.

kunstgeslacht wilde en zou hij ondermijnen en vernietigen. Hij mocht er ook ten volle op roemen, toen Keizerinne MARIA THERESIA, op 20n Maart 1773, een reglement deed afkondigen, waarbij schilders, beeldhouwers, plaatsnijders en bouwkundigen gescheiden van de stielen en gansch vrij en onafhankelijk werden verklaard van alle vroegere verordeningen en het toezicht der oudere meesters, en bijgevolg ieder, al was het zonder verdienste of ondervinding, mocht meester zijn en leerlingen bederven.

De stedelijke Regeering had schoon zich met het Bestuur der St. Lucas-Gilde te verbinden, om al het nadeel daarvan andermaal aan te halen, en te bewijzen, dat de broederband die kunst en nijverheid omsloot, deze beide takken elkaâr deed voeden en ontwikkelen. Het was al vruchteloos! LENS had het middel geleverd, om het gezag der heerschappij uit te breiden; het was beslist: de scheuring moest gebeuren, al mocht ze dan de heropkomende kunsten terug in het graf dompelen.

Die noodlottige gevolgen hadden ook de verkeerde vrijheidspogingen van LENS. De strevingen naar het ware schoone, zoo ieverig begonnen, hielden weder op, en de Vlaamsche kunst zonk korts nadien dieper dan ooit binnen Antwerpen.

HERREYNS had intusschen zijne vaderstad en onze Academie vaarwel gezegd. Ziende wat men te baat nam, om de kunstverbastering hier door te drijven, wilde hij alles opofferen, om de School van RUBENS boven den wansmaak der nieuwe te doen zegepralen.

LENS, de bedorven lieveling van Prins KAREL, had op de Antwerpsche Academie al te veel invloed, dan dat de wijze HERREYNS het wagen zou, hier het hoofd op te steken, om als voorstaander der oude Vlaamsche kunst, eene nieuwe schaar tegen het stelsel des ontaarden in te leiden. Hij oordeelde met reden, dat zijn tegenstrever wel een stond in de hoogte kon stijgen, maar dat hij ook weldra, van zijne onmacht bewust, dieper terug zou tuimelen dan hij opklom. Er diende maar een kunstenaar te komen, die de echt schoone School door waar talent in vollen glans deed pralen, en dan zou die meester zich dra zien omringen door de jeugd, die onder zijne leiding de verdwenen glorie der Scheldestad zou doen heropdagen.

HERREYNS was de geest, krachtig genoeg, om het waarachtig schoone voor te staan, en al het edele der Vlaamsche School te begrijpen. Hij was fijn genoeg van ziel, om verrukt te zijn voor de dichterlijkheid der VAN EYCKEN, om tranen te storten bij het natuurlijk en diep gevoel van MATSIJS, en om getroffen te knielen voor de kleurenpracht en de ontzachlijkheid van RUBENS.

Mechelen achtte zich overgelukkig, toen HERREYNS aan het Magistraat dier stad voorstelde, eene Academie te stichten, welke onder zijne zorgen reeds in 1771 geopend werd. * Vlijtig werden daar de lessen gevolgd van den waardigen kunstenaar die ze toen kosteloos gaf. De Mechelsche Academie kreeg onder zijn wijs bestuur zoodanig eenen bloei, dat ze weldra in de omliggende steden vermaard werd, om de bekwame leerlingen welke ze kweekte, en die alles wat ze kenden aan den edelmoedigen HERREYNS verschuldigd waren.

Alras benijdde zelfs de hoofdstad des Lands den kundigen leeraar aan het nederig Mechelen. Het Magistraat van Brussel stelde HERREYNS eene som voor van 1800 gulden 's jaars, indien hij het bestuur harer Academie aanvaarden wilde. Maar het was vruchteloos, zoowel als later, toen de nieuwe Burgemeester en Secretaris dier stad, HERREYNS, buiten vrijdom van alle stadslasten en woonhuur, hem nog eene jaarwedde van 100 dubbele souvereinen kwamen aanbieden, om Directeur te worden van eene reusachtige teekenschool, die men voornemens was binnen Brussel op te richten, als de Hoofd-Academie van heel het Land. *

Ook koning GUSTAAF III van Zweden, welke hem buitengewone bestellingen deed, wilde HERREYNS met groote aanbiedingen tot Bestuurder eener Academie in zijn Land lokken; maar het was even vruchteloos.

De onbaatzuchtige HERREYNS vergenoegde zich te Mechelen met een klein hulpgeld van 650 gulden, als loon voor zijne bijzondere diensten hem aangeboden, om van nabij zijne geboorteplaats te kunnen bewaken. Antwerpen had hij onuitsprekelijk lief en alles zou hij pogen, om het de bakermat der schoone kunsten te doen blijven.

Ondertusschen schilderde HERREYNS menig meesterstuk. De echte Vlaamsche School tooverde hij op het doek; gevoel, natuur, kleurenrijkdom was zijne leus. Deed hij de ware kenners voor zijne scheppingen buigen, ook Keizers en Koningen kwamen zijne werken bewonderen en overlaadden hem met lof en eeretitels. **

In het stroeve Mechelen sleet de groote kunstenaar zijne vruchtbaarste jaren, gedurende welke hij altijd de School van RUBENS verheerlijkte, maar tevens ook immer het oog hopend en wakend op Antwerpen gericht hield, dat hij zonder zijne eigene belangen in acht te nemen, eensklaps ter hulpe vloog.

LENS, die beweerd had, met onze Academie, onder zijnen invloed en nieuwe instellingen, wonderen te zullen doen verrichten, was haar reeds in October 1780 afgevallen. Hij vestigde zich voor immer te Brussel, nadat hij hier den broederband der kunstenaars verbroken, het onderwijs verslecht en de Vlaamsche School gedeeltelijk verbasterd had.

In den tijd toen LENS uit het Zuiden herwaarts kwam, had onze Academie, door milde ondersteuning, te krachtig in bloei toegenomen, om zoo plots ten ondere te gaan. Nogtans had men met reden verwacht dat bij zoo veel aanmoediging en zulk gewichtig onderwijs, Antwerpen welhaast eene reeks kunstenaars zou mogen tellen, die de trots harer bevolking zouden zijn. Dit was, o jammer! slechts eene begoocheling.

* *Vlaemsche School*, j. 4. bl. 106; artikel VAN GEEL, door VAN MELCKEBEKE.

* Memorie door de Quertenmont op 15n November 1784 gemaakt; ter stadsarchieven.

** J. VAN IMMERZEEL's levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters; bl. 36.

Balthazar Ommeganck, die in 1771 den tweeden prijs naar het antiek en in 1775 den derden naar het leven behaalde, was om zoo te zeggen, de eenigste, tusschen de talrijke kweekelingen van dien tijd, die door zijn talent de Antwerpsche School met nieuwen glans verrijkte. Het blijkt uit zijne uitmuntende werken, dat hij hevig heeft geworsteld tegen de kleurverzwakking, welke de Fransche School als eene plaag hier verspreidde. Nogtans was Ommeganck een verrukkend landschapschilder, en de schaapkens, welke zijn penseel getooverd heeft, blijven modellen, en maken zijne gewrochten tot voortreffelijke meesterstukken, vol waarheid en bekoorlijke eenvoudigheid. De meester, welke, in dien tijd van wansmaak, onzen Ommeganck zoo groot een kunstenaar maakte, was de milde, zuivere natuur. Vele zijner kunstmakkers gingen verloren, omdat ze iets behartigden, waarvan onze aard zoo wel als onze Vlaamsche School afkeerig is.

Het onderwijs werd dan zoo, met weinig vrucht, nog eenige jaren gegeven, gedurende dewelke onze Academie nog al veel veranderingen onderging.

De klas van meet- en bouwkunde die Herreyns zoo wel bestuurd had, werd na zijn vertrek minder levendig, en zijn plaatsvervanger Antoon Ansiau bleef slechts één jaar de moeielijke taak van leeraar vervullen. Gillis van Goubergen was gelukkiger. Onder zijne leiding ging dit onderwijs op nieuw vooruit, en den 29ⁿ Maart 1772 werden de eerste prijzen voor de klas van bouwkunde uitgereikt. Veel moeite moest dit nogtans hebben gekost; want voor de aanzienlijke opofferingen, welke de professor gedaan had, werd hem door het Bestuur der Academië eene schadevergoeding toegewezen.

In het jaar 1780 was het getal der leerlingen in de klas der bouwkunde weder tot vijftien geraakt; en, gezien de noodzakelijkheid van dit onderwijs, werden er, op 22ⁿ April, voorzorgen genomen, om die klas meer aanzien te doen krijgen.

Er werd namelijk een voorschrift van onderwijs aan de professoren gegeven, dat het volgende inhield: (63)

De leergang zal jaarlijks na Paschen aanvangen en zal beginnen met de grondregelen der meetkunde voor de nieuwelingen; de anderen zullen in de verdere vakken voortgaan. De leerling zal trapsgewijs opgaan, van de *Toscaansche* tot de *Dorische*, *Jonische*, *Corinthische* en *gemengde* orde. Ook moest men er alles leeren teekenen, wat toegepast werd aan gewone bouwen, gaanderijen, boogwerken, bruggen, enz.

Den professor was ook vooral aangeraden, de doorzichtkunde met al de stipte grondregelen te onderrichten; want daaruit moesten niet alleen de bouwmeesters en werklieden nut trekken, maar ook de kunstschilders en beeldhouwers moesten daarvan in hunne gewrochten bewijzen van grondige kennis geven.

Naast dit voorschrift der professoren was er ook eene nieuwe verordening voor de leerlingen afgekondigd, waarin allen werden aangemaand met iever en van al het noodige voorzien ter les te komen, en door goed gedrag de taak der onderwijzers te verlichten.

Om al de moeielijkheden van dit onderwijs te dragen werd den Directeur van Goubergen eene jaarwedde van 80 gulden verleend. Jan Blom met het leeren der grondregels van meet- en bouwkunde gelast, verkreeg een jaargeld van 40 gulden, welke som het volgende jaar tot 140 gulden verhoogd werd, daar zijn collega van Goubergen zijn ontslag gaf, en hij alleen het bestuur der beide klassen op zich nam.

Van dit tijdstip deed onze Academie weinig vooruitgang meer. Zonder aanzienlijke veranderingen slenterde ze voort, en bleef ze bestaan, ofschoon soms al eens deze of gene klas gesloten en dan weder geopend werd, en ook al eens geene prijzen werden toegekend, uit oorzaak van te luttel kampers, en dan weêr, om de leerlingen te straffen, die het dikwijls veel te bont maakten.

Zeker ware de Antwerpsche kunstgeest toen nog meer verzwakt, hadden niet eenige beoefenaars en vrienden van het schoone zich vereenigd, om onder den titel van *Maatschappij der fraaie en edele konsten* gezamenlijk met milde aanmoedigingen den kunstiever aan te vuren. *

Deze vereeniging van kunstbeschermers waarvan de verdienstelijke Ommeganck een medestichter was, kwam den 18ⁿ November 1788 tot stand. Honderd der meest begoede ingezetenen van Antwerpen maakten deel dezer maatschappij, wier doel was, door jaarlijksche tentoonstellingen der werken van levende meesters in schilder-, beeldhouw-, bouw- en graveerkunst, de beoefening van het schoone krachtdadig te ondersteunen.

Nooit had er iets dergelijks in Antwerpen plaats gegrepen. De oude meesters lieten soms wel hunne scheppingen openbaar bewonderen, maar dan was zulks afzonderlijk en in hun werkhuis.

Op 1ⁿ September 1789 werd in het Schermers-Hof alhier, de eerste tentoonstelling geopend, en zij telde niet minder dan acht en tachtig kunststukken.

Ofschoon de Staatsberoerten al de pogingen dezer maatschappij korts daarop verijdelden, moeten wij haar toch eene eerbiedige hulde toezwaaien voor het gelukkig gedacht van zulke tentoonstellingen in te richten. In deze was het dat later onze nog bestaande *Maatschappij ter aanmoediging der Schoone Kunsten* hare milde bronnen vond, om onze Vlaamsche School zoo weelderig te doen bloeien.

De Antwerpsche Academie was door de schokken der Brabantsche omwenteling slechts eenige dagen gesloten geworden. Maar toen de onstuimige Fransche Republiek onze stad binnen rukte, was het teekenonderwijs al spoedig geheel opgeschorst; want zoowel hare zalen, als die der St. Lucas-Gilde werden voor het houden van vergaderingen door de overheerschers ingenomen.

De beruchte Republiek der Franschen, welke met zulke heilige inzichten gesticht was, om in alle werelddeelen de alleenheerscheerschung af te schaffen, in het belang van het al te schandig verdrukte

* Mertens en Torfs, *Gesch. van Antwerpen*, D. VII, bl. 42.

volk, was nu eene afschuwelijke moordenaarsbende geworden. De groote geesten, die de reuzenplannen van recht en vrijheid hadden aangelegd, waren overrompeld door eene domme menigte, die, steunende op hare macht en wreedheid, de hoofden op het schavot deed rollen, van al wie hen tot rede wilde brengen. Moorden, rooven, verdelgen, was hunne hartstochtelijke leus, ofschoon op hunne bannier nog de heilige woorden : Vrijheid, Gelijkheid, Broederlijkheid stonden geschreven ! Antwerpen heeft, meer dan welke stad ook van België, de wandaden en de roofzucht dier onmenschelijke Fransche boeven te bejammeren gehad.

Bij hunnen eersten inval was al de klinkende munt onzer stadsgenooten voldoende geweest, om hunnen gouddorst te lesschen ; maar, toen zij in 1794 terugkwamen, hoefde er eene algemeene plundering om hen te verzadigen. Nadat gansch de schatkist der stad overgestort was in die der Republiek, onder voorwendsel van ze voor het algemeen welzijn te gebruiken, werd Antwerpen nog veroordeeld, om binnen de vijf dagen eene brandschatting van 10 millioen *livres* af te tellen, en blanke sabels en scherpe bajonnetten rieden onze overmande burgeren het niet te vergeten.

Bukkende onder de overmacht dier barbaren, verzochten onze Wethouders met hartroerende smeekingen hun door eene leening ter hulp te komen, om nog grootere rampen van de stad en hare bevolking af te kunnen weren. Hunne bede werd door de Antwerpenaren verhoord. Al de kostbare gouden en zilveren kunstvoorwerpen onzer kerken, kloosters, gilden en andere bezitters, werden ingeleverd, om aan de onrechtige eischen der overwinnaars te kunnen voldoen. En, o kunstschending ! die meesterstukken der drijfkunst werden gesmolten in klompen, naar Parijs, den algemeenen kuil der rooveren, weggezonden. Toen ze geen goud meer vonden, sloegen ze weldra hunne begeerlijke klauwen op onze heerlijke schilderijen en marmeren beeldhouwwerken, indien deze niet te zwaar waren ; wanneer een uitspringend deel dier puike beitelwerken het vervoer wat lastig maakte, vonden die wandalen, het eene kleinigheid, om met den hamer dit stuk er af te slaan. Al de meesterstukken van Rubens, Jordaens, van Dijck en anderen werden naar Vrankrijk gesleurd, tot diepe droefheid onzer kunstlievende bevolking, die elk dier oude juweelen tot een onschatbaar eigendom rekenden.

Natuurlijk, dat bij al die ongehoorde wandaden, onze kunstenaars zeer ontmoedigd werden, en de Academie ook diep verviel Sinds lang was de geldelijke bijdrage der kunstlievende Antwerpenaren merkelijk verminderd ; en thans, dat al de aanzienlijke familiën de stad ontvluchteden, om van de menschlievendheid der Franschen ontslagen te zijn, moesten de Directeurs het zeker opgeven ; want de Academie zag zich nu plots beroofd van geheel hare inkomst.

Het Bestuur der Academie vergaderde op 15^{n} September 1794. Vruchteloos beraamde het middelen, om als naar gewoonte de winterleergangen den eersten maandag in October te openen. Geene enkele straal van hoop kon men daartoe ontdekken. Eindelijk nam men het pijnlijk besluit, aan de Stad kenbaar te maken, dat er geene middelen meer waren, om het kunstonderwijs nog voort te zetten. (64)

De leeraars hoopten nog, dat de Regeering, door het verleenen van bijzondere hulpmiddelen hen zou bijstaan, om de teekenlessen invoege te houden. Doch die hoop was ijdel. Door den Raad van Antwerpen werd de burger de Visser, Officier der Municipaliteit wel benoemd om de zaak der Academie te onderzoeken en daarover verslag te doen ; maar het moet zijn dat deze Magistraat even weinig kans zag om de teekenschool te redden, want zijn verslag bleef achterwege.

De Directeurs-leeraars werden den 2^{n} October weder in bijzondere vergadering bijeengeroepen. Het was de gewone tijd waarop de winterleergangen werden geopend en vele leerlingen hadden zich omtrent de Borze begeven, om te vernemen, wanneer zij hunne studiën zouden mogen voortzetten. Dit konden ook de leeraars niet bepalen, want er was nog geene de minste tijding van het Magistraat gekomen. De geweldenarijen der Republikeinen, die Antwerpen hoe langer hoe meer teisterden, waren daarvan wel de bijzonderste oorzaak. Het Bestuur der Academie begreep, dat het in zulke netelige omstandigheden geene hulp verwachten mocht, en het hernemen van het kunstonderwijs werd, schoon met innig spijt, op onbepaalden tijd verschoven.

Nogtans éen enkele klas werd nog invoege gehouden. Het was die der bouw- en doorzichtkunde. Die oefeningen besloot men, des zondagmorgends nog twee uren te geven, vermits dit toch geene kosten vergde, daar Jan Blom, de leeraar dier klas, op het verzoek van het Magistraat, dit onderricht kosteloos wilde geven.

De andere takken van het kunstonderwijs gansch gestaakt zijnde, was het den naarstigen leeraren eene al te wreede marteling zoo van alle hoop beroofd, nog den kunstroem van Antwerpen te moeten handhaven. Vruchteloos werd er geklaagd en gesmeekt bij den President der Municipaliteit, die in den naam der Republiek regeeren moest. Er scheen in het geheel geen tijd te zijn om aan iets nuttigs te denken. Zoowel als alle andere wetenschappelijke gestichten moest ook onze Academie tot ieders hartzeer gesloten blijven.

BALTHAZAR OMMEGANCK.

V.

as er in Frankrijk eene zoo geweldige omwenteling vereischt, om het volk uit zijne verdrukking en vernedering op te richten, in België was dit in verre niet meer zoo noodig. Onze Gemeenten hadden zich reeds vrij gevochten, van in de middeleeuwen. Nogtans, de grooten hadden ook weder, met onzichtbare kuiperij van honderden jaren, onze wetten vervalscht. Eenige onzer rechten waren ook schandig miskend. De Vorsten, die meest hun eigen welzijn behartigden, hadden sinds lang de ooren gesloten voor de grieven der Zuid-Nederlanders en dezer belangen verwaarloosd. Menige nederlaag, die onze Regeerders met oorlogen tegen naburen ondergingen, had hen tot opofferingen gedwongen, welke België noodlottige slagen toebrachten, daar zij onze Natie tot in hare dagelijksche belangen krenkten. Onder deze rekende men de onrechtvaardige sluiting der Schelde, de vrije invoer van eene menigte nijverheidsproducten, terwijl integendeel, onze voortbrengselen slechts zeer bezwaard of in het geheel niet buitenslands mochten. Dit alles, benevens eene onophoudelijke verhooging van lasten had onze Natie zeer verarmd. Nog erger, men had ons ook diep in onze zedelijke belangen gekwetst. Voor den adel en voor

de geestelijkheid waren er sinds lang andere maten en gewichten dan voor de burgerij. De vrijheid dezer laatste had men allengskens weten te kortwieken, tot zelfs in het drukken van een armzalig dagbladje.

Zeker ware de Fransche Republiek ook hier welkom geweest, wanneer zij de vlag der algemeene ontslaving en gelijkheid van recht voor alle standen, waardig en bedaard hadde komen ontrollen. Nu, integendeel, was die heerlijke vlag bevlekt met kostbaar menschenbloed. Tusschen de grootsche zegekreet der Republiek klonken ook de onrechtvaardigste vonnissen. Strijdig met de echte begrippen der Republiek, wilde de meerderheid harer dienaars niets dan eene schrikregeering verspreiden; eene regeering die den aardbodem zou doen sidderen onder het knallen harer kanonnen, en die op haar spoor niets zou achterlaten, dan verminkte slachtoffers, plassen bloed, en gestroopte en verbrande erven.

Natuurlijk dus, dat België zich met schrik en afschuw terug trok, wanneer de bebloede hand der Republiek haar ter vereniging werd aangeboden.

Eenige onzer Magistraten hadden, bij den inval der Franschen, hun ambt nedergelegd. Andere werden afgezet, omdat ze zich te gematigd gedroegen, het volk niet gewillig genoeg afpersten en niet genoeg over degen en kogel beschikten, wanneer de menigte de eischen der Republiek niet blindelings gehoorzaamde.

Om beter aan de verlangens van Parijs te voldoen waren er, door de twee Proconsuls, die men ons als Vertegenwoordigers had opgedrongen, heethoofden aan het Antwerpsche Stadsbestuur gesteld, waarvan de drij bijzonderste de vreedzame burgers niet zelden deden sidderen. Deze nieuwe Regeerders waren: Jan Baptist de Haan, voorzitter der Municipaliteit of Maire; Jan Frans Wauters, Schout, en Simon Peeter Dargonne, Onder-Schout.

Deze laatste, ofschoon een ruw Normandische gelukzoeker, deed bijzondere pogingen, om de Antwerpsche Academie te heropenen.

Als een wonder tusschen de barbaren welke ons toen overheerschten, had Simon Dargonne eene zeer goede opvoeding genoten. Hij was van eene adelijke en rijke familie afkomstig; doch zijne fortuin had schipbreuk geleden. Om over dien val in zijn eigen land niet te moeten blozen, had hij zich reeds van het jaar 1774 binnen Antwerpen, als muziek- en dansmeester nedergezet. *

Bij den eersten inval der Republiek was Dargonne werkeloos gebleven. Maar, toen de Franschen machtiger en met vastere stappen wederkeerden, dan stelde Dargonne zich aan het hoofd der Clubsen, en hij verrichtte menige roekelooze daad, om zich door de Republiek te doen onderschieden. Zoo had hij ook op zich genomen pogingen aan te wenden, om onze kunstschool te heropenen. Daardoor kon hij in betrekking komen met de verschillige Besturen en als een werkzame geest zich doen kennen. Ook had zijn twintigjarig verblijf in Antwerpen hem geleerd, hoezeer de beschermers van het schoone hier in de gunst des volks stonden, en dit kon den heerzuchtigen Franschman ook op tijd en stond van pas komen.

Alhoewel Dargonne de beeldende kunst toen niet beoefende, zoo moet hij toch in zijne jongelingsjaren onderricht in het schilderen hebben genoten; want in latere tijden, toen hij gebannen en verstooten, in het dorpken Vilvoorden, het einde van zijn leven zat af te wachten, dan begon hij of uit behoefte of uit tijdverdrijf met het penseel te arbeiden. Nu, evenwel, mangelde het hem toch aan kennissen, om de Antwerpsche Academie op nieuwe en vaste grondslagen te stellen.

In Parijs had Dargonne eenen vriend, welke hem bij middel eener briefwisseling inlichtingen gaf, nopens de wijze waarop, volgens hem, eene goede Academie moest ingericht zijn. Die raadsman was een Fransche historieschilder, Mérimée genaamd. Hij kende de groote mannen onzer school, daar hij eene studie over den oorsprong der olieverwschildering maakte, en bijgevolg wel bij hare, uitvinders, onze beroemde van Eycken, moest stil houden.

Mérimée was het met zijnen vriend Dargonne eens, dat den Antwerpenaren de kunst ingeboren was, dat de Vlaamsche School uitstekende meesters had voortgebracht, en dat zij nog goede schilders telde. Maar toch vond hij ook dat onze School, in vergelijking met de andere, verachterd was. Onze schilders maakten geenen ophef meer.

Zeker vertegenwoordigden onze zedige kunstenaars de Vlaamsche School niet met zooveel opgeblazenheid, als in Parijs de alweêr nieuwe School, gezegd van David, door de Franschen werd opgehemeld. Nogtans, voor de historieschildering hadden wij die Fransche groote meesters zich tegen onzen nederigen Herreyns willen zien meten. En, wie hunner kon in het landschap en dierenschilderen onzen gemoedelijken Ommeganck ter zijde komen?

Doch de Fransche School aan de Vlaamsche te toetsen is niet wijs. Ofschoon er velen zijn die het onmogelijke eener vergelijking tusschen die beide scholen niet beseffen, zoo bestaat het niettemin. Voor het oog dat onpartijdig dit wil nagaan, is zulks zoo duidelijk te zien, als men het verschil van gloed voor zon en maan op de hand voelen kan.

Dargonne zag ook niet klaarder in de geheimen onzer schilderschool, dan de meeste zijner landgenooten. Daarom dacht hij zich tot vreemden te moeten wenden, om onze Academie op Franschen leest te schoeien. Dit was ook deerlijk verkeerd. Liet, voor hare sluiting, onze Academie nog veel te wenschen, die van Parijs was toch ook niet beter. Zulks was gebleken, toen een jonge Vlaming zich in de kunstwedstrijden van Parijs ging wagen. Deze knaap was Mathijs van Brée. Hij was een gewoon leerling der Antwerpsche Academie. Nog maar omtrent één jaar had hij haar verlaten, toen

* *Mengelingen van Vaderlandschen inhoud,* door P. Visschers, bl 355.

hij reeds den eersten prijs der teekening naar het leven behaalde, in de Academie van Parijs. De strijd was een der belangrijkste geweest. De jonge Antwerpenaar had met honderd twee en veertig mededingers te kampen. Tot de beoordeeling van den wedstrijd waren er twee en veertig meesters aangesteld. VAN BRÉE werd nauwkeurig ondervraagd over verscheidene kennissen, noodig tot het beoefenen der beeldende kunst. De twee en twintig jarige leerling der Antwerpsche Academie werd bijzonder op de proef gesteld, en niettemin vond men hem toch zóo bekwaam dat de lauwer hem met eenparige stemmen werd toegekend.

Om ook te weten wat invloed de Academie van Parijs op hare schilders uitoefende, heeft men slechts VAN BRÉE's verdere kampstrijden aldaar na te gaan.

Er was in Parijs een buitengewone prijs uitgeloofd, voor het schilderen van een geschiedkundig onderwerp. VAN BRÉE, die zeker geen schilder was, waagde ook de kans, en hij verwierf den tweeden prijs, naar welken eene menigte der naamhebbende Franschen mededongen.

Ondanks deze bewijzen, dat wij van Parijs geene lessen noodig hadden, schreef MÉRIMÉE toch aan zijnen vriend DARGONNE, de Antwerpsche Academie naar die van Parijs herinterichten.

Onze kunstenaars bleven ook niet onledig om de heropening der Academie te bewerken. OMMEGANCK en een ander schilder PEETER JAN VAN REGEMORTEL hadden met den beeldhouwer CORNELIS DE SMET reeds ieder eenige der bijzonderste leerlingen bij zich genomen, om den kunstiever niet te laten uitdooven. Ondertusschen vereenigden ze zich met den beeldhouwer JAN BAPTIST DU BOIS en den schilder WILLEM SCHAEKEN, welke reeds schriftelijk de heropening der oude kunstschool aan het Centraalbestuur gevraagd hadden. Daar zij wel wisten dat al wat ze den toenmaligen Besturen wilden voordragen eenvoudig en bondig moest zijn, zoo begonnen zij de verscheidene langdradige en verouderde verordeningen der Academie tot éene betere te versmilten. DARGONNE was hun bij dit opstel insgelijks behulpzaam, inzonderheid om er den behoorlijken Franschen zwier en de noodige republikeinsche toontjes aan te geven. Dit plan der nieuwe verordening was reeds een paar maanden na de sluiting der Academie voltooid. In zijne hoedanigheid van kunstliefhebber, schreef DARGONNE toen eene ronkende verhandeling in den vorm van een vertoog, dat hij met de verordening, op 23n December 1794, aan het Bestuur van het Arrondissement van Brabant zond.

In dit vertoog deed hij zien hoe noodzakelijk het was de Academie van Antwerpen weder invoege te brengen. Hij zegde, dat zij, in den tijd van geestverdooving en tyrannie, de waardigste mededingster was der kunstscholen van Europa, en het de plicht was der Republiek dit gesticht thans onder de zonne van vooruitgang door recht en vrijheid nog meer glorie bij te zetten. Tevens deed hij verslag over den neteligen staat waarin de teekenschool zich onder het opzicht van middelen bevond, daar hare inkomsten zoo deerlijk sober waren. Dargonne legde dien geldelijken toestand bloot als volgt:

1° De Academie heeft twee actiën op de bank van Weenen, welke hare betalingen staakte.

2° Een jaarlijksch hulpgeld van 200 gulden van de Staten van Brabant, welke vernietigd zijn en bijgevolg niet meer betalen kunnen.

3° 280 gulden bij inschrijving van kunstbeschermers, waarvan er zeven achtsten gevlucht zijn en de andere insgelijks hunne bijdragen ontzegd hebben.

4° De opbrengst der verhuurde kramen op de Borze, welke nog jaarlijks een inkomen van 2 tot 300 gulden geven.

De rekening van DARGONNE was hier juist; want wat het jaarlijksch hulpgeld van 350 gulden der Stad betrof, dat was reeds van 1777 ingetrokken.

Onnoodig, zegde hij, daarbij te voegen, dat hij rekende op den milden onderstand der verschillige Besturen. Er hoefde slechts aanmoediging, om den Antwerpenaar, wien de kunst ingeboren is, door geniale scheppingen de Fransche Republiek te laten verheerlijken. Verder toetste hij aan eenige punten van hervorming aan het onderwijs. In zijn hart oordeelde hij nogtans, zooals hij het dikwijls verklaarde, dat eene geheele nieuwe wending van het kunstonderricht binnen Antwerpen onontbeerlijk was.

Het Bewind van Brabant zond, op 29n December, het ontwerp van verordening met het vertoog, om advies, aan de Municipaliteit van Antwerpen, die het twee dagen nadien reeds met aanbeveling terug zond aan de burgers SOLVIJNS en VAN DEN NIEUWENHUYSEN, Commissarissen bij het Bureel van Openbaar Onderwijs van het Arrondissement van Brabant.

Nu het vertoog met de verordening voor de Academie in onderzoek was, vleide DARGONNE zich met de hoop daarvan eene spoedige en gunstige oplossing te verkrijgen. Zoo deden ook de kunstenaars en de leerlingen, doch allen bedrogen zich.

Het mag nogtans onze toenmalige Magistraten niet gansch ten laste worden gelegd, dat alle wetenschappelijke gestichten gesloten bleven. Het Hoofdbestuur der Republiek had daaraan de meeste schuld. Onderwijs geven kostte geld. Wel werden er op de overwonnen Natiën verbazende brandschattingen gelicht; doch al deze millioenen *livres* werden verzwolgen, aan de menschenmoorderij, welke heerschzuchtigen aanrichtten, tot het verkrijgen der zoogezegde algemeene ontslaving door het opdringen der Fransche Republiek. Wat meer is, het onderwijs, dat bestond, en door hen die er de vruchten van plukten onderhouden werd, was zelfs door de Republiek vernietigd, omdat hare begrippen er niet zeer werden aangeprezen. Alleen in de Tempels der Rede wilden de overdrevene Republikeinen het volk beschaven. Zij waren onbeschaamd genoeg, om daar van op het spreekgestoelte te roepen tot de Belgen: « Wordt eindelijk menschen en gij zult naar de eere kunnen staan om Franschen te worden! » *

* L. TORFS, *Nieuwe Geschiedenis van Antwerpen*, D. I, bl. 380.

Doch weldra gevoelden de Republikeinen dat zij, met de jeugd van alle nuttige onderrichting verstoken te houden, een ongehoord schelmstuk begingen, tegenover de rede en de verlichting, waarvan zij zich de warmste voorstaanders noemden. Eindelijk werd, bij de wet van 3ⁿ *Brumaire* jaar III (24ⁿ October 1794) het onderwijs eenigszins geregeld. Van toen werd men, zoo niet geholpen, dan toch ook niet meer tegengestreefd in het werk der degelijke beschaving.

Op 1ⁿ *Floréal* jaar III (20ⁿ April 1795) was DARGONNE Nationaal Agent benoemd. In die hoedanigheid werd hij toen, als gezant der Antwerpsche Gemeente, naar Brussel gezonden. Daar gekomen, nam hij oogenblikkelijk de gelegenheid waar om naar het vertoog te vernemen, dat reeds zoo lang was ingezonden.

SOLVIJNS, Bestuurlid van het Arrondissement van Brabant, deed hem te recht aanmerken, dat dit stuk niet enkel door hem als eenvoudige particuliere, maar wel door hem als Vertegenwoordiger van den Staat, en door de Municipaliteit van Antwerpen, moest ingediend worden. DARGONNE begreep de gegrondheid dezer opmerking. Hij voelde zich wel gekwetst, vruchteloos zoolang op antwoord te hebben getoefd; maar den goeden weg, hem nu aangewezen, sloeg hij toch in. Reeds den volgenden dag legde hijzelve zijn stuk voor de Municipaliteit van Antwerpen neêr.

Zonder verwijl werd het stuk nu in naam des Magistraats den Commissarissen van het Openbaar Onderwijs in handen gegeven.

De geweldenarijen der Republiek, met welke alle Besturen te worstelen hadden, waren oorzaak dat er nogtans alweêr lang op hun verslag moest gewacht worden.

Na bij de twee maanden getoefd te hebben werd hun verslag eindelijk voorgedragen. Het was zeer uitgebreid, doch gansch naar den inhoud van het vertoog opgesteld. Ten slotte stelde het voor de verordening voor de Academie goed te keuren, zooals deze, na eene tweede wijziging, door de kunstenaars was aangeboden. Dit stuk bevatte het volgende: (65) *

Den Commissaris van het Uitvoerend Directorium gehoord, besluit de Municipaliteit:

ARTIKEL I. — De Academie van schilder-, beeldhouw- en bouwkunde van Antwerpen zal oogenblikkelijk geopend worden.

Alle kunstenaars en leerlingen, die het vereischte talent bezitten, om de klas naar het leven te volgen, zullen zonder onderscheid aanvaard worden. Zij zullen ook allen het recht hebben mede te dingen naar de uitgeloofde prijzen. Diegenen nogtans welke eens den eersten prijs behaald hebben, zullen in den wedstrijd niet meer toegelaten worden.

II. — De klas van teekening naar het leven zal plaats hebben des avonds gedurende den winter. Zij zal beginnen den 15ⁿ *Vendémiaire* (6ⁿ October **) van zes tot acht uren, en eindigen den 12ⁿ *Ventôse* (2ⁿ Maart) met den wedstrijd voor de prijzen.

III. — Er zal gedurende den loop des winters alle twee maanden een wedstrijd zijn, in welken al de leerlingen insgelijks moeten kampen, indien zij trachten de prijzen te behalen, welke niet zullen toegekend worden, dan aan diegenen, welke zich tijdens de drij wedstrijden het meest zullen onderscheiden hebben, zoo door hun talent als door hunne oppassendheid.

IV. — De prijzen zullen verdeeld zijn in eerste, tweede en derde. Om den naiever der leerlingen te vergrooten, en om de onpartijdigheid van oordeelvelling der leeraars te verrechtvaardigen, zal er eene openbare tentoonstelling zijn der teekeningen van al degenen welke zullen gekampt hebben.

V. — Er zal aan de leerlingen-beeldhouwers toegelaten worden naar verkiezen te teekenen of te boetseeren.

VI. — De leeraars zullen op beurt het model zijne houding geven en zullen verplicht zijn tegenwoordig te blijven, zoolang die houding duurt, om den leerlingen raad te geven en bij hen de kunstkennissen te ontwikkelen.

VII. — De standen des models zullen vijf of zes avonden of meer duren, volgens de omstandigheden en naar het goeddunken des leeraars.

VIII. — De dienstdoende leeraar zal altijd bijgestaan zijn door eenen hulpleeraar. Beiden zullen, van de opening tot de sluiting, in de klas tegenwoordig zijn, ten einde de goede orde te handhaven onder de leerlingen, welker overtredingen tijdelijk zullen gestraft worden door de leeraars, tot de bepaalde beslissing der algemeene vergadering, welke maandelijks gehouden wordt en waaraan al de buitengewone gevallen zullen onderworpen zijn.

IX. — Tijdens den kampstrijd zal het den leeraren verboden zijn in de klas te komen, om hen te vrijwaren tegen het vermoeden van partijdigheid. Daar nogtans de kampers niet zonder toezicht kunnen zijn, zoo zal de orde door oud-leerlingen gehandhaafd worden.

X. — Terwijl de leeraar het model stelt zal het geenen enkelen leerling toegelaten zijn daar omtrent te blijven.

XI. — Al de plaatsen zullen genummerd zijn en die van elken leerling zal door het lot bepaald worden.

XII. — De leeraars zijn gehouden zoo dikwijls mogelijk de school te bezoeken, om door hunne oppassendheid den leerlingen tot voorbeeld te strekken.

XIII. — Des zomers zal er gedurende den dag eene klas zijn voor studiën naar draperijen op den leêman. Zij zal beginnen den 12ⁿ *Germinal* (1ⁿ April) en open zijn alle dagen, des morgends van zes tot acht uren.

XIV. — De klas voor de teekening naar het antiek, anders gezegd *Bosse*, zal onderworpen zijn aan dezelfde regels en verordeningen hierboven vermeld; met dit enkel verschil, dat de leeraars der week slechts het toezicht zullen hebben over de lessen, die zullen gegeven worden door bekroonde leerlingen, welke in die klas dezelfde orderegels zullen moeten in acht nemen, voorge-

* De stukken, welke ons met de wisselvalligheden der Academie gedurende het Fransch beheer bekend maakten, berusten grootendeels ter Provinciale Archieven.

** Volgens het jaar V.

schreven door het artikel VI, VII, VIII, IX en X. De kampstrijden zullen plaats hebben zooals in artikel III en IV. De gemelde bekroonden zullen door de leeraars van het leven gekozen worden.

XV. — Elke leeraar, wanneer hij in persoon de lessen niet kan bijwonen, hetzij ter oorzake van ziekte, hetzij om andere redenen, zal verplicht zijn zich te doen vervangen door eenen zijner collega's.

XVI. — De zomerklas voor het antiek gelijk in het artikel XIII.

XVII. — Elke *primidi* * der eerste *décade* van iedere maand zal er eene vergadering plaats hebben, waarin al de leeraars gehouden zijn te komen, om te beraadslagen over de huishoudelijke regeltucht van het gesticht, zonder iets aan het tegenwoordig reglement te kunnen veranderen.

XVIII. — Om alle verrassing, alle voorspraak en allen vreemden invloed op den keus der leeraars te vermijden en terzelfder tijd aan de leerlingen bekwame meesters en aan het talent den prijs der verdienste en der studie te verzekeren, zullen de leeraars, wanneer er eene plaats open is, eenen wedstrijd instellen die alleen den keus zal bepalen. Deze wetstrijd zal op het oogenblik der uitspraak voorgezeten zijn door minstens drij Leden der Municipaliteit. Hetzelfde zal plaats hebben voor al de wedstrijden, zoo voor het leven en antiek als voor de bouw- en beeldhouwkunde, zonder dat nogtans de tegenwoordigheid der Municipalen, op wat manier ook, invloed mag uitoefenen op den keus der kandidaten, die altijd zal geschieden met meerderheid van stemmen door de leeraars alleen.

XIX. — De klas van bouw-, doorzicht- en meetkunde zal plaats hebben gedurende het gansche jaar. De wedstrijd voor de prijzen zal plaats hebben tijdens den derden en laatsten kamp der twee andere klassen.

XX. — Er zullen alle jaren twee prijzen voor schilderkunst zijn : de eene voor historie- en de andere voor landschapschilders, naar welke de vreemde schilders mogen mededingen. De onderwerpen voor de beide genre's zullen opgegeven worden door het Bestuur van het Departement.

XXI. — De prijzen der drij klassen, alsook die voor schilderkunst zullen gegeven worden in naam van het Departement der Beide-Nethen, welke ze toe zal kennen aan de leerlingen die ze verdiend hebben in den wedstrijd. Deze prijzen zullen openbaar uitgereikt worden door den President van het Departementaal Bestuur.

Besluit : dat de Burgers :

Jacob François,	historieschilder;
Willem Schaeken,	» »
Balthazar Ommeganck,	landschapschilder;
Peeter Jan van Regemortel,	» »
Jan Baptist du Bois,	beeldhouwer;
Cornelis de Smet,	»
Jan Blom,	bouwmeester en leeraar van meetkunde.

leeraars benoemd zijn der Academie van schilder-, beeldhouw- en bouwkunde van Antwerpen. Dat zij in die hoedanigheid de oudleeraars vervangen en oogenblikkelijk, ieder voor wat hem aangaat, in werkelijken dienst treden, en zich schikken naar de hierbovenstaande verordeningen die zij strikt moeten uitvoeren.

Dat, tot betere tijden het toelaten, hetzij aan het Centraal Bestuur van het Departement, hetzij aan het Bestuur der Municipaliteit, hetzij aan de Republiek, bezoldigingen te hechten aan de plaatsen van leeraar der gezegde Academie, deze bedieningen kosteloos zullen vervuld worden met voorbehouding dat de Municipaliteit schadevergoedingen kan toekennen, welke nogtans niet mogen uitgedeeld worden dan na den wedstrijd voor de prijzen, en in evenredigheid van den iever, en de oppassendheid die de leeraars zullen getoond hebben in het uitvoeren hunner bediening.

Het ambt van Secretaris zal het eenige zijn met bepaalde jaarwedde.

Dat geene andere uitgaven dan die van het loon van twee modellen, eenen portier, eenen knecht, stoffen voor draperijen, plaaster, zooals : hoofden, borststukken, antieke beelden en een leêman mogen geschieden zonder voorafgaandelijk aan de Regeering gevraagd en door haar toegelaten te zijn.

Dat al de plaasteren en andere voorwerpen, toebehoord hebbende aan de oude Academie, onder inventaris zullen overgemaakt worden aan de nieuwe leeraars die verantwoordelijk blijven voor dezer bewaring.

Dat al de leeraars verantwoordelijk zijn voor de uitvoering der voorschriften, welke bovendien nog zal bewaakt worden door een Municipaal Commissaris te dien einde benoemd.

Dat het tegenwoordig besluit zal gezonden worden aan het Centraal Bestuur van het Departement, met verzoek van het te bekrachtigen.

Gedaan in Zitting van 29n *Prairial* jaar IV, der Fransche Republiek, (17n Juni 1796).

Tegenwoordig de Burgers : Reynaud, President; Cuylits, Georgerie, Franck, Municipaal Officieren; Dargonne, Commissaris van het Uitvoerend Directorium; le Franc, Secretaris-Greffier.

Men ziet het, zooals de Commissarissen dit in hun verslag verzocht hadden, waren er vier der oud-leeraars afgezet. Drij dezer « omdat zij verre beneden den graad van talent waren, » noodig tot het onderwijzen eener kunst, welke van hen » die er principepen van voorhielden zoo uitgebreide als diepe » kennissen vereischte; de vierde omdat hij uit zijne kunst min- » der dacht voordeel te trekken voor zijne leerlingen, dan om » zich, volgens hem, eenen weg tot den hemel te banen door

* Eerste dag der *Décade* of Republikeinsche week van tien dagen.

» vasten, bidden en boetplegen; en bovendien daar zij allen wei- » nig geschikt waren, om de liefde tot de kunst en de begrippen » der Republikeinsche vrijheid in de jonge harten te doen ont- » kiemen. »

Het blijkt ook uit de voorgaande artikelen dat er wezenlijke verbeteringen in den gang van het kunstonderwijs waren daargesteld. Al de vroeger bestaande lessen waren insgelijks behouden, en bovendien nog vermeerderd door studiën naar draperijen op den leêman. De jaarlijksche prijskamp voor historie- en landschapschilders was ook eene nieuwigheid. Doch daar dit alles nu toch nog maar enkel op het papier bestond, zoo weiden wij er hier niet op uit. Wij volgen de wisselvalligheden onzer Academie, zooals deze zich voordoen.

Drij dagen nadat de Municipaliteit de nieuwe verordening der Academie gestemd had, zond zij dezelve ter bekrachtiging tot het Centraal Bestuur. Dat zij de herstelling van het kunstonderwijs ernstig meende, bewijst haar brief bij die verordening gevoegd, waarin zij de kunst ophemelt in ronkende volzinnen en tot slot op kernachtige Republikeinsche wijze het Centraal Bestuur bezwoer het algemeen verlangen der Antwerpsche bevolking te helpen vervullen door de herinrichting der teekenschool. Ditmaal verlangde de Centrale Administratie zulks ook van harte; want, in afwachting dat het Hoogere Bewind desaangaande eene stellige beslissing zou nemen, bekrachtigde zij reeds op 15n *Messidor* (3n Juli) voorloopig het besluit der Municipaliteit. Nogtans, daar men vreesde dat Parijs in ons Departement geene Academie zou toelaten, zoo werd zij herdoopt met den naam van: *École spéciale de peinture, sculpture et architecture.*

Niettemin bleven er nu toch nog vele maatregelen te nemen, om de kunstschool in behoorlijken staat te openen.

Den 19n *Messidor* (7n Juli) waren Dargonne en Jacob Reynaud door de Municipaliteit tot Commissarissen der teekenschool benoemd, om over den regelmatigen gang derzelve te waken. (66)

Reynaud weigerde dien titel niet, doch hij trok zich de zaak niet veel aan. Dargonne, integendeel, was trotsch op zijne benoeming en hij bleef bijzonder werkzaam, om zijn ambt waardig te zijn.

Reeds den volgenden dag belegde Dargonne op de Schilders-Kamer, eene vergadering waarin hij het oude Bestuur der koninklijke Academie afgezet verklaarde, en krachtens het besluit der Municipaliteit, goedgekeurd door het Centraal Bestuur, werden de nieuw benoemde leeraars in hunne plaats gesteld. (67) De aftredende Hoofdman Jacob Della Faille en de Opper-Directeur Jozef Lunden moesten daarbij verslag doen van den ganschen eigendom der Academie en dien het nieuwe Bestuur overleveren.

Daarna werden in dezelfde zitting de hulpleeraars voor de plaasterklas benoemd. Deze jonge kunstenaars, welke om dit ambt te mogen bedienen den eersten prijs naar het leven moesten behaald hebben, waren:

Hendrik Mijin, landschapschilder.
Jacob Frans de Cuyper, binnenzichtschilder.
Quirijn van Gils, landschapschilder.
Lodewijk Adriaan Frans Moons, historieschilder.

Jacob van der Sanden werd dan ook met eenparige stemmen in zijne bediening van Secretaris behouden.

Thans ontbrak het zeker aan geene leeraars meer. Doch, waar de middelen nu gevonden, om al die ieverige kunstenaars hun talent aan de jeugd te laten mededeelen?

De moedige Commissaris Dargonne had reeds vele pogingen gedaan, om voor de Academie een hulpgeld van den Staat te bekomen. Doch hij had zich fel bedrogen in de kunstliefde des Ministers van Binnenlandsche Zaken, daar deze doof bleef voor al zijn smeeken. 10,000 *livres* had Dargonne daarna aangevraagd, om onze Academie gansch afhankelijk van den Staat te maken. Dat de Ministers angstiger dan ooit hunne krijgskas omarmden dient niet gezegd. Voor Antwerpen was de afwijzing van Dargonne's voorstel een geluk; want zoo niet ware onze Academie voor goed de Fransche leiband om het lijf gelegd, en had men de begrippen der Parijsche School aan onze Vlaamsche Schilders opgedrongen. Zóo ten minste had de Commissaris het met zijnen vriend Mérimée alreede besloten.

Nogtans, zonder een hulpgeld kon de Academie, op hoe kleinen voet ook, toch niet worden geopend. De Municipaliteit begreep dit ook ten volle. Op aandringen van Dargonne en de leeraars wendde ons Magistraat zich andermaal tot het Centraal Bestuur. Ditmaal vroeg Antwerpen met krachtige beweegredenen dat, indien de Staat het kunstonderwijs niet kon ondersteunen, men dan toch aan onze stad oorlof zou geven, om op eigene kosten hare Academie te onderhouden. Dit kon gewis bezwaarlijk worden geweigerd. Na eenigen tijd met Parijs daarover gehaspeld te hebben, stond men toch eindelijk toe, dat Antwerpen 2,000 *livres* besteedde aan het beoefenen der beeldende kunsten. Maar nog stond deze somme onder het beheer van den Staat. Om er iets van uit te geven moest men daartoe andermaal oorlof vragen.

Terwijl onze Regeering dan vruchteloos bad, om 600 franks voor hare Academie te mogen lichten, gingen de leeraars weder den moed verliezen, om het kunstonderwijs voort te kunnen zetten. Doch een onverwachte bijstand redde hen eensklaps uit den nood. Eenige bemiddelde kunstliefhebbers brachten eene somme gelds op, welke hen in staat stelde de zomerleergangen toch al te openen. Wie deze kunstbeschermers waren bleef een geheim. De leeraars verklaarden te hebben beloofd, hunne namen niet te laten kennen, ofschoon Dargonne voorstelde hun brieven van bedanking te zenden. De burgers waren, gewis, op dit tijdstip, bevreesd zich mild te toonen. Hadde de Republiek geweten wie er zoo edelmoedig was, van uit eigene beweging 100 *livres* te schenken, dan hadde zij zeker wel eens beproefd, of er, dan ook met gevelde bajonetten niet eenige duizenden te verkrijgen zouden zijn.

Voor de gewillige medewerking, welke de leeraars toonden,

wilde DARGONNE ook dankbaar zijn. De inkwartieren der barsche soldaten, waarvan onze stad immer krioelde, was wel een der grootste grieven onzer burgerij. Omdat de kunstenaars zonder eenige belooning het ambt van leeraar met iever hadden aanvaard, gaf DARGONNE hun eene schadevergoeding en deze bestond in de ontslaging van den last der inkwartiering van soldaten. (68)

Den 30n *Messidor* (18n Juli) was het gansche Bestuur der teekenschool, des namiddags ten vijf uren weder op de Schilders-Kamer vereenigd. Dien dag had de plechtige opening plaats van den leergang naar het antiek.* De Secretaris der Academie, JACOB VAN DER SANDEN, deed te dezer gelegenheid eene redevoering over het nut en het edele van het beoefenen der schoone kunsten. Na hem maande DARGONNE in vreemde taal de leerlingen aan goede studiën te maken, in dankbaarheid jegens de edelmoedige Republiek, welke voor hun welzijn zoo vele leerzame gestichten openhield.

Terwijl een twintigtal leerlingen deze klas volgden, werd op 6n *Thermidor* (24n Juli) daarna, de klas weder geopend der bouw-, meet- en doorzichtkunde, onder de leiding van den Stadsbouwmeester JAN BLOM. Deze leergang werd gegeven des morgends van negen tot elf uren. Het getal der leerlingen beliep tot dertig.

Deze beide klassen nu invoege gesteld, waren diegene, welke weinige kosten vergden. Gansch anders was het met de klas naar het leven, alsook die naar de draperijen. Zonder vuur en licht te rekenen, moest er alzeker voor de eerste een model zijn, dat 1 gulden daags zou kosten, terwijl er voor de laatste gelden moesten besteed worden aan eenen leêman en kleederen. Het was dus hoog tijd alweder nieuwe sommen aan te vragen, wilde men zooals vastgesteld was, die beide oefeningen ook tot stand brengen.

Aangespoord door de leeraars, spande DARGONNE weêr gansch zijn vermogen in, tot het aanschaffen van voorraad tegen den winter. Nadat de Municipaliteit hare bede bij die van den Commissaris der teekenschool gevoegd had, stond het Centraal Bestuur toch eindelijk het zoo langgevraagd oorlof toe, om 600 *livres* voor de Academie te mogen lichten.

Zoo kon nu op 15n *Vendémiaire* (6n October) ook de klas naar het leven geopend worden.

Bij plakkaat van 4n *Vendémiaire* (25n September) was er een oproep gedaan, aan de personen welke zich fraai genoeg van lichaamsbouw dachten, om tot model te kunnen dienen. Na eene keuring door den Raad der leeraars te hebben ondergaan, werden JAN BAPTIST SCHRAM en JACOB LE SNEUCK tot modellen gekozen. Hunne gagie was 1 gulden daags. Doch daarvoor moesten zij ook de leeraars dagelijks van dienst zijn. Voor het betalen dezer modellen en eenige andere kleinigheden kreeg de Stad op 24n *Frimaire* (14n December) nog oorlof om 700 *livres* uit te geven.

De leerlingen welke de klas naar het leven bezochten waren twintig in getal. De plaatsen waren in deze klas niet meer zoo als voorheen, door eenen kampstrijd te verdienen. Thans werden zij door het lot aangewezen. Elke plaats droeg een nummer en het cijfer dat de leerling trok wees hem zijne plaats.

De oefeningen naar het leven geschiedden stipt alle avonden, behalve de Republikeinsche feestdagen, van zes tot acht uren. De stand van het model duurde van vijf tot zes avonden. De leerling welke na dien tijd zijne studie niet voltooid had kreeg eene duchtige vermaning.

De leeraar wiens beurt het was te onderwijzen, mocht alleen het model stellen zonder dat een ander leeraar zich daar ook mocht mede bemoeien.

Den 12n *Ventôse* jaar V (2n Maart 1797) waren de winterleergangen met wedstrijden voor de drij klassen geëindigd.

Op *Décadi* 20n *Germinal* (9n April) zou de prijsuitdeeling plaats hebben. DARGONNE had eenen oproep gedaan aan al de kunstenaars, om deze plechtigheid met hun bijzijn te vereeren.

De burger- en krijgsoverheden waren ook verzocht zich ten negen uren des morgens te bevinden in de bestuurzaal der teekenschool.

De voormalige Schilders-Kamer was met drijkleurige vlaggen en Republikeinsche standaarden versierd en er stond eene menigte volk, om de overwinnaars te zien kronen.

Ten half elf uren borst het krijgsmuziek, bij het spelen van een luidruchtig aria, los, en in stoet traden Magistraten, Generaals, het heele Bestuur der school en andere bijzondere personen de zaal in.

Op verzoek der Commissarissen, DARGONNE en REYNAUD, deed de Secretaris eene redevoering. Of JACOB VAN DER SANDEN een goed spreker was weten wij niet. Nogtans, hij moet met gemak eene voordracht hebben gehouden. De minste gelegenheid nam hij waar, om de jeugd in geschiedkundigen zin iets over de kunst voor te dragen. VAN DER SANDEN had toch een groot gebrek. Om zich door te doen gaan voor een diep geleerde, maakte hij zich niet zelden onverstaanbaar. Immer zocht hij voor de helden zijner verhandeling mannen in de aloude geschiedenis, terwijl hij onze eigen genieën vergat. Nu ook, om te bewijzen dat men al zijne zielvermogens moet waarnemen, om groot te worden, werd de Grieksche schilder ÉCHION en de beeldhouwer POLYCLETES aangeprezen en opgehemeld door teksten uit CICERO en verzen van VIRGILIUS. De helft van hetgeen hij zegde was louter Latijn en dus verloren voor de luisterende menigte. De toenmalige Secretaris der Academie was ook een dergenen, welke denken, dat men, om bewonderd te worden, onverstaanbaar moet zijn.

Nadat men VAN DER SANDEN, omdat hij zijne redevoering eindigde, had toegejuigd, werden de werken getoond aan welke als

* Zie voor deze en andere bijzonderheden, rakende het openen der leergangen, de *Gazette van Antwerpen*, welke zeer geloofwaardig is in wat aangaat de Academie, daar haar Secretaris zelve de opsteller van dit blad was.

de keurigste de eerste prijs was toegekend. Toen de bekroonde teekening der bouwkunde werd opgesteken, trad de Commissaris Dargonne vooruit. Hij nam het woord, om uit te weiden over het onderwerp voor dien prijskamp opgegeven. Dit onderwerp was een tempel der Rede, opgehaald uit een achtkantige grond en naar verkiezen versierd. Natuurlijk wist de vertegenwoordiger der Republiek, bij het beschouwen van dit bekroond stuk, te zinspelen op de godinne der Rede, die hij een ieder aanmaande te huldigen, zooals eene vrije en verlichte Natie betaamde. Doch de menigte verstond hem niet en zoo waren zijne donderende machtspreuken al woorden in den wind.

Eindelijk las de Secretaris het verslag der leeraars over de onpartijdige beoordeeling der werken voor den wedstrijd, en de prijzen werden in de volgende orde uitgedeeld :

Teekening naar het leven.

1e prijs	Hendrik Jacob le Clercq,	van Antwerpen.
2e »	Michaël Vervoort,	» »
3e »	Marten Verstappen,	» »

Teekening naar het antiek.

1e prijs	Jan Jozef de Ley,	van Antwerpen.
2e »	Jozef van Laerbeeck,	» »
3e »	Jozef Geerst,	van Temsche.

Bouwkunst, samenstelling.

1e prijs	Frans Donatus Witdoeck,	van Antwerpen.
2e »	Jozef van Roy,	» »
3e »	Jozef le Mineur,	» »

Al deze overwinnaars werden beurtelings op de estrade geroepen. Daar ontvingen zij naar Republikeinsch gebruik den broeder-kus en de *Citoyen Administrateur* en Toezichter van het Openbaar Onderwijs hing hun het gewonnen eermetaal met een drijkleurig lint om den hals en bekroonde hun hoofd met lauweren. Onderwijl klapte het volk jubelend in de handen en het zware krijgsmuziek deed de Schilders-Kamer dreunen.

De medaliën waren allen van zilver; doch de drij eerste bovendien verguld. Allen, ofschoon gelijk het onderwijs op stadskosten gegeven, droegen tot opschrift : « *La République Française Protectrice des Arts. — Prix du talent, fruit de l'étude.* » Om den rand stond de waarde van den prijs, en de aard der klas waarin hij verdiend was, naast het jaartal der Republiek.

Toen de Secretaris had afgekondigd, dat al de teekeningen der verschillige kampstrijden voor het publiek zouden ten toon gesteld worden, geleidde het Magistraat met het Bestuur der teekenschool, de negen overwinnaars met zich, en zij ontvingen nog vele gelukwenschen en beloften van bescherming en aanmoediging.

WILLEM HERREYNS.

VI.

Bij besluit des Centralen Bestuurs van het Departement der Beide-Nethen van 23ⁿ *Nivôse* jaar V (12ⁿ Januari 1797), was WILLEM HERREYNS benoemd tot een der negen Leden van de Commissie, die uit onze kerken, kloosters en andere openbare gestichten, de kunstvoorwerpen moest verzamelen, ten dienste van het openbaar onderwijs. Voor deze belanglooze bediening had HERREYNS dus het Directeurschap van twee kunstscholen willen afwijzen. Zijn bestaan en dat zijner acht moederlooze kinderen offerde hij op, om de oude pronkstukken der Vlaamsche School in zijne geboortestad te kunnen redden. In Antwerpen werd ook op 22ⁿ April van dit jaar in het voormalige Discalstersklooster een gesticht voor wetenschappelijk onderwijs ingesteld, dat met den naam van *École Centrale* werd bestempeld. Met nog eenige der bijzonderste geleerden werd HERREYNS bij dit gesticht op hooger bevel als leeraar aangesteld.

Ofschoon de jaarwedde zeer sober was en oneindig veel verschilde van de aanzienlijke sommen, welke de koning van Zweden en de stad Brussel hem aanbood, had HERREYNS toch het ambt van Opper-Directeur in de beide plaatsen willen opofferen,

om in die Centrale school als nederig leeraar der teekenkunde zijne diensten te komen bieden.

In die school bestond het onderwijs hoofdzakelijk in talen, rechtsgeleerdheid, schei-, wis- en aardrijkskunde. Zoodat men niet mag veronderstellen, dat HERREYNS dáar hoopte, op een schitterenden zegepraal, in het vak dat hij beoefende. Neen, voor het oogenblik dacht hij daaraan niet. Wat hij er onderwees was daar slechts eene bijzaak. Doch de edele kunstenaar, de aanbidder onzer oude kunststukken, had wijze plannen gevormd, welke hij slechts in de hoedanigheid van leeraar dier Centrale school gemachtigd was uit te voeren.

Den leeraren dezer school was het geoorloofd, in de ruime zalen van dit gesticht, eene verzameling te maken van boeken en kunstvoorwerpen, welke zij voor het onderwijs noodig dachten. Eenige leeraars gelastten zich, met in onze geslechte kloosters de handschriften en gedrukte werken op te sporen, terwijl HERREYNS op zich nam, de overblijfselen der beeldende kunst aan te brengen.

De eerste rooverij, hier in onze tempels, kloosters en andere openbare gebouwen, door de Fransche buitzoekers gepleegd, had ons nog in bezit van eenige kunstschatten gelaten. Zoo groot was de rijkdom der stad van RUBENS, dat de onverzaadbare Republikeinen niet in eens, al wat waarde bezat, hadden kunnen met zich sleuren.

Tusschen de puinen en brokkelingen van albast, marmer en andere fijne steenen, die in onze kerken tot hoopen waren gevormd, zocht de edelmoedige HERREYNS al op, wat nog aan de verdelging of diefte ontsnapt was. Met zoo veel iever als hij zocht, gelukte het hem menig beeldhouwwerk eens grooten meesters, en ook hier en daar eene verborgene schilderij op te sporen, welke dan oogenblikkelijk, mits hij ambtenaar der Republiek was, de zijne verklaard en naar de Centrale school werd gevoerd. Deze redding van zoo menig kunststuk geschiedde onder voorwendsel, dat het tot model moest dienen voor de jonge kunstenaars, die zich onder zijne leiding moesten oefenen.

Hij die alles opofferde tot behoudenis van menig bewijs onzer vroegere grootheid, schrikte noch van moeielijkheden noch van gevaar, om zulke verhevene taak als hij op zich genomen had, buiten alle verwachting ten uitvoer te brengen. Eens redde hij, zelfs met gevaar van zijn leven, de schoone barleven van het Lieve Vrouwen altaar der hoofdkerk. Met zijn eigen lichaam beschutte hij die meestergewrochten van ARTUS QUELLIN, welke men wilde vergruizen, voorzeker om ze als zoo vele andere, in een porceleinfabriek tot pulver te laten malen. Hadde geen omstaander toen den slag afgeweerd, zeker ware het hoofd van HERREYNS verpletterd geweest, door den hamer, welke reeds op hem neder kwam, omdat hij de kunstscheppingen zijner voorvaderen dorst beschermen en voor het nageslacht bewaren. *

* *Graf- en Gedenkschriften der provincie Antwerpen. — Verhandeling over O. L. Vrouwe kerk*, bl. XXIV.

Wat HERREYNS bijdroeg tot het weder opbeuren der Academie moest ook aanmerkelijk zijn, vermits een tijdgenoot van hem schreef: « dat HERREYNS door zijnen iever en zijne zorgen deze nuttige instelling staande hield. » *

Inderdaad, niet zoodra was HERREYNS weder in Antwerpen, of hij was de raadsman van de leeraars der Academie. Zijne kunde en bekwaamheid in het onderwijs, gaven hem daartoe het recht. Ofschoon in de Centrale school het onderricht dat hij te geven had, zeer beperkt was voorgeschreven, zoo wist hij dit echter spoedig uit te breiden. Een programma dier school, dat op de hoeken der straten werd aangeplakt getuigt hoe nuttig HERREYNS zijne klas van den beginne wist te maken. In dit plakkaat werden niet alleen al de bijzonderste stielen uitgenoodigd, om zich onder zijne leiding te komen verfijnen; maar zelfs deed hij eenen oproep aan jonge schilders, beeldhouwers en plaatsnijders, om zich bij hem in het maken van bloemen en sieraden te komen oefenen. Tevens gaf HERREYNS aan eenige vergevorderde leerlingen ook bijzondere lessen over samenstelling en over de oude en nieuwe kleederdrachten en geschiedenis.

DARGONNE met wien HERREYNS ook dikwijls in betrekking moest komen, zag weldra met benijdende blikken hoe de leeraar der Centrale school nieuwe studiën voorstelde, om ook de schilderkunst weelderiger te doen bloeien.

Door de scheuring welke LENS gemaakt had tusschen de kunstenaars der St. Lucas-Gilde, was het wijze toezicht der bijzonderste meesters, over de kunstopvoeding vernietigd. Er bestond luttel goeds meer, dat de jonge schilders in de wezenlijke baan der kunst voorlichtte. Het onderwijs in de werkhuizen was aanmerkelijk verslecht en het beroemde Vlaamsche koloriet was ook bij velen deerlijk verzwakt ten gevolge der vervalsching welke het door onkunde en bij gebrek aan wijs toezicht ondergaan had.

Van zoodra HERREYNS eene schilderij in zijn bezit had, opende hij eenen kosteloozen leergang, om kopijen naar oude meesters te leeren maken. Door dat middel wilde hij de Vlaamsche School in hare volle waarde leeren schatten en de jeugd op het goede spoor terugbrengen.

DARGONNE wenschte HERREYNS geluk over zijnen nieuwen tak van onderwijs; maar inwendig had hij spijt, dat hij zelf daarvan de uitvinder niet had kunnen zijn. In eene onderhandeling met den Commissaris der teekenschool bewees HERREYNS, dat de Antwerpsche Academie zich niet langer meer bepalen kon met teekenlessen; de schilderkunst diende er ook te worden onderwezen.

Geen wonder is het, dat HERREYNS met DARGONNE over het middel om de schilders vooruit te helpen niet eens was. HERREYNS wilde met eenvoudige oefeningen de verwen op het palet leeren bereiden, en dan toonen hoe men ze met het penseel gebruiken

* J. C. E. van Ertborn, Secretaris der Academie in 1805. — Zie zijne: *Geschiedkundige aenteekeningen aengaende de St. Lucas Gilde, enz. bl. 52.*

moest. Dargonne, integendeel, wilde zijnen droom van 29ⁿ *Prairial* jaar IV gansch verwezenlijkt zien. Hij wilde, zooals hij toen reeds zegde, onze School een nieuw karakter geven, door prijskampen in te richten voor het schilderen van tafereelen, waarvan het ontwerp zou worden opgegeven. Ditmaal stelde hij voor, dat de overwinnaar van dezen drijjaarlijkschen wedstrijd voor historieschildering 3600 *livres* zou genieten, om gedurende drij jaren in Parijs en, indien hij zich onderscheidde, ook eenigen tijd in Rome te verblijven.

Herreyns, die de kunstreis van Lens herdacht, zal eenen diepen zucht hebben geloosd. Maar toch, in de Museums van Parijs waren zoo vele onzer ontstolene meesters, welke hij de jeugd zoo gaarne had willen zien bestudeeren. Daarom ried hij het den Commissaris niet gansch af, terwijl hij hem smeekte pogingen te doen, om oefeningen van schilderen naar het leven tot stand te brengen.

Dargonne, die wantrouwig was van alle Nederlanders, omdat hij wist dat velen de Republiek vijandig waren, beloofde zijnen vriend Mérimée te zullen raadplegen en volgens dezes oordeel te handelen.

De briefwisseling, welke er dan tusschen hem en zijn Parijschen vriend aanving, getuigt van liefde voor het kunstonderwijs; maar tevens is zij lasterend voor onze Vlaamsche School. Onder andere schreef Dargonne aangaande de historieschildering: « Gij kent » de koudheid van de samenstellingen der Vlaamsche School. » Gij weet dus dat het noodig is de inbeelding dezer schilders door » levendige en edele onderwerpen op te wekken en zoo hun genie » te ontwikkelen. » De voortbrengselen van dien aard, toen door de Franschen geschapen, bewijzen wat zij door levendige en edele onderwerpen verstonden. Het waren meest in de natuur onmogelijke samenstellingen, *conventioneele* figuren vol *théâtrale* en dus valsche uitdrukkingen.

Voor een ander genre schreef Dargonne: « Het landschap kan » ik beter lijden, alhoewel die kunstenaars zich enkel bepalen met » weiden, schapen en koeien te schilderen. Nogtans, mannen van » het grootste talent schamen zich niet de slaafsche navolgers te » zijn van van Berchem en andere meesters. Het is alsof hun geest » te vadzig is om meer ideaal in hunne tafereelen te brengen. » Om voor de Franschen ideaal te zijn hadden onze landschapschilders de malsche en bevallige natuur van Vlaanderen's oorden moeten belachelijk maken, met minnegoodjes, venussen en andere zinnebeeldige kleingeestigheden. En hoe dom die schilders voor nabootsers uit te maken, wanneer wij in dit vak eigenaardige talenten hebben als een Ommeganck.

Om dan de Vlaamsche schilders eene nieuwe baan doen in te slaan, zegde Dargonne, dat het noodig was hen in wedstrijd met de Franschen te laten werken aan ideale en levendige onderwerpen. Ook sprak hij over het inrichten eens leergangs van schilderen naar het levend model, voor de zes eerste der teekenaars naar het leven, en over dit alles vroeg hij het gevoelen van zijnen kunstvriend Mérimée. Deze zag natuurlijk in den prijskamp iets grootsch. Dergelijke stelsels van kunstbevoordeeling waren volgens hem niet af te keuren, vermits zij in Parijs bestonden. Wat de oefeningen in het schilderen betrof, dat wilde hij ook niet afraden. Zelfs gaf hij dit voorstel nog nuttige wijzigingen en ook ried hij de Vlaamsche meesters die studie waar te nemen.

Nu Mérimée ze goed vond waren die stelsels van onderwijs onontbeerlijk geoordeeld. Oogenblikkelijk deed Dargonne voorstellen aan de Municipaliteit en reeds op 18ⁿ *Ventôse* jaar V (8ⁿ Maart 1797) kondigde deze het volgende besluit af: (69)

Te rekenen van 1ⁿ *Messidor* jaar V (19ⁿ Juni 1797) tot 30ⁿ *Vendémiaire* jaar VI (21ⁿ October 1797), zal er een leergang van schilderen worden geopend, voor de zes leerlingen welke de eerste plaatsen in het teekenen naar het leven hebben behaald.

Wanneer er zich tusschen die leerlingen een beeldhouwer bevindt, dan is het hem toegelaten met bootseeren uit die studie voordeel te trekken.

De schilderoefeningen zullen plaats hebben gedurende de vier eerste dagen van elke *décade*, des morgends van zeven tot twaalf uren en des namiddags van drij tot zes.

Gedurende de vijf andere dagen der *décade* zullen de leerlingen op dezelfde uren schetsen maken van hoofden, voeten of handen. Wie een der lessen verwaarloost zal gansch worden buiten gesloten, en de leerling welke achter hem volgt zal zijne plaats invullen. De leeraar der week zal gehouden zijn ook de schilderles te geven en de kunstkennis der leerlingen door goede leiding te ontwikkelen.

Al de leeraars der Academie zullen ook het recht hebben om te schilderen of te bootseeren naar het model, dat, gelijk voor de teekenoefeningen, door hen zal gesteld worden.

De twee modellen der Academie zullen beurtelings staan voor deze klas, en voor dien dienst zullen zij 6 schellingen daags krijgen.

Deze nieuwe studie vergde natuurlijk weêr veel gelds, te meer daar het nu billijk werd de leeraars eene jaarwedde te geven, vermits zij geheel hunnen tijd aan het kunstonderwijs moesten opofferen en dus geen ander bestaan konden zoeken.

De Stad verpachtte op 23ⁿ *Germinal* jaar V (12ⁿ April 1797) de vijftien kramen der Academie aan eenen schrijnwerker, van Bussel genaamd. Bovendien mocht hij op de Borze nog zoovele winkels stellen, als hij tijdens de twee jaarmarkten verhuren kon, mits daarvoor alle jaren 200 gulden op te brengen, ten voordeele der teekenschool. Doch hoe zoet deze somme ook inkwam, zij was toch al te gering, om het nieuw onderwijs aan te vangen.

Dargonne wilde eene krachtdadige poging doen, om toch de schilderstudiën en den prijskamp voor de historieschilders tot stand te brengen.

Hij wendde zich op 11ⁿ *Floréal* (30ⁿ April) tot den Minister van Binnenlandsche zaken. (70) In een breedvoerig verslag weidde hij uit over de wisselvalligheden der Antwerpsche Academie, sedert

den inval der Franschen. Hij gaf uitleg over de stelsels van onderwijs en den tijd van elken leergang. Hij maakte een overzicht der inkomsten en der uitgaven bij de Academie, en zoo toonde hij, hoe groot het noodig was dat de Staat der Antwerpsche kunstschool onderstand bood. Om de leeraars in hunne taak aan te moedigen, vroeg hij voor elk eene jaarwedde van 300 *livres*. Voor den leeraar der bouwkunde vroeg hij het dubbel, daar deze voor zijne klas alleen stond. Om de Municipaliteit van Antwerpen in het onderhouden harer Academie te ondersteunen en om de leeraars eene vergoeding te schenken, vroeg DARGONNE van den Staat slechts een hulpgeld van 6000 *livres*. Wat den drijjarigen prijs van 3600 *livres* voor de historieschilders betrof, deze somme hoopte hij te kunnen inzamelen, met de opbrengst der kramen op de Borze, uit de inkomsten van de twee actiën op de Bank van Weenen en door de inschrijving der particulieren, welke hij weder zou tot stand brengen. Ten slotte verklaarde DARGONNE te hopen, dat de Staat van de Antwerpsche Academie een nationaal gesticht zou maken. « Het hoort, zegde hij, buiten » twijfel der Fransche Natie toe, deze oude School in haren » vollen luister te herstellen. Inderdaad, ging hij voort, » hoe zou men, indien de schilders ontbraken, tot het nage- » slacht kunnen doen overgaan, al wat zes jaren van opoffering, » van strijd en heldendaden in onderwerpen voor de geschiedenis » hebben voortgebracht. Een woord van U, Burger Minister, en » onder uwe bescherming kan alles zich verlevendigen en de » kunstenaars zullen zich als in wedstrijd het geluk betwisten » onder de weldoende en beschermende wetten der Republiek te » leven. »

Alhoewel wij DARGONNE's laatste gezegde betwijfelen, zoo stemmen wij toch volgaarne bij, dat zijn vertoog de aandacht der Parijsche Wetgeving waardig was. Doch lang en vruchteloos werd er te Antwerpen op een gunstig antwoord van den Minister gewacht.

Ondertusschen opende men toch weêr als naar gewoonte op 5ⁿ *Floréal* (4ⁿ Mei) de klas naar het antiek.

Dienzelfden dag werd ook, voor de eerste maal, de teekenstudie naar de draperijen op den leêman geopend. Die les werd gegeven des avonds van zes tot acht uren.

De leêman, door den leeraar CORNELIS DE SMET gebeeldhouwd, was ruim zes voeten hoog en hij kon verzet worden in al zijne gewrichten. Het kleedsel van dit beeld was getrokken uit het vermaard Latijnsche werk van ALBRECHT RUBENS, over de aloude kleederdracht, waarin het door eene plaat van CORNELIS GALLE naar eene teekening van PEETER PAUWEL RUBENS stond afgebeeld. Het stelde eenen Staatsman voor, omgord met eenen tabbaard, over een onderkleed, in den smaak der oude Romeinsche Raadsmannen.

VAN DER SANDEN wist, als naar gewoonte, bij de instelling van dezen nieuwen leergang, de jeugd tot vlijtige studie aan te wakkeren. Met warmte prees hij de oefeningen naar de draperijen aan, en tot staving van zijn gezegde declameerde hij eenige verzen van KAREL VAN MANDER, die ook ieder tot die studie noopt.

Op het gewone tijdstip hernam men ook de lessen der bouwkunde; maar van het schilderen naar het leven werd nog geen gewag gemaakt, ofschoon de vastgestelde tijd voor het beginnen dezer oefening zeer nabij was.

Zich van den Staat verlaten ziende, deed men te Antwerpen eenen oproep aan de kunstbeschermers, om door vrijwillige giften de schilderklas toch te kunnen invoege brengen. Deze oproep was niet vruchteloos gebleven. In de Scheldestad woonden immer lieden, die voor den bloei der kunst eenen milden penning offerden.

De Municipaliteit stemde op 14ⁿ *Prairial* (2ⁿ Juni) bedankingen aan de kunstminnaars, welke, door tusschenkomst der leeraars, verklaarden, dat men op hunne kosten de schilderklas mocht inrichten.

Nu er middelen waren, werd de Stadsbouwmeester, JAN BLOM, gelast oogenblikkelijk het plafond der zaal van het antiek en die van den leêman open te breken en met glas te dekken, voor het goed invallen van het daglicht voor de schilders. Met hoeveel iever en spoed dit werk ook werd voortgezet, toch was de maand Juni ten einde geloopen, eer men de oefeningen met verwen en penseel kon instellen.

Hoe zedig en met hoe weinig ophef de leeraar der Centrale school was begonnen met voor het oog van eenige jonge schilders de waarde der oude meesters, door het nabootsen hunner heerlijke scheppingen te ontleden, toch verwierf hij reeds eene faam, waarop de Commissaris der Speciale school jaloersch was.

DARGONNE wilde ook, in het gesticht waarvan hij het hoofd was, schilderijen hebben, om naar deze kopijen te laten malen. Doch dit was eene zaak van groot gewicht. In Antwerpen, waar er immer kunststukken in overvloed waren, was het in dien tijd niet gemakkelijk zich nog een goed tafereel te kunnen aanschaffen.

Waar de pronkstukken onzer openbare gebouwen gebleven waren weet ieder. De bijzondere familiën, in bezit van meesterlijke gewrochten, hielden die verborgen. Wat adellijke kenteekens droeg of iets godsdienstigs vertolkte werd soms tot onder de oogen der eigenaars zelven verbrijzeld. Niet zelden waren er van die edelmoedige Republikeinen, welke niet dulden konden dat er tafereelen opgehangen bleven, die de vroegere ongelijkheid en dweeperij herinnerden. Onder den schijn van het volk daarvan te willen verlossen, rukten zij menig kunststuk van den wand en verkochten het aan de vreemde Museums. Deze valsche volksvrienden waren onbeschaamde roovers, welke den naam van Republikein onteerden, daar zij ons menig meestergewrocht voor altoos ontstolen.

Door de bittere klachten, welke van alle streken aan de Parijsche Wetgeving over den roof der kunststukken werden gedaan, scheen de Minister gedwongen te zijn geweest, de klagers met valsche beloften te moeten paaien. Den Antwerpenaar had men ook laten hopen, dat eenige der ontstolene juweelen hem zouden worden

teruggegeven. DARGONNE dacht ook dat de Minister ditmaal zeker zijn woord zou houden.

Op 23ⁿ *Messidor* (11ⁿ Juli) verzocht hij reeds zijnen vriend MÉRIMÉE eenige goede tafereelen voor modellen uit te kiezen, en deze door tusschenkomst van den Minister naar de Antwerpsche Academie te zenden. Vier dagen nadien werd door het Centraal Bestuur hetzelfde verzoek gedaan, aan den schilder JAN FRANS VAN DAEL, oud-leerling onzer teekenschool, die toen Parijs bewoonde. Doch, zoo wel het Centraal Bestuur als DARGONNE had zich andermaal vergist in de rechtzinnigheid der Fransche Wetgeving. Heel eenvoudig lieten VAN DAEL en MÉRIMÉE weten, dat er nog in langen tijd geene maatregelen konden genomen worden, om iets van de verzamelde kunstschatten aan hunne eigenaars te laten geworden.

Als een Republikein van echten bloede liet DARGONNE een eens genomen besluit niet licht varen. Hij had gezegd dat men ter Academie, gelijk in de Centrale school studiën naar gewrochten van meesters zou maken, en dat moest waarheid worden. Doch DARGONNE schaamde zich niet tot het bereiken van zijn doel de heiligste rechten eens volks te schenden. In de Huidenvettersstraat bij de gezusters BEGODEN had hij een schilderij gezien. Zonder ommewegen te maken, verklaarde hij ze noodig te hebben tot het onderwijs in de Speciale school. Om zijnen aanslag eenigszins te verbloemen, gebood hij de Municipaliteit eenen brief op te stellen, om aan de eigenaars de schilderij met beleefdheid te verzoeken. Het stuk was een portret: wellicht het afbeeldsel van een dierbaren vriend of afgestorvenen bloedverwant. Doch, hoe dierbaar het kleinood aan de weezen BEGODEN ook zijn mocht, toch hadden zij den moed niet het te weigeren. Zij wisten dat, wanneer men aan het verlangen van den Commissaris van het Uitvoerend Directorium niet blindelings voldeed, men dan zijnen haat en zijne wraak oogstte.

Zooals bij de gezusters BEGODEN deed DARGONNE ook bij de familie CHARLÉ. Deze had twee tafereelen van LENS, en de Commissaris wist er zich op dezelfde wijze meester van te maken. Nogtans, hij was desaangaande ook niet gansch ondankbaar. In verwisseling hunner kunststukken ontvingen deze beide huisgezinnen bevrijding van inkwartiering der krijgslieden, en dat had zeker toch ook zijne waarde.

De nieuwe oefening, welke DARGONNE nu inrichtte verwierf nogtans in het geheel geenen bijval. Het portret was niet voor de studie geschikt. De twee gewrochten van LENS werden niet nagebootst, hoe zeer DARGONNE ze dan ook beroemde meesterstukken mocht heeten, en de leerlingen aanwakkerde in den aard van LENS hunnen weg te maken. Niemand dorst zich verstouten den Commissaris tegen te spreken. Doch de jonge schilders wenschten hem geluk met de modellen welke hij had aangeschaft, en zij trokken naar den kundigen HERREYNS, die hen gansch andere meesters en kunstbegrippen voorhield.

Ook de prijskamp voor de historieschilders mislukte. Wat bewonderenswaardige pogingen DARGONNE ook had aangewend, toch kon hij geene somme bijeen schrafelen, voor welke eenige schilders in het strijdperk wilden treden.

Intusschentijd wierd er nog altoos aangedrongen, om van den Staat onderstand voor onze Academie te verkrijgen. Het scheen dat dit de Republiek op onze kunstschool verbolgen had. Toen in het jaar 1797 de winterleergangen moesten aanvangen, liepen er eensklaps eene menigte geruchten, waaruit men niet minder kon opmaken, dan dat de Academie in haar bestaan zelve bedreigd was. Tot nog toe was de instelling van dit gesticht niet bekrachtigd door het Hoogere Bewind, en bijgevolg bestond het onwettig. Volgens artikel III der Wet van 3ⁿ *Brumaire* jaar IV, werden al de leergestichten verboden, die met de Centrale scholen konden wedijveren. Deze beslissing der Wetgeving was, dank aan DARGONNE, bij ons door de vingeren gezien; doch nu hadden zekere gevallen het onwettig bestaan onzer Academie bijzonder in het oog doen springen der Parijsche zendelingen, die hier in het geheim onze verkleefdheid aan de Republiek bewaakten.

De meesten der Nederlanders waren onverschillig gebleven bij de Republikeinsche feesten. Wel werden zij gedwongen tot het versieren en verlichten hunner huizen, doch het volk zelve nam geen deel aan het feest en wilde het maar niet door geestdrift en vreugdekreten bekrachtigen.

De barbaarschheid en de aanhoudende afpersingen, welke de overheerschers ons deden onderstaan, waren voorzeker daarvan de schuld. Zelfs diegenen onzer landgenooten, welke oprechte Republikeinsche gevoelens koesterden, morden tegen den trots en de houding der zoogezegde vrijmakers, die ons niet zelden als gekochte slaven behandelden. Dit gemor had de verbittering en het mistrouwen opgewekt der Republikeinsche afgevaardigden.

Natuurlijk volgde daarop, dat die vreemdelingen weêr alle mogelijke middelen beraamden, om waarborgen van verkleefdheid aan de Republiek van onze Natie te bekomen. Vooral zij, die aan het openbaar onderwijs eene plaats bekleedden, konden veel invloed op de algemeene denkwijze uitoefenen, en daarom dachten de Franschen het meer dan noodzakelijk van elk openbaar onderwijzer den eed van getrouwheid aan de Republiek te eischen. Onze leeraars der Academie waren evenwel geene beëedigden. Zij hadden geene jaarwedden, en bijgevolg had men hen niet durven dwingen tot eene eedaflegging, waarvan ze afkeerig schenen. Om dien kleinen wederstand eenigszins te verschoonen, verklaarden onze Antwerpsche Regeerders, dat er tusschen de onze en andere Speciale scholen geene vergelijking mogelijk was. Dat de onze als onafhankelijk van den Staat mocht aanschouwd worden, daar de Stad en een deel harer bemiddelde ingezetenen de kosten er van droegen, terwijl de leeraars uit louter kunstliefde hun ambt bekleedden. Doch dit alles baatte niets. De Republiek was niet gewoon dergelijke zaken zóo diep in te zien, dat zij er haar eerste voornemen iets om wijzigen zou. Zij had beslist dat onze Speciale school naast onze Centrale school niet mocht bestaan, en bij die beslissing bleef zij,

ofschoon de Municipaliteit en ook het Centraal Bestuur bij vertoogen voor het behoud der Academie smeekten.

Daar men te Parijs zoo halsstarrig bleef, diende er maar spoedig naar middelen gezocht, om toch de Antwerpsche kunstschool te kunnen redden.

Herreyns, dien wij reeds zooveel voor den bloei dier instelling zagen ondernemen, moest in deze netelige omstandigheid haar andermaal ter hulp komen. Hij, als leeraar dier Centrale school, voor welke de Academie moest onderdoen, werd natuurlijk, door het Centraal Bestuur, nopens die kwestie geraadpleegd. Men stelde hem voor, de Academie bij de Centrale school gansch in te lijven, en hem, in aanzien van zijn talent en van zijne talrijke diensten aan de kunst, Oppertoezichter te maken van gansch het kunstonderwijs binnen Antwerpen.

Herreyns bevroedde dat zoo plotseling eene verheffing voor hem, zijne collega's, de leeraars der Academie, vernederen en kwetsen zou. Hij verzocht de Academie onder zijne bescherming te mogen nemen, zonder daarom hare leeraars tot zijne ondergeschikten te maken. De Commissaris Dargonne was insgelijks een heftige tegenkanter van dit voorstel om den leeraar der Centrale school het oppergezag over de Academie op te dragen. Hij bekende dat Herreyns talent bezat, dat hij met recht verdiende vereerd en beloond te worden. Doch hij vreesde niettemin voor de gevolgen, indien het Centraal Bestuur Herreyns als Opperbestierder der Academie mocht opdringen. Dargonne, die vreesde door Herreyns aan de Academie vervangen te worden, overdreef hier. Om zijne voorspelling schijn van waarheid te geven, begon hij en leeraars en leerlingen op te hitsen tegen Herreyns. Daarentegen was deze vredelievend. In plaats van bij die gunstige gelegenheid maar stout als hoofd der Academie op te treden, steldé hij voor in hare zalen slechts mondelingsche lessen te geven van samenstelling, doorzichtkunde en over de costumen, welke er tot nog ontbraken. Evenwel vond dit insgelijks nog tegenkanting. Dargonne beweerde, in naam der leeraars, dat, zoo Herreyns ter Academie lessen wilde komen geven, hij zich dan eerst door de Municipaliteit tot leeraar moest doen noemen. Aldus gezonden, zouden zij hem met blijdschap als collega ontvangen; maar niet in zijne hoedanigheid van leeraar der Centrale school, die gansch en alleen van den Staat afhing. Het Centraal Bestuur hechtte geen geloof aan de gezegden van Dargonne en nam eene beslissing tegen zijnen dank. Herreyns werd daarbij gelast tegen den aanvang der maand *Frimaire* zijne voorgestelde lessen in eene der zalen boven de Borze te beginnen.

Ter Academie had men, door de schuld van Dargonne, de zending van Herreyns gansch verkeerd opgevat. In plaats van hem te verwelkomen als den man, aan wien men het behoud van dit gesticht te danken had, aanzag men hem voor den antivaderlander, die onze eerste kunstschool aan den willekeur des vreemdelings wilde prijsgeven. Dat zulks onwaar was en hij juist het tegendeel beoogde, bewijzen zijne vroegere en latere daden.

Toen Herreyns in de zaal kwam, om, zooals het hem bevolen was, les te geven, ontstond er eene opschudding onder de leerlingen. Hij wilde spreken en door gezonde reden de opgehitste jeugd tot bedaren brengen; doch het was een besteken spel: het gewoel nam toe, en hij zag zich eindelijk gedwongen onverrichter zake af te trekken.

Reeds op 9n *Frimaire* (29n November) werd er desaangaande, bij het Centraal Bestuur, eene klacht ingediend door Bruslé, een ander Commissaris van het Uitvoerend Directorium. Hij zegde: « Verre van ontvangen te worden met de achting aan zijn uitstekend talent en zijne hoedanigheid verschuldigd, werd Herreyns » miskend en verplicht henen te gaan. Gij weet dat de Wet wil, » dat al de scholen die met de Centrale school in mededinging » treden gesloten worden. Het eenige middel om de teekenschool » der stad Antwerpen niet te doen ophouden, was, haar onder het » bestier te stellen van door de Wet erkende leeraars. Ik eisch » bijgevolg tot de uitvoering van uw Reglement voor de Centrale » school:

» 1° Dat de Burger Herreyns in zijne hoedanigheid van » teekenleeraar erkend worde door de leerlingen, welke tegen» woordig eenen leergang volgen in eene der zalen van de Borze.

» 2° Dat deze leerlingen gehouden zijn zich te schikken naar de » wetten en besluiten van dit Bestuur voor de regeltucht der » Centrale school.

» 3° Dat, ingeval ze zich aldus niet schikken, gezegde school » gesloten worde, als strijdig met de Wetten.

» 4° Dat de Commissaris van het Uitvoerend Directorium bij » de Municipaliteit van Antwerpen gelast zij met de uitvoering van » het tusschenkomende besluit. »

Zulke taal was zeker ernstig gemeend en belette het Centraal Bestuur nog langer voor onze Academie toegevend te zijn.

Op 12n *Frimaire* daarna werd er reeds eene beslissing genomen in den zin zooals de artikelen van Bruslé het voorschreven. Bovendien werd de Academie bij de Centrale school ingelijfd, of, zooals men het ook heette, versmolten, om, na zoolang een bestaan, haar niet te moeten vernietigen en haren roemrijken naam te behouden. Verder werd Herreyns belast met het algemeen toezicht over het kunstonderwijs.

Hetzij dat Herreyns zelf er nog niet zeer naar haakte om dit oppergezag over de Antwerpsche kunstschool reeds waar te nemen, hetzij dat Dargonne, welke dit besluit van het Centraal Bestuur moest doen uitvoeren, er zich nog gedeeltelijk dorst tegen verzetten, men bepaalde zich er bij, den volgenden dag enkel eene vergadering ter Academie te houden, waarin Herreyns slechts als leeraar aangesteld en erkend werd. Van dit oogenblik deed zich geen schijn van vijandschap meer op tusschen hem en de leeraars der Academie. Zij kwamen op de voortreffelijkste wijze overeen, dat Herreyns, in eene der zalen boven de Borze, te beginnen van 22n *Frimaire* (12n December) de volgende teekenlessen zou openen:

1° Voor samenstelling van onderwerpen in allerlei aard.

2° Over costumen van alle oude volken.

3° Der bouwkunde van alle tijden en alle Landen.

4° Van bijzondere studie der doorzichtkunde.

Tot het geven dezer nieuwe leergangen was er gebrek aan plaats. Gezamenlijk vroegen de leeraars daarvoor nog eene zaal, welke naast de Academie bestond en maar zelden gebruikt werd tot het geven van muziekfeesten, die men toen concerto's der Borze noemde. Deze vraag werd evenwel van de hand gewezen. Men besloot dan, dat Herreyns de nieuwe vakken tijdelijk in de klas van bouw- en meetkunde zou onderwijzen.

Den volgenden dag werd, in bijzijn van den Commissaris Dargonne, de overeenkomst der leeraars van de beide gestichten, in de Fransche en Vlaamsche taal, aan al de leerlingen voorgelezen. Er werd hun tevens gezeid, dat Herreyns de bovengemelde lessen en die van geschiedenis ter Academie geven zou op de pare dagen van elke *décade*, terwijl hij op de onpare dagen in de Centrale school eenen bijzonderen leergang van teekenkunde zou houden. Om deze laatste les te genieten, moest men, krachtens de voorschriften der Centrale school, 25 franks 's jaars betalen. Onze jonge kunstenaars, die immer kosteloos waren onderwezen, kwamen daar natuurlijk tegen op. Herreyns, die zulks voorzag, had van het Centraal Bestuur verkregen de niet zeer bemiddelde leerlingen kosteloos te mogen onderrichten. Dit had voorzeker goede gevolgen; doch van de andere zijde beschouwden eenigen dit voordeel als eene kwetsende vernedering, en daarom kostte het nog al tijd en moeite eer deze bijzondere les ten volle bloeide.

Aldus was het dreigend gevaar van vernietiging toch van onze kunstschool afgeweerd. Te Parijs was men voor het oogenblik voldaan, daar men dacht dat onze Speciale school volkomen ingelijfd was bij de Centrale, aan welker voorschriften al de leeraars zich nu moesten onderwerpen. Men bedroog zich nogtans ter dege; want geen enkel leeraar legde den eed af. Insgelijks had Herreyns zijne kunstmakkers voldoening gegeven en hunne genegenheid gewonnen, daar hij zich niet als hun toezichter, maar slechts als hun collega had willen aanstellen.

Middelertijd waren den leeraar Jacob François te Brussel groote historische werken besteld, en bijgevolg had hij hier zijn ontslag gegeven. Na in wedstrijd te hebben gekampt, werd, op 11ⁿ April 1797, de hulpleeraar Moons tot leeraar verheven, en in dezes plaats koos men, op 21ⁿ Mei, Hendrik Jacob le Clercq.

Het volgende jaar hadden er insgelijks nog een paar veranderingen in het leeraarschap plaats. Jan Baptist van Hool, die zich toen bijzonder als primus der teekening naar het leven had doen onderscheiden, werd, op 20ⁿ Juni 1798, als hulpleeraar aangesteld. Op 26ⁿ September daarna, benoemde men insgelijks in dezelfde hoedanigheid Mathijs van Brée, die zich in den vreemde onderscheiden had.

Van den 17ⁿ Januari van dit zelfde jaar had ons Municipaal Bestuur zich alweêr tot de Wetgeving gewend, om de machtiging te verkrijgen tot het uitbreiden van het kunstonderwijs, en tevens om zich de middelen aan te schaffen, welke de wedstrijd voor de historieschilders vergde. De aanvraag bleef onbeantwoord, ofschoon Antwerpen te dien einde slechts het oorlof verlangde om 10,000 franks te mogen lichten op grond- en huisraadslasten.

Het Centraal Bestuur binnen onze stad was onze kunstschool min ongenadig. In afwachting dat men te Parijs over het al of niet toekennen van een hulpgeld zou beslissen, stond het, op 12ⁿ *Vendémiaire* (3ⁿ October), aan onze Municipaliteit voorloopig toe die uitgaven te doen, welke voor het onderhoud der Academie het meest dringend waren. Ook op 22ⁿ *Ventôse* (12ⁿ Maart), besloot dit Centraal Bestuur de medaliën te geven, welke jaarlijks in de drij teekenklassen der Academie werden verdiend. (72) In gevolge van dit besluit werd er een bijzondere jury benoemd, die gansch onpartijdig de mededingende werken moest beoordeelen. Herreyns was tot Voorzitter van dezen jury aangesteld, welke verder bestond uit de volgende Leden: (73)

Schaeken,	
Ommeganck,	leeraars der Academie.
van Regemortel,	
du Bois,	
de Smet,	
Blom,	
van Brée,	hulp-leeraar » »
Lonce,	kunstenaars.
Duchanges,	

Des namiddags ten drij uren van den 7ⁿ *Germinal* (27ⁿ Maart), vergaderde die jury, en bij geheime stemming werd er over het toekennen der prijzen beslist. Het verslag dier zitting werd onder zegel gelegd, en eerst op de prijsuitdeeling zelve zouden de overwinnaars gekend worden.

Om het Republikeinsche feest, gezegd: *Fête de la Jeunesse*, meer luister bij te zetten, besloot de Regeering dit jaar daarop ook de prijzen der kunstschool uit te reiken.

Des morgends ten negen uren van den 10ⁿ *Germinal* (30ⁿ Maart), moesten al de leerlingen bijeenkomen op de Schilders-Kamer. Een policie-commissaris in plechtgewaad, kwam hen daar uitnoodigen, om naar het stadhuis te komen. Daar waren al de burger- en krijgsoverheden vergaderd. Toen de stoet geregeld was, toog hij met een geleide van een detachement grenadiers en een escadron ruiterij en muziek aan het hoofd naar den Tempel der Wet, langs de volgende straten: Groote Markt, Melkmarkt, Eiermarkt, Meir, Clarenstraat, lange Nieuwstraat, Hochsetterstraat, Kipdorp, Jezuïtenplein, Tempel der Wet.

De Magistraten gingen voorop. Achter deze stapten de openbare onderwijzers, en deze waren gevolgd door de leerlingen der Academie, waarvan de twee jongste in een versierd korfken de prijzen droegen, welke zouden worden uitgereikt.

In den Tempel der Wet nam ieder de plaats in, welke hem werd aangewezen. De prijzen werden geplaatst op het altaar

des vaderlands, dat op het koor der voormalige kerk stond.

Nadat de plechtigheid geopend was door eene symphonie met vol orkest, werden de zegels van het verslag des Jury's gebroken en de namen der overwinnaars afgekondigd. Deze waren:

Teekening naar het leven.

1e Prijs. Marten Verstappen.
2e » Jan Borré.
3e » Jan Delin.

Teekening naar het antiek.

1e Prijs. Jozef de Wael.
2e » Peeter Jozef Hoefnagels.
3e » Theodoor Kums.

Samenstelling in bouwkunde.

1e Prijs. Laurent van de Velde.
2e » Willem van Vorst.
3e » Jozef Meulders.

Voor den eerste en den tweede van elk vak waren er medaliën. Voor den derde was het enkel eene eervolle melding. Saunier, Lid van het Centraal Bestuur, reikte in dezes naam de medaliën uit. Nadat elke leerling beurtelings zijn gewonnen eermetaal op het altaar des vaderlands had komen ontvangen, hield de Voorzitter der Municipaliteit, Gouget des Landres, eene redevoering. Gelukkig dat de meerderheid der vergadering hem niet verstond, en dat er in de nabijheid bajonetten blonken, te zijner verdediging gereed. Zoo niet, had men hem toch wel in verontwaardiging van het spreekgestoelte gerukt, toen hij zegde: « Gij weet het, jonge » kinderen van 't vaderland, men heeft onze Generaals, over- » winnaars zijnde, hunne nog bebloede wapenen zien neder- » leggen, om de gedenkstukken van het vernuft der Natiën » te bezoeken; zij hebben van de overwonnen volken niets » geëischt, dan de uitmuntende voortbrengselen van hunnen » geest; zij en hebben aan hunne zegewagens noch onttroonde » Koningen, noch met ketens beladene slaven vastgeklonken; » maar standbeelden, schilderstukken en andere wonderheden, » welke thans te uwer beschikking zijn, om u tot voorbeelden » te dienen. De meestergewrochten van Raphaël, van Corregio, » Guido, Dominicano en van Carraccio zijn met de schoone » scheppingen van Rubens, de Vos, Jordaens, van Dijck en » van zoo vele andere in het Fransche Museum vereenigd, als » om der wereld de verbroedering van alle vrije volken en den » gemeenen zetel van de Republiek der kunsten te verkondigen! »

Vrankrijk had al onze kunstschatten ontroofd, en die snoodaard schaamde zich niet, dit verwijtend ons in het aanzicht te spuwen, alsof het een geluk ware. Op die bloedige beleediging volgde het geliefd aria der Republikeinen, de *Marseillaise*, en het feest eindigde onder den roep van: « *vive la République!* » door eenige vreemdelingen en bastaard-Belgen aangeheven.

Des avonds moesten de overwinnaars der teekenschool zich, met de kronen op het hoofd en de eermetalen op de borst, in eene daartoe bestemde logie op den Franschen schouwburg bevinden. Ter eere der jeugdige kunstenaars speelde men dien avond eene bijzondere comedie, in welker tusschenpoozen zij door het publiek nog hartelijk werden toegejuicht.

Na deze prijsuitdeeling werden geen der leergangen op tijd geopend. Weêr eensklaps deed zich de kwestie voor van de inlijving der Academie bij de Centrale school.

In plaats van Dargonne en Reynaud waren op 24n *Pluviôse* jaar VII (12n Februari 1799) de *Citoyens* Armand Auger en Georgerie tot bijzondere Commissarissen der kunstschool benoemd. Auger, die insgelijks de plaats van Commissaris van het Uitvoerend Directorium bekleedde, had deze kwestie weêr opgeworpen, daar men eischte dat het Departementaal besluit van 12n *Frimaire* jaar VI, ten volle zou worden ten uitvoer gebracht. Hij was reeds op 17n Mei daarna ter Academie, met de leeraars der Centrale school, om dit besluit te bewerkstelligen en om de formaliteiten der verklaring te ontvangen, welke geëischt wordt om het ambt van openbaar leeraar te mogen vervullen.

Herreyns had bij zijne kunstmakkers om toegevendheid gesmeekt, zich op hunne liefde voor den bloei der kunststudie beroepen, en dat was niet zonder vrucht gebleven.

De leeraars du Bois, Schaeken, Ommeganck, de Smet, le Clercq, van Hool en de Secretaris van der Sanden waren op de Bestuurzaal tegenwoordig, toen Auger, als Commissaris van het Uitvoerend Directorium, de zitting open verklaarde, in welke hij van allen den eed als openbaar onderwijzer ontvangen moest.

Herreyns had de zware taak van leeraar en Bestuurder der Academie op zich genomen. Als zoodanig werd hij aangesteld en legde hij den eed af; want voor hem bestond er geene grootere ramp dan het kunstonderwijs opgeschorst te laten.

Du Bois was een bureelbediende van het Centraal Bestuur, en was dus ook gehouden in handen des Commissaris Auger den eed af te leggen. Schaeken deed ook nog zoo als zijn voorganger. Nu was het de beurt van Ommeganck. Geene vrees benauwde het vrijheidsminnend hart van dezen kunstenaar. Gladweg weigerde hij den geëischten eed af te leggen. Niettemin wilde hij in de taak van leeraar met liefde blijven volharden. Toen hij de reden zijner wederspannigheid moest uiten, zegde hij, dat hij niet betaald was en zich dus niet beschouwde als leeraar of bediende der Republiek, maar slechts als helper van Herreyns.

De overige kunstenaars volgden het stoutmoedig voorbeeld van Ommeganck, hoezeer de vreemdeling Auger zijne ontevredenheid daarover ook blijken liet. Eindelijk sloot deze de zitting met de bedreiging, dat hij het Centraal Bestuur van hunne handelwijs zou kennis geven.

Dit verslag van Auger getuigt, hoe verbitterd het Republi-

keinsch Bestuur moet geweest zijn over de vrijzinnigheid der kunstenaars. Ofschoon AUGER bewust was, dat hij zich niet rechtstreeks op de leeraars wreken kon, toch raaskalde hij : « Die » koppigheid zou de Academie een helschen slag kunnen toe- » brengen, en zeker zal zij den kunstenaren veel kwaad doen. » Het is kleingeestig den eed van getrouwheid aan de Republiek » niet te willen afleggen. Die eed waarborgt den goeden gang der » zaken. »

Deze bedreiging had evenwel geene gevolgen. Ons Centraal Bestuur zond den Minister van Binnenlandsche zaken oogenblikkelijk een breedvoerig vertoog, waarin het de zaken blootlegde, en de weigering der eedaflegging trachtte te verbloemen. Het stemde volkomen bij, dat de Republiek van de openbare onderwijzers waarborgen van getrouwheid diende te hebben ; doch, vroeg het, is er in dit onvoorziene geval geene mogelijkheid om toch de vernietiging dier oude kunstschool voor te komen, met de leeraars enkel als helpers van HERREYNS te laten volharden in het kosteloos onderrichten der jonge kunstenaars ?

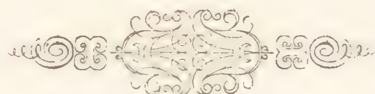
Het antwoord daarop liet zich, als naar gewoonte, lang wachten. Doch, daar er ook geen tegenbevel kwam, beproefde men de Academie haren gewonen gang te laten gaan.

Bij het begin der maand Juni werden de klassen voor de leerlingen weder geopend. Volgens de aankondigingen werd het onderwijs nu gegeven door WILLEM HERREYNS, leeraar der Centrale school van het Departement der Beide-Nethen en door zijne helpers. Doch deze vernederende veranderingen belemmerden geenszins den bloei van het onderwijs. Alle de leeraars deden hunnen plicht en gaven de les met liefde en vermaak.

HERREYNS richtte al de klassen weder uitmuntend in, en ook diegene welke hij afzonderlijk gaf in de Centrale school. Als echte kunstbroeders werkten zij allen te zamen, om, trots de kleingeestige dwarsboomerijen der Republiek, de Antwerpsche kunstschool goede vruchten te doen dragen.

Bij gebrek aan kennissen was AUGER, als Commissaris der kunstschool, reeds op 17n Juli andermaal vervangen door DARGONNE. Deze toonde ditmaal minder iever om dit ambt waar te nemen, en hij bleef, om zoo te zeggen, de Academie ontvluchten. Toen hij vernam wat al veranderingen er sinds waren voorgevallen, toonde hij zich fel verstoord, dat zulks geschied was zonder hem te raadplegen. Om zich over die miskenning te wreken, brak hij in eens alle betrekking af, welke hij niettemin nog aan het Bestuur der Academie verschuldigd bleef. Sedert drij jaren had hij over de gelden der Academie beschikt, en dus was hij wel verplicht als eerlijk man te komen afrekenen. Op elk verzoek van dien aard antwoordde hij barschweg, dat, nu HERREYNS het hoofd der kunstschool was, men niet meer noodig had hem nog lastig te vallen. HERREYNS kloeg DARGONNE aan. Hij verzocht aan de Municipaliteit zoowel als aan het Centraal Bestuur, dat men DARGONNE zou doen verklaren, wat er van de Academie hare gelden, een deel oude medaliën en hare twee actiën op de Bank van Weenen geworden was. De beide Besturen bestormden den Commissaris met brieven, die hem zeer in het nauw brachten. Niettemin volhardde DARGONNE met uitvluchten te zoeken en zijne verbittering lucht te geven, daar men HERREYNS als hoofd der Academie had aangesteld. Nu werd die lange vijandelijke houding van DARGONNE tegen HERREYNS eenigszins begrijpelijk. HERREYNS ging nu als toezichter de inkomsten en uitgaven der Academie stipt na, en bracht elke misrekening of tekort den Commissaris stout onder de oogen. Eindelijk brak DARGONNE, in eene Republikeinsche verontwaardiging, gansch met onze Academie af en verklaarde, dat men zich moest schamen hem van oneerlijkheid jegens de kunstschool te durven verdenken, daar het hem griefde haar niet op eigene kosten gansch alleen te kunnen onderhouden.

De behoefte werd ondertusschen nog grooter aan onze kunstschool. In den winter van 1799 weigerde zelfs elke koopman haar zonder voorgaande betaling een vat olie te leveren. HERREYNS smeekte om onderstand en bewees dat het onderwijs bij gebrek aan middelen nog zou moeten opgeschorst worden. Voor alle antwoord kreeg hij den droeven troost, dat het Magistraat op zijne kunstliefde rekende en hij wel zorgen zou, dat het beroemd gesticht, waarvan hij het hoofd was, niet zou verloren gaan.

MATHIJS VAN BRÉE.

VII.*

Eene hevige opschudding had den 18n *Brumaire* jaar VIII (9n November 1799) Parijs doorwoeld, en het bloedig, gehate *Directoire* had in den draaikolk der nieuwe gezindheden zijn einde gevonden. De jonge BONAPARTE, die onder het vaandel der Gelijkheid eene recht verdiende vermaardheid als generaal verwierf, begon het hoofd op te steken, om over de zat geworstelde massa te gebieden. Behendig, als in de berekening zijner veldslagen, ving hij enkel aan met zich het Consulaatschap aan te matigen, in de veronderstelling dat hij zóo weldra zijnen nederigen krijgsrok met den keizerlijken mantel zou kunnen verwisselen. Hoe doodelijk dit plan van alleenheersching voor het stelsel der Republikeinsche gelijkheid ook mocht zijn, toch verzette er zich toen de meerderheid niet tegen. Tien jaren bloedaftapping hadden Vrankrijk tam gemaakt. Ieder was de voor alle standen

* Van het begin onzer eeuw is dit werk met inzicht beknopter behandeld. Verscheidene personen welke, te rekenen van dit tijdstip, er moeten in optreden, zijn nog in leven. Het zou dus niet wel zijn, menige wond, die nog bloeden kan, bloot te rukken, om ook hier tot in het hart der zaken door te dringen. Wij houden ons bezig met in een tweede deel de geschiedenis der Academie van het tegenwoordige tijdvak vrij te ontleden en breedvoerig te beschrijven.

nadeelige regeeringloosheid tot walgens moede. De eerste Consul was doortrapt genoeg, om de teugels, welke hij in handen nam, van in het begin niet al te prangend te houden. Hij bracht met schijnbare toegevendheid verzoening tusschen de partijen, schonk ieder, volgens hem, eene gematigde vrijheid, deed al wat in dit oogenblik tot der volken welzijn kon gedaan worden in uitvoering brengen, en wezenlijk zooveel beter was die nieuwe staatregeling, dat Antwerpen er welhaast de weldaden van gevoelde.

De Centrale Besturen, sinds jaren de schrik der samenleving, waren door de meer ordelievende Prefecturen vervangen. Onze stad, meer misschien dan eene andere, smaakte al spoedig de zoetste vruchten van deze gunstige verandering; want Karel d'Herbouville, die als Prefect van het Departement der Beide-Nethen werd aangesteld, mocht, bij vergelijking met vroegere tirannen, een voorbeeld van goedheid worden geheeten.

d'Herbouville was den 3n Maart 1800 als Antwerpens Bestierder benoemd; en, nauwelijks eenigen tijd alhier, had hij reeds de genegenheid en het vertrouwen des volks weten te winnen, door de minzaamheid en gerechtigheid, welke hij voor alle standen liet uitschijnen. De wijze Prefect kende de geschiedenis van zijn Departement: hij wist hoe eens dat nu verslagen Antwerpen, waar hij het hoofd van was, de rijkste koopstad van heel den aardbodem kon genoemd worden; hoe de handel toen kunst en nijverheid bloeien deed en hoe, door die welvaart gekoesterd, de Scheldestad eene vermaardheid verwierf, waarvan nog alle volken met eerbied gewaagden.

Onze Prefect oordeelde dan met recht, dat, om het waar geluk van Antwerpen te bewerken, eerst en vooral de scheepvaart diende heringericht te worden, tot bloei van den handel, uit wiens welvaart de schoone kunsten en ook alle nijverheidsvakken hier hun leven zogen.

Bestendig was hij met het Hoogere Bestuur van Parijs in briefwisseling, om den handel hier doen uit te breiden. Wel had de Republiek sinds lang den stroom der Schelde, als een algemeen natuureigendom, vrij verklaard voor alle Natiën; maar de bevolking was nog gansch ontmoedigd, en van zeelieden, zoowel als schepen, ontbloot. Onze ieverige Prefect voorzag in dit alles. De vrede, in 1802 te Amiens gesloten, kwam zijne poging krachtdadig ondersteunen. De eerste Consul Bonaparte liet toen, op aandringen van d'Herbouville, eene verklaring uitgaan, dat hij de rechtstreeksche scheepvaart van Antwerpen met alle gewesten onder zijne ontzagwekkende bescherming nam. Dit schudde den handelzucht der Antwerpenaren wakker, en de heerlijke Schelde zou niet lang meer onbevaren blijven.

De versch opgeworpene timmerwerven lieten weldra het eerste schip, sinds de heropening der rivier, van stapel loopen; en wie daartoe alweder veel bijdroeg blijkt uit den naam der brik, welke d'Herbouville werd geheeten. Schepen te water kon onze bevolking niet werkeloos aanschouwen. Het geld werd in den handel gewaagd; er kwam betrekking met vreemde koopmanshuizen; Consuls van verscheidene Landen lieten hier weldra de vlag wapperen; de stad rees juichend op bij zulke levendige bedrijvigheid, en nu lachte ook eene heerlijke toekomst de schoone kunsten toe.

Nauwelijks was de oprechte inborst van d'Herbouville hier gekend, of Herreyns oordeelde hem den man, die hem in de herstelling der Antwerpsche School moest behulpzaam zijn. De ieverige leeraar en uitstekende kunstenaar wist spoedig de genegenheid, ja, de achting en vriendschap van den Prefect te verwerven, en kreeg de verzekering dat elke zijner pogingen voor den bloei der kunstschool door het Departementaal Bestuur welmeenend zou worden ondersteund.

De Prefect verwittigde Herreyns, dat er in den Staatsraad spraak was van het oprichten van bijzondere gestichten van onderwijs in elk Departement, en dat bracht onze kunstleeraars op het denkbeeld het volgende vertoog op te maken, dat, met eene warme aanbeveling van Prefect d'Herbouville, naar Parijs werd gestuurd.

« Antwerpen 5n *Messidor* jaar VIII (24n Juni 1800).

» *De dienstdoende leeraars van de Schilderschool der stad Antwerpen,*
» *aan den Minister van Binnenlandsche Zaken.*

» *Burger Minister*,

» De Staatsraad houdt zich bezig met de verbeteringen welke » het Openbaar Onderwijs kan ondergaan, en de schoone kunsten » zijn niet vergeten. Het is met die overtuiging, dat wij de eer » hebben uwe goedjonstigheid in te roepen ten voordeele der » school welke wij bestieren.

» Deze school bestaat sinds verscheidene eeuwen. Zij heeft » Rubens en van Diepenbeeck zien geboren worden en zij telt » tusschen hare kweekelingen mannen, welke nog heden Vrankrijk » opluisteren door hunne werken. Zij was de bakermat der » Vlaamsche School en had het geluk de politieke orkanen te » overleven, waarvan eenige dreigden al de voortbrengselen van » het genie te verdelgen.

» De inwoners dezer stad stelden alles in het werk tot het be- » houden van een gesticht, dat hun aanzien in den vreemde, een » tak van handel en nijverheid ten hunnent, en dit rein genot ver- » schafte, dat niet gevoeld wordt dan door hen die zich aan de » vrije kunsten toewijden.

» De tijd nadert misschien, Burger Minister, waarop de ver- » eenigde Departementen zullen beschikken over éene of meer » scholen, waarin de schilder-, beeldhouw-, doorzichtkunde, enz. » zal onderwezen worden. In dat geval denken wij te mogen » gelooven, dat Antwerpen boven de naburige steden den voorkeur » zal genieten; want behalve dat deze laatste zich niet met » zooveel geluk hebben toegelegd op die kunsten, zoo zijn de » gestichten van dien aard daar gansch verdwenen, terwijl deze » zich hier nog op vasten voet in volle bedrijvigheid en in het » bezit van al het noodige bevinden. Het lokaal dat haar gegeven » wierd is haar nooit ontroofd.

» Gij zelf, Burger Minister, Gij scheent onze werking toe te » juichen met goed te keuren, dat de Prefect van het Departement » aan onze leerlingen de prijzen uitdeelde; wij denken in die » goedkeuring te mogen zien dat Gij verzekerd waart, zooals wij, » dat Antwerpen voortdurend de zetel der Vlaamsche School » moet zijn.

» Volgens die bemerkingen verzoeken wij U, Burger Minister, » als dit plaats heeft of ingeval van mededinging, aan Antwerpen » den voorkeur te geven tot het inrichten eener schilderschool.

» Heil en eerbied,

» HERREYNS, leeraar.

» J. B. DU BOIS, dienstdoende leeraar en Secretaris. »

De Minister, LUCIEN BONAPARTE, antwoordde reeds op 3ⁿ *Thermidor* (22ⁿ Juli), dat hij de aanvraag om de school van Antwerpen tot Speciale school in te richten, met genoegen had ontvangen; doch, voegde hij er bij, het oprichten van Schilder-academie's is slechts nog maar een ontwerp. Niettemin beloofde hij de rechten, welke Antwerpen deed gelden, niet te vergeten, wanneer het ontwerp door den Staat zou worden in uitvoering gebracht.

Het besluit der Consuls van 24ⁿ *Vendémiaire* jaar XI (16ⁿ October 1802), was voor onze kunstschool al een goed teeken. Dit besluit stelde een Lyceum in, te Brussel, en vernietigde terzelfder tijd onze Centrale school, welke gesloten werd op 22ⁿ December daarna.

Dit had voor gevolg, dat onze kunstschool van de voogdijschap en de strenge verordening der Centrale school ontslagen werd, en dat zij bovendien de verzekering ontving van nu spoedig een wettig bestaan te zullen genieten.

Oogenblikkelijk sloegen onze kunstenaars nu weêr de hand aan het werk, om de aanstaande nieuwe Academie andermaal op betere grondslagen te kunnen vestigen. De zittingen der leeraars volgden elkaâr op, en HERREYNS verzocht D'HERBOUVILLE die ook bij te wonen, ten einde hem te kunnen verklaren wat hij als Prefect vermocht, om de School van RUBENS aan zijn geliefd Antwerpen terug te schenken.

HERREYNS, OMMEGANCK, VAN BRÉE, DU BOIS en DE SMET waren de grootmoedige kunstenaren, welke met den Prefect en de stedelijke Overheid de breede plannen ontwierpen, om de Vlaamsche kunst te doen herleven en de teekenschool zoodanig in bloei te doen toenemen, dat geheel Europa haar weldra bewonderen zou.

Op 19ⁿ *Thermidor* jaar XII (7ⁿ Augusti 1804,) werd het besluit door den Prefect d'HERBOUVILLE afgekondigd, waarbij zulke gunstige omwenteling in het kunstonderwijs werd te weeg gebracht.

Onze nederige *École spéciale* kreeg dan den waardigen naam van *Académie de peinture, sculpture et architecture de la ville d'Anvers*, en haar Bestuur werd aan de volgende verdienstelijke Antwerpenaren toevertrouwd :

J. S. WERBROECK, Maire der stad, Eere-Bestierder.
W. HERREYNS, Directeur, Opperleeraar.
M. I. VAN BRÉE, eerste leeraar.
J. B. DU BOIS, tweede »
J. KAULMANN, derde »
B. P. OMMEGANCK, C. DE SMET — Raadsleden-kunstenaars.
J. A. DELLA FAILLE, J. A. LUNDEN, J. N. DIERCKSENS — Eere-Raadsleden.
J. J. VAN HAL, Eere-Schatbewaarder.
J. C. E. VAN ERTBORN, Eere-Secretaris.

Deze herinrichting verzekerde onzer Academie eene schitterende toekomst. De kunstopvoeding nam er nu eene geheel andere wending, daar verscheidene nieuwe vakken werden bijgevoegd.

Naar het artikel 2 van den 2ⁿ titel werden de klassen verdeeld als volgt :

Bloemen en sieraden.
Bouw- en doorzichtkunde.
Grondbeginselen van het figuur.
Teekening naar antieke plaasterbeelden.
Teekening naar levende modellen.
Schildering en bootseering naar levende modellen.
Schildering en bootseering van hoofden en beelden ; van uitdrukking, volgens een gegeven onderwerp.
Geteekende, gewasschene of geschilderde schets van samenstelling, naar een gegeven onderwerp.

HERREYNS, die sedert den inval der Franschen met zoo veel opoffering onze kunst beschut en verheerlijkt had, werd nu voor dit alles eenigszins beloond.

Bij den hoogen titel van Bestuurder en Opperleeraar der vernieuwde Academie, ontving hij eene jaarwedde van 3,000 franks en vrije woonst in het lokaal, waar hij nu ook geheel zijn leven zou ten beste geven om de jonge Antwerpenaren, het kunstgeslacht der XVIIᵉ eeuw waardig te maken. Ook de grootsche gewrochten der oude meesters, welke hij met gevaar van zijn leven gered en verzameld had, werden tot een Museum vereenigd, waarover hij, even als over de archieven der Academie en St. Lucas-Gilde, het toezicht had.

Als leeraar was hij geroepen de verstgevorderden in te wijden tot de kunst van lessen te geven in teekening en schildering naar het levende model. Ook het onderricht in uitdrukking en samenstelling was zijne taak. Bovendien zou hij nog het toezicht hebben over de tentoonstellingen, welke er volgens hetzelfde besluit alle twee jaren moesten plaats hebben.

VAN BRÉE, welken het ambt van eersten professor met een jaargeld van 1,200 franks was opgedragen, werd met het onderwijs naar het antiek gelast, en zeker was het dat men daarvoor niemand beter had kunnen vinden.

In 1794 was hij reeds op zijn 21ᵉ jaar primus der Antwerpsche Academie geweest, en sedert had hij alles, tot zelfs zijnen naam als schilder, geslachtofferd om een allerkeurigst teekenaar te wor-

den. Alsof hij het bewustzijn had van de zending, welke hij eens zou moeten vervullen, was hij van in zijne jeugd een diepe navorscher van de bestanddeelen des menschelijken lichaams geworden. De ontleding eens dooden te kunnen afspieden, was voor hem een gewenscht, een onberekenbaar voordeel. Alsdan kon hij met eigen oogen zien, met bloote hand tasten, hoe elke inwendige pees en vezel de buitendeelen des lichaams zoo wonder beweegt, hoe de vleeschdeelen, door inkrimping of uitzetting der spieren altoos meetkundig werkende zich om het geraamte voegen, telkens dat de mensch, om eenen gemoedstocht uit te drukken, eene andere houding aanneemt.

De School van David, die, bij gebrek aan ziel en kleur, in den vorm vooral haren roem wil zoeken, vond in van Brée ook eenen harer beste leerlingen. Hij had zijn vaderland verlaten om in den vreemde en bovenal te Parijs de modellen der oude Grieken en Romeinen te kunnen bestudeeren. Had hij, door dien drift gestuwd, jammer voor hem, zijne toekomst als schilder voor immer verloren, als teekenaar was hij een meester zonder weêrga geworden, en daarom was van Brée dan ook een ware schat voor de Antwerpsche Academie, waar hij al de vruchten van zulke onafgebrokene studiën, met al de welwillendheid hem eigen, aan het jonge geslacht zou mededeelen.

De tweede professor, du Bois, had eene somme van 600 franks voor het bestuur der klas van bloemen en sieraden, en de derde professor Kaulmann was voor eene somme van 300 franks gelast met de leergangen van bouw- en doorzichtkunde, welke klas des winters alleen geopend bleef.

Met zulke talentvolle mannen aan haar hoofd zou de Academie zeker wonderen gaan verrichten. Ook, in afwachting dat men te Parijs het besluit van d'Herbouville zou hebben goedgekeurd, werd de kunstiever reeds op eene krachtdadige wijze aangespoord.

De vereenigde kunstvrienden, welke in 1789 de eerste tentoonstelling hadden geopend, en korts daarna door de Fransche dwingelanden waren uiteengedreven, hadden van d'Herbouville de vermaarde Schilders-Kamer bekomen, om hunne vergaderingen te houden en hunne voortbrengselen aan de Antwerpsche bevolking te laten zien. Dáar vereenigden zij nu weder hunne pogingen, om onder het toezicht van Herreyns eene tweede groote tentoonstelling als de vorige samen te stellen, ten einde den kunstsmaak der jeugd en den iever der schilders aan te prikkelen.

De Prefect en de Maire, alsook al de aanzienlijkste familiën, ondersteunden de kunstlievende maatschappij en op 19ⁿ Augusti 1804 werd in een der grootste zalen van het stadhuis de tentoonstelling van beeldende kunsten geopend, waarbij een prijskamp voor de schilders was uitgeschreven.

Bij het dekreet van 5ⁿ *Vendémiaire* jaar XIII (27ⁿ September 1804) was de herinrichting der Antwerpsche Academie door Keizer Napoleon bekrachtigd, en op 4ⁿ October 1805 werden al de klassen volgens de nieuwe verordening voor de leerlingen geopend.

Bij de drijhonderd leerlingen stroomden er heen, want nu konden de eerstbeginnende, zoo wel als de reeds gevorderde schilders, beeldhouwers en bouwkundigen uit dit ruim en verscheiden onderwijs voordeel trekken.

De leergangen waren allen zoo wijs overlegd, dat ze eene bestendige aanwakkering tot vooruitgang daarstelden. Elke klas had alle maanden den kampstrijd voor de plaatsen, waarvan in zijne eigene klas elke leeraar beoordeeler en looner was. Werd daardoor de leerzucht onverpoosd in spanning gehouden, tienmaal meer werd dan nog de kunstiever aangevuurd, om bij het eindigen der winterleergangen de prijzen te behalen, welke er zoo wel voor de beginselen der sieraden, als voor de teekenstudiën naar het leven werden uitgereikt.

Op den middag van 20ⁿ April 1806 zou deze eerste prijsuitdeeling der winterkampen plaats hebben.

Heel het Bestuur en onderwijzend lichaam der Academie ontving de burger- en krijgsoverheid in de raadszaal om van daar gezamenlijk in de vermaarde Schilders-Kamer tot de plechtigheid over te gaan. Deze ruime plaats was daartoe prachtig versierd met fluweelen festoenen, welke met lauweren aan de wanden waren opgebonden en met keizerlijke zinnebeelden prijkten. De nieuwe Prefect, Cochon; Malouet, Zeeprefect; Werbroeck, Maire, heel de Municipale Raad en andere bijzondere ambtenaren namen plaats in het hoofdgedeelte der zaal, op de estrade aan welker voet een krijgsmuziek krachtige aria's uitvoerde.

Het ruime vertrek was opgepropt met blijde nieuwsgierigen uit alle standen. De edelman en koopman met hun kostelijk gewaad stonden vastgedrongen tegen den ambachtsman met blauwen kiel, wiens hart hij als het zijne voelde bonzen bij de nadering van den heilvollen stond, waarop hij zijnen zoon door die trotsch in goud gekleede Staatsmannen in de armen zou zien drukken om hem voor zijn talent te beloonen.

De Eere-Secretaris van Ertborn opende de plechtigheid met eene redevoering, waarop de Prefect van het Departement der Beide-Nethen antwoordde, met onze kunstschool als eene der oudste en vermaardste van gansch Europa te roemen. Waardige hulde bracht hij aan de wijd en zijd beroemde meesters, welke ons voorgeslacht hadden doen achten en hoogschatten door alle beschaafde Natiën. Hij toonde onze Vlaamsche School als de schitterstarre, welke de andere immer had voorgelicht; hij sprak van den uitvinder der olieverwschildering, van Eyck, van den kunstreus Rubens, van den uitgelezen van Dijck, van den geestigen Teniers en al verstond de menigte, bij het einde dezer aanspraak, anders niet dan de namen dier befaamde genieën, dat was haar toch voldoende, om onder eenen machtigen zegeroep het zwaar gedruisch der krijgsmuziek te verdooven, en den Franschen overheerscher toe te juichen, omdat hij ten minste nu toch rechtvaardig scheen en onze grootheid in de kunst erkende.

Op den eerbiedwekkenden stoel van den onsterfelijken Vorst der schilders lagen de lauwerkronen en takken, boekwerken, zilveren en vergulde eermetalen, welke beurtelings door den Prefect, den

Maire en den Directeur HERREYNS en anderen, den overwinnaren zouden uitgedeeld worden, volgens dat de Secretaris ze nu opriep :

Samenstelling der Bouwkunst :

1e prijs. Een zilveren verguld eermetaal en kroon.	EMANUEL VAN CUYCK, van St. Laureis.
2e prijs. Een zilveren verguld eermetaal en lauwertak.	FRANS STOOP, van Antwerpen.

Teekening naar het leven :

1e prijs. Een zilveren verguld eermetaal en lauwerkroon.	IGNATIUS VAN REGEMORTER, van Antwerpen.
2e prijs. Een zilveren verguld eermetaal en lauwertak.	CORNELIS GROENENDAEL, van Lier.

Teekening naar het antiek :

1e prijs. Een zilveren eermetaal en lauwerkroon.	ANTOON VAN BEDAFF, van Antwerpen.
2e prijs. Een zilveren eermetaal en lauwertak.	JAN DE LANGHE, van Antwerpen.

Bouw- en doorzichtkunde :

1e prijs. Een zilveren eermetaal en lauwerkroon.	FRANS STOOP, van Antwerpen.
2e prijs. Een zilveren eermetaal en lauwertak.	EMANUEL VAN CUYCK, van St. Laureis.

Daarna volgen nog zes mindere klassen, als die der beginselen der bouwkunst, de teekening naar geteekende groote of kleine hoofden, en der groote en kleine bloemen en sieraden.

De Secretaris verwittigde de belanghebbenden dat al de werken der kampers den 22n en 23n derzelfde maand in dit lokaal voor ieder zouden ten toon gesteld worden. Professor VAN BRÉE deed nog eene redevoering over de schoone kunsten, en ten slotte bedankte de Secretaris de Overheid voor de eer welke zij der Academie toebracht, met op de prijsuitdeeling te willen aanwezig zijn.

Op 12n Mei daarna werden de zomerleergangen weder geopend.

Klas voor de schildering naar het leven :

des morgends van zes tot negen uren.

Klas naar het antiek :

des namiddags van zes tot acht uren.

Klas der beginselen :

des namiddags van zes tot acht uren.

Klas der samenstelling voor schilders en beeldhouwers :

alle zondagen van negen tot elf uren des morgends.

Klas der gezichtkunde, werking van het licht met de schaduwen :

des zondags morgends van elf tot twaalf uren.

Na het einde der zomerlessen hadden er prijskampen plaats voor de drij hoogere klassen.

1° Voor de schildering of bootseering naar levende modellen.

2° » » » » » van hoofden en beelden van uitdrukking.

3° Voor de samenstelling.

De belooningen, welke aan de overwinnaars dezer hoogere klassen werden toegekend, waren als 1e prijs : een zilveren verguld eermetaal, eene lauwerkroon en een boekwerk over de schilderkunst. 2e prijs : eene gelijke medalie en een boekwerk met een lauwertak.

Aanvankelijk zouden deze uitreikingen afzonderlijk plaats hebben, later nogtans geschiedde ze met de lagere klassen gezamenlijk. Toen was het dat de drij zegepralenden van schilder-, beeldhouw- en bouwkunde, met de kronen op het hoofd en de medaliën op de borst in de opene plechtkoets van den Prefect door al de breede straten der stad rondreden, om het handgeklap en de heilgalmen der kunstminnende bevolking te oogsten, waarna ze in de wijde poort der Prefectuur verdwenen, om tusschen den Prefect, den Maire, den Oppergeneraal en alle hooge beambten den feestdisch bij te wonen, waarvan ze, om hun uitstekend talent, de helden waren.

Buiten deze vruchtbare aanmoedigingen was er in het voorschrift van D'HERBOUVILLE, die om zijne genegenheid voor Antwerpen naar Vrankrijk werd verzonden, nog een grootere prijskamp gezegd van Rome. Alle drij jaren mochten de zes bekroonden der schilder- en beeldhouwklassen te zamen kampen naar een jaarlijksch pensioen van 2,400 franks, om in den vreemde drij jaren hun talent te gaan ontwikkelen.

Hunne reis was voorgeschreven : zes maanden in Parijs, twee jaren in Italië en zes maanden in Duitschland te verblijven. Binnen dien tijd waren ze verplicht drij gewrochten te vervaardigen en naar Antwerpen af te zenden, als bewijzen hunner werkzaamheid in den vreemde. Deze kunststukken werden openbaar ten toon gesteld en den jongen meesteren bij hunne wederkomst teruggegeven.

Het onderwerp voor dezen grooten prijskamp werd door eenen tijdelijken raad opgegeven en voor de schilders en beeldhouwers uit de oude geschiedenis getrokken. Voor de eerste was het de samenstelling en afwerking eener schilderij, voor de laatste eene barleef, welke stukken de kampers opgesloten en onder de zekerste bewaring, op eenen bepaalden tijd in de Academie moesten voltooien. Doch D'HERBOUVILLE en het Bestuur der Academie hadden zich bedrogen in de ondersteuning welke ze van het keizerlijk Gouvernement verwachtten. De Stad bleef voor al de kosten alleen, en dus was men verplicht, bij gebrek aan middelen, dezen grooten kampstrijd alweêr op te schorsen.

Niettemin bloeiden de mindere klassen toch weelderig onder den invloed der kundige leeraars, en de Academie werd te Antwerpen het onderwerp, ja, de lievelinge aller gesprekken.

De menigte jeugdige beoefenaars van het schoone die naar onze belangwekkende kunstschool nu kwamen toegestroomd, maakte de zalen boven de Borze welhaast te eng, daar ze maar een drijhonderdtal leerlingen konden bevatten. Het Bestuur was verplicht de Overheid weder te voet te vallen, om in een ruimer gesticht den kunstiever van al de leerlingen te kunnen verzadigen.

Door de heropkomst des handels waren de kooplieden dan ook verplicht geweest, al de aan hunne Borze behoorende plaatsen te hunner beschikking weder te vragen, welke NAPOLEON hun

ook bij dekreet van 5^{n} Mei 1810 toekende. Ter vergoeding had de Keizer dan ook voor de schoone kunsten de kerk en een gedeelte van het Minderbroedersklooster, in de Mutsaardstraat, aan de Stad geschonken, met eene somme van 30,000 franks, om de kerk tot een Museum en de kloostercellen tot eene Academie te herbouwen.

Dit uitgestrekt gesticht was in 1811 voltooid. Den 6^{n} September werd er de eerste Bestuurzitting plechtig gehouden, en den 14^{n} October daarna werden de lessen met verdubbelden iever hernomen. Al de leerlingen welke men vroeger had moeten weigeren bij gebrek aan plaats, werden nu opgenomen en hun cijfer reikte weldra tot tegen de vijfhonderd.

De maatschappij der kunstliefhebbers, welke, na de tentoonstelling van 1804, door rampspoedige omstandigheden, hare moeielijke taak had moeten opgeven, was nu weder met nieuwen moed aan het werk gegaan. Herreyns had op 27^{n} Januari 1811 zijne kunstvrienden in de Bestuurzaal der Academie bijeen geroepen, om gezamenlijk te beraadslagen, hoe die maatschappij op vaste gronden kon gesteld worden, om de kunst ten allen tijde te beschermen en te koesteren. Op 17^{n} Februari daarna was er reeds door den geleerden Secretaris Frans Antoon Verdussen een nieuw reglement voorgedragen, dat dan ook gedeeltelijk werd aangenomen en waarbij de vereeniging den titel « *Maatschappij ter bevordering der Schoone Kunsten* aannam, en vaststelde buiten de drijmaandelijksche tentoonstellingen der scheppingen harer werkende Leden, nog alle drij jaren eene algemeene tentoonstelling, afwisselende met die van Gent en Brussel, te openen. Daarbij zou altijd een prijskamp bestaan voor de verschillige vakken der schilder-, beeldhouw- en bouwkunde.

Behalve den Maire van Antwerpen, Voorzitter dier Maatschappij, en de hoogst geplaatste stadsbeambten en kunstenaren, traden nu al de welbemiddelden bij deze veelbelovende vereeniging, om als aanmoedigende Leden met hunne geldelijke bijdragen haar in de verhevene werking te ondersteunen

In 1813 werd de opening der eerste dezer drijjaarlijksche tentoonstellingen en prijskampen door de Antwerpsche bevolking als een jubelkunstfeest plechtig gevierd. Tweehonderd vier en twintig kunststukken waren in de zalen van het Museum gerangschikt en de heeren de Braekeleer, van Regemorter, Lussault en Feyens waren de kunstenaren, aan welke de prijzen in de verschillige vakken werden toegewezen. Wat innig genoegen zulke milde ondersteuning van het schoone op onze kunstminnende bevolking te weeg bracht is bewezen, daar er vier verschillige vlugschriften over deze tentoonstelling in druk werden uitgegeven.

De maatschappij der kunstverheerlijkers had zich reeds dikwijls tot het Fransch Gouvernement gekeerd, om de ons ontrukte meesterstukken terug te krijgen; zelfs had men den Keizer en zijne Ministers, bij hun bezoek in onze stad, durven laten hooren dat Vrankrijk eenen schandigen diefstal en een onberekenbaar nadeel deed aan onze Antwerpsche kunstschool, met haar nog langer van de voorbeelden harer grootste meesters beroofd te houden. Doch alles was vruchteloos geweest, ofschoon men, door dit gegrond verwijt in verlegenheid gebracht, beloofde onze eigendommen naar recht te zullen wedergeven.

Toen van Brée, die aan het Fransche Hof bekend was, op last der stad Antwerpen, den Keizer zijne belofte van terruggave herinneren ging, toen vonden die zelfde Franschen, die al wat Vlaamsch was wilden uitroeien en gansch onze eigendommelijkheid poogden te versmachten, de scheppingen onzer Vlaamsche School toch zoo schoon en kostbaar, dat ze nog liever hunne Natie als roovers lieten beschimpen, dan recht en eerlijk het onze weder te geven.

Maar nauwelijks hadden de verbondene Europische volken den grooten Generaal, die sinds lang een keizerlijke dwingeland was, onder hunne vereenigde kracht te Waterloo doen bukken, of de *Maatschappij ter bevordering van Schoone Kunsten* stelde andermaal dappere pogingen in het werk, om de prachtwerken onzes voorgeslachts in haar bezit te krijgen.

De zegepralende Mogendheden hadden bij het tractaat van Parijs beslist, dat al het door de Republiek geroofde, aan de wettige eigenaars zou worden teruggegeven. Krachtens dat besluit haastte zich onze kunstenaarskring, hunne ieverige Leden, B. P. Ommeganck, P. J. van Regemorter en J. J. van Hal naar de Fransche hoofdstad te zenden, om de erfenissen der stad Antwerpen aan hunne rechte bestemming te doen geworden.

Antwerpen was reeds trotsch en gelukkig bij de gedachte, dat zij de glorierijkste gewrochten harer zonen weder in bezit ging krijgen, toen eensklaps zich de bange maar verspreidde, dat de stad Brussel gewetenloos onze kunstjuweelen had aangeslagen. Heel de bevolking der Rubensstad was verontwaardigd bij die tweede onteigening. De Maatschappij van Schoone Kunsten hield oogenblikkelijk de eene krachtdadige vergadering op de andere, tot men eindelijk, op 22^{n} November, onder het voorzitterschap van den wijzen Herreyns tot het besluit kwam, nog den volgenden nacht drij afgevaardigden naar den Haag, tot Koning Willem I, te zenden, om in naam van de ontroerde Antwerpenaren zijne gerechtigheid over dezen roof in te roepen.

De Gouverneur der provincie Antwerpen, Baron van Keverberg, nam hartelijk deel aan onze gegronde eischen; hij liet bij onze gezanten een verslag over den toestand zijner Provincie voorafgaan, waarin hij den Koning met krachtige taal waarschuwde, dat in Antwerpen en Mechelen het volk in opschudding was en dat hij vreesde voor de gevolgen, indien het mogelijk ware dat onze kunststukken in andere handen overgingen.

De Koning der Nederlanden ontving de Antwerpsche deputatie met achting en minzaamheid; « onze angst en bezorgdheid getuigden van onze kunstliefde! » Hij beloofde Antwerpen te geven wat haar toekwam, en nog denzelfden dag gebood het koninklijk besluit: « De te Brussel aangekomene wagens (met schilderijen) » zullen onverwijld gericht worden op de hoofdplaatsen der » verschillige Provinciën van welke de kunststukken oorspron-

» kelijk zijn, die zich op de wagens geladen bevinden. » *

Hoogtijds kwam dit ernstig bevel te Brussel ; reeds waren de wagens aldaar in het Museum gevoerd en men was al tot de aflading overgegaan, toen men gedwongen werd den wil des Konings te eerbiedigen en Antwerpen, schoon met afgunst, zijne kunstschatten liet medevoeren.

In den avond van den 4ⁿ December 1815, kondigde het statig gelui van al de klokken met het jubelend geknal der kanonnen, den Antwerpenaren aan, dat de kunstjuweelen de stad naderden.

Den volgenden middag trok heel de bevolking in feestgewaad naar de stadspoort, om, met de stedelijke Overheid en de Maatschappij van Schoone Kunsten, de beroemde tafereelen in te halen. Onder het gejubel der verrukte menigte reden de heiligdommen der Vlaamsche kunst langs zegebogen en andere versieringen plechtstatig naar het Museum. « Elke wagen (zeggen de Heeren Mertens » en Torfs die het heugelijk feest bijwoonden) Elke wagen was » versierd met eene oranjevlag, lauwerkrans en toepasselyke » opschriften. De eerste en voornaemste wagen, aen oranjekoorden » voortgetrokken door al de kweekelingen der Akademie, pronkte » met eene gedenkzuil, waerop onder aen het jaertal 1794, het » tydstip van de ontvoering onzer kunststukken, en boven aen in » gouden letteren het jaertal 1815, herinnering aen derzelver » heugelyke terugkomst. *Minerva*, op het voetstuk gezeten, » voerde in haer schild de woorden Vlaemsche School, terwyl de » nevens haer staende *Justicia* de billykheid der herkryging te » kennen gaf. Twaelf andere by de pryskampen bekroonde kwee- » kelingen menden de paerden van twee koetsen in welke zich de » Maire met de voornaemste overheden bevond. Dan volgde een » trein van veertig andere rytuigen... » ** Des avonds was heel de stad schitterend verlicht, en dit heerlijk kunstfeest eindigde met een prachtig vuurwerk, dat op de Meir werd afgestoken.

Toen deze kunstschatten in het Museum prijkten, waar de Bestuurder Herreyns ze als heiligdom bewaakte en door zijne leerlingen bestudeeren deed, stroomden de Antwerpenaren weder als bij eene begankenis naar dien tempel, waar ze hunne ziel in de bewondering van het genie der ouden ruim mochten verzadigen.

Herreyns, die bijna het vierde eener eeuw gezwoegd, en aan niet anders gedacht had, dan de scheppingen des voorgeslachts te redden en weder te bekomen, was nu een drijenzeventigjarige ouderling geworden. Het moet den grijzen kunstenaar eene onbeschrijfelijke zaligheid hebben doen smaken, nu hij zich roemen kon, zooveel te hebben bijgedragen om al die kunstschatten aan zijn geliefd Antwerpen weder te schenken. Maar het was niet enkel de stoffelijke waarde die hem rijk maakte. Neen ! Het gold hier voor hem niet minder dan de geheele redding der Vlaamsche School. Tot zijne vijftig jaren had hij bewijzen gegeven van zijn uitstekend talent als schepper, als teekenaar en als kolorist. Doch hij had, als ieder genie, afgunstige benijders, welke, schoon volkomen ongegrond, hem in de oogen der jeugd als gebrekkigen schilder deden doorgaan. Zulke mannen waren wel laag en konden naar 's mans wezenlijke grootheid de oogen niet opslaan. Maar toch belemmerde het zijne poging om de eigenaardigheid der Vlamingen te redden, daar hij de onervarene jonkheid niet zoo vlug, als zijn machtige geest het hem voorschreef, de oogen voor het ware schoone kon doen openen.

De wijze Herreyns had dan ook al vroeg palet en penseel nedergelegd. Deze daad waarin zijne benijders eene moedeloosheid zagen, werd spottend opgemerkt. Weldra wierp men hem den bitteren schimp van *lui* te zijn naar het hoofd ; een onverdiend verwijt jegens hem, dat soms nog den mond van ons tegenwoordig geslacht komt bezoedelen, wanneer Herreyns als een genie voor zijnen tijd met recht gehuldigd wordt.

Herreyns was nogtans de grootmoedige kunstenaar die zijne eigene kroon opofferde om Antwerpen zijnen verloren luister terug te schenken. Hij had menschenkennis genoeg om overtuigd te zijn, dat men gewoon is de verdienste eens waren meesters eerst na zijne dood te waardeeren. Met zijn talent kon dus oogenblikkelijk geen ophef worden gemaakt, om de kunst uit het verkeerde spoor te lichten, waarin de partijgangers van Lens haar gevoerd hadden. En toch was de nood dringend, het oogenblik beslissend. De kunstiever was heropgewekt. Een gansch nieuw geslacht ging verwen en penseel nemen, om de Antwerpsche School of te herstellen of te begraven. De Fransche School was hier sinds jaren ingedrongen. Velen waren er reeds aan verslaafd, en nog immer lieten er zich door verleiden. Die verkeerde richting onzer kunstjeugd werd noodlottig voor de Vlaamsche School, indien zij niet spoedig en krachtdadig kon worden te keer gegaan. Herreyns wanhoopte daarom niet meer en was verzekerd onze Nationale School te doen zegepralen. Zijne verdiensten mocht men miskennen ; hem mocht men pogen te verkleinen ; maar in het Museum, dat hij nu gevormd had, daar daagde hij degenen, welke de School die hij voorstond minachtten, en deed hij hen knielen voor de kunstwonderen der vroegere eeuwen. Herreyns zegde toen : de School van Rubens is gered indien ik de Antwerpsche Academie nog zoolang kan doen bloeien tot het aankomende kunstgeslacht gevormd zij. De hoop des edelmoedigen kunstenaars werd ook verwezenlijkt, want de Staatsgebeurtenissen lieten hem zijn loffelijk doel boven verwachting spoedig bereiken.

* Art. 3 van het koninklijk besluit van 25ⁿ November 1815.

** *Geschiedenis van Antwerpen*, D. VII, bl. 208.

JAN FRANS WILLEMS.

VIII.

Hadden de Franschen voor hunne eigene belangen onze stad bevoordeeld en tot eene trotsche krijgshaven gemaakt, onder het Huis van Oranje-Nassau werd ze begunstigd en krachtig geholpen, om, als vier eeuwen vroeger, het brandpunt des Europischen handels te worden, waartoe de Scheldestad alleen geschapen schijnt.

Koning WILLEM I die, als echt Nederlander, al de hulpbronnen des handels en der nijverheid uitmuntend goed kende, arbeidde met vaderlijke bezorgdheid aan de welvaart van Antwerpen. In zijne genegenheid voor ons, benadeelde hij zelfs zijne noordersteden Rotter- en Amsterdam, om Antwerpen gansch te bevoordeelen, zooals het door zijne goede ligging en zijnen heerlijken stroom te recht verdiende.

WILLEM I was ruim genoeg met verstandelijke vermogens bedeeld, om te begrijpen dat zulke schoone haven niet tot oorlogsnest moet dienen, maar wel, door de koopvaardij, de goudmijn eener geheele Natie kan wezen.

De vrije vaart met de beide Indiën werd geopend; talrijke reusachtige schepen opgetimmerd, handelsmaatschappijen gesticht, kolossale stapelhuizen gebouwd, de volksnijverheid milddadig

aangemoedigd, en zoo werd de Nederlandsche kroon, van zilver als ze was, in goud verkeerd, door den voorspoed van Antwerpen, dat nu ook door den bloei zijner schoone kunsten die rijke kroon nog met edele juweelen moest verheerlijken.

De Academie der trotsche stad, welke zich door haren machtigen handel aan het hoofd van al de steden der wereld zou gaan stellen, kon niet langer zoo nederig blijven, als ze sedert de laatste verheerlijking was.

Hadden de professoren onder het keizerlijk dwangbeheer de lessen reeds eenig aanzien kunnen doen bekomen, hoe zeer zouden zij dezelve thans niet uitbreiden, nu zij met eenen Vorst te doen hadden, die als een ware kunstbeschermer al hunne vragen, ter verbetering van het onderwijs, met warme toegenegenheid inwilligde.

Sedert hare herinrichting van 1796 was de Academie altijd alleen door de Stad ondersteund geweest. Eene bijdrage door den Staat was zelfs niet bekomen door de aanhoudende vragen des braven d'Herbouville, die om zijne genegenheid voor Antwerpen, ons al spoedig ontnomen werd. Koning Willem nogtans liet op 13n April 1817 een besluit afkondigen, waarbij onze kunstschool, met den eerenaam van Koninklijke Academie van Beeldende kunsten, een jaarlijksch hulpgeld van 4,000 gulden en twee beurzen van 1,200 gulden werd toegewezen, terwijl de Stad de aanzienlijke somme van 18,000 franks daar bijvoegde.

Met zulke milde bijdragen kon nu al het nuttige van het reglement van 1805, dat bij gebrek aan middelen was achtergelaten, weder in werking worden gebracht en bovendien nog nieuwe klassen en professoren worden bijgevoegd.

Het onderwijzend lichaam werd dan ook hernieuwd en de talentvolste kunstenaren der Nederlanden werden bijgeroepen, om van de Antwerpsche Academie de eerste kunstschool van Europa te maken.

De meesters, welke de eer genoten de jeugd aan onze Academie te onderwijzen, waren:

W. Herreyns, Directeur, Opperleeraar der schilderkunst,
M. I. van Brée, eerste professor der schilderkunst en der ontleedkunde,
J. F. van Geel, professor der beeldhouwkunde,
L. Roelandt, » » bouwkunde,
F. D. Witdoeck, hulpprofessor der bouwkunde,
J. B. van Hool, hulpprofessor der beginselen van teekenkunde
D. F. du Bois, » » » » » »
J. de Meulemeester, professor der graveerkunde,
Urano, » » geschiedenis.

De klassen en lessen waren verdeeld als volgt:

1ste klas: — Het teekenen en schilderen naar het levende model en allerlei voorwerpen in de natuur, lessen van uitdrukking en samenstelling, als ook van luchtige doorzichtkunde.
2e klas: — Teekening naar de antieke beelden.
3e klas: — Beeldhouwkunde, figuur en barleef, als ook teekenen en bootseeren van sieraden.
4e klas: — Graveerkunde.
5e klas: — Bouwkunde, verdeeld in vijf afdeelingen:
A. De orders.
B. Regelmatige bouwkunde.
C. Samenstelling.
D. Lessen in de kunst van bouwen, bevattende twee afdeelingen:
1e Proefondervindelijke lessen.
2e Snijding der vaste lichamen.
E. Lineale doorzichtkunde.
6e klas: — Beginselen der verschillige vakken.

Buiten deze zes klassen bestonden de lessen van:
1° Geschiedenis, letter- en oudheidskunde.
2° Ontleedkunde.
3° Landmeetkunde.
4° Wiskunde.

Door die herinrichting was de Academie van Antwerpen aan het hoofd gerezen van alle diergelijke scholen, die destijds in Europa bestonden. Zoo belangrijk en uitgebreid waren nu de lessen geworden, dat uit alle streken jonge kunstbeoefenaren werden herwaarts gelokt, om in de kunstminnende Scheldestad hunne studiën te ondernemen.

Nergens beter ook dan aan onze Academie kon een jongeling zijn talent ontwikkelen en zijnen kunstzin vormen. Want niet alleen de leeraars ontsluierden hun, met volle bekwaamheid en voorbeeldige minzaamheid, al de geheimen der kunst, maar ook heel de bevolking van Antwerpen, waar tot zelfs een kind de kunsten bemint en toejuicht, moedigde hen aan met eerbiedigen lof en milde ondersteuning.

De Academie van Antwerpen bestond ook niet meer enkel uit hare professoren; het was een machtig lichaam geworden, waarvan de bijzonderste geleerden zich gelukkig achtten deel te maken. Het getal dier talentvolle Leden beliep destijds tot zestig *Academiciens* en acht en dertig geagregeerden, welke niet enkel in de voornaamste steden der Nederlanden gevestigd waren; maar ook uit Duitschland, Vrankrijk, Engeland en Italië hadden groote kunstenaars zich geëerd gevoeld zich aan te kunnen sluiten bij die kunstschool welke hare faam in alle gewesten verspreidde.

De Leden, welke te Antwerpen gehuisd waren, konden deel maken van den Raad der Academie.

Deze Raad bestond uit den Gouverneur der Provincie als Voorzitter, den Burgemeester der stad Onder-Voorzitter, den Bestuurder der Academie, en de leeraren Leden, alsook acht andere, gemeente raadsheeren en kunstliefhebbers. Onder deze laatste was alras in dien raad gezeteld de geleerde Jan Frans Willems, welke daar eene zon moet geweest zijn, door wier licht de leeraars met klaarheid in de geschiedenis en oudheidskunde konden blikken. Ook was hij altijd de voorspreker van het ware schoone, van de echt zuivere Vlaamsche kunst, en wat invloed moet hij niet gehad hebben op de jonge kunstenaren, wanneer zij hem, met die be-

zielde, warme taal, waarop hij roemen kon, hoorden zeggen :

. . . .

« Van overlang heeft men bewezen, en het aengevoerde dient » slechts om u te herinneren, dat onze Schilderschool altyd heeft » uitgemunt door de meest mogelyke getrouwe navolging van de » natuer, by middel van het krachtigste en rykste koloriet; » ofschoon dan ook de behandelde voorwerpen veelal gekozen » waren in de tooneelen van het dagelyksche of gewoone leven. » Het karakter van den Nederlandschen schilder is derhalve » gelegen in de betrachting van waerheid en na- » tuerlykheid, en afgeleid uit de rondborstigheid en den » ongeveinsden aerd der Nederlandsche Natie. En zou het dan » geene volslagene verloochening van ons zelven mogen heeten, » indien wy afweken van dat edele kunstgevoel, waermede » onze voorzaten de achting en bewondering der wereld ver- » wierven? Zal dan de Hollandsche en Vlaemsche schilder het » palet van RUBENS en REMBRANDT, van VAN DIJCK en GEERAERD » DOUW verwerpen, om in de doode kleuren van sommige naburen » zyne glorie te gaen zoeken? Zal hy onze losse en natuerlyke » behandeling verlaten, om de gemaekte en *theatrale* houding » van vele uitheemsche voorstellingen op het Nederlandsche doek » over te brengen? Neen zeker! wy mogen by de vreemden » schoonheid van vorm, bevalligheid van styl, zachtheid van toon, » bewonderen en navolgen; wy mogen in onze kunstgewrochten, » meer de dichterlyke waerschynlykheid dan de prozaïsche wezent- » lykheid zoeken te betrachten; onze oude deftigheid en eenvou- » digheid moeten daerby niet verloren gaen. Nemen wij van » anderen over wat by ons nog ontbreekt; laten wy zelfs, waer » het behoort, eene betere keuze doen in de schoone natuer, meer » verhevenheid ten toon spreiden, grootere historische kennissen » aen den dag leggen, en zoo veel in ons is, de volmaektheid » naderen : doch vergeten wy daerby niet, dat wy Nederlanders » zyn, dat wy onze eigene en goede hoedanigheden bezitten, die » alle achting verdienen, en dat onze schilders geene leven- » looze beelden, maer bezielde wezens moeten vertoonen, ten einde » de vreemdeling en het nageslacht by het beschouwen hunner » werken, moge zeggen : Ziedaer de trekken van een » Nederlandsch penseel! »

» Welaen dan! kunstenaren van een land dat zoo veel groote » mannen voortbracht! Jongelingen, die in Antwerpens Akademie » wordt opgeleid, onder het opzicht en bestuer van dien eerbied- » waerdigen Gryzaerd (HERREYNS) op wiens palet het echte Neder- » landsche koloriet nog te vinden is; — van hem, die, in zyne » hooge jaren, als erfgenaem en vertegenwoordiger der oude » Vlaemsche School, thans reeds zyne nakomelingschap beleeft! » Gy allen, eindelyk, die met het penseel, bytel of teekenpen » naer de eer der onsterfelykheid streeft; legt hier, in tegen- » woordigheid van den geest uwer voorvaderen de plechtige belofte » af : dat gy Nederlanders zyn zult! » *. . . .

* Redevoering uitgesproken, in het Museum, op de prijsuitdeeling der *koninklijke Maatschappij tot aanmoediging der schoone kunsten.*

Zeker kon zulke vaderlandsche en wijze aanmaning niet verloren gaan. De jeugd herhaalde zijne schoone voorschriften der Nederlandsche schilders. Het nationaal gevoel was opgewekt, en der Academie was de heilige taak opgelegd kunstenaars te kweeken, die langs de baan door de talenten, HERREYNS en WILLEMS aangewezen, Antwerpens grootheid der XVIe en XVIIe eeuw zouden doen herleven.

Met buitengewoon geluk zag men nu de Academie deze waardige zending vervullen.

Des zomers waren er voor de meestgevorderde leerlingen dagelijks bijzondere lessen van zes tot negen uren des morgends. Verder was de tijd van het onderwijs aldus geregeld :

Dagelijks van vier tot zeven uren des namiddags :

Voor het schilderen naar het leven.
Teekenen en schilderen naar de draperijen op den leêman.
Bootseeren en teekenen naar het leven en het plaaster.
Lessen der graveerkunde.

Dagelijks van vijf tot zeven uren des namiddags :

Alle beginselen der teekenkunde.

Dinsdags en zaturdags van vijf tot zeven uren des namiddags :

Samenstelling voor de historieschildering.

Woensdags en vrijdags van zes tot zeven uren des namiddags :

Doorzichtkunde.

Vrijdags van zes tot zeven uren des namiddags :

Ontleedkunde.

Maandags en donderdags van vijf tot zes uren des namiddags :

Geschiedkunde en oudheden.

Alle zondagen van negen tot elf uren des morgends :

Wiskunde en uitleg over den scheepsbouw.

Des winters was het de krachtdadigste beoefening der mindere kunsten, welke op alle stielen waren toegepast. Dan, tegen de klok zes uren sloeg, stond heel het gebouw der Academie in licht; genoeglijk was het te zien, hoe die honderden jongelingen, uit alle standen, juichend en het oog vonkelend van leerdrift, de poort binnen stroomden, om met haast ieder zijne zaal te bereiken, waar elke meester hun leerde wonderen doen.

Op dit tijdstip scheen de Antwerpsche jeugd meer dan ooit zich op het beoefenen der beeldende kunsten toe te willen leggen. De grootheid der voorouders door de kunst, waren de geliefkoosde verhalen welke onze knapen zoo gaarne hoorden of zelven voordroegen. Van in de kinderjaren verklaarden er reeds, niets dan kunstenaar te willen worden.

Later werd hunne leerzucht schier toomeloos. Ieder wilde zich doen onderscheiden. Het werd een strijd van iever tegen iever, als of het hooger besloten was, dat de herbloeiende handelsstad ook weder hare trouwe zuster, de kunst, in hare volle macht en schoonheid moest zien herleven.

De Academie wakkerde die edele streving naar het verhevene ook zoo krachtdadig aan. Van den laagsten tot den hoogsten tak des onderwijs werden rijke belooningen uitgereikt aan de zegepralenden, die met zulken bewonderenswaardigen iever elkaâr bekampten. Voor den winterleergang waren er vier vergulde en zeventien zilveren eermetalen, en voor de zomerkampen zes vergulde en drij zilveren, welke deels door de Stad en deels door den Koning werden geschonken.

Buiten deze talrijke aanmoedigingen werd nu ook de zoogezegde prijskamp van Rome in uitvoering gebracht. Reeds van over ettelijke jaren had men daaraan alreede gedacht, maar gebrek aan middelen had die aanmoediging doen achterwege blijven.

Het Antwerpsch Museum was toen nog maar zeer karig voorzien, en in Italië waren zoo vele Rubensen, van Dijcken en andere groote Vlaamsche meesterstukken met vrucht te bestudeeren. De Bestuurder Herreyns had dan, in zijn programma van het hernieuwd onderwijs, er weder op aangedrongen dien grooten prijskamp te doen invoeren, ten minste zoo lang als ons Museum niet van genoegzame modellen der oude meesters zou voorzien wezen.

Bij koninklijk besluit van 13n April 1817 was er een pensioen gestemd van 1200 gulden, ten voordeele des laureaats van den prijskamp, welke jaarlijks, beurtelings te Antwerpen en te Amsterdam, zou geopend worden.

Te Antwerpen was die kunststrijd dus alle twee jaren, en afwisselend voor de schilders of beeldhouwers.

Voor de graveerkunde werd er insgelijks alle twee jaren een prijs toegekend aan den leerling, die het meest in dit vak had uitgemunt. Zijne taak was het snijden eener plaat naar eene schilderij uit het Museum.

Om deel te mogen maken van de kampers in deze verschillige strijden, moest men ten minste één jaar de leergangen der Academie van Antwerpen hebben gevolgd, nog de dertig jaren niet bereikt hebben en Nederlander van geboorte zijn.

In 1819 had de eerste strijd naar den prijs van Rome voor de schilders in Antwerpen plaats. Drij Antwerpenaren, de Braekeleer, Schobbens, van IJsendijck en een vierde van Verviers, Vieillevoye, waren de kampers.

Den Raad der Academie was het toezicht vertrouwd, om den gerechtigen gang des kamps te bewaken en over de waarde der gewrochten te oordeelen.

Het onderwerp van den voorloopigen strijd was een hoofd van uitdrukking, in olie geschetst. Op deze proef werd geoordeeld of de kampers talent genoeg bezaten om naar den prijs te dingen. Ook in geval van groot getal was het de zes eersten van dezen proefstrijd enkel geoorloofd verder mede te kampen.

Het onderwerp, daarna, door het lot in de oude geschiedenis aangewezen, was : *Tobias zijnen vader van de blindheid genezende.*

De leerlingen werden in logiën opgesloten, en de samenstelling op een bepaalden tijd geschetst. Deze schetsen werden achter glas geplaatst en door den Raad verzegeld. Daarna werden ze den kunstenaar teruggegeven om een keurig gepenseeld tafereel af te werken op kleine natuur, naar deze eerste samenstelling, waarvan men niet afwijken mocht. Ferdinand de Braekeleer werd als de eerste primus in den prijs van Rome binnen Antwerpen uitgeroepen, nadat het publiek zijne verdienstelijke schepping reeds had mogen bewonderen. Hem was het dus toegestaan, op kosten van den Staat, vier jaren Italië en andere streken te doorreizen, om bij de studiën onzer grootste meesters zijne kennissen uit te breiden en zijn talent tot volmaaktheid te doen rijpen.

Besefte Herreyns dat hij de vruchten niet zou oogsten van de kiemen der kunst, welke hij in de ziel zijner leerlingen had gelegd, toch lachte hem van toen reeds de verzekering tegen, dat de heerlijke School van Rubens dra herbloeien zou. Dit streelde zijne kunstenaarsziel; want hij had dus het doel van geheel zijn leven bereikt. Onder de jonge kweekelingen zijner Academie zag hij er, in wier oog het heilig vuur glom, wanneer hij hen voor het schitterend en harmonisch koloriet der oude meesters bracht. Hij zag hen de grootsche gewrochten van den vorst der schilders in opgetogenheid bestaren, en dat deed den grijzen Bestuurder innig goed; want hij had het voorgevoel dat zijne lievelingen, welke hij Wappers, Kremer, Wiertz, Gallait, Leys en de Keyser noemde, eens door hunne echt Vlaamsche schilderwijze de ijdelheid der bastaardscholen zouden verbannen.

De grootmoedige kunstvriend, Antwerpens Burgemeester, Floris van Ertborn, verdient ook hulde, als medewerker aan de grootmaking onzer nieuwe School. Van Ertborn was de milde beschermer van alwie zich aan de kunsten wijdde. De Franschen hadden meestal de kunstsieraden onzer openbare gebouwen verkocht of vernietigd. De Burgemeester deed er vele herstellen en wakkerde eenieder aan om de Scheldestad hare vroegere pracht te doen wederkrijgen. Hij gaf het voorbeeld, door als liefhebber, talrijke werken aan onze kunstenaars te bestellen, en als hoofd der stad deed hij menig praalgebouw aanleggen. Ook onder de aanhoudende zorgen des Magistraats waren de zalen onzer Academie allen zoo ingericht, gelijk de professoren het sinds jaren gewenscht hadden, om hunne lessen met vrucht te kunnen geven.

In eenen wijden *amphitheater* stond de leeraar naast het model, en leidde in eens de blikken van een honderdtal leerlingen, welke allen met gespannen aandacht, naar zijne uitleggingen luisterden.

Van Brée werd van toen de wakende stuurman onzer kunstschool.

De goede Herreyns telde den hoogen ouderdom van tachtig jaren. Dus waren zijne krachten noch zijne stem niet meer voldoende, om de studiën te leiden, zooals het behoorde aan eene Academie, die hij onder zijn vijf en twintig jarig bestuur zoo aanzienlijk eene hoogte had doen bereiken.

De eerste professor van Brée, integendeel, was in de volle

kracht zijns levens. Hij had eene kloeke stem, eene medesleepende taal, en was vooral frisch van verstand om zijne lessen met goed gevolg te geven.

Onder het Fransche dwangbeheer had hij bitter geklaagd, toen men hem tot het onderwijs eene taal opdrong, welke geen zijner leerlingen machtig genoeg was, om zijne lessen met vrucht te aanhooren. Van Brée, die te recht een voorbeeld van onderwijzer is genoemd, verklaarde met overtuiging, dat een kunstleeraar, al werd hij dan nog verstaan, nooit in de half Grieksch en half Latijnsche taal der Franschen zich zoo vlug en duidelijk kan doen begrijpen, als in de Vlaamsche taal, die door den naam het voorwerp zelf afschildert dat men bedoelt.

Onder het bestuur van Koning Willem mocht de Vlaming tot den Vlaming spreken in de taal hem door de natuur geschonken.

Van Brée voelde zijne borst nog zoo ruim, zijne spraak, zijn gevoel, zijne vinding, tienmaal zoo gespierd, als hij in zijne bondige moedertaal zijne denkbeelden mocht vertolken. Hij was welsprekend in den vollen zin des woords, toen hij met den vinger op het geraamte, de nuttige lessen zijner geliefde ontleedkunde gaf. Al de reien leerlingen begeesterde hij door de wijze, waarop hij in rijke taal de kunstbegrippen klaar en duidelijk in hun geheugen wist te prenten.

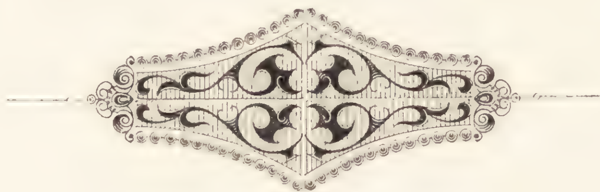
Reeds sedert eenige jaren was van Brée met de daad Bestuurder onzer Academie, toen de herschepper der Antwerpsche School, Willem Herreyns, in 1827, op zijn vier en tachtigste jaar overleed, en van Brée dezes eeretitel naar verdienste werd opgedragen.

Van Brée was en is nog voor onze Academie een licht in de teekenkunst, waarover hij een allernuttigst werk met honderd platen uitgaf, die tot nog in verscheidene andere Academiën, zoowel als in de onze, voor model blijven aangenomen. Waren deze modellen een weinig meer Vlaamsch, dat wil zeggen meer aan de natuur getoetst, wij zouden ze onverbeterlijk heeten.

Onder het Bestuur van den onvermoeibaren van Brée, nam de Academie nog immer in uitbreiding toe. In 1820 was ze reeds met eenen leergang van scheepsbouw-onderwijs verrijkt, die onder de leiding van professor Verbruggen op onze scheepstimmerwerven een wezenlijk nut uitoefende. Van Brée oordeelde met reden, dat de teekenkunst op ieder ambacht eenen weldadigen invloed kan te weeg brengen, en ook de werkman zich door die kunst verfijnen en veredelen kan. In 1828 vermeerderde hij de Academie met de klas van lijnteekening, die zulk groot aantal jongelingen bijlokte, dat de menigte studiezalen de zes honderd leerlingen niet konden bevatten. Oogenblikkelijk wendde de Bestuurder zich tot zijnen kunstvriend, Burgemeester van Ertborn, om in de noodwendigheid te voorzien, en voor alwie leeren wilde eene plaats te beschikken.

Er werd een plan ontworpen om een gansch nieuw Academiegebouw op te trekken, waarin een Museum, eene tentoonstellingszaal en al de noodige studieplaatsen zouden bestaan. Doch de staatkundige gebeurtenissen kwamen toen de uitvoering van dit groot werk verhinderen.

Toch was van Brée de man niet om daarbij den moed te laten zinken. Vrij mocht de omwenteling van 1830 onze stad met al de vreeselijkheden des oorlogs komen teisteren, toch werd het onderwijs niet opgeschorst, dan enkel eene maand, om de kunstschatten des museums en der kerken tegen de bommen en brandrampen zooveel mogelijk te beveiligen.

GUSTAAF WAPPERS.

IX.

n dit tijdstip waren de leerlingen, onder het bestuur van HERREYNS gekweekt, mannen geworden. De oudste dezer, GUSTAAF WAPPERS, had wel eenen stond gewankeld, even als de andere, maar eensklaps was hij bij wijzer denken, met zijne volle ziel voor den machtigen toon der oude Vlaamsche meesters beginnen te leven. Al wat de uitstekende kolorist HERREYNS hem eens gezegd had van de voortreffelijkheid der Nationale School, kon hij nu met rijp verstand overwegen. Hij besefte dan ook ten volle, dat de Vlaamsche schilder, die elders wil ter schole gaan en zijne eigenaardige schoonheid verwaarloost, nooit een groot kunstenaar kan worden.

Wie zulke begrippen vooruit bracht, had nogtans in dien tijd hevig te worstelen tegen de vitterijen van oningewijde critieken en de kruiperijen dier lieden, welke speculeerden op het uitroeien van al wat bij ons nog Nederlandsch was. Het jonge kunstgeslacht, dat zich ging vormen en thans voor goed eene richting ging nemen, werd overladen met wenken en raadgevingen, die niet altijd van de beste waren. De meesten der invloedhebbende personen verkeerden in het gedacht, dat het voor ons een heil was de Franschen na te apen, en daarom regende het in onze Fransche

dagbladen artikels die op Parijschen leest geschoeid waren en niet zelden al wat Vlaamsch was op eene kwaadaardige wijze geeselden.

Van de optredende kunstenaarsschaar was WAPPERS de eerste, die de vijanden onzer ware nationaliteit en van ons eigen schoon durfde trotsen. Hij riep zijne jeugdige kunstmakkers immer toe Vlaamsch te blijven. WAPPERS, die vooral de historieschildering liefkoosde, wilde ook eens beproeven, of hij met de kleur, de waarheid en het gevoel der oude meesters zich geen nieuw spoor in het veld der kunst kon banen, om den algemeenen eisch van vooruitgang eenigszins te voldoen. Tot dan toe had men meest Grieken en Romeinen gebruikt om geschiedkundige feiten op het doek weêr te geven. WAPPERS vond de heldendaden zijner eigene Natie ruim zoo roemwaardig als die der oudste volken, waarvan men hem voorhield karakters te vertolken, die door het tegenwoordig geslacht onmogelijk nog goed begrepen worden. Hij slaat de Nederlandsche geschiedenis open en staat verbaasd voor de vrijheidslievende pogingen onzer ouderen, die voor het overwicht van Spanjes looden scepter niet wilden buigen. De moed zijner voorvaderen begeestert hem, hunne overtuiging en onverschrokkene zelfopoffering bezielt hem en doet den jeugdigen kunstenaar de voortreffelijke samenstelling opvatten, die hij *de verdediging van Leiden door Burgemeester van der Werf* noemt.

Welken ophef deze schepping maakte herinneren onze grijze kunstenaars zich nog levendig. Heel het Land aanschouwde met verrukking dit onder alle opzichten louter nationaal gewrocht. WAPPERS had de vijanden der Vlaamsche School doen zwichten door zijn talent. Vele critieken waren met stomheid geslagen door het stuk dat hij hun te beoordeelen gaf, en de talrijke kunstmakkers die zich toen aan de zijde van WAPPERS schaarden, hadden met minder tegenkanting te worstelen, om langs de goede baan voorwaarts te streven.

De tentoonstellingen, welke de *koninklijke Maatschappij ter aanmoediging der Schoone Kunsten* nog onafgebroken alle drij jaren geopend had, kregen nu hunnen vollen luister. Elk kunstenaar van verdienste bracht naar onze ruime tentoonstellingszaal, welke de maatschappij sedert 1830 had doen voltooien, een zijner uitmuntendste stukken, om die naast de uitgelezene gewrochten der Antwerpsche School te doen prijken.

Al de Europische kunstliefhebbers kwamen als ter bedevaart naar onze verzameling van hedendaagsche juweelen, en zoo werd de Scheldestad, als voorheen, het land van belofte voor den kunstenaar; want zijne werken werden voor groote sommen aangekocht voor de cabinetten van alle landen, die met de pronkstukken onzer vermaarde tentoonstelling wilden verrijkt zijn.

Ook de Maatschappij ter aanmoediging der Schoone Kunsten zelve was nog eene milde weldoenster der jeugdige talenten. Het groot getal harer Leden, dat destijds op zes honderd beliep, gaf haar een vermogen, waardoor ze hare lievelingen in der waarheid bevoordeelen kon. Buiten de prijzen, die ze elke reize aan de jonge meesters toekende, deed ze nog een ruimen aankoop der voortbrengselen van de meest belovende en verdienstelijkste kunstbeoefenaars, welke zij dan door het lot liet winnen, om haar kapitaal immer ten voordeele der kunsten te doen aangroeien. Door al deze koesteringen van het schoone zag de kunstenaar dus in Antwerpen, als door tooverkracht, zijn aangeboren vernuft aangevuurd en zijn talent ontwikkelen tot de verheerlijking zijns vaderlands. Ook toen in 1840 de *koninklijke Maatschappij van Wetenschappen, Letteren en Kunsten*, het standbeeld van den onsterfelijken vorst der Vlaamsche School inhuldigde, dan verklaarden de uitstekendste mannen van alle Natiën dat RUBENS' nageslacht hem waardig was.

GUSTAAF WAPPERS, wien de Scheldestad een groot deel van hare plotselings verkregene glorie verschuldigd was, werd ook om zijne lofwaardige pogingen tot bloei en verheerlijking der kunst de lieveling zijner stadgenooten. Ook LEOPOLD I, der Belgen Koning, die zoo mild een beschermer der kunst wilde wezen als zijn voorganger, noemde WAPPERS tot zijnen schilder, en gaf hem nog meer andere blijken van hoogachting om zijn buitengewoon talent.

Op 1ⁿ Juni 1832 was WAPPERS reeds tot eersten professor der schilderkunst bij onze Academie uitgeroepen.

Toen het hoofd der Academie, de uitstekende leeraar VAN BRÉE, op 15ⁿ December 1839 stierf, toen was de wensch van heel onze bevolking om WAPPERS als Directeur zijner kunstschool te bezitten zoo groot, dat het Staatsbestuur geen oogenblik kon aarzelen om hem als dusdanig te benoemen.

Zoodra op 31ⁿ Januari 1840 WAPPERS deze eereplaats bekleedde, begon hij moedig te zorgen, om de Academie alweder te vergrooten en het onderwijs nog meer uit te breiden. Zijne wenschen werden spoedig bekroond, en de nieuwe Bestuurder werd in de mogelijkheid gesteld om, op zoo breeden voet als hij het voorgedragen had, zijne Academie herinterichten.

Het koninklijk besluit van 29ⁿ Augusti 1840, verhoogde de Rijkssubsidie tot 25,000 franks en de even kunstlievende Raad der stad Antwerpen verklaarde, in zitting van 14ⁿ November daarna, dat ze met eene gelijke somme onze kunstschool wilde begiftigen, en zoo had de Academie, buiten hare beurzen, nog eene jaarlijksche inkomst van 50,000 franks.

Het nieuwe reglement van 18ⁿ October 1841 bracht het onderwijs in alle vakken op oneindig breedere grondslagen dan voorheen. Waren andere Academiën de onze in de laatste jaren waardig ter zijde gekomen, nu nogtans streefde de Antwerpsche kunstschool, door WAPPERS' bestuur wederom al de overige vooruit; want men noemde haar weldra de Hoogeschool der beeldende kunsten voor gansch Europa.

De menigvuldige lessen, welke nu in de hoogere klassen zouden gegeven worden, waren:

De historieschildering.

Het schilderen van landschappen en zeegezichten.

Het schilderen van dieren en bloemen.

Het schilderen naar levende modellen van verschillig geslacht.

Het teekenen en boetseeren naar de natuur.

Het beitelen in hout en marmer.

Het graveeren op hout en koperplaten.

Ander onderricht werd er nog gegeven in de teekening van het beginsel der sieraden, trapsgewijs tot de geschaduwde nabootsing van het leven; van de lijnteekening tot den volmaaktsten graad van samenstelling der bouwkunde. Nijverheid en scheepsbouw werden er door dagelijksche oefeningen volledig onderwezen. Mondelingsche lessen waren er over de geschiedenis der verschillige volkstammen, over de schilder-, beeldhouw- en bouwkunde, over de ontleed-, doorzicht- en meetkunde; over de uitdrukking, samenstelling, costumen, wapens, huisraad, oudheden en alle anderen; over den aard, den oorsprong en het gebruik van al de bouwstoffen welke de wereld bevat, enz.

De lessen der beginselen duurden slechts twee uren daags, integendeel die van het hooger onderwijs, ook alle dagen gegeven, wisselden elkander beurtelings af van den morgend tot den avond.

De kunstenaars en geleerden met het onderwijs aan de Antwerpsche Academie door den Staat belast, waren:

G. Wappers, Bestuurder en leeraar der samenstelling en historieschildering. . .	Jaarwedde	4000 frs.
J. A. Verschaeren, leeraar der teekening naar het leven.	»	2500 »
J. Geefs, leeraar der beeldhouw- en ontleedkunde	»	3000 »
J. Dijckmans, leeraar der schildering naar de natuur en van het genre	»	2500 »
J. de Jonghe, leeraar der schildering van landschap en dieren	»	2000 »
F. Berckmans, leeraar der bouwkunde. .	»	1600 »
L. Serrure, » » » . .	»	1600 »
E. Corr, leeraar der graveerkunde op platen.	»	2000 »
H. Brown, leeraar der graveerkunde op hout	»	1800 »
J. A. Gras, » » scheepsbouw- en meetkunde.	»	1800 »
Ed. Dujardin, leeraar der beginselen van het figuur	»	1000 »
H. R. Schaefels, leeraar der beginselen van de sieraden	»	1000 »
J. J. F. van Hool, leeraar der beginselen van de beeldhouwkunde	»	1000 »
E. Buschmann, leeraar der letter-, geschied- en oudheidskunde	»	2000 »
H. Conscience, * Griffier der Academie. .	»	2500 »

Om zulk een menigvuldig en belangrijk onderwijs te geven, moest natuurlijk de Academie met een aanzienlijk getal studiezalen vermeerderd worden. Niet zoodra was de maar verspreid, dat de alom gunstig gekende schilder, Wappers, als nieuwe Directeur, de Antwerpsche kunstschool voor den beoefenaar van het schoone nog voordeeliger zou maken dan welke andere ook, of uit alle gewesten van Europa, zoo wel als uit onze eigene steden kwamen talrijke vragen, om eene plaats te verkrijgen aan onze Academie, welke reeds geheel met leerlingen was opgepropt. De noodwendigheid bracht dan ook de plans ter tafel om de gansche Academie te herbouwen en wel drijmaal te vergrooten. In 1841 waren deze groote werken ondernomen en moedig voortgezet, terwijl intusschen al de lessen, voor zoo veel leerlingen men plaatsen kon, naarstig werden gegeven.

Toen het doorslaan en samenbrengen der bijgemetste zalen het onderwijs te veel dreigde te benadeelen, werden voor eenigen tijd de klassen in een lokaal der Predikheerenstraat overgebracht.

Ten jare 1843 was het herbouwd Museum voltooid, en het werd geopend, toen het verrijkt was met de groote verzameling van onwaardeerbare kunstschatten, welke Antwerpens Oud-Burgemeester, Floris van Ertborn, ons als eene erfenis had achtergelaten. Ten dank voor dit geschenk gelastte Antwerpen den beeldhouwer Jozef Geefs het borstbeeld van den overleden kunstvriend te beitelen in wit marmer, en hetzelve werd geplaatst tusschen de prachtige verzameling die hij ons geschonken had. Met deze kostbare gewrochten was ons Museum toen in het bezit van bij de vier honderd tafereelen, waaronder men vele der grootste meesters aantrof.

De Academie was in 1844 geheel herbouwd en van dien stond nam zij eene werking aan, die ieder verbaasde.

Het eerste jaar van het Bestuur van Wappers waren er slechts 443 leerlingen. In 1842 was het getal plotselings verdubbeld. Het volgende jaar klom het reeds tot 1124 en zoo steeg het nog bestendig, tot dat in 1848 de groote massa van 1365 leerlingen in de Academie van Antwerpen de lessen der talentvolle professoren genoot.

Al deze jongelingen behoorden tot de volgende verschillige gewesten.

Stad Antwerpen	1007.
Omstreken binnen de provincie.	162.
Brabant	29.
Oost-Vlaanderen	30.
West-Vlaanderen.	13.
Henegouwen.	13.
Luik.	10.
Limburg.	7.
Luxemburg.	4.
Namen.	5.
Duitschland.	18.
Vrankrijk	11.
Noord-Nederland.	46.
Engeland.	2.

* Conscience was benoemd door den Academie-Raad.

Italië	2.
Zweden	1.
Rusland	1.
America	2.
Java	2.
	1365.

Volgens de kunst- of nijverheidsvakken waarop ze zich toelegden, waren ze verdeeld als volgt:

Kunstschilders	177.
Beeldhouwers	128.
Bouwkundigen	37.
Graveurs	14.
Decoratieschilders	105.
Scheepsbouwers	18.
Schrijnwerkers, timmerlieden en meubelmakers	251.
Goudsmeden en zilverdrijvers	31.
Steenhouwers en marmerwerkers	27.
Werktuigmakers	25.
Plafonneerders	12.
Behangers	19.
Metsers	9.
Vergulders	11.
Rijtuigmakers	15.
Krijgslieden	22.
Van verschillige stielen	67.
Scholieren	397.
	1365.

De Bestuurraad der Academie gaf ook zulke verbazende blijken van werkzaamheid, om Antwerpen de eer te doen genieten van al die jeugdige kunstenaars te kunnen kweeken. Buiten de hoogere klassen, welke immer meer bloeiden, werd er in 1846 een nieuw stelsel van onderwijs ingericht, dat voor de meest gevorderde leerlingen een onberekenbaar voordeel inhield. De Academie werd toen verrijkt met werkzalen, waarin de schilders, beeldhouwers, plaatsnijders en bouwkundigen, na de hoogere klassen door te zijn gegaan, zich konden neêrzetten, om nog onder de leiding der Antwerpsche meesters hunne studiën te vervoorderen. Deze nieuwe inrichting had de Bestuurder onontbeerlijk geoordeeld; want vele jonge kunstbeoefenaren zouden anders de bakermat der Vlaamsche schilderkunst al te vroeg moeten verlaten, en van het goede spoor afdwalen.

Was dit te vreezen voor de Antwerpenaren, nog noodlottiger was het voor de vreemdelingen die hier waren in groot getal; want van de 134 leerlingen welke toen de hoogere klassen der schilderkunst bijwoonden, waren er 94 wier vaste woon niet in onze stad was.

Conscience, Greffier der Academie, zegde toen: . . . .

« Wat moest dan onfeilbaer het lot van het grootste getal dezer » leerlingen worden, als zy, na in de beginselen der kunst te » zyn onderwezen, zich verpligt zagen tot het oord hunner ge- » boorte weder te keeren? Zouden zy in eene of andere kleine » stad, in een vlek of dorp, omringd zyn van hetgene er noodig » is om tot kunstenaer op te groeijen? Zouden Rubens' scheppin- » gen voor hunne oogen de grootsche kunstbegrippen ontvouwen? » Zouden andere kunstgenoten hen aenwakkeren en in hunnen » geest het vuer der inspraek onderhouden? Zou eene kunst- » minnende bevolking hunne eerste poogingen toejuichen en hen » immer aenmoedigend vergezellen tot dat zy het doel hunner loop- » baen zouden hebben bereikt? O neen, in eene woesteny ge- » worpen, verlaten, afgezonderd en dwalend, moesten zy » lydzaem den sprankel des vernufts in hunnen schedel voelen » verdooven; en, treurend, den kiem van scheppingskracht, » by gebrek aen voedsel, in hunnen boezem langzaem voelen » verstikken. » . . . .

Door de nieuwe instelling der werkzalen was het gevaar afgeweerd en Antwerpens kunstmoeder zou van haar lievelingstelgen niet meer zoo vroegtijdig gescheiden worden.

» . . . . Als een jonge kunstenaer zyne studiën der grondbe- » ginsels van zyn vak geëindigd heeft, zegde Conscience verder, » en waerlyk aenleg toont tot hoogere volmaking, gaet hy over » tot de werkzalen, waer hy met twee, vier of meer zyner » leergenoten in eene zael mag arbeiden aen schilderyen, beelden, » bouwkunstige ontwerpen, printen, enz. of deze werken op bevel » van kunstminnaers of voor eigen oefening worden uitgevoerd. » By meergevoorderde kunstenaers bevinden zich altyd eenige » zwakkere aenkomelingen geplaetst, die door zyn voorbeeld, » door zynen onophoudenden raed worden aengemoedigd en » opgeleid. Elke leeraer bezoekt de leerlingen van zyn onder- » wysvak, spreekt met hen in het byzonder over de diepere » geheimen van uitvoering en uitdrukking, rigt zyne teregtwyzi- » gingen hoofdzakelyk op dat deel der kunst, welk den leerling » ontbreekt, en vindt dus het middel om hem, op de uitvoering » zelve van groote kunstwerken, een breed en vruchtbaer onderwys » te geven. De Bestierder der Akademie, die byzonderlyk met de » hoogere opleiding der jonge schilders is belast, en verder alle » deelen van het onderwys bewaekt, vereenigt somtyds alle de » kweekelingen om hen te onderhouden over het bespiegelend en » vergelykend gedeelte der kunst. Zoo zal dan het onderwys der » Akademie van Antwerpen tot de allerhoogste kringen der kunst » worden opgevoerd. Onze oude glorieryke Akademie zal dan eerst » door hare stoffelyke uitbreiding de ware Hoogeschool der kunsten » in België zyn, gelyk zy het inderdaed sedert eeuwen was door » den invloed van haer uitstekend onderwys. » [1] . . . .

[1] Conscience's verslag over den toestand en de werkzaamheden der Academie van het jaar 1845-46.

Op dit tijdstip ook, toen Wappers Bestuurder en Conscience Greffier onzer Academie was, heerschte zulke innige kunstliefde en broederlijkheid tusschen de jonge kunstenaars als tusschen de oude en de leermeesters, dat zij buiten den studietijd zich meest allen nog vereenigden, om elkaâr met vriendenraad behulpzaam te zijn en door alle middelen de kunstliefde immer aan te vuren. Daaruit volgde insgelijks, dat zij in nauwere betrekking kwamen met de Vlamingen, die zich in andere kunstvakken onderscheidden, en dat ze zich eindelijk allen verbonden, om niet alleen over kunst en vooruitgang te handelen, maar ook om de liefde voor recht, vrijheid en zelfbestaan in elkanders hart warm te houden.

Alras had die vereeniging van kunstenaars talrijke vertakkingen genomen, en was zij met honderden Leden uit alle standen vertiendubbeld; weldra werd zij zoo ontzaglijk en haar invloed zoo groot, dat de vijanden van het Vlaamsche vaderland er voor beefden en hardnekkig aan haren ondergang begonnen te werken. Scheen dit in den beginne onmogelijk, al spoedig kreeg men toch de overtuiging wat list en geheime aanslagen vermochten. Het spook der partijen had den broederband der Vlamingen verbroken; de tweedracht heerschte tusschen de kunstenaars en al spoedig was de troon van onzen gevierden Wappers in Antwerpens kunstschool ondermijnd. Slecht en laag waren de middelen, welke men gebruikte, om den uitstekenden kunstenaar van het Directeurschap zijner geliefde Academie te doen afzien. Zijn bestuur werd zoo zeer tegengewerkt dat het kunstonderwijs er zelf door leed, en liever dan dat verkoos Wappers zijn vaderland te verlaten en gaf hij, tot spijt van Antwerpen, op 24n Maart 1852, den heere Minister Rogier zijn ontslag als Bestuurder onzer Academie.

JAN ANTOON VERSCHAEREN.

X.

e eerste leeraar, Jan Antoon Verschaeren, had, in die omstandigheid, den moed, het moeielijk ambt van Directeur, op verzoek des Academie-Raads, tijdelijk op zich te nemen. Wappers had nog eenen waren dienst bewezen, met aan den Raad der Academie en der Gemeente den grootmoedigen kunstenaar Verschaeren aan te bevelen, opdat men hem het roer der getroffen kunstschool zoude toevertrouwen. Kunstenaars, professoren en leerlingen waren het allen eens, om den wijzen man te achten en te danken, voor het innige blijk van kunstliefde, dat hij gaf met in dit netelig oogenblik Antwerpens Academie voor ergere schokken te behoeden, door zich zoo bereidwillig aan haar hoofd te stellen, op het oogenblik dat velen haar afweken.

Drij jaren waren er weldra verloopen en de toestand der Academie was nog gansch onveranderd gebleven.

Na het afscheid van Wappers hadden eenige talentvolle kunstenaars den wensch geuit het Programma der kunstschool ter dege te veranderen, zooals de tijdsomstandigheden dit vergden. Zij wilden, namelijk, het hoogere onderwijs aanmerkelijk versterken, door bijzondere lessen, welke kosteloos zouden gegeven worden

door de bekwaamste kunstenaars. Verder wilden zij, het Directeurschap voor het leven afschaffen en der Academie een opperhoofd geven, dat zijzelven en slechts voor eenigen tijd zouden kiezen.

De Bestuurraad der Academie scheen bij dit voorstel meer dan voorzichtig. Na twee jaren overwoog hij nog immer hoe hij de kunstenaars, welke zulke hervormingen eischten, zou te vreden stellen, zonder zich eene groote verantwoordelijkheid op den hals

HENDRIK LEYS.

te trekken, wanneer de gewenschte hervorming nadeelige gevolgen mocht hebben. Het was zeker onmogelijk in die zaak eenen tusschenweg te kiezen, en bijgevolg kwam de Raad tot geen besluit.

Omtrent het einde van het jaar 1854 verspreidde zich nogtans eensklaps het gerucht, dat men voornemens was het plan der groote hervorming van de hand te wijzen, en als voorheen eenen Directeur voor het leven aan te stellen, welken men reeds in 't zicht had.

Die tijding bracht onze kunstwereld in slechte stemming. De wrijving der gedachten over de openstaande plaats en het stelsel van hooger onderwijs aan onze Academie werd zoo hevig, dat men aan de behoefte niet kon wederstaan om daarover in dagbladen en vlugschriften zijn gevoelen lucht te geven. Door de groote meerderheid en de uitstekendste onzer kunstenaars werd het ook plotseling luidop gezegd, dat het onderwijs der Antwerpsche Academie te kort schoot, om den kunstenaar tot den noodigen graad van bekwaamheid op te leiden. Dat zulke bewering opschudding, ja, verontwaardiging verwekte, kan men licht begrijpen; doch dat zij gegrond was, kon ook moeielijk geloochend worden; en ziet hier waarom :

Sedert eenigen tijd hadden bijna tot de laatste onzer goede kun-

stenaars van het les geven ten hunnent of magistraal onderwijs gansch afgezien. Dit was geschied, deels omdat hun dit te huis onmogelijk was, deels omdat zij van hunne jonge kunstmakkers de aanzienlijke sommen niet wilden, welke zij toch gedwongen waren te eischen, om de menigte jongelingen tegen te houden, die allen met even veel recht hun onderricht zouden willen genieten.

Om daarin te voorzien werden er reeds tijdens het Bestuur van Wappers bij de Academie werkzalen ingericht voor de verdienstelijkste leerlingen, die daar onder het toezicht van den Directeur-leeraar hunne studiën nog eenigen tijd mochten voortzetten. Nogtans dat was niet meer voldoende. Een groot getal onzer veelbelovende kweekelingen waren verplicht onze Academie en zelfs onze stad te verlaten, om elders hun talent tot rijpheid te laten gedijen. Dat zulks noodlottig was, zoowel voor de faam onzer kunstschool als voor die leerlingen zelven, laat zich licht bevroeden. De meeste dezer halfgevormde kunstenaars geraakten volkomen op den doolweg. Eenige vielen in handen van onbevoegden of vonden in het geheel geenen leidsman. Andere kwamen te recht bij meesters die tot eene andere dan de Vlaamsche School behoorden, en moesten daar, bij een minder koloriet, ook nog andere kunstbegrippen aanleeren; en dat alles was voor hen een kostbaar tijdverlies en deed hen soms vergeten wat ze bij ons met zooveel geestinspanning zich hadden ingeprent. Zoo werden velen ontmoedigd en eindigden met niets te worden, terwijl ze aan onze Academie of bij onze goede meesters gansch gevormd, gewis, het vaderland tot eere hadden verstrekt.

Om dit kwaad nu te verhelpen bleef er natuurlijk niets anders te doen, dan dat onze bijzonderste kunstenaars het magistraal onderwijs weder herinrichteden. Ten hunnen huize scheen dit toen onmogelijk, en daarom verbonden ze zich onderling, om al de verdienstelijke leerlingen kosteloos eene volledige studie te laten doen, indien hun daartoe de noodige zalen bij de Academie van Antwerpen werden verleend.

Twee der talrijke puike kunstenaars, die deze gewichtige onderneming wilden behartigen, noemen, zal voldoende zijn, om ieder te laten oordeelen of zij die moeielijke taak in ernst wilden opvatten, en of de kunst in het algemeen en onze Academie in het bijzonder er zouden bij gewonnen hebben.

De eene was Hendrik Leys die, om zijn eigenaardig en uitstekend talent, zijn machtig Vlaamsch koloriet en zijne getrouwheid aan onze oude, goede School, zich van gansch Europa heeft doen bewonderen. De andere was Jozef Dijckmans, de schepper van zoo menig kunstjuweel, die een deel zijns levens opgeofferd had ter verbetering en uitbreiding van het kunstonderwijs, en die in onze eeuw de eenige leeraar was, welke bij de Antwerpsche Academie kostelooze lessen gaf.

Verder bevonden zich onder hen niet alleen de bijzonderste kunstenaars van Antwerpen, maar ook oud-leerlingen onzer kunstschool, welke elders waren en eene Europische faam verwierven, beloofden zich insgelijks metterwoon hier te vestigen, indien zij mochten bijdragen tot den bloei der eerste Academie van België.

Nu, om zich zulke aanzienlijke opofferingen te getroosten hadden die mannen van talent zeker het recht voorwaarden te stellen onder welke zij, zonder eenige bezoldiging, leeraars onzer Academie wilden worden. Deze voorwaarden werden in een vertoog opgenomen, dat de afdeeling van Beeldende kunsten der Maatschappij *Cercle artistique* op 8n December 1854 den Antwerpschen Gemeenteraad toezond, en luidden als volgt:

1° Verdeeling van het bestuur des onderrichts en het toezicht over de stoffelijke zaken der Academie.

2° Afschaffing des grondbegins van een eenig en persoonlijk bestuur voor het onderwijs.

3° Handhaving der bestaande inrichting van lager-, middelbaar- en hooger onderwijs, met die enkele wijziging, van den vroeger bestaanden Directeur door eenen leeraar van historieschildering te vervangen.

4° Inrichting eens algemeenen Raads gelast met het bestieren en geven van het universiteits onderwijs. Die raad zal samen gesteld zijn uit *effectieve academiciens*, van België; *geagreëerde academiciens*, en leeraars van het hooger onderwijs der koninklijke Academie van Antwerpen.

5° Instelling van een Comiteit gekozen door den bovengenoemden grooten Raad. Dit Comiteit zal gelast zijn met het dagelijksch beleid van het onderwijs en zal aan zijn hoofd eenen tijdelijken Voorzitter of Directeur hebben, welke door den zelfden Raad gekozen, doch door zijne Majesteit den Koning erkend zal worden.

Buiten deze voorstellen behelsde het vertoog nog talrijke bemerkingen over de noodzakelijkheid en het voordeel der ontworpene hervormingen en het zegde dat de vereenigde kunstenaars de overtuiging hadden, dat, met het aanvaarden huns voorstels, de Antwerpsche Academie niet alleen op de hoogte harer mededingsters zou komen, maar zich ook boven al de kunstscholen der wereld zou verheffen.

Op 30n December moest de Stad over het lot onzer kunstschool beslissen. Noch onze Gemeenteraadsheeren, noch de Leden des Bestuurraads der Academie, noch hare leeraars, waren het voorstel der kunstenaars van den *Cercle Artistique* genegen. Zulks bleek uit het verslag der Commissie, aan welke de taak was opgedragen die gewichtige kwestie te onderzoeken. Dit verslag stelde dan enkel voor, den bestendigen Directeur, dien zij verzocht aan te stellen, van het toezicht over de stoffelijke zaken te ontlasten en voor die taak eenen verantwoordelijken *administrateur* te benoemen. Daar het vertoog der kunstenaars hetzelfde vroeg en de Bestuurraad der Academie het insgelijks verlangde, zoo leed dit punt natuurlijk geene opspraak. Nogtans Leys, die ook in den Gemeenteraad zetelde en daar de tolk der inzenders van het vertoog was, stemde, voor wat de andere punten betrof, het gevoelen der Commissie in verre na niet bij. Het merkwaardig pleidooi voor de kunst, 't welk hij toen hield, was voorafgegaan door de verklaring, dat de Com-

missie van onderzoek zich slechts éenmaal vereenigd had en dat dan haar verslag, zonder beraadslaging, buiten haren schoot was opgesteld. Daaruit kon men dus wel eenigszins opmaken, dat het stoute voorstel van hervorming veel schrik baarde en niet eens behoorlijk doordacht was.

Men mocht noch kon evenwel de talrijke kunstenaars van talent, welke zich belangloos met de bijzondere leergangen wilden gelasten, niet verdenken van slechte inzichten tegenover onze Academie. Hunne onderneming was voor hen louter opoffering; zij wilden zich deze getroosten, omdat zij de overtuiging hadden daardoor de verheerlijking te bewerken onzer kunstschool, die anders, naar hun gevoelen, onvermijdelijk naar haren ondergang gleed.

Het afschaffen van het verantwoordelijk Directeurschap voor het leven en het instellen des algemeenen kunstenaarsraads, met een comiteit en een tijdelijken hoofdman, door dien Raad zelven gekozen, vond de hevigste tegenkanting. Er werd tegen opgeworpen, dat het toelaten aan onze Academie, van vele en zelfs vreemde kunstenaars zonder verantwoordelijk opperhoofd, eene gevaarlijke republiek zou daarstellen, die, in plaats van onze Academie te begunstigen, integendeel hare werking verwarren en haar tot verval zou brengen ten voordeele harer mededingsters. Dat, zegde men, was ook niet enkel het gevoelen des Bestuurraads der Academie, maar ook dat van al hare professoren, welke zeer bevoegd waren om over die kwestie te oordeelen. Het antwoord daarop was, dat zoomin de Academieraad als de professors in dit geval onpartijdig konden handelen, daar zij, schoon ten onrechte, zich inbeeldden, dat hun bestaan in gevaar kwam. De kunstenaars, die het vertoog geteekend hadden, waren zeker toch ook bevoegd. Bij voorbeeld, wie zou de bekwaamheid van den talentvollen Dijckmans of zijne ondervinding als leeraar durven in twijfel trekken?

De kunstenaars wilden zelven hun hoofd kiezen, omdat zij de overtuiging hadden dien keus beter te kunnen doen, dan een officiëel korps, dat meest uit oningewijden in de kunst is samengesteld. Zij wilden het eenig Directeurschap voor het leven afschaffen, omdat het niet meer strookte met den tijd en nu, in plaats van voordeel, der kunst nadeel toebracht.

Wanneer de kunstenaars nog zeer schaarsch waren, zooals in het begin dezer eeuw, dan moest men natuurlijk van den nood eene deugd maken. Vroeger had men de bestendige alleenheersching nimmer aan onze Academie gekend. Als een Directeur voor het leven is genoemd, en hij door ouderdom of andere omstandigheden niet meer op de hoogte der kunst noch goed voor het onderwijs blijft, dan kan men hem niet afzetten zonder hem als kunstenaar en als burger te onteeren.

Een bestendig en eenig Directeur, al heeft hij dan groote verdiensten, kan de kunst nog tot nadeel strekken. Immers zijne vaste en hooge plaats geeft hem eene onbepaalde macht. Al wat ter Academie leeft en zich beweegt moet plooien voor zijnen wil, en allen kan hij zijnen persoonlijken smaak en zijne kunstbegrippen doen aannemen. Hij alleen beheerscht eene gansche reeks jonge kunstenaars; zijn iever, zijne overtuiging doen hem aan allen zijne zien-, denk- en doenwijze opdringen; zijn eigenaardige schildertrant, ja, tot zijn persoonlijk kunstkarakter wil hij al de hem toevertrouwde leerlingen inprenten, en dat is noodlottig voor de kunst; want het doodt de eigendommelijkheid, en de roem der Vlaamsche School bestaat grootendeels in de eigenaardigheid van elk harer meesters. Ook men verlamt, men verstompt den geest der jongelingen met immer de gedachten, de gevoelens en den smaak van éen en denzelfden meester te doen deelen, en zoo wordt een jeugdig talent tot een zielloos werktuig dat men *copist* noemt.

Door het aanvaarden der voorgestelde hervorming waren al deze noodlottige wederwaardigheden niet meer mogelijk.

De Bestuurder zou immer op de hoogte van den kunstgeest zijn; want jaarlijks of alle drij of vijf jaren zou de algemeene Raad tot die waardigheid den kunstenaar verheffen, welke de meeste blijken van talent gaf. Zijne bestendige beheersching en zijnen al te grooten invloed op iederen leerling zou vernietigd zijn, daar de Directeur-leeraar niet meer zou bestaan. Zijne rechtstreeksche en persoonlijke macht op elken professor zou insgelijks geknakt zijn, mits hij, ofschoon toezichter, hen slechts in den algemeenen raad zou kunnen rekenschap doen geven over hun doen en laten.

Voor de eigenaardige ontwikkeling van elken leerling was even min nog gevaar. In plaats dat éen kunstenaar (die toch maar in éen vak meester kan zijn) de studiën van al de genre's zou leiden, zouden er integendeel voor ieder genre verscheiden bijzondere meesters zijn, die allen beurtelings aan dezelfde jongelingen les zouden geven. Zoo bleef, gewis, de ziel des jongen kunstenaars vrij, en zou hij slechts zijne aangeboren gave met de schoonste hoedanigheden zijner talrijke uitmuntende meesters moeten trachten te verrijken.

Tegen dit alles werd ingebracht, dat men éenen bestendigen en verantwoordelijken Bestuurder moest behouden, vooral om het schoone karakter der Vlaamsche School tegen verbastering te behoeden. Men dacht het als zeker, dat het toelaten van talrijke bijzondere leeraars, zonder vast en verantwoordelijk opperhoofd, onze kunstschool zou in den grond boren. De vrees voor zulke gevolgen verschrikte onze Gemeenteraadsheeren, die allen onze Academie van harte waren toegedaan, en zoo werd het grootsche voorstel, bijna met eenparige stemmen, van de hand gewezen.

Reeds den 27n Maart daarna werd Nicasius de Keyser door koninklijk besluit tot bestendigen Bestuurder onzer Academie benoemd. Met deze benoeming was het reglement voor onze kunstschool ook overzien en andermaal bekrachtigd. De wijzigingen eraan toegebracht, waren nogtans al te gering, dan dat wij er hier thans zouden over uitweiden.

Het onderwijzend lichaam was toen samengesteld als volgt:

N. de Keyser, Bestuurder en leeraar van samenstelling en historieschildering.

J. A. Verschaeren, leeraar der teekening naar het leven, het antiek en der uitdrukking.

J. Geefs, leeraar der beeldhouw- en ontleedkunde.

J. J. F. van Hool, leeraar der beginselen van de beeldhouwkunde.

J. van Lerius, leeraar der schildering naar het leven.

J. Jacobs, leeraar der schildering van landschap en dieren.

F. J. Stoop, leeraar der bouwkunde.

J. Schadde, » » »

F. Durlet, » » » en der teekening toegepast op kunst en nijverheid.

E. Corr, leeraar der graveerkunde.

L. de Taeye, leeraar der geschiedenis en oudheidskunde.

J. A. Gras, leeraar der scheepsbouw- en meetkunde.

B. Weiser, leeraar der doorzichtkunde.

E. Dujardin, leeraar der beginselen van het figuur.

H. R. Schaefels, leeraar der beginselen van de sieraden.

H. Verdonck, hulpleeraar der beginselen van de sieraden.

L. de Burbure, administrateur.

De taak des tegenwoordigen Bestuurders is niet min gewichtig dan die zijner voorgangers. Op hem berust de hoop van het aankomende geslacht, dat eens hem en zijne beroemde tijdgenooten zal moeten vervangen.

Bestuurder eener kunstschool zijn, is den last hebben onafgebroken naar middelen van verbetering des onderwijs te zoeken. Vooruitgang is immer mogelijk, om het even in welke zaken. Wat gisteren het beste stelsel van onderwijs mocht heeten, kan heden voor een nieuw dat nog beter is, moeten onderdoen. Zoo blijft de taak des Bestuurders onzer kunstschool immer even groot.

De Bestuurder de Keyser heeft onder een ander oogpunt bewijzen gegeven van werkzaamheid. De leerlingen, die, na het verbazend getal, waartoe Wappers het zoo eensklaps bracht, door de politieke omstandigheden aanzienlijk verminderd waren, zijn reeds door de wijze maatregelen, welke hij genomen heeft, andermaal aangegroeid. Heden telt onze Academie, wat nooit te voren het geval was, 1477 kweekelingen.*

Volgens de vakken voor welke ze opgeven zich te bestemmen, zijn deze leerlingen verdeeld als volgt:

Kunstschilders	75
Beeldhouwers	84
Bouwkundige	53
Graveurs	9
Decoratieschilders	140
Scheepsbouwers	22
Schrijnwerkers en timmerlieden	279
Meubelmakers	64
Goudsmeden en zilverdrijvers	28
Drukkers en boekbinders	4
Borduurders	9
Vergulders	3
Behangers	15
Rijtuigmakers en schilders	36
Steenhouwers en marmerwerkers	85
Plafonneerders en metsers	28
Werktuigmakers	33
Ketelmakers en blikslagers	10
Krijgslieden	3
Van verschillige stielen	15
Scholieren	482
	1477

Met reden hopen wij, dat de Bestuurder de Keyser den vooruitgang dezer talrijke kweekelingen immer innig zal ter harte nemen en het bestaande onderwijs vruchten zal doen dragen, zoo goed dit mogelijk is.

De kiem der kunst ligt door de natuur in den geest onzer volkskinderen gezaaid. De schitterendste kunststarren, welke den hemel des vaderlands verheerlijken, rezen op uit de nederigste standen. Dus is het niet meer dan redelijk, dat ter onzer Academie de lessen worden gegeven in de taal des volks. Zeker is het, dat hij, die om zijn talent en zijne wijsheid tot Bestuurder der Antwerpsche Academie gekozen wordt, recht en vooruitgang te zeer behartigt, dan dat hij gedoogen zou, dat zijne nederige stamgenooten in het onderwijs worden te kort gedaen, ten believe van Neêrlands kleingeestige vijanden.

Antwerpen heeft onze Academie op Vlaamsche zuilen gebouwd. In de taal van het volk, dat haar stichtte en immer onderhield en verheerlijkte, zijn de lessen altoos met goeden uitslag gegeven.

In den korten tijd dat eene vreemde taal hier opgedrongen heerschte was onze Academie een onvruchtbaar lichaam. Herreyns en van Brée toonden zich wederspannig, toen de dwingelanden der Fransche Republiek ook eenen stond zoo barbaarsch dom waren, in onze Academie lessen te willen doen geven in eene taal, welke de leerlingen niet verstonden.

Zijn er aan Antwerpens Academie eenige vreemde leerlingen, welke de Fransche taal alleen machtig zijn, dan is dit nog geene reden, om de lessen in die taal te geven, welke al de Vlamingen niet of zeker al te weinig begrijpen. Evenmin volstaat het, na de Fransche les, aan al die leerlingen welke er niets van verstonden, als uit medelijden iets te zeggen van hetgeen men op eene geheele uur met voorbeelden heeft uitgelegd.

Antwerpen betaalt de aanzienlijkste som om hare zonen in hare eigene school bekwaam te maken. Eerst en vooral moeten zij, met de groote meerderheid van andere Nederlanders, uit de lessen

* Volgens het jaarlijksch verslag op 1n Mei 1864 ter Academie voorgedragen, door Mr G. A. Kempeneêrs, tegenwoordige Administrateur onzer kunstschool.

hun nut kunnen trekken, en dan mag de leeraar onderwijs geven voor de weinige vreemdelingen, welke hem niet zouden verstaan hebben.

Met recht en wijsheid gebruikt elk ander land zijne eigene taal tot het kunstonderricht. België alleen doemt de meeste zijner eigene kinderen tot onwetendheid ten voordeele van eenige dezer en van vreemden. Doch wij koesteren de hoop dat al het daaruit spruitende nadeel voor de kunst, al spoedig de oogen onzer

JOZEF DIJCKMANS.

stiefvaderlijke Regeerders zal doen opengaan, en dan zal aan de bakermat der Vlaamsche School de Vlaming geen vreemdeling meer zijn.

Zoolang dit niet verwezenlijkt is, moet alwie den bloei der kunst inderwaarheid betracht, het luide verklaren, hoe men aan Antwerpens Academie het genie des inboorlings versmacht en het menschelijk recht op eene bespottelijke wijze versmaadt. Want het is dom dat men den leeraar dwingt te spreken in eene taal welke zijne leerlingen niet verstaan. Daaruit volgt natuurlijk ontmoediging van weërszijden, en zoo wordt menig jeugdig talent gedood, door de schuld van hen, die zich de beschermers en weldoeners van kunst en wetenschap noemen. Wie dus het recht bemint, de ontwikkeling van het talent behartigt, verzette zich uit al zijne krachten tegen de kortzichtigen, die van onze Vlaamsche schilders en beeldhouwers, welke naar den prijs van Rome willen dingen, een Fransch opstel, zonder taalfeilen, durven eischen, alsof men noch beeld noch tafereel kon scheppen, wanneer men in zijne moedertaal denkt!

Van den huidigen Bestuurder onzer Academie verhopen wy insgelijks, dat hij het hooger onderwijs nog verbeteren en uitbreiden zal, daar er hoe langer hoe minder mag aan gedacht worden het magistraal onderwijs nog als voorheen heringericht te

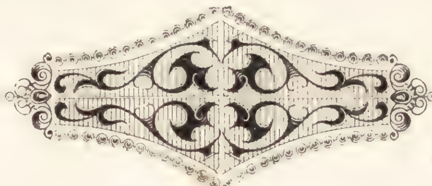
zien. Dit zal wellicht onze menigvuldige eigenaardige tranten van schilderen en onze talrijke verscheidene en wel afgeteekende genre's doen vergaan; maar trachten wij toch die schrikkelijke wezenlijkheid nog zoolang mogelijk het hoofd te bieden.

Dat men het reeds eenigszins beter begint te meenen met onze Nationale School, hebben wij gedacht te mogen opmaken uit de gewenschte wijziging, welke de prijs van Rome, sedert het beheer des tegenwoordigen Bestuurders, mocht ondergaan. Deze groote kampstrijd, dien men in 1847 besloot jaarlijks te openen, beurtelings voor schilders of beeldhouwers, of graveurs en bouwkundigen, heeft voor onze schilders, onder DE KEYSER, eene wezenlijk betere richting mogen nemen. Thans is het pensioen der laureaten verhoogd tot 3,500 franks, en in vergelding dier verhooging zijn ze nu verplicht kopijen te maken naar de meesters, door den Academieraad van Antwerpen aangeduid. Zoo, het spoor volgende dat hun aangewezen wordt door kunstenaars van gerijpt talent en ondervinding, loopen die leerlingen reeds minder gevaar, van te bezwijken onder den invloed van al die met elkander strijdige Scholen, waartusschen zij besluiteloos omdwalen. Maar nog meer mag Antwerpen van den Bestuurder harer Academie verwachten, voor de goede ontwikkeling zijner bijzonderste leerlingen. Door zijn toedoen rekenen wij, dat de prijs van Rome eene nog oneindig grootere verandering zal ondergaan, of zoo niet geheel worden afgeschaft, ten minste voor onze schilders. Den plaatsnijder kan eene reis in Italië veel keurig geteekende meesterstukken laten naëtsen; de bouwkundige kan er verbazende tempels in verschilligen stijl, op rotsen verheven, enz., bewonderen, en schoonheden er uittrekken, zonder dat ons Landeken ooit de middelen of de grondstoffen zal bezitten, om die kolossale gebouwen der Zuider-Natiën hier op te richten. Voor de beeldhouwers zijn de studiën naar de klassieke meesterwerken der Italianen voordeelig; want, bekennen wij het openhartig, het vaderland der beeldhouwers is niet hier. Vóor de XIVe eeuw mogen zij in het barleef een eigenaardig, een natuurlijk en gevoelvol karakter hebben gehad; doch later zoowel als nu, zijn ze, naar het voorbeeld meesterlijk uit het Zuiden gegeven, slechts de ziellooze aanbidders der uiterlijke schoone vormen geworden. Dus doen ze wel met hunne School te gaan bestudeeren waar ze troont, namelijk in Italië. Voor onze schilders is het gansch het tegenovergestelde. Niet elders, maar hier, hier in ons kleine vaderland is de troon der schilderkunst sinds eeuwen opgeslagen. Dus moeten wij niet naar den vreemde, maar kunnen wij onze eigene meesters hier trachten te doorgronden, om eens door oorspronkelijkheid, door getrouwheid aan ons vermaard kunstkarakter, waren naam te verkrijgen.

Toen onze kunsthersteller, de nooit genoeg geprezen HERREYNS, in het begin dezer eeuw de reis in den vreemde als eene voordeelige belooning invoeren wilde, was het niet, om onze meest belovende jongelingen, aan deze of gene uitheemsche School zich te laten verbasteren, maar wel tot het bestudeeren onzer eigene groote Vlaamsche meesters, die Vrankrijk ons bijna tot den laatsten toe ontroofd had. Nu integendeel hebben wij schier al de puikste meesters van elk genre in onze museums. Wie onzer schilder wil worden, om het even in welk vak, bestudeere hier onze Vlaamsche kunstjuweelen, die door alle Natiën bewonderd worden.

Met nog meer oude Nederlansche meesters moeten onze museums verrijkt worden; onze beste hedendaagsche scheppingen moeten worden aangekocht, tot studiegewrochten voor de jonge en ter bevoordeeling der oude kunstenaren; de origineele scheppingen, welke men voor groote sommen ons komt afkoopen, moet men trachten te behouden door goede kopijen of gravuren, wier verzameling een onberekenbaar nut zou stichten; en onze museums van oudheden, voorzeker grootendeels in het belang der beeldende kunsten gevormd, zullen weldra, door hunne rijke verzameling van alle slach van oude schilderachtige voorwerpen voorzien in wat onze kunstenaars thans elders moeten zoeken.

Dat dan de Bestuurder onzer Academie de hem toevertrouwde leerlingen trachte bij zich te houden; dat hij hen in onze museums de onsterfelijke Nederlandsche meesters leere hoogschatten, zoo als zij het te recht verdienen; dat hij de Vlamingen leere Vlaamsch blijven, en in de derde eeuw van haar bestaan, die onze Academie nu gaat intreden, zal zij kunstenaars kweeken, die ons geniaal geslacht der eeuwen van VAN EYCK, van MATSIJS en RUBENS zullen waardig zijn.

BIJLAGEN.

(1) Señor,

ice con reverentia David Tenier, Ayuda de Camera y Pintor que fue de los serenissimos señores Archiducque Leopolde y Don Juan de Austria y Dean de la confradia di S. Lucas en Amberes ciudad de Vuestra Magestad y juntos con el todos los Deanes y ancianos de la dicha confradia, la qual consiste in pintores, escultores de piedras, y de laminas, y impresores de libros, que para alimentar y mentener la dicha Arte en su estimacion, dessean erigir en la dicha ciudad una Academia publica y libra, en la forma y manera como lo ha concedido y approbado el sommo Pontefice en la ciudad de Roma y tambien el Rey de Francia en la sua de Paris con grandissimo applauso y aprovechamiento de todos los curiosos artefices, lo que servira de mucho acrecentamiento de dichas artes en los Estados de Vuestra Magestad, y por quanto les falten a los suppliantes los medios para socorrer a los gastos a este effetto necessarios, siendo a las otras seys confradias en la dicha ciudad de Amberes benignamente concedido por Vuestra Magestad a poder franquar cada una doce personas de todos servicios de la villa por tanto los suppliantes se hechan a los Reales pies de Vuestra Magestad, Pidiendo muy humilmente, se sirva de gratia especial concederles semejante franqueza por el numero de personas que Vuestra Magestad mandare y en la conformidad que las otras seys confradias estan gozando, que por este medio se podra sustentar y lucir la dicha Academia con lo que los tales franquados fueren contribuendo para ello, lo qual con licentia de

Vuestra Magestad sera verdaderamente materia de alabances eternas para mayor gloria de Vuestra Magestad a quien los successores publicaran a grandes vozes, y sin cessar por autor de los eccellentes y grandes artefices que de tyempo en tyempo (con la gracia de Dios) produziera la dicha Academia. *

(Koninklijke archieven van Simancas.)

(2) Au Marquis de Carazena. — Pour David Teniers. —

« Mon cousin. M'ayant de la part de David Teniers, peintre, Doyen » de la confrairie de St. Luc en la ville d'Anvers, ensemble » de tous les Doyens et Anciens dicelle confrairie esté presentée » la requeste cy joincte, tendant à l'establissement d'une Académie » en ladicte ville, comme verrez par ladicte requeste j'ay bien voulu » vous la remettre, afin de la faire veoir et examiner et surce » mescrire vostre advis oys ceux qu'il appartiendra pour après » en ordonner ce que je trouveray convenir.

» A tant mon cousin, notre Seigneur vous ait en sa saincte » garde. De Madrid le 5 de May 1662. — Vt. Va. — Philippe. — » Jean Vecquer. —

(Koninklijke archieven van Simancas.)

(3) Is gelesen de requeste aen Syne Majesteyt inden Secreten Raeden by David Teniers, Deken vande Schilders Camer, cum suis, gepresenteert, om alhier terigeren eene Academie vande selve schilders, ende daer toe te hebben twelffvrymannen, gelyck des ses Gulden souden hebben, aen myne Heeren by beslotene brieven vanden selven Raede toegesonden, om hen advys nopende den selven vrydom.

(4) Is goetgevonden daer op te committeren Commissarisen, om hen tinformeren opt apparent beneficie dat de stadt daer van soude mogen verwachten, ende syn tot dyen eynde gecommitteert Joncker Floris van Berchem ende Meester Gregorius Martens, beyde Oude Borgemeesteren. Actum 11 Januarii 1663.

(Stadsarchieven van Antwerpen. Collegiael Actenboeck, anno 1663, fol. 3.)

(5) *Instructien voor de Heeren gecommitteerde raeckende het stellen van de versochte Academie.*

Alsoo door den quaden tyt ende gewesen oorloge de conste geheel ende al tot decadentie is comen, soo waere de geproponeerde Academie den eenigen middel om de selve te herstellen ende de consten van schilderen, plaetsnyden, belthouden, ende wat daer van dependeert, tot haeren ouden luyster te brengen.

Welcke Academie is bestaende in het naervolgende: Int eerste de jonckheyt te doen doceren inde geometerie, architecture ende perspective, eenige fondamenten vande schilderconste, plaetsnyden ende beelthouden, midts ooc naer het leven te teekenen, schilderen, ende botseren, waer toe persoonen moeten uytgesocht ende gecosen worden, daertoe bequaem synde, om naer te teekenen, etc.

Want, by faute van instructie, gesien wordt dat de jonckheyt, de voorschreven consten leerende, tot de gewenste perfectie niet en geraken, waer door de selve syn geschapen te vergaen binnen dese stadt, ende elders toe te nemen, gelyc men by experientie bevindt dat Parys nu soo in consten als alle fraye wercken is florerende, de meeste oorsaecke moet toe geschreven worden, de vrye ende publicque Academie aldaer opgerecht, door de welcke vele constenaers (ende consequentelyck vele liefhebbers) worden, welckers fabricque voor desen alles oft meest in Antwerpen was ende van daer in Vrancryck moeste comen.

Ende is te verhopen de voorschreven Academie alhier 't selve effect sal doen, ende (wesende oorsaeck van studie) veele fraeye meesters voortsbrengen, dieshalven vele constlievende aenlocken, alhier haer wooninge te nemen, waer door vele persoonen, aende conste annex, ooc souden leven, de welcke subministreren tgene daertoe van noode is, namentlyc die alle materiaelen tot schilderen, belthouden, etc. syn fornirende, als verf, olie, lywaet ende coper vercoopers, hout ende steen vercoopers, pinseelmakers, lystmakers, raemmakers, ebbenhoutwerckers, goudtslagers, silverdryvers, etc.

Want de gestelde Academie binnen Parys is oorsaeck ende de spore geeft om de selve alhier te versoecken, om alsoo de consten (hoe wel verswact) in dese stadt ende lande te behouden ende op te quicken.

Ter wylen de eere ende reputatie altyt is geweest aende stadt Antwerpen van vele ende meest alle groote meesters voortsgebrocht te hebben, ende ist saecke ooc eenige ander plaetsen daer mede syn gebeneficeert geweest, soo hebben de selve meesters haere residentie binnen Antwerpen comen nemen, als inde Schole alwaer de conste wordt geoefent ende gesocht.

Welcke eere ende renomee (onder correctie) niet en behoorden geabandoneert, maer waergenomen te worden, soo wel als het profyt dat vande conste procedeert, alsoo het eene uyt het andere is volgende.

Want dagelycx ende by experientie bevonden wort waer eenige plaetsen gerenomeert syn van goede manufacturen, dat ider aldaer syn employ comdt doen.

Ende waert saecke de Heeren van het Magistrat oordeelden de versochte Academie niet nut, om deselve te aenveerden, ist seker de selve by de H.H. van Brussel (dewelcke daer groote instantie toe doen,) sal aenveerdt worden, ende door dien middel alle consten van schilderen, plaetsnyden, beelthouden, etc. tot hun trecken, daer de stadt Antwerpen altyt van heeft gefloreert, ende dien volgens de tapisseri ende wat vande conste dependeert sal aldaer volgen, ende alsoo dese stadt van alle voorschreven consten ontbloot worden, waer van de selve altyt den roem ende eere heeft gehadt.

* Rechtvaardigheidshalve verklaren wij hier, dat van dit stuk, van (2), als ook van de twee andere (12) en (13), eerst gebruik gemaakt geweest is na de sluiting van den prijskamp. Vruchteloos hadden wij in de Archieven des koninkrijks te Brussel naar het echte vertoog van Teniers gezocht en gevraagd. Wij veronderstelden derhalve dat, zoo het nog bestond, het mogelijk in de Archieven van het Spaansche koninkrijk kon berusten. Vóor 1 Juni 1864 deden wij pogingen, om van Simancas kopijen der stukken, rakende de stichting onzer Academie, te bekomen; doch eerst den 21n October daarna kwamen dezelve te Antwerpen.

Behalven de groote incomen de welcke jaerlycx procedeert van schilderyen, printen, beelthouderi, miniature, etc. is ider bekent ende hoe vele persoonen daerby alhier leven.

Door welcke redenen de Dekens van Ste Lucas Gulde verhopen de H. Heeren favorabelyck sullen adviseren, om soo, door de versochte Academie, de conste in dese stadt te mogen behouden ende voede, van welcke Academie de voorschreven Dekens niet als de moeyte vande directie sullen behouden (doch tot het gemeyn best geerne aenveerden) vertrouwen door de middel vande voorschreven Academie, dat men de consten in dese stadt soo sal sien floreren, dat de oude eere ende reputatie, die de selve voor desen altyt inde conste heeft gehadt, niet alleen en sal weder herstelt ende vernieut, maer tot contentement van de Heeren Wethouderen als vaders ende voeders van het gemeyne beste, sal geauguementeert worden.

Lasten noodich tot onderhoudinge ende oprechtinge vande versochte Academie, als oock waer inne de selve eygentlyck bestaet.

In den eersten is nootelyck een huys bequaem oft daer toe te approprieren, om te teekenen naer het leven, principael fondament vande schilderconste, plaetsnyden, beelthouden, silverdryven ende alle constlievende.

Welcke plaetse oft huys alsoo moet geordoneert wesen, dat de selve bequaem is, om inden somer by den dach ende inden winter met de lampe, naer tleven te teekenen, groot ten minsten daer hondert persoonen connen sitten.

Welck teekenen inden somer soude geschieden van smorgens ten vyf uren tot seven, ende inden winter van ses tot acht uren, waer toe moet besorcht worden een uytgesocht persoon, doch meestendeel twee, te weten een oude ende jonge man, de welcke om de moeylyckheyt betaelt worden by de uren, welck teekenen voor al noodtsaeckelyck is tot de bovenschrevene consten, om alsoo te leeren discerneren het leven van het eene ende het andere, welcke persoonen sullen comen te costen ontrent.... 240 gulden.

Welcke Academie moet versien wesen met een stove, om de selve by wintertyden te verwermen, op dat de voorschreven persoonen oft modellen bequamelyck souden connen staen, welck naer gissinge sal comen te costen .... 60 gulden.

Oock moeten de voorschreven Academien versien wesen van behoorlyc licht van lampen, om de selve soo licht te maken, dat ider, waer hy sidt, bequamelyc can sien, welc naer gissing, soude comen te costen .... 80 gulden.

Ende boven dien tot het instrueren vande architecture, perspective ende geometrie, sullen moeten besorcht worden meesters, om de voorschreven consten te doceren, welcke meesters dagelycx geobligeert wesen lessen te geven, elck in syne professie, waer door alhier in Antwerpen sullen voortgebrocht worden excellente boumeesters, tot dienste vant gemeyn.

Welcke voorschreven scientien van perspective ende architecture, tot de conste van schilderen, plaetsnyden, etc. soo noodtsaeckelyc syn, dat sonder de kennis der selve geene perfectie en can verwacht worden, welcke meesters niet alleen en sullen verplicht wesen de voorschreven scientien te doceren aen die vande schilder, plaetsnyden ende bovenschreven consten exerceren, maer sal tselve strecken tot comoditeyt van silversmeden, steenhouders, metsers, schrynwerckers, timmerlieden, ebbenhoudtwerckers, ende alle die inde voorschreven scientien souden willen dilecteren.

Welcke meesters, naer gissinge, souden comen te bedragen.. 500 gulden.

In welcke Academie soude een aensienlycke plaetse geprepareert worden, om een constcamer te formeren. In deser voegen, alle fraey schilders ende beelthouders, alhier woonachtich, souden in dese plaetse ider een oft meer stucken stellen, welcke tot hunnen behoeve souden met occasie vercocht worden, met conditie de selve plaetsen twee ander stucken te vullen, om alsoo de voorschreven constcamer altyt in haer volcomentheyt te houden.

Verhopende de Dekens van Ste Lucas Gulde de selve constcamer met den tyt te versieren van eenige fraeye, soo Italiaense als andere uytheemsche stucken, ende alsoo te trachten vande selve een plaetse, door de conste die sy in haer besluyt te maken vermaert door geheel Europa, ende alsoo inder daet toonen, dat Antwerpen moeder ende voester is van alle consten, gelyc de selve voor desen is geweest.

Soo dat als eenige persoonen van staet oft liefhebbers in dese stadt quamen, men hun soude connen thoonen van alle de wercken der vermaertste schilders ende beelthouders, gelyc als geschiet te Roomen ende te Parys, tgeen geene weynige toeloop en soude in dese stadt causeren. Waer toe soude expres een man oft knape moeten gegagiert worden, om de voorschreven constcamer ende Academie op te wachten, welckx gagie soude beloopen...100 gulden.

Tot welcke voerversochte ende vrye Academie een ider gratis, ende sonder iets te moeten betaelen, sal gepermitteert worden te mogen comen studeren, op de selve maniere gelyck de Pauselycke ende Coninclycke Academien van Roomen ende Parys gehouden wordt.

(Deze stukken berusten in de kostbare verzameling van handschriften, enz. des Heeren Gustaaf van Havre, die er ons, met eene lofwaardige goedheid, kopij heeft laten van nemen.)

---

(6) Is geresolveert op de requeste, by die van St. Lucas Gulde te Hove gepresenteert, te rescriberen, dat, ten eynde in de selve versocht, aen hen, by provisie ende tot wederroepens, souden mogen worden geaccordeert acht vrye mannen van alle stadsdiensten, vuytgenomen de lasten van Wyckmeesters ende Aelmoesseniers.

Actum in Collegio 27* Januarii 1663.

Stadsarchieven. Collegiael Actenboeck, anno 1663, fol. 5.)

---

(7) Wtgeeff tegen den voorschreven ontfangh ende eerst aen het soliciteren vande Coninckiycke Academie 29 January 1663.

Inden eersten als mendeken Teniers de brieven van advis wt

* Zonder twijfel eene feil. In den kladboek waar uit deze acte is overgeschreven, staat: « *Veneris 27a januarii 1663.* » De 27n januari 1663 was evenwel een zaturdag. Ook de brief na het besluit van bovenstaande acte geschreven is op den 26n januari geteekend.

het Collegie op de Camer heeft gebracht, present de dienende ende aude dekens.

Betaelt aen een vierdendeel wyn, met accys en brengen	11.16*
Aen 15 potten bier	2. 5
Aen worsten	1.18
Aen 75 halfhaudt	2.15
Aen terven broodt en witten broodt	1. 7½
Aen parmisaen	5.–
Aen 3 pont keerssen	–.18
(8) Aen mendeken Tenniers tot Brussel betaelt als door hem verschoten, om de brieven naer Spanien te seynden	8.–
Aen den soliciteur voor synen solaris	19.10
(9) Aen den deken Tenniers gelevert diversche sorten van belden, als door hem versocht, om te schencken aen den Religieux die de requeste gemaeckt ende de Academie gesoliciteert heeft	30.15
Aen myn Heere den Secretaris van Valckenissen, over het registreren vande patente vanden Coninck, om de Academie in staet te stellen	2. 8
	86.12½

(Archieven der St. Lucas-Gilde. ** *Rekenboeck 1662-1741, fol. 14. Rekening van den Deken Gaspar Huybrechts.)*

---

(10) Anderen wtgeef gedaen in de reyse van Brussel, gecommiteert vande volle Camer, met mendeken Peeter van Halen, om te Hove te versoecken de aggreatie op de brieven van advis, door de Heeren Wethauderen te Hove gesonden, over de 8 vrye-brieven tot onderhaudt vande Academie, 20 February 1663.

Inden eersten voor vraght op den wagen naer Brussel, voor 2 persoonen	3.15
Tot Mechelen, voor noenmael, met ons beyden verteirt	3. 6
Eerste avontmael tot Brussel, met slapen, ontbyt en warmen	3.12
Middach tot Brussel, met wyn en vier	3.10
Tweede avontmael, met slaepen en vier	3. 8
Tweede middachmael met den Procureur Bavegom	4. 4
Naer middach vertrocken naer Mechelen, voor den wagen	3.12
Voor avontmael, slaepen en vier	3. 8
Aen ontbyten tot Mechelen	–.15
Aen de partyen soldaten onder wegen	–.10
	30.–

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Rekenboeck 1662-1741, fol. 14 v/o. Rekening van den Deken Gaspar Huybrechts.)

* Al deze rekeningen zijn opgemaakt in guldens en stuivers.

** De archieven der St. Lucas-Gilde berusten op het bureel der Academie van Antwerpen.

(11) Messeigneurs,

Nous avons avecq deue Révérence receu les lettres de par Sa Majesté, que voz Seigneuries ont esté servies nous envoyer avecq la requeste à icelles presentée de la part de David Tenier et consors, remonstrans le zèle qu'ils ont, pour redresser en cette ville d'Anvers les sciences de peinture, statuaire, perspective, et aultres, qui cy devant ont excellé en icelle (ayant pour ce acquis une renommée très singulière par toute l'Europe) par l'érection d'une Académie semblable à celles de Rome et de Paris, mais comme tel dessein ne se peut effectuer sans encourir des frays à ce nécessaires, dont les remonstrans se trouvent despourveuz, suppliants pour ce que le bon plaisir de Sa Majesté soit, à l'exemple des six confréries des Guldes de cette ville, leur accorder de pouvoir affranchir certain nombre des personnes des ordinaires charges bourgeoises, après nous avoir particulièrement informez sur le contenu de la ditte requeste, ayans trouvé que le dessein des suppliants sera fort avantagieux pour cette ville, et animera beaucoup de jeunesse pour fréquenter la ditte Académie et se évertuer es dittes sciences, afin à seconder l'establissement d'une si honorable entreprise, il nous semble, soubs très humble correction de Vos Seigneuries, qu'on pouroit aux suppliants accorder, par provision, l'affranchissement de huict personnes, à condition toutefois, qu'ilz seront subjects à deservir la charge d'Ausmonier (dont personne n'est exempt) et aussy celle de Quartenier, à cause que par le règlement de Sa Majesté de l'an 1659 nous sommes obligez de former le deuxiesme membre de cette ville (estant les Quarteniers) des personnes qui ne sont d'aucun mestier dont au paravant les choix à nous estoit libre pour former le dict membre, tant des personnes des mestiers que d'autres, et à présent trouvons anuellement difficulté en aucuns quartiers de trouver personnes capables pour en cette qualité rendre service, requis pour Sa Majesté et cette ville, avecq quoy espérans d'avoir accomply les ordres de Vos Seigneuries demeurans,

Messeigneurs,

De Vos Seigneuries très humbles serviteurs, Bourgemaistres, Eschevins et Conseil de la Ville d'Anvers.

d'Anvers 26e de Janvier 1663. Ph. van Valckenisse.

(Stadsarchieven. Bundel: Academie.)

---

(12) Monseigneur,

Pour obéyr en deu respect au décret de Votre Exellence du 17 de Juillet dernier, auquel est ynsérée une lettre de Sa Majesté, du 5 de May précédent, par nous receu au mois de Janvier dernier, nous luy représentons qu'ayans examiné la requeste y mentionnée, présentée à Sa Majesté et qui retourne avec cette, et veu l'advis y rendu par le Magistrat d'Anvers. Il nous a semblé, conformément à l'opinion du dit Magistrat ycy jointe, que l'érection de l'Académie demandée, se pourroit permèttre et sera advantageuse à ces pays, et particulièrement à la ville d'Anvers, avec authorisation d'affranchir, par provision, huit personnes des charges ordinaires bourgeoises, pour trouver un secours aux frayz qui seront nécessaires, à condition néanmoins, que chascune desdit huit personnes sera tenue de déservir

la charge d'Aulmosnier et aussy celle de Quartenier, ditte Wyckmeestere, quand ils seront à ce choisiz, et que Votre Excellence pourroit, en conformité de ces consulter Sa Majesté, nous remettans néantmoins à son meilleur jugement.

Ainsy advisé au Conseil privé du Roy, tenu à Bruxelles le 19 Fefvrier 1663. Van der Piet Vt. — B. Blondel. —

(Koninklijke archieven van Simancas.)

---

(13) Señor,

Vuestra Magestad se sirvio de remitirme con su Real Despacho de 5 de Mayo del año pasado de 1662 el memorial de David Teniers, Dean de la Confradia de San Lucas en la villa de Amberes, y sus compañeros pretendiendo el establecimiento de una Academia en dicha Villa, ordenandome Vuestra Magestad le hiciese examinar, y dijese mi parecer, y para darle mas acertado me parecio oyr sobre la materia al Consejo Privado que me ha hecho la consulta que original remito a Vuestra Magestad no ofreciendoseme que decir sino que me conformo con lo que el Consejo propone, Vuestra Magestad siendo servido mandara resolver lo que mas hallare convenir. Dios guarde la Catholica y Real persona de Vuestra Magestad como la Cristiandad ha menester. De Bruselas a 13 de Junio de 1663. (*Handteeken onleesbaar.*)

(Koninklijke archieven van Simancas.)

(14) Sur la remonstrance faite à Sa Majesté de la part de David Tenier et Consorts, Doyens et Anciens de la Confrairie de St. Luc en la Ville d'Anvers, contenant que pour cultiver et maintenir les sciences de peinture, statuaire, et perspective, et l'imprimarie des livres, ilz auroient dessein d'ériger une Académie en ladite ville, semblable à celles de Rome et de Paris. Mais comme ce dessein ne se pourroit effectuer sans encouvrir des frais à ce nécessaires, dont les remonstrants seroient despourveus, ilz ont très humblement supplié Sa Majesté, qu'à l'exemple des six confrairies des Guldes de la dite ville, son bon plaisir soit de leur accorder de pouvoir affranchir certain nombre de personnes des charges ordinaires bourgeoises, Sa Majesté ce que dessus considéré et eu sur ce l'advis du Lieutenant Gouverneur et Capitaine Général des Pays Bas et Bourgoigne, oys préallablement ceux du Conseil Privé et du Magestrat d'Anvers, inclinant favorablement à la dite érection, a permis et permet par ceste, aux suppliants, d'establir la dite Académie au dit Anvers, avec authorisation d'affranchir par provision huict personnes des charges ordinaires bourgeoises, pour trouver un secours aux frais qui seront nécessaires, à condition néantmoins que chacun des dites huict personnes sera tenue de déservir la charge d'Aumosnier et aussi celle de Quartenier, dite Wyckmeestere, quant ilz seront à ce choisiz. Ordonnant Sa Majesté, à tous ceux qu'il appartiendra, de se régler selon ce.

Faict à Madrid soubs le nom et cachet secret de Sa Majesté, le 6 de Juillet, 1663 J. F. Vda.

PHILIPPE.

Par ordonnance de Sa Majesté

JEAN VECQUER.

(Los stuk op papier, met drogen zegel, berustende in de Privilegiekom der stad Antwerpen, La C. p. 417².)

---

(15) Anderen wtgeeff gedaen inde reyse van Brussel, gecommitteert vande volle Camer, om de patente vande vrye-brieven te gaen haelen ende de selve gebracht, met mendeken David Tenniers op 27 Augusty 1663.

Inden eersten voor vracht vanden wagen op Mechelen..	1.—
(16) Tot Mechelen verteirt en betaelt aen den man die my naer het hof van den drytoren leyde, samen....	4. 9½
(17) Tot Vilvoorden verteirt met den sone van den deken Tenniers	1. 4
Voor het hueren van de Carosse om mede over te comen	20.14
Tot Mechelen voor speysteren vande 4 peerden......	2. 4
Hier in de Lelie betaelt voor de peerden en den carossier	2. 8
Aen weghgelt en aen de soldaten	1. 7
(18) Inde Reepkens geslaepen met mendeken Teniers en verteirt	5.12
Voor drinckgelt aen den carossier	1. 4
	40. 2½

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Rekenboeck 1662-1741, fol. 14 v°. Rekening van den Deken Gaspar Huybrechts.)

---

(19) Alsoo inden Souverainen Raede van Syne Conincklycke Majesteyt, geordonneert in desen synen Lande ende Hertochdomme van Brabant, waere gepresenteert sekere requeste, by ende van wegens David Teniers, beneffens de Dekens, Oudermans ende Supposten vande Confrerie van Sinte Lucas, binnen de stadt Antwerpen, daerby in substantie te kennen gevende, dat het hadde gelieft, aen Syne Majesteyt, t'accorderen aende remonstranten acte ende permissie, van by provisie te mogen bevryden acht persoonen vande ordinarissche borgelycke lasten, vuytgenomen van degene aldaer naerder vuytgedruckt ende waervan den teneur hiernaer is volgende ende luydt aldus: — Sur la remonstrance faicte à Sa Majesté de la part de David Tenier et Consors, Doyens et Anciens de la Confrairie de Sainct Luc en la Ville d'Anvers, contenant que pour cultiver et maintenir les sciences de peinture, statuaire et perspective, et l'imprimerie des livres, ilz auroient dessein d'ériger une Académie en laditte Ville semblable à celles de Rome et de Paris. Mais comme ce dessein ne se pourroit effectuer sans encourir des frais à ce nécessaires, dont les remonstrants seroient despouveus, ilz ont très humblement supplié Sa Majesté qu'à l'exemple des six Confrairies de Guldes de ladítte ville, son bon plaisir soit leur accorder de pouvoir affranchir certain nombre de personnes des charges ordinaires bourgeoises, Sa Majesté ce que dessus considéré et eu sur ce l'advis du Lieutenant Gouverneur et Capitaine Général des Pays Bas et de Bourgoigne, oys préalablement ceux du Conseil Privé et du Magistrat d'Anvers, inclinant favorablement à ladítte érection, a permis et permect par ceste, aux suppliants d'establir ladítte Académie au dict Anvers, avecq authorisation d'affranchir par provision huict personnes des charges ordinaires bourgeoises

pour trouver un secours aux frais qui seront nécessaires, à condition néantmoins que chascun des dites huict personnes sera tenue de déservir la charge d'Aumosnier et aussy celle de Quartenier, dicte Wyckmeester, quant ilz seront à ce choisiz. Ordonnant Sa Majesté, à tous ceulx qu'il appartiendra, de se régler selon ce. Faict à Madrid soubs le nom et cachet secret de Sa Majesté, le sixiesme de Juillet, mille six cent soixante trois. Et estoit paraphé J. F. Vda, et signé : Philippe, et cachetté avecq le cachet secret de Sa Majeste. Plus bas estoit escript : Par ordonnance de Sa Majesté, signé : Jean Wecquer. — Ende om redenen in deselve gementionneert, waertoe, brevitatis causa, wordt geresereert, dan alsoo diergelycke acten in Brabant ende door de authoriteyt van desen Raede ende met den gewoonelycken segel vanden selven dienen te worden geconfirmeert, soo keeren de remonstranten hun totten voorschreven Raede, oitmoedelyck biddende, dat aggrecrende de voorschreven concessie van Syne Majesteyt, voor soo veele als van noode soude mogen wesen, deselve acte gelieve te doen depescheren door den Secretaris deser, ende onder den gewoonelycken segel. Thoff die redenen voorschreven aengemerckt, ende gesien ende geexamineert hebbende die boven geinsereerde acte, genegen wesende ter bede ende supplicatie der voorschreven supplianten, heeft deselve acte in alle haere poincten ende clausulen geaggreeert, geapprobeert ende geratificeert, aggreert, approbeert ende ratificeert midts desen, ordonnerende oversulcx eenen iegelycken dyen t'selve soude moegen aengaen, hen daernaer te reguleren. Aldus gedaen inden voorschreven Raede binnen deser stadt van Brussele, den twelfsten dach der maendt van Octobris vanden Jaere ons Heeren duysent sesse en dryentsestich. De Cort.

(Los stuk op perkament, met drogen zegel, berustende in de Privilegiekom der stad Antwerpen, L.a C. p. 417 3.)

---

(20) 1663. 16 Novembris. Aen mendeken Ambrosius Breugel, door ordre van Monsieur David Teniers, synen cosyn, de somme van hondert guldens voor een horilogie by ditto Teniers in Spaigne geschoncken, guldens . . . . 100.

(Archieven der St. Lucas-Gulde. Rekenboeck 1662-1741, fol. 9. Rekening van den Deken Peeter Thijs.)

---

(21) Geven met eerbiedinghe te kennen, die Dekens ende Oudermans van Ste Lucas Gulde, dat Syne Majesteyt, op voorgaende advis van U.E., voor desen, tot oprechtinghe ende onderhout van eene Academie tot oeffeninghe vande Schilderkonste, aender supplianten Gulde heeft gheoctroieert gehadt acht persoonen met vrydom van alle borgerlycke diensten, ende alhoewel de supplianten als doen hadden versocht ende gebeden, om te vervallen d'oncosten van dien, dat hun soude mogen worden vergunt ende geconsenteert twelff diergelycke persoonen, metten vrydom als boven, welck getal van twelff by U.E. (op voorgaende rappoort van eenighe Heeren Commissarissen vuyt U.E. Collegie, te dier tyt over de saecke gecommitteert geweest synde) gereduceert is geworden op acht, als voorschreven staet, met toesegginge der voorschreven Heeren Commissarissen, dat in plaetse vande vier gereduceerde persoonen, U.E. aende supplianten soude aenwysen ende vergunnen eene bequame plaetse tot het exerceren der voorschreven Accademie; desen aengemerckt ende dat sy nu die voorschreven Accademie geirne souden erigeren, om des te meer die voorschreven schilderconste te voeden ende t'onderhouden, tot loff, eere ende reputatie deser stadt, met betrouwen daer vuyt alsulcke vruchten sullen worden getrocken, die welcke soo tot contentement van U.E. als mede tot vermeerderinge vande eere ende glorie deser stadt sullen comen te strecken, oirsaecke waerom de supplianten hun keeren tot U.E., oidtmoedelyck biddende U.E., ten fine ende opden voet als boven, gedient gelieven te syn, naer voorgaende ondersoeck van saecke, hun, supplianten, tot het voorschreven exercitie te jonnen ende te verleenen eene bequaeme plaetse, met designatie vande selve, daer sy die voorschreven Academie, gevuechelyck ende vredelyck, vermogen t'exerceren, dwelck doende, etc.

Onderteeckent : Hendrick Peris, Opperdeken.
ende Martinus Huybrechts, Onderdeken.

(22) Myne Heeren Borgemeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert ende committeren mits desen Joncker Floris van Berchem, Out Borgemeester, ende Meester Max. Gerardi, Secretaris deser stadt, die hen opt' inhout deser selen informeren, om, hen rapport gehoort, voorts geappoincteert te worden naer behooren. Actum 11 Septembris 1664.

Onderteeckent : G. van Bueren.

(23) Daer naer gehoort het rapport vande voorschreven Commissarissen myne voorschreve Heeren hebben aende supplianten, ten eynde in deze vermelt, provisionelyck toegestaen te mogen gebruycken de ledige plaetse boven op de Borsse, aende oistsyde, met expresse conditie van aldaer nyet te mogen stellen ofte te maecken, sonder kennisse ende voorgaende permissie van Tresoriers ende Rentmeester deser stadt, mitsgaders vande selve plaetse t' alle tyden, als het myne gemelde Heeren goetduncken sal, wederom promptelyck te moeten ruymen ende stellen in soodanigen staet als die tegenwoordich is; alles sonder eenigen cost oft last van dese stadt, sonder dat oick in soodanighen oft anderen val de supplianten vuyt de tegenwoordige gunste ende enckel gedoochsaemheyt selen vermogen te trecken eenighe consequentie, van dat hen van stadtswegen van eenige Camer ofte plaetse ten voorschreven eynden soude moeten versien worden ofte anderssints. Actum 9a Octobris 1664.

Geparapheert Mertens. Onderteeckent Vt. G. van Bueren.

(Stadsarchieven. Requestboeck, 1664-65, fol. 74.)

---

(24) . . . .

27 October. Inden eersten van Jan Baptista van Breuseghem, over eenen grooten vrybrieff, de somme van. . . . . guldens 750.—

. . . .

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Rekenboeck 1662-1741, fol. 9. Rekening van Peeter Thijs, Penningmeester van den Olijftak, 18n September 1663— 18n September 1664.)

. . . .

Item ontfangen van mendeken Balthasar Moretus, over eenen grooten vryebrief, voor myn Heere Jacobus Goos, de somme . . . . 720.—
Item ontfangen van Joan Baptista Geerarts, over eenen grooten vrye-brief, de somme . . . . 720.—
Item ontfangen van Joannes Leemans, over eenen grooten vrye-brief, de somme . . . . 550.—
Item ontfangen van myn Heere Petro Janssens de Bisthoven, over eenen grooten vrye-brief, de somme. 480.—
Item van Nicolaus de Vos, over eenen vrye-brief... 720.—
Item van Jacomo van Ceulen, over eenen vrye-brief. 700.-
Item van Jacobus Wauters, over een vrye-brief. . . . . 600.—

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Rekenboeck 1662-1741, fol. 13 en verso. Rekening van den Deken Gaspar Huybrechts, 18n September 1664 — 18n September 1665.)

---

(25) Hier naer volght den wtgeeff gedaen tot het verhuysen vande Camer vanden Auden Voetboghe naer de Camer boven de Borse, beginnende 11 Octobris 1664.

. . . .

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Rekenboeck 1662-1741, fol. 15.)

(1664.)

(26) In dit jaer is door de Heeren Borgemeesteren en Schepenen deser Stat geordonneert aen de Dekens dat sy souden aennemen de plaetsen naer den Oosten boven op de Borse, om aldaer te bauwen hunne Camer ende de Coninchlycke Academie alwaer den Deken Martinus Huybrechts heeft gedaen de eerste maeltyt vanden feestdach van Ste Lucas.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Register No IV, fol. 101 v/o.)

---

(27) Den lesten October betaelt aen mendeken Breugel de somme van 78 guldens 10 stuyvers, om t'employeren tot syne reyse 1663. naer Brussel, met monsieur Quelinus, om den Marquis te boutseren 78.10

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Rekenboeck 1662-1741, fol. 9 v/o.)

---

(28) Op heden den 2 Novembris 1664 is geordieneert ende gesloetten met de volle Camer dat men soude doen tiemeren de Academie, beginnende van het eeste schuetsel tot bey den tweeden balck ende daerachter de kueken, ende het schuetsel te rechten vande groette Camer ende de Camer te siereren met goude leeren ende andere sieraten.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Resolucieboeck, 1659-1729, fol. 5.)

---

(29) Desen 29 Novembris is op Camer resolveert, als dat voor 1664. sal weesen aen de Accademie, en neffens de Academie in de vage of open pletse sal a provisie gestelt worden eene schouwe, tot voodere experientie, of bevindenisse; alsoo de pletse dan kan dienen voor eene ceucke, gelyck op diverse Gulde Kamers geschiet.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Resolucieboeck, 1659-1729. fol. 5.)

---

(30) Anderen wtgeeff gedaen aende wercklieden ende materialen tot het opbauwen vande Coninclycke Academie, blyckende alles by quitancien, als volght :

Inden eersten aen Giliam Alarts, timmerman, over gelevert hout, delen ende arbeyt vande wercklieden 726.12
Aen Geerard Moes, metselaer, over materialen en arbeyt . . . . 92.—
Aen Francoys de Craeyer, voor calck en steen... 31.10
Aen Martinus en Jacques Rosseeu, schaliedeckers. 9. 3
Aen Jan vanden Brande, grofsmit. 7.11
Aen Peeter Offermans, den bleckslaender. 19.16
Aen de weduwe van Claes Molyn, lootgieter. 12.10
Aen Peeter vander Willigen, voor het schaudyser. 10. 2½
Aen Wauter Vivinus, slootmaecker. 8.16
Aen Antoni de Prenter, slootmaecker. 73.10
Aen Cornelis vander Hulst, voor de schoude. . . . 7.10
Aen Peeter Laureyssens, voor nagelen en yserwerck. 90.—
Aen Jan Vermaes, huysschilder. 12.10
Aen mendeken Gillemans, over 2 brooden suycker ende wyn. . . . . 16.—
Noch aen dito Gillemans, over 2 brooden suycker.. 5.18
Noch aen dito Gilmans, over 6 brooden suycker en eenen vry-brief. . . . . 21.—
Aen den notaris Viringus, over 2 rekeningen. . . . 20.14
Noch aen dito Viringus, over 3 vrye brieven. 7. 4
Aen den notaris Gijsbrechts, over syne bisoingnes. 6. 4
Aen mendeken Martinus Huybrechts, over 300 guldens van hem ontfangen à 4 par cento, volgens ordre vande Camer. . . . . 319.—
Aen den rendant par reste vande Arme-busse. . . . 70.18
Aen mendeken Henricus Peris, alsdan dienende busmeester, betaelt den interest vande negen hondert en vyftich gulden à 3½ par cento, competerende de Armebusse van St. Lucas Gulde, welcken interest ick betaele wt de 20 ponden groot, by my ontfangen, voor een jaer camer huere, van mendeken Martinus Huybrechts. 33. 5

Tertia grossa bedraecht dusent ses hondert eenen guldens darthien stuyvers en halven. 1601.13½

Dico 1601 guldens 13½ stuyvers.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Rekenboeck 1662-1741. fol. 16. Rekening van den Deken Gaspar Huybrechts, 18n September 1664 — 18n September 1665.)

---

(31) Eerstelyck soo is onse Academie begonst den 26 October 1665 ende is geeyndicht den 6 Mert 1666.

Voor eerst soo hebben wy de moedel tweemael nackt gesien, den selven daer voor gegeven, door ordere vanden dienenden eedt.........guldens 1. 4
Met het smeeren vande laemp ende sien van de moedel, verbrant eenen stoep smoudt........... 1.—
Den eersten dach dat de moedel stont voor synen willekom.................................... 1. 4
Aende moedel betaelt voor 19 weken, afgetroecken de heylichdagen.......... .... 31.16
Aen kaettoen, waslicht ende keersen............. 1.18
Aen twee koepere vierteylen..................... 9.18
Aen eenen bluspoet............................ 0. 4
Aen dry siesteren koelen, voor de eerste twee 3-12 stuyvers voor ider, ende voor de laeste 3-18. Comt tsamen.. 11. 4
Voor tuys brengen ende boeven doen vande coelen... —.12
Voor baeckers koelen om de andere te ontsteken, in deferente reysen.............................. 1. 7
Aen 23 stoepen smout........................... 23.—
Daer naer is de Academie wederom inden soemer begoest den 23 Mey en is opgehouden den 30 September, syn tsamen 23 daegen, te weten des smorgens van den 5 uren tot den 8 uren, ider dach ten 9 stuyvers, comt................ 10. 7

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Rekenboeck 1662-1741, fol. 22 v/o. Rekening van den Deken Hendrik Peris.)

---

(32) Actum 14 decembris 1676.

Is by volle vergaderinge vande Camer geresolveert, dat men requeste sal presenteren aende Magistrat, ten eynde ider Deken gehouden sal wesen op de Academie syne behoorlycke wacht te houden, als ooc de camervergaderingen ende misse te frequenteren, op de boeten daer toe gestelt en te stellen. Actum als boven.

Deken P. Claessens.
Theodorus Verbruggen.

Nota. Hierop is ordonnantie gevolght in de Maendagsche Raedt, gedateert 4 January 1677.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Resolucieboeck, fol. 24 v/o.)

---

(33) *Aen myne Eerweerde Heeren Borgemeesteren ende Schepenen deser stadt Antwerpen.*

Verthoonen oitmoedelyck de dienende ende oude Dekens van Ste Lucas gulde, diemen noempt den Olyftack, hoe dat door de liberaelheyt van syne Majesteyt Philippus den vierden, van glorieuser memorie, in dese stadt Antwerpen is opgerecht eene Academie (tot oeffeninge ende onderwys vande jonckheyt, hun delecterende inde schildersconst, plaetsnyden, ende beltsnyden, oft andere consten) ende dat gelyck ende opden voet als syne Heylicheyt, te Roomen, ende syne Majesteyt van Vranckryck te Parys, alles tot instructie ende prefectie der voornoempde consten hebben opgerecht, op welcken voet de supplianten soo veel mogelyck is, hun Academie soecken te reguleren, ende goede ordre onder de scholieren te stellen, ende alle insolentien te weiren, dwelck niet wel en can geschieden sonder expresse toesicht ende presentie van eenige Dekens, de welcke hun het meestendeel daer toe gewillich laten gebruycken, hun oock obligerende op breucke, ende alsoo eenige hun ongewillich thoonen te compareren, soo wel opde camervergaderingen als Academien, ende bovendien weygeren absolut de breucken, daer toe by hun eygen consent gestelt ende geteeckent, te betalen, alreede vervallen tot seer groote confusie vande resolutien der voorschreven Camer ende Academie, waerinne bestaet het welvaren van vele en meest alle scholieren, door welcke weygeringe de gewillige selfs in ongewillicheyt comen te vallen, om waerinne te versien, soo keeren de supplianten hun tot U.E. oitmoedelyc biddende gedient te wesen, te ordonneren ende te comanderen, dat alle de Dekens van Ste Lucas gulde nu synde, ende bytyden wesende, gehouden sullen wesen opde Camer, soo wel als inde misse ende Academie, elck op synen tour te compareren, ende te blyven, op precise uren ontboden wesende byden Opperdeken, op pene vande breucken daer toegestelt, als synde vervallen, ofte te stellen, te moeten betalen, ende deselve, by reele ende parate executie te mogen executeren, ofte wel, datte voornoempde ongewillige sich in alle occasien hun sullen moeten absenteren, tot dat sy hunne breucken sullen hebben voldaen, ende het gemoet vande Dekens ende Camer vercregen, dwelck doende, etc.

Myne Heeren Borgemeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert Joncker Jan Anthoni Tucher, Outborgemeester ende Schepene, ende Meester Andries van Valckenisse, Secretaris deser stadt, die hen opden inhout deser selen informeren, om hem rapport gehoort, voorts geordonneert te worden, naer behooren.

Actum 18 Decembris 1676.

Zeghers.

(Dit vertoog berust in de verzameling des Heeren Gustaaf van Havre.)

---

(34) ....

Ende op dat de Academie te beter soude moghen worden gediriqeert, ende de jonckheyt ende andere, aldaer comparerende, inde conste worden onderwesen, soo is van gelycken geordonneert ende gestatueert, dat die Dekens ende Oude Dekens, wiens tour dat het is, aldaer present te syn, dat die als sy te laet aldaer, oft niet en sullen comen, sullen verbeuren, voor ieder reyse, twelff stuyvers.

Ende ingevalle iemanden vande Academisten, ten tyde vande gewoonelycke vergaederinghe, hen onbehoorelyck quaeme te draeghen, oft eenich ramoer te maecken, oft wel het respect quame te verliesen aende Dekens, Oude Dekens oft andere, wiens tour het sal wesen op hen te letten, dat deselve alsulcken delinquant oft delinquanten sullen moghen verbieden het frequenteren vande voornoempde Accademie, ende dat voor alsulcken tyt als

sy, naer de gesteltenisse van het feyt, sullen oordeelen te convenieren.

....

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Los stuk, op perkament, met twee zegels. Twee van de vier artikelen der Ordonnantie voor de St. Lucas-Gilde, afgekondigd in den Maandaagschen Raad der stad Antwerpen, op 4n Januari 1677.)

---

(35) Op heden den elffsten Decembris anno 1684 soo is ter Camervergaderinghe van Ste Lucas Gulde geordonneert ende geresolveert, dat de Dekens die ter Camere sullen compareren ende op hennen tour de wacht hebben vande Academie, in henne weke, ende ten tyde van henne comparitie, sullen de macht ende authoriteyt hebben, om de Academisten, die ydts tegens het respect van de comparanten sullen comen te misdoen oft eenige andere insolentie te bedryven, te verbieden de voorschreven Academie, ende hen daervan te doen jagen, sonder dat het aende andere Dekens oft yemanden van hen sal wesen gepermitteert de alsoo vuytgeseyde ende affgedanckte Academisten, wederom te admitteren, ten sy dat de Dekens ofte Deken, die deselve sullen hebben vuytgeseyt, daer over sullen hebben behoorlycke satisfactie, op de pene van drye guldens yeder reyse, te verbeuren ten behoeve van de Busse by dengenen die contrarie deses sullen hebben gedaen.

Peeter Sion. — Joan Baptista de Wree. Lowies Pauwels. Philips Werts. G. Maes.

Noch en sullen de Academisten niet mogen boven comen voor sesse uren.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Resolucieboeck 1659-1729, fol. 38.)

---

(36) Verthoonen reverentelyck die Dekens van Ste Lucas Gulde binnen de stadt Antwerpen, hoedat door hooghsaliger memorie, Syne Coninclycke Majesteyt van Spagnien, Philipus den 4den, opden 6 July 1663, geoctroyeert is alhier binnen dese stadt, te mogen oprechten eene Accademie der schildersconsten ende beltsnyders, tot welken eynde U.E. aende supplianten geassigneert ende vergunt hebben de plaetse boven die gaelderye vande Borssealhier, naer de oostsyde, alwaer sy supplianten tot nu toe met allen vleyt ende iver hebben bygewoont ende geemployeert hennen arbeyt ende industrie, tot beter directie van dyen, sodanichlyck, dat de discipelen dese loffelycke Accademie gefrequenteert hebbende, bekent syn in alle vremde steden, landen ende conincrycken.

Dan alsoo door petulantie van sommige quaertaerdige jonckheyt desaengaende bevonden is geweest, het respect ende eere vande supplianten, waer inne sy nochtans altyt voorsien hebben, soo veel het mogelyck heeft connen wesen, hebben sy supplianten nyettemin geraden gevonden daer over by U.E. te versoecken een reglement precies, biddende dat deselve gelieve de poincten van die te stellen in forme van ordonnantie, te weten, dat de Dekens wiens tour het is, aldaer par weke de wachte te houden, sullen schuldich syn preciselyck ter gestelder ure present te syn ende te stellen de goede ordre, gelyck aen soodanige plaetse behoort, volgens d'ordonnantie daer van synde.

Dat de discipelen ende jonckheyt geadmitteert ende bequaem gevonden synde tot het frequenteren van dyen, alle schuldich ende gehouden sullen wesen aende Dekens ende gecommitteerden te bewysen ende dragen alle respect ende eere, met behoorelycke onderdanicheyt ende silentie, mitsgaders oock voor de ure present wesen, op pene van nyet binnen te mogen comen.

Dat allen de gene die versouken sullen de admissie der plaetse om opde gemelde Accademie te frequenteren, sullen alvooren geobligeert wesen een testimonie van hunne meesters te moeten brengen van henne bequaemheyt tot deselve Accademie, mitsgaders van hun goet ende eerelyck comportement, ende alsoo geadmitteert synde, sullen sy aende Dekens moeten geloven het voorschreven behoorelyck respect ende gehoorsaemheyt te sullen moeten thoonen ende volcomen.

Dat ingevalle imanden vande frequentanten by de Dekens nyet bequaem gevonden en wirde tot het exerceren vande teeckeningen die aldaer gedaen worden, dat den selven by de Dekens sal mogen affgesonden ende in surceantie gehouden worden, het voorder frequenteren vandyen, totten tyt dat anders by de Dekens sal aengenomen worden.

Dat in soo verre imanden van deselve frequentanten hun quamen te vervoorderen te bedryven oft te doen, eenighe petulantien, misbruycken, insolentien, soo in regarde vande Dekens als hunne mede cameraden, oft ten tyde van deselve te roepen, schreeuwen oft hanteren eenige andere ongeregeltheden, dat aen deselve promptelyck, sonder eenige contradictien, sal worden verboden het frequenteren van deselve Accademie, op arbitrale correctien.

Item dat alle degene die de Accademie (*sullen frequenteren**,) sullen schuldich ende gehouden wesen den volcomen tyt van teeckeningen hun te employeren int vervolgen van dyen, sonder hunne teeckeningen metter haesten aff te maecken, om daer naer ledich te sitten, ofte te gabberen oft clappen, oft ander beletsel te doen, oft daer van oorsaecke te wesen oft geven, alles op pene van verboden te worden naer deerste vermaninge aldaer meer te compareren tot naerder ordre.

Dat oock nymant van deselve frequentanten en sal mogen voor den tyt ofte expireren vande clocke 8 uren wegh te gaen, oft aldaer medebrengen eenige jongers oft knechten, nyet geadmitteert synde, op pene van (*dat**) aen sulkdanige oock de Accademie verboden sal worden, maer comende eenige vremdelingen sullen hun mogen addresseren aende Dekens.

Dat oock nymanden en sal vermogen te teeckenen, affigeren ofte te voorschyn brengen eenige infamien, schimpdichten, pasquillen, in woorden, schriften ofte teeckeningen, hoedanich ofte tegens wie het soude mogen wesen, op pene om voor altyt de Accademie verboden te worden, boven de voordere pene die aen het officie des Heere Schouteth daer wt soude comen te volgen.

Dat deselve oock malcanderen aldaer nyet en sullen vermogen

* Deze woorden, tusschen haakjes, in cursijfletters gedrukt, zijn in die zinnen vergeten. Zie de bijlage (37).

te injurieren ofte te drygen oft te misdoen ofte te misseggen of malcanderen aff te heysschen, alles op pene by de Dekens te arbitreren.

Dat oock nymant, tsy voor ofte naer de Accademie, hem en sal vermogen in oft ontrent de 4 quartiren op de Borsse, ofte de straten van dyen, te maecken oft bedryven eenige ramoeren, geruchten oft insolentien, oft daer van oorsaecke te geven, alles op arbitrale correctie.

Dat alle de gene die tegens eenige poincten oft articulen comen te contravenieren, ende daer over geamendeert oft gecorrigeert oft affgewesen wordende, daeromme tegens die Dekens oft henne Camer nyet en sal mogen doen oft seggen oft prejudicieren, in eeniger maniren, directelyck oft indirectelyck, door hun selven oft imanden anders, hoe het soude mogen wesen, alles op arbitrale correctie van myne Heeren, naer gelegentheyt vande saecke.

Ende ten lesten, dat imant vande frequentanten tegens alle de voorschreven poincten ende articulen iet quamen te misdoen oft misseggen op de voorschreven Accademie, dat de model het selve instantelyck oft dyen avont sal hebben aen te dienen oft te seggen aende Dekens aldaer present synde, ende in cas hy het selve quame te swygen, dat deselve model in stantelyck sal worden gecasseert, alles onder het beter gevoelen van U.E. Was onderteeckent : Joan van Nos, inden name vande supplianten.

Syn gecommitteert Meester Leonel Stevens, Binnen Borgemeester, ende Meester Andries van Valkenisse, Secretaris deser stadt, om, etc. Actum 26 Octobris 1690. Onderteeckent : H. SNYERS.

Verhaelt binnen 30 October 1690.

(*Stadsarchieven. Requestboeck 1690-91*, fol. 176.)

---

(37) Wy Alexander Della Faille, Riddere, Heere van Reeth, Schouteth der stadt van Antwerpen en de Marckgrave s'lants van Rhyen, ende wy Borgermeesteren, Schepenen ende Raedt der selver stadt, ontfangen hebbende de requeste aen ons gepresenteert opden XXVIen Octobris lestleden, ten regarde vande Accademie der schilders ende beltsnydersconste, en daer door kennis bekomen hebbende, dat aldaer quamen dickwils te geschieden diversche ongeregeltheden, die niet langer en behoorden te worden getollereert, soo hebben wy goetgevonden te ordonneren ende te statueren de naervolgende poincten ende articulen :

Inden eersten, dat de Dekens wiens tour dat het is aldaer wekelyck te vaceren, sullen schuldich syn preciselyck ter gestelder ure present te syn, ende te stellen de goede ordre, gelyck aen soodanige plaetse behoort, volgens de ordonnantie daer van synde, dat de discipelen ende jonckheyt, geadmitteert ende bequaem gevonden synde tot het frequenteren van dien, alle schuldich ende gehouden sullen wesen aende Dekens ende gecommitteerde te bewysen ende dragen alle respect ende eere, met behoorelycke onderdanicheyt ende silentie, mitsgaders oock voor de ure present wesen, op pene van niet binnen te mogen comen.

Item dat alle degene die versoecken sullen de admissie ende plaetse, om op de gemelde Accademie te frequenteren, sullen alvorens geobligeert wesen een testimonium van henne meesters te moeten brengen van henne bequaemheyt tot deselve Accademie, mitsgaders van hun goet ende eerlyck comportement, ende alsoo geadmitteert synde, sullen sy aende Dekens moeten geloven het voorschreven behoorelyck respect ende gehoorsaemheyt te sullen moeten thoonen ende volcomen, dat ingevalle ymanden vande frequentanten by de Dekens niet bequaem gevonden en wierde tot het exerceren vande teeckeningen die aldaer gedaen worden, dat den selven by de Dekens sal mogen affgesonden ende in surceantie gehouden worden, het voorder frequenteren vandien, tot ter tyt dat anders by de Dekens sal aengenomen worden.

Item dat in soo verre ymanden van deselve frequentanten hun quamen te vervoorderen, te bedryven ofte te doen eenige petulantien, misbruycken, insolentien, soo in regarde vande Dekens als hunne medecameraden, ofte ten tyde vande selve te roepen, schreeuwen oft hanteren eenige andere ongeregeltheden, dat aen deselve promptelyck, sonder eenige contradictien, sal worden verboden het frequenteren van deselve Accademie, voor alsulckenen tyt als de Dekens geraeden sullen vinden.

Item dat alle degene die de voorschreven Accademie sullen frequenteren, sullen schuldich ende gehouden wesen, den volcomen tyt van teeckeninge, hun te employeren int vervolgen van dien, sonder hunne teeckeningen metter haesten afftemaecken, om daer naer ledich te sitten, ofte te gabberen oft clappen, oft ander beletsel te doen, oft daervan oorsaecke te wesen oft geven, alles op pene van verboden te worden naer d'eerste verinaninge aldaer meer te compareren tot naerder ordre, dat oock niemant van deselve frequentanten en sal mogen voor den tyt oft expireren vande clock acht uren, wegh te gaen, oft aldaer medebrengen eenige jongers oft knechten, niet geadmitteert synde, op pene van dat aen sulckdanige oock de Accademie verboden sal worden, maer comende eenige vremdelingen sullen hun mogen addresseren aende Dekens, op pene van dry guldens, de welcke sullen moeten worden betaelt aleer deselve tot het frequenteren vande Accademie sullen worden geadmitteert, dat oock niemanden en sal vermogen te teeckenen, affigeren oft te voorschyn brengen eenige infamien, schimpdichten, pasquillen, in woorden, schriften oft teeckeningen, hoedanich oft tegens wie het soude mogen wesen, op pene om voor altyt de Accademie verboden te worden, boven de voordere pene die aen het offitie des Heere Schouteth daer vuyt soude comen te volgen, dat deselve oock malcanderen aldaer niet en sullen vermogen te injurieren, te dreygen ofte te misdoen ofte te misseggen, oft malcanderen affte heysschen, alles op pene by de Dekens te arbitreren, die niet en sal mogen excederen de somme van dry guldens, die oock sullen moeten wesen voldaen alleer den genen die deselve moet betalen, tot de Accademie sal mogen worden geadmitteert, dat oock niemant tsy voor oft naer de Accademie hem en sal vermogen in oft ontrent de vier quartieren op de Borse, ofte de straeten vandien, te maecken oft bedryven eenige ramoeren, geruchten oft insolentien, oft daer van oorsaecke te geven, alles op arbitrale correctie, dat alle degene die tegens eenige poincten oft articulen comen te contravenieren ende daerover geamendeert, gecorrigeert oft affgewesen wordende, daeromme tegens die Dekens oft henne

Camer niet en sal mogen doen oft seggen, oft prejudicieren in eeniger manieren, directelyck oft indirectelyck, door hun selven oft ymanden anders, hoe het soude mogen wesen, alles op arbitrale correctie van myne Heeren, naer gelegentheyt vande saecke, ende ten lesten, dat ymant vande frequentanten tegens alle de voorschreven poincten ende articulen yet quamen te misdoen oft misseggen op de voorschreven Accademie, dat de model hetselve instantelyck ofte dien avont, sal hebben aentedienen ofte te seggen aende Dekens aldaer present synde, ende in cas sy hetselve quame te swygen, dat de selve model instantelyck sal worden gecasseert. Te bekeeren alle de voorgestelde penen ten behoeve vande Armebusse van Ste Lucas Gulde.

Aldus gedaen in de vergaderingen vande Maendaeghsche Raeden, gehouden op den dertichsten October ende ses November XVIc negentich. In teecken dat sulcx by ons alsoo is geconsenteert, geresolveert ende geordonneert, soo hebben wy Schouteth ende Marckgrave voorschreven, ende wy Borgermeesteren, Schepenen ende Raedt deser stadt Antwerpen, onse segelen aen dese ordonnantie doen hangen, op den sesden November XVIc ende negentich.

A. van Valckenisse.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Los stuk, op perkament, met twee zegels.)

Aen myne Eerweerde Heeren Borgermeesteren, Schepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen.

(38) Verthoonen reverentelyck die Dekens van Ste Lucas Gulde binnen dese stadt, hoedat, door hoochsaliger memorie, Syne Coninclycke Majesteyt van Spaignien, Philippus den vierden, opden 6 July 1663, geoctroyeert is binnen dese stadt te mogen oprechten een Accademie der schildersconste ende beltsnyders, ende dat aende supplianten den sesden November lestleden is vergunt eene ordonnantie van het frequenteren vande selve Accademie, waernaer de jonckheyt ende frequentanten hen moeten reguleren, doch alsoo de supplianten, by henne requeste daerover gepresenteert, hebben geomitteert oft vergeten eenige poincten waer tegens eenige quaetwillige vande selve frequentanten hen opponeren ende de andere syn opstokende, soodat onder de selve gedurich comt optestaen alle rusien, die behoorden geslist te worden, te meer alsoo dese Coninclycke Accademie is opgerecht opden voet van die van Roomen ende Parys, ende alsoo altyt de frequentanten syn gewoon geweest tegeven eene eerelycke recognitie aende model, ende dat voor het schoonmaken vande Accademie, alwaer de selve syn frequenterende, maer alsoo daernu eenighe malignanten syn die niet en willen daer inne contribueren, ende daertoe noch andere comen optestoken, waerdoor groote confusien comen te spruyten, streckende tot desreputatie vande selve Coninclycke Accademie, ende waer door de behoorelycke studie niet en can geobserveert worden, oorsaecke waeromme de supplianten hen syn keerende tot U.E. oodtmoedelyck biddende, ten eynde U.E. gelieve gedient te syn, by ampliatie van de voorschreven ordonnantie, te ordonneren ende publiceren het naervolgende, te weten: dat de voorschreven frequantanten vande selve Accademie yder sullen schuldich wesen, alle jaeren, te geven aende model vande voorschreven Ste Lucas-Gulde, de somme van twelf stuyvers eens, ende dat voor het schoonmaken vande plaetse alwaer de selve frequentanten syn frequeterende, opde pene, soo wie in gebreke blyft vant selve te betalen, van niet meer te mogen oft comen frequenteren deselve Accademie, dwelck doende, etc.

Appostille.

(39) Myne Heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert Meester Leonel Stevens, Binnen Borgermeester, ende Meester Andries van Valckenisse, Secretaris deser stadt, die hun opden inhout deser sullen informeren, om hun rapport gehoort, geordonneert te worden naer behooren. Actum 12 januarii 1691.

Onderteeckent: H. Snyers.

Tweede apostille.

(40) Daer naer gehoort het rapport vande Commissarissen, myne gemelde Heeren ordonneren aen alle de gene die int toecomende geadmitteert sullen worden ende alreede geadmitteert syn, tot het frequenteren vande Conincklycke Accademie der schilders ende beltsnydersconste binnen dese stadt, van jaerelycx te betalen de somme van twelff stuyvers eens, tot betalinge vande modelle ende onderhout vande selve Accademie, op pene van parate executie, ordonnerende voorders aen alle degene die deselve Accademie sullen frequenteren, soo ten regarde vande plaetsen als anderssints, hun preciselyck te reguleren naerde ordonnantie geemaneert, op den sesden November lestleden, op pene van eenen gulden vier stuyvers voor de eerste reyse, van twee gulden ende acht stuyvers voor de tweede, ende voorder als by deselve ordonnantie is gestatueert.

Aldus gedaen inde vergaderinge vanden Maendaeghschen Raede 15 January 1691. Geparapheert: Stevens, Vt. ende onderteeckent: H. Snyers.

(Stadsarchieven. Ambachtsboeck, vol. IV, fol. 107.)

---

(41) Op den 20 February 1693. De Dekens van Ste. Lucas Gulde met dienende ende ouden Eedt vergadert synde ende voorgehouden dat alsoo Syne Ceurforstelycke Doorluchticheyt, den Heer Hertogh van Beyeren, hem laet vinden binnen dese stadt, het convenieerde denselven te versoecken tot het besichtighen deser Camere ende Academie, ende by dese occasie aenden selven Heere requeste te presenteren, ende te versoecken alnoch te moghen genieten eenighe groote vrybrieven, totte voorgaende acht, voor het bevoorderen der voorschreven Academie, gelyck door den Procureur ende notaris De Wale al voorgaendelyck syn opgestelt, ende alsnu ter Camere gelesen. Is by de Dekens geresolveert t' selve int werck te leggen ende te bevoorderen, ende aenden Deken Henricus Van Soest gerecommandeert, als vrient, mede de hant aen te houden, ende aenden Deken Kerricx versocht door jouffrouwe syn huysvrouwe eenighe compositie te laeten opstellen. Toirconde, etc. Ph. Fr. De Wale, notaris.

(42) Op den 21 February 1693. Soo is by de Dekens ingehaelt, met witte flambeeuwen, op henne Camer, Syne Ceurforstelycke Doorluchticheyt, den Heer Hertogh van Beyeren, met synen Suite, ende aenden selven verthoont ende opgedraghen een compositie

opgestelt door jouffrouwe Barbare Ogier, gemalinne vanden Deken Guilelmus Kerricx, ende naer het selve verthoon door Camersweghen gepresenteert de geconcipieerde requeste, om voordere groote vrybrieven te becomen voor de Coninclycke Academie. Welcke requeste den Heer Hertogh heeft aengenomen.

PH. FR. DE WALE, notaris.

Nota. Dat het vertoon ende compositie is gedruckt ende te coop by den Deken Godtgaf Verhulst, op de groote merckt.

Item dat de brieven syn gevolght om noch vier mannen te bevryden totte voorige acht.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Resolutieboeck 1659-1729, fol. 61.)

---

(43) *A nos chers et bien amez les Bourgmestres, Eschevins et Conseil de la ville et cité d'Anvers.*

Maximilien Emanuel par la grace de Dieu Duc de la haute et basse Bavière et du haut Palatinat, Comte Palatin du Rhin, grand Eschanson du St. Empire et Electeur, Landtgrave de Luchtenberg, Gouverneur des Pays-Bas, etc.

Chers et bien amez. Nous vous envoions ci-joint la requeste présentée par les Doiens de la Confrérie de St. Luc en cette ville. Vous ordonnans, au nom du Roi, de la voir et nous reservir de votre avis sur ce qu'ils requierent par icelle. A tant Chers et bien amez, Notre Seigneur vous ait en sa sainte garde.

Anvers le 21 de Février 1693.

M. EMANUEL.

(Stadsarchieven. Bundel: Academie.)

Monseigneur,

(44) Nous avons reçeu avec toute sorte de respect, la lettre qu'il a pleu à Votre Altesse Électorale, de nous faire escrire au regard de la requeste présentée par les Doyens de la Confrérie des Peintres dans cette ville, suplians de pouvoir obtenir encor huit places pour affranchir des personnes des charges bourgeoises, outre les huit autres qu'ils ont obtenu de Sa Majesté, le 6 de Juillet 1663, pour l'érection et pour l'entretient de l'Académie Royale de Peinture icy, nous y aurions avec plus de promptitude servi de notre advis selon les commandemens de Votre Altesse Électorale, ne fut que notre devoir nous obligea d'ouïr premièrement les six Confraries des Guldes et les Capitaines de la Bourgeoisie de cette ville, à cause de l'intérêt qu'ils y avoient; les premiers nous ont donné à connoitre que leurs Corps estoient extrêmement endebtez, et qu'ils se trouvoient dans l'impossibilité à pouvoir satisfaire aux charges annuëles et indispensables qu'ils devoient soutenir et que si l'on accordoit aux suppliants les huict places demandées, que cela causeroit que leurs lettres d'affranchisement se rabateroient en prix, et par conséquent on leur ôteroit une partie du soutien de leurs Corps, ils alléguoient aussy que les suppliants pouvoient assez entretenir la ditte Académie, comme elle estoit présentement, avec les revenus des huict places qu'ils avoient obtenu auparavant; puis qu'ils avoient aussi 75 petittes franchises à distribuer pour l'entretien de leur théâtre et des comédies qu'ils estoient obligez de faire représenter annuelement. Les seconds à sçavoir les Capitaines ont aussy allégué leur impuissance pour pouvoir maintenir leurs drapeaux et compagnies, et que leurs corps comme servans nuit et jour à garder la ville des insultes de l'ennemy estoit plus considerable que celui des peintres, et que par les huict franchises demandées, ils viendroient à perdre huict des principaux bourgeois, qui, par leur contribution pouroient aussy contribuer à l'entretien des Compagnies et au payement du grand nombre des eleuz dont ils estoient composées.

Nous avons d'une part sérieusement pesé les susdittes raisons et les avons trouvé apparentes et plausibles, mais considérant aussy de l'autre costé le lustre que la ditte Académie Royale apportoit à cette ville, combien elle estoit avantageuse à grand nombre des familles, et que les rejettons qui en sortoient poussoient des fruits excellens et se firent distinguer dans la plus grande partie des plus célèbres Cours et Villes d'Europe; de plus que les dits suppliants nous ont asseuré qu'ils augmenteroient la ditte Académie, par une, où on déseigneroit après des figures et des antiques de plâtre; et où l'on apprendroit l'art de la perspective, à l'exemple des Académies de Rome et de Paris, nous dirons, pour notre advis, avec la même soumission comme nous avons commencé cette, qu'on pouroit accorder aux suppliants encor quatre lettres de franchise par dessus les huict qu'ils ont obtenu en l'an 1663, et cela à condition expresse, qu'ils n'en pouront pas disposer sans la connoissance et consentement de ceux du Magistrat, quel consentement ne leur poura estre accordé que dans chacun consulat ou année, une place ne fut que dans une des dittes années viendroit à vaquer une des premières, quand ils ne pouront disposer d'une des quatre places qu'ils demandent présentement, de sorte que tout demeureroit à la direction du Magistrat, qu'y saira de tems en tems, et qui prendra soin que les deniers en provenans, soient effectivement employez à l'augmentation de la ditte Académie de plâtre et de la perspective, sans permettre que le dit argent soit diverti ou employé ailleurs, avec quoy nous croyons fermement que par là on poura ôter la jalousie et inconvéniens qui pouroient devenir entre les trois Corps surnommez, et aussy les suppliants auront de la satisfaction, et des moiens suffisans pour l'augmentation de la ditte Académie, et Votre Altesse Électorale poura pareillement estre asseurée des fruits effectifs et avantageux qui en résulteront. Nous remettans néanmoins en tout ce qu'il plaira à Votre Altesse Électorale d'y statuer, à quoy nous nous conformerons avec toute sorte de respect.

Monseigneur,

De Votre Altesse Électorale.

Les très humbles et très obéissans serviteurs, Bourgemestres, Éschevins et Conseil de la ville d'Anvers.

d'Anvers le 9 d'Avril 1693.

(Stadsarchieven. Bundel: Academie.)

---

(45) Carel, by der gratien Godts Coninck van Castillien, van Leon, van Arragon, van beyde de Sicillien, van Hierusalem, van Portugael, van Navarre, van Grenade, van Toleden, van Valentien, van Gallicien, van Maillorcquen, van Sevillien, van Sardaignien, van Cordube,

van Corsicque, van Murcien, van Jaen, vande Algarben, van Algezire, van Gibralthar, vande Eylanden van Canarien, vande Indien, soo Orientaele als Occidentaele, vande Eylanden ende vaste landen der zee Oceane; Artshertoghe van Oistenryck; Hertoghe van Bourgoignien, van Lotryck, van Brabant, van Limbourgh, van Luxembourgh, van Gelder, ende van Milanen; Grave van Habsbourgh, van Vlaenderen, van Arthois, van Burgundien; Palsgrave van Thirol, van Henegauw ende van Namen; Prince van Swaben; Marckgrave des H. Rycx van Roomen; Heere van Salins ende van Mechelen; Dominateur in Asien, ende Affriquen. Allen de ghene die dese tegenwoordighe sullen sien ofte hooren lesen saluyt. Doen te weten, dat wy hebben ontfanghen die supplicatie van die Dekens vande Confrerie ofte Gulde van Ste Lucas binnen onse stadt Antwerpen, innehoudende, dat, hoochloffelycker memorien, ende saeliger gedachtenissen, onsen Heere Vader Philippus den Vierden, aen henne Confrerie, op den 6 july 1663, hadde ghelieflt te vergunnen, ende geoctroyeert het erigeren ende bestieren van eene Coninck-lycke Academie voor de jonckheyt, in het exerceren vande loffelycke consten der Schilders, Beltsnyders, Plaetsnyders, Gout- ende Silverdryvers, Ghelaese schilders, Prenters ende Druckerye, inghevolghe ende naer vermogen van dyen hadden de supplianten dese Academie soo daenichlyck opgestelt, gedirigeert ende vervolght, dat tot onsen loff ende eere vande stadt Antwerpen, de Discipelen vande selve Academie in henne consten floreren ende boven vuytschynen in alle ghedeelten vande weirelt, ende hun referen tot alle Conincklycke Paleysen, alsmede van Princen, Hertoghen ende andere Heeren, ende tot meerdere vervoorderinghe vande welcke die supplianten hun niet en lieten ontbreken alle devoiren, moeyten ende costen, soo verre dat sy, midts die tegenwoordighe gesteltenisse des tydts, meer hadden geemployeert tot beter avance, als sy naer vermogen ende vuyt crachte vande middelen van het voorschreven octroy hadde connen furnieren, midts de oncosten vandyen, waertoe het getal van acht gevreyde persoonen niet wel genoechsaem conde wesen, om te continueren ende persevereren tot dese soo seer loffelycke erectie, oorsaecke waeromme de supplianten hun keerden tot ons, oodtmoedelyck biddende, dat wy souden ghedient wesen noch tot de acht gevryde persoonen, te voegen ende vergunnen andere acht, oft soo veele als wy souden ghelieven te ordonneren, met egaele bevrydinghe vande ordinarisse borgher-lycke chargien, als de ierste, ende daerover te verleenen opene brieven van octroy informe, Waeromme soo ist, dat Wy, desen aengemerckt, ende hier op gehadt het advies van onse Lieve ende Welbeminde, die Wethouderen onser stadt Antwerpen, genegen wesende ter oodtmoediger bede ende supplicatie der voorschreven supplianten, hebben deselve ter deliberatie van onsen seer Lieven ende Getrouwen Neve, Maximiliaen Emanuel, door Godts genaede Hertoghe van Opper ende Neder-Beyeren, ende vanden Opper-Paltz; Palsgrave vanden Rhyn; Grootschencker van het H. Ryck, ende Ceurvorst, Landtgrave van Leuhtenberch; Gouverneur onser Nederlanden, etc., gegunt ende geoctroyeert, gunnen ende octroyeren vuyt sonderlinghe gratie by desen, van boven de acht gevryde persoonen (hun geaccordeert by onse voorighe brieven van octroy vanden sesden July 1663,) alnoch te mogen bevryden vier andere persoonen vande ordinarisse borgherlycke lasten, behoudelyck dat deselve gehouden sullen wesen te bedienen die chargien van Almoessenier ende Wyck-meester, als sy daertoe sullen vercosen syn, ende dat de supplianten vande voorschreve vier gevryde plaetsen, niet en sullen mogen disponneren sonder voorgaende wete ofte consent vande voorschreve Wethouderen, welck consent aende selve alleenelyck sal mogen geaccordeert worden voor eene plaetse in ieder jaer, ten waere in een van deselve jaeren quaeme te vaceren eene vande acht ierste plaetsen, hier vooren breeder vermelt, als wanneer die voorschreve supplianten oock niet en sullen vermogen te disponneren van eene vande vier plaetsen, hun geaccordeert by dese onse tegenwoordighe brieven. Ontbieden daeromme ende bevelen onse seer Lieve ende Getrouwe die Cancellier, ende Luyden van onsen Raede geordonneert in Brabant, ende alle andere die des behooren sal, dat sy de voorschreve supplianten van deser onser tegenwoordiger gratie ende octroy, inder voegen ende manieren als boven, peyselyck ende vredelyck doen ende laeten genieten, ende gebruycken sonder hun daer-inne te doen oft laeten geschieden, nu noch in toecommende tyden, eenigen hinder, stoot oft letsel, ter contrarien. Want ons alsoo gelieft; ende des t'oirconde hebben Wy onsen grooten seghele dese letteren doen aenhangen. Gegeven binnen onse stadt Brussele, den negensten May XVI^c^ dryentnegentich.

HERZ. V^t^.

(Buitenwaarts :)
By den Coninck
H. VERHAEGEN.

(Stadsarchieven. Bundel : Academie.)

---

(46) Verthoonen revelentelyck die Dekens van S^te^. Lucas Gulde, hoe dat sy, door de cleynicheyt vande plaetse van hunne Accademie, nyet wel en connen vaceren tot het behoorelyck instrueren vande lieffhebbers ende jonckheyt, die aldaer hun syn begevende, tot vervoorderen van hunne consten, dat sy oock geraden gevonden hebben, tot meerder proffyt ende avantagie vande ingesetenen ende jonge leerlingen, opte rechten eene Accademie van plaester, om hun lancx dyen wegh bequamer te maecken, om met proffyt daer naer te connen teeckenen het leven op de andere groote conincklycke Accademie, ende gemerckt opde Borsse alhier, naer de noortsyde, eene bequame ledige plaetse is soo tot het maecken van eene grootter ende meer bequamer Accademie als tot eene plaetse om de voorschreve plaester Accademie te stellen; soo ist, dat de supplianten hun keeren tot U.E., oodtmoedelyck biddende ten eynde U.E. geliefte sy, tot meerdere commoditeyt ende avance vande jonckheyt, aen de supplianten te permitteren, dat sy, naer voorgaende visitatie vande Heeren Commissarissen wt U.E. Collegie daertoe te deputeren, de voorgemelde soo groote Accademie als die van plaester aldaer te mogen oprechten ende maecken, welk doende, etc.

(47) Is gecommitteert joncker Gregorius Martens, Binnen Borge-meestere ende joncker Steven Cornelis Janssens, Out Borgemees-ter, om, etc. Actum 20 Januarii 1694.

Onderteeckent : D. VAN DER VORST.

(48) Daernaer gehoort het rapport vande Comissarissen myne

gemelde Heeren staen toe aende supplianten, de bovenplaetsen vande Borse alhier, naer de noortsyde, by de gemelde Comissarissen gevisiteert ende aengewesen, te mogen appliceren ende gebruycken tot het maecken vande grootter Accademie, soo tot het teeckenen naer het leven als naer het plaester, ten dese vermelt, alles by provisie ende tot dat anderssints by myne Heeren sal bevonden worden te behooren, op den last ende conditie, dat ondertusschen de voorschreven plaetsen ende de daecken daer boven liggende, by de supplianten sullen moeten worden onderhouden, sonder cost oft last van dese stadt. Actum in Collegio 8 February 1694. Geparapheert : MARTENS Vt.

Onderteeckent : H. SNYERS.

(Stadsarchieven. Requestboeck 1693-94, fol. 47 v/o.)

---

(49) Opden 8 May 1699. De Dekens van Ste. Lucas Gulde ter Camere, met dienende ende ouden Eedt vergadert synde, op de propositie gedaen, hoe dat men voor het toecomende soude reguleren de Conincklycke Academie, soo naer het Leven als plaester, mits de oncosten vanden winter niet langer connen gedragen worden, waerover geconfereert ende gesproken met den heere Hooftman, ende alles geconsidereert synde, soo is by de Dekens als boven geresolveert, met aggreatie ende consent vanden selven heer Hooftman, dat de voorschreven Academie naer 't Leven voor toecomende des winters wort opgehouden, tot dat de Dekens anders sullen oordeelen ende resolveren, ende dat men in plaetse van dien, tot avancement vande jonckheyt, deselve Academie sal openen, beginnen ende alle daghen sal continueren, in den somer des werckendaeghs alleen, sonder sondaghen oft heylighedaghen, te rekenen ende alsnu te beginnen op den elffsten deser maent, ende dan voorts op het naeste ende volgende jaeren altyt te beginnen den eersten werckendagh inde maent Mey ende soo voorts tot halff September, als wanneer de selve Academie wederom sal worden opgehouden ende gesloten. Ende dat aen de modelle voor het staengelt alsdan ieder reyse sal gegeven ende betaelt worden acht stuyvers, à raison van vier stuyvers per ure, naer advenant hy staen sal. Ende dat men de frequentanten, ten beginne van elcken jaere, oock sal laeten teeckenen naer de plaetsen, mitsgaders ten halven vanden somer andermael voor de tweede reyse, oock laeten teeckenen ende de plaetsen geven naer behooren, tot welcken eynde de Dekens oock sullen moeten ende geobligeert wesen te compareren volgens den tour ende ordonnantie op soodanighe ure als naer den tyt gestelt sal worden, ende dat de Academie naer t' plaester naer advenant oock sal gereguleert worden, ende beginnen te teeckenen voor de plaetsen acht dagen naer dat die naer t' leven gedaen hebben ofte gejugeert is. Toirconde, etc.

MATTIJS VAN AFVIJN.
J. J. V. VAN OPSTAL.
GUILIELMUS KERRICX.
THOMAS MAES.
C. DE CLE.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Resolutieboeck 1659-1729, fol. 75 v/o.)

---

(50) Op den 11 May 1699. De Dekens van Sto Lucas Gulde op henne Camer met dienende ende ouden Eedt vergadert synde, op de propositie hoe de Dekens hun sullen reguleren in het houden van de Conincklycke Academie, is geresolveert, dat de Dekens twee ende twee de tour ende wachten sullen vervolgen, van dry tot drye daghen, ende sulcx volbrocht synde wederom te beginnen, ende dat wel expresselyck aende Dekens gerecommandeert wort, van aen hun het respect ofte de eere niet te laeten benemen, t'sy van eenighe discipulen oft andere die daer souden moghen comen, veele min gedoogen ofte permitteren dat in henne presentie oft achterrugge te laeten geschieden oft toe te geven eenighe misachtinge, ofte opde Academie van iemanden te verdragen eenighe meesterschap ofte te laten gebruycken eenighe overicheyt, als de Dekens alleen, ende dat men, ten tyde van het teeckenen om de plaetsen, niemant op deselve Academie en sal moghen comen ofte verblyven, als alleene die om de plaetsen sullen teeckenen, inder manieren als boven. Item datmen alsdan aen niemant eenighe teeckeningen oft mannekens en sal laeten sien, oft eenighe meester ter camere laten comen, voor date dat de plaetsen by de Dekens gejugeert ende gestelt syn, ende degene vande discipulen ten tyde vande teeckeninghe om de plaetsen niet present sullen hebben geweest oft medegeteeckent, en sullen voor die reyse niet meer om de plaetsen moghen teeckenen, maer sullen achter aen moeten volgen, sonder daerinne aen iemanden voordeel oft permissie te moghen geven, ten waere sy sulcke wettighe getuygen ende excuse brochten, dat het onmogelyck was geweest te connen comen, als sieck oft buyten gewesst te hebben, tgene ter Camere by de Dekens sal moeten geconsenteert worden, ende ten lesten dat men niet tollereren en sal, dat op de Academie worde omgegaen voor de modelle, tsy metten hoedt oft andere maniere, maer datmen in alle ruste ende met alle vlyticheyt sal doen observeren de Ordonnantie vande Heeren desaengaende de voorschreven Academie gemaeckt ende te maecken, Toirconde, etc.

(Archieven van St. Lucas-Gilde. Resolutieboeck 1659-1729, fol. 76.)

---

(51) Geinformeert synde dat de Accademie der Teeckeninghe, Boetseringe, Perspective ende andere consten, die t' sedert meer als eene eeuwe alhier loffelyck is opgerecht, ende door de Princen van desen Lande met incomsten is begifftight, nu t' sedert eenighe jaeren door de Directeurs der selve vernegligeert ende vercort, en nu eyndelyck geheel achtergelaeten en affgebroken is, ende de revenuen daer toe verleendt, elders door hun worden geemployeert, waerinne nochtans soo men vertrouwt van hooger handt in het kort sal worden versien, ten welcken eynde reets veele devoiren gedaen syn, ondertusschen soo ist, om soo loffelycke instellinghe in dese stadt Antwerpen niet te laeten vergaen, ende stille staen, voor het gemeen best, ende tot aenmoedinghe vande jonckheyt, ende leerlingen in dese consten, dat de ondergeteeckende sigh als Directeurs presenteren en aennemen de selve Accademie gratis onder hun op te passen, ende te dirigeren ingevalle de penningen daertoe noodigh synde connen worden gevonden, vande welcke de ondergeteeckende, ten eynde van t' jaer, aen de

contribuanten bewysen sullen doen, dat de selve geheelyck tot costen ende vervoorderinghe van dese Accademie sullen wesen uytgegeven ende besteedt.

Gedaen in Antwerpen 17 Augusty 1741, ende waeren onderteekend :

B. van Baurscheit, Alexander van Papenhoven, Petrus Bouttas, Peeter Snijers, M. J. Geeraerts ende J. Rottiers.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Oorkonden : Bundel 190.)

---

(52) Verthoonen met alle eerbiedinghe P. van Baurscheit, Alexander van Papenhoven, Petrus Bauttas, Peeter Snyers, J. M. J. Geeraerts ende J. R. Rottiers, hoe dat sy, supplianten, met veel leetwesen ende verwonderinghe verstaen hebben, dat niet alleenelyck de soo vermaerde Accademie der teeckenconst binnen dese stadt t'sedert eenige jaeren seer begonst te vervallen, maer selffs dat de Dekens ofte Regeerders van Ste Lucas Gilde ontrent Sincxen laestleden, by eene schriftelycke resolutie, door alle de Leden van hunne Camer onderteeckent (uytgenomen den tweeden suppliant,) hadden vast gestelt, de selve Accademie totalyck te suprimeren, men acht onnoodigh aen U.E. Eerweerde Voorsinnigheyt te moeten voordraegen van wat een schaedelyck ende beclaeghelyck gevolgh het soude wesen, by aldien dese soo seer geroemde Accademie, in der manieren als voorseyt is, hadde vernietight gebleven, als oock wat groote meesters uyt deselve voor desen syn voorts gecomen, ende voorts alle de notoire voordeelen dewelcke dese stadt daer uyt is genietende, te moeten detailleren, dan, soo ist, dat de supplianten, omme eenighsints te voorcomen eenen soo droeven voorval als soude wesen het vernietigen der meer gemelde Accademie, genomen hebben de resolutie alhier gevoeght by copye omme op dien voet by provisie de Accademie in den ganck te houden, welcke onderneminge tot hier toe van een soo ongemeen succes is, dat de supplianten sigh daer over niet genogh en connen verwonderen ofte gelooven, ende wesaengaende men betrouwt, dat U.E. Eerweerde oock genoghsaem syn geinformeert, dogh alsoo het soude connen gebeuren, (het welck men niet en verhoopt) dat soo een goede saecke, door de supplianten met soo veel iever ende desintressement ondernomen, door eenige qualyck geintentioneerde soude connen worden getraverseert, redenen waeromme de selve hun recours nemen tot U.E. Eerweerde, oodtmoedelyck biddende, ten eynde de selve gelieven gedient te wesen de supplianten te authoriseren omme by provisie de Accademie te mogen dirigeren ende die houden ter gewoonelycke plaetse, tot dat U.E. Eerweerde andersints sullen vinden te behooren, dwelck doende, etc.

Onderteeckent : J. P. van Baurscheit, Alexander van Papenhoven, Petrus Balthasar Bauttats, Peeter Snijers, M. J. Geeraerts ende J. Rottiers.

(53) Is gecommitteert Joncker Joan Baptista Coeck, Schepene, om, etc. Actum 15 Januarii 1742.

Onderteeckent : N. J. Muytinckx.

Daernaer gehoort het rapport vanden voorschreven Commissaris myne Heeren ordonneren, dat dese requeste sal worden gestelt in handen vande Dekens van Ste Lucas Gilde ofte Olyftack, om daer op te geven hun schriftelyck advies, binnen acht dagen naer de comste deser, om het selve gesien, by myne gemelde Heeren alsdan voorts gedisponneert te worden naer behooren, blyvende interim provisionelyck stantgrypen de acte Collegiael aende voorgemelde Dekens geinsinueert. Actum ut supra.

Onderteeckent : Ut supra.

(Stadsarchieven. Requestboeck 1741-42, fol. 76 v/o.)

---

(54) Myne Heeren, om redenen hun moverende, hebben by provisie ende tot dat op de requeste, aen hun gepresenteert, naerder ofte andersints sal worden gedisponneert, geauthoriseert ende authoriseren by desen d'heeren P. van Baurschet, Alexander van Papenhoven, Petrus Bauttats, Peeter Snyers, J. M. J. Geeraerdts ende J. R. Rottiers, omme te hebben de volle Directie over het houden van de Accademie der teecken, boutseer ende andere consten daer aen annex, idque op de ordinaire plaetsen daer toe synde, boven de Borse deser stadt, ordonnerende aen die Dekens, Ouderlieden ende knaepen van Ste. Lucas-Gilde ende Olyfftack, hun hier naer te moeten reguleren, met interdictie aen de selve van de voorschreven provisionele geauthoriseerde daer in ofte aen eenige der teeckenaers ende andere leerelingen aldaer comparerende, per se vel suos, directelyck ofte indirectelyck eenige de alderminste stoornisse ofte beletsel dienaengaende te doen ofte te laeten geschieden, ofte de selve te misdoen met woorden ofte met wercken, op pene van vyffentwintigh pattacons by ieder van hun te verbeuren, ende voorts op arbitraire correctie, naer gelegentheyt van saecke, alles by provisie et donec et usque, als hier vooren is geseyt. Actum in Collegio den 8 January 1742.

(Stadsarchieven. Collegiael Actenboeck 1737-42.)

---

(55) Die 17 November 1749.

Compareerden Joncker Petrus Franciscus van Schorel, heer van Wilryck, dienende Schepene deser stadt, etc., in qualiteyt van aengestelden Commissaris over de soo genaemde koninglycke Accademie der teeckenconste binnen dese stadt, ende alsoo in den naem der selve Accademie, gebruyckende ten fine naerbeschreven d'authorisatie aen hem heer comparant gegeven door myne Eerweerde Heeren Borgemeesteren ende Schepenen deser stadt, by acte Collegiael van date 8 November 1749, gepa-rapheert : Mertens, Vt. Onderteeckendt :
ten desen originelyck gethoont, ter eenre, ende d'heeren Guillielmus Slavon, Franciscus Xaverius Verbeeck, Ignatius van der Beken, Carolus Wichters, Petrus Joannes Snijers, Jan Frans van Bredael, Josephus van der Voort, ende Jacobus Mijin, respective dienende ende oude Dekens van St. Lucas Gilde deser stadt, als ten fine naerbeschreven gequalificeert, soo by dienende, als ouden eedt der selve Gilde, ingevolge van de resolutie op hunne Camervergadering genomen, in dato 4 October 1749 lestleden, ende als alsoo representerende het gemeyn Corpus der selve Gilde, ter andere seyde, te kennen gevende, hoe dat die van

de voorschreve Accademie in voorige tyden door die van de voorschreve St. Lucas Gilde geirigeert synde ende tot nu toe onder het bestier der selve Gilde geresorteert hebbende geintentioneert syn sigh van de selve der tweede comparanten Gilde ende Corpus te scheyden, ende sigh te submitteren onder de protectie, regie, ende directie van myne Eerweerde Heeren Borgermeesteren ende Schepenen deser stadt, gemerckt dat die tweede comparanten verklaren ende bekennen mits desen, dat sy uyt het innecommen der selve Accademie, eeniglyck bestaende in twelff vrybrieven van personele diensten, door de Majesteyt by twee distincte Octroyen, in datis 6 July 1663 ende neghen May 1693 aen der tweede comparanten voorschreven Gilde, tot onderhoudt ende vervoordering der voorschreven Accademie verleent, de selve Accademie niet en connen ondersteunen, maer é contra moeten laeten vervallen, te meer daer de selve Accademie alnog belast is met eene rente van twee duysent ses hondert seventig guldens cappitael wisselgeldt, rest van meerdere rente van dry duysent vyff hondert vyfftig guldens door hun tweede comparanten, voor rekening der selve Accademie, opgelicht van Jouffrouwe Anna Elisabeth Ockers, cum suis, volgens rentebrieff op 21 July 1744 voor den notaris Guillielmus Franciscus Masquar alhier gepasseert, mitsgaders met noch eene rente van dry hondert guldens courant, in profyte van Susanna Pettens, ende daertoe nog met eene somme van dry hondert veertig guldens courant, door hun tweede comparanten voor de selve Accademie gedebourseert, volgens rekening daeraf synde.

In sulcker voegen, dat het provenue vande voorschreve vrybrieven van tydt tot tydt voorts comende in de voorschreve schulden comt te smilten, ende ondertusschen de selve Accademie int' geheel vervalt ende door hun tweede comparanten niet meer en kan ondersteunt oft gehouden worden.

Ende gemerckt dat soo een loffweerdige oeffening in de voorschreve teeckenconste, tot luyster van dese stadt, ende welstant van het publieck, soo veel doenelyck behoort gehandthaeft te worden, te meer daer uyt de voorschreve Accademie, in voorige tyden, syn gesproten de alderfameuste meesters, soo in de schilder, beldthouders, plaetsnyders als teeckenconste; soo ist, dat sy wederseytsche comparanten, om de voorschreve vervallene Accademie, soo veel doenelyck te doen herleven, t'saemen met malkanderen bekennen overeengecomen te syn in der manieren als volgt:

Te weten dat sy tweede comparanten mits desen syn affstaende en oversettende alle sorge, bevel, bestiering ende gesagh die sy tot nu toe over de voorschreve koninglycke Accademie der teeckenconste hebben gehadt, aen myne Eerweerde Heeren van het Magistraet deser stadt, mitsgaders de voorschreve twelff vry-brieven, om gebruyckt oft vercocht te worden, soo myne voorschreve Heeren sullen goetvinden ende voorts oock alsoo affstaen en oversetten allen het gene aen de voorschreve Accademie eenigsints is toecomende, allen d'welck by den voornoemden heere eersten comparant in syne voorschreve qualiteyt wordt geaccepteert, gelovende hy heere eersten comparant, in deselve syne qualiteyt in consideratie van den voorschreven affstant, hun tweede comparanten ende hunne naercommers eerstdaegs int' geheel te sullen ontlasten van de personaliteyt ende alle actien over de voorschreve twee renten van twee duysent ses hondert seventig guldens cappitael wisselgeldt, ende dry hondert guldens cappitael courant mette intresten der selve, verschenen ende te verschynen, ende daerenboven aen hun tweede comparanten te sullen rembourseren de voorschreven dry hondert veertig guldens courant, dewelcke hunne Camer van St. Lucas Gilde noch goetvindt tot laste der voorgemelde Accademie volgens slot van gepasseerde rekening, alles onder obligatie, verbant ende renuntiatie als naer regte, ende dit ten opsigte van de voorschreven twelff vrybrieven op aggreatie ende welbehagen van haere Keyserlycke ende Konincklycke Majesteyt.

Actum t' Antwerpen, ter presentie van Meester Philippus Pigue, Procureur alhier, als getuygen hiertoe versogt.

PETRUS J. SNIJERS.	VAN SCHOREL DE WILRYCK.
J. F. VAN BREDAEL.	GUILLIELMO SLAVON.
JACOBUS MIJIN.	F. X. VERBEECK.
	IGNATIUS VAN DER BEKEN.
Me presente :	C. WUCHTERS.
P. PAINIE.	JOSEPH VAN DER VOORDT.
P. SCHEPMANS, Notarius Regius.	

(Stadsarchieven. Protocollen van den Notaris P. Schepmans.)

---

(56) *Ordonnantie voor de Conincklyke Accademie binnen Antwerpen.*

I. Dese Accademie sal gehouden worden des winters, alle wercken-daghen, beginnende van maendaghs naer Bamisse tot Palmen Sondagh avont, uytgenomen Sinte Lucas en den volgenden dagh, ende alder Zielen-dagh, des s' avonts van ses uren tot acht uren.

II. Soo haest als men eene bequaeme plaetse sal verkregen hebben voor de Plaester Figuren, sal dese Accademie in staet worden gestelt, ende insgelyckx geopent ende gesloten worden, als vorens geseyt is.

III. De gene die dese Accademie willen frequenteren, sullen moeten versien syn van eene schriftelycke permissie, ten minsten van eenen van de Directeurs onderteeckent, de welcke sy (gevraeght synde) soo aen de andere Directeurs, als aen de conchergie sullen moeten thoonen, en sonder de welcke sy niet en sullen toegelaten worden.

IV. De aenkomelingen, die op dese Accademie sullen willen geadmitteert worden, sullen gehouden syn sigh te presenteren aen de Directeurs, en aen de selve eenige van hun alreede gemaeckte teeckeningen te thoonen, om daer uyt geoordeelt te worden, hoe verre sy syn geavanceert, en om hun de permissie te verleenen, naer dat sy best bequaem syn om te profiteren, t' sy naer de levende model of naer de plaester-figueren, dan oft sy hun als vorens daer toe nogh eerst bequaem moeten maecken.

V. By het versoecken van de boven-schreve permissien moet ieder synen naem en toenaem schriftelyck aen de Directeurs opgeven, om by hun opgeteeckent te worden.

VI. De gene die hun aen de regels, ende statuten van dese Accademie niet en willen onderwerpen, connen hun daer van

absenteren, want die daer aen sal refuseren te gehoorsaemen, sal daer van worden uytgesloeten.

VII. Men sal op de sale van de Accademie niet mogen by een comen, als ontrent de gestelde ure, oock sal men aldaer niet mogen blyven, naer dat die geeyndight sal wesen, maer alsdan sal sigh ider ten eersten vertrecken.

VIII. Niemant en sal mogen plaets nemen voor dat de model in staet is, en dat de actie gestelt is.

IX. Ten tyde dat men teeckent sal men de stilswygentheyt onderhouden, soo oock alser iet van de Directeurs sal worden voorgehouden.

X. Op de plaetse van de Accademie en sal niet mogen gespelt worden, met wat spel het oock soude mogen wesen, soo wel ten tyde van de exercitie, als voor oft naer.

XI. Een ieder sal sigh vermyden van aldaer te spotten, te raesen oft ramoer te maecken, te schreeuwen, dansen oft springen, besonderlyck in het opcomen, ende afgaen der voorschreve Accademie.

XII. Niemant en sal aldaer vermogen te vloecken, te sweeren, ofte voor-brengen oneerelycke woorden, oft onkuysche discoursen, veel min aenrechten eenige onbetamelycke actie ofte gesten.

XIII. Niemant en sal aldaer oneerbiedelyck oft spottelyck mogen sprecken, soo van de Religie oft heylige Saecken, als van onse Geestelycke ende Weireltlycke Overheyt, noghte van eenige personen aen de welcke men respect ende gehoorsaemheyt schuldich is.

XIV. Men sal aldaer oock malkander niet mogen beschimpen 't sy met equivoque woorden, oft toenaemen te geven, met insolente actien, oft op andere manieren oft aldaer eenige rusie ofte twist veroorsaecken, wordende ten hooghsten verboden malcanderen te injurieren, te drygen, te slaen, te vechten, oft te beroepen, op pene van uyt de Accademie gebannen te worden.

XV. Geene van de Accademisten en sullen mogen dese Accademie met stocken oft degens frequenteren, maer die dese dragen, sullen gehouden syn in 't opcomen die te laeten in handen van de conchergie.

XVI. De Accademisten sullen aen de Directeurs, in de exercitie synde, hunne teeckeningen thoonen, om tot hun beter avancement hun oordeel daer over te hooren, ende hun daer naer reguleren.

XVII. Men sal alle jaeren teeckenen naer de plaetse, ende naer dat ieder die heeft gemeriteert sal hy de selve behouden door heel het volgende jaer, en soo worden ingeroepen naer ouder gewoonte.

XVIII. Wanneer eenige persoonen van meerderen ouderdom ende discretie, t' zy liefhebbers ofte meesters, voor al vremde, sigh sullen presenteren om mede te teeckenen op dese Accademie, sullen met consent van de Directeurs worden geadmitteert en plaetse nemen, die hun door de selve sal aengewesen worden, dogh de selve willende blyven vervolgen, sullen hun oock moeten versien van eene schriftelycke permissie als de andere.

XIX. By absentie van de Directeurs soo sullen de Onder-Directeurs in dese Accademie, aldaer tegenwoordigh synde, de plaetse, ende het gesagh van de Directeurs, voor dien tydt vervullen, en in soo verre van de andere in hun plaets gerespecteert moeten worden.

XX. Alle de geene van de Accademie die iets te seggen, te clagen, oft versoecken hebben sullen sigh moeten addresseren aen de Directeurs, die hun daer over sullen hooren en naer gelegentheyt van saecke daer in trachten te versien.

XXI. De gene die tegens dese regels sal contravenieren sal gestraft oft geboet worden, naer vereysch van saecken, en die grootelyckx sullen misdoen sullen by resolutie van de Directeurs, in de Accademie worden geplackt, ende voor eenige maenden, oft oock voor altydt daer uyt worden gebannen.

Actum in Antwerpen den 4 December 1750, ter vergaderinge van den Heere Hoofdman, den Heere Opper-Directeur, beneffens de andere Directeurs ende Onder-Directeurs.

(Archieven van St. Lucas-Gilde. Oorkonde Nº 203. Gedrukt plakkaat.)

---

(57) *A Son Altesse Royale.*

Les Directeurs de l'Académie Royale des arts de la peinture et sculpture, établie à Anvers, ont l'honneur de représenter en profond respect à Votre Altesse, son Protecteur Royal, que s'étans chargez voluntairement d'une direction sans salaire pour l'instruction des apprentifs, la culture des arts, et l'avantage du publicq, ils se trouvent exposez aujourd'huy à des autres services personels de la ville, qui ne peuvent laisser aux remonstrans la liberté requise à la direction des arts, mais dont l'assiduité des assemblées et comparitions personelles les doit indispensablement empêcher dans leur soins et faire tomber leur zèle.

Et comme le défaut de la direction doit faire périr la culture des arts, la conservation de l'Académie s'est uniquement reposée dans la bonne grace de Votre Altesse Royale, vers la quelle les remontrans prennent leur très respectueux recours.

La supplians en plus profond respect que son bon plaisir soit, pour la conservation de l'Académie susditte, d'accorder aux six Directeurs servans d'ycelle l'exemption des services personels, excepté la charge d'Aumonier. C'est la grâce, etc.

(58) Son Altesse Roiale, aiant eu rapport de cette requête et de l'avis y rendu par ceux du Magistrat d'Anvers, a exemté comme elle exemte les six Directeurs de l'Académie de peinture et de sculpture, établie dans la même ville, de tout service personel, pendant le tems de leur direction, à l'exception de la charge d'Aumonier; sans que les dits Directeurs soient obligés de paier aucune contribution, dont il sera écrit lettres d'avertance au Magistrat d'Anvers.

Fait à Bruxelles le 3 Août 1756. Pyc. Vt.

Charles de Lorraine.

Par ordonnance de Son Altesse Roiale.

J. F. Misson.

(Stadsarchieven. Bundel: Academie.)

Veneris 17 Decembris 1756.

(59) Alsoo by afsterven van wylen M'her Augustyn baron van Hove, gewesenen Buyten-Borgermeester deser stadt, ende gewesenen Hooftman der Academie van de teeckenkonste, onder protectie

van syne Coninckiycke Hoogheyt, is comen te vaceren het voorschreve Hooftmanschap, soo ist, dat myne Heeren van het Magistraet, op heden geresolveert hebben, aen te stellen, gelyck sy aenstellen mits desen, in desselfs plaetse tot Hooftman Joncker Petrus Franciscus Gisbertus van Schorel, heere van Wilryck, dienende Schepenen, ende in desselfs plaetse van Opperdirecteur d'heer J. B. Verdussen inschelycx dienende Schepenen, als Opperdirecteur, om in de selve respective qualiteyten te verrichten alles het gene de directie ende conservatie der selve Academie is raeckende, tot avantagie ende voortganck der selve cum authorisationem in forma, ende Josephus Martinus Geraerts, Gaspar Moens, Josephus D'heur, Alexander François Schobbens, Michiel Vervoort, Baltasar Beschey, sullen als dienende Directeurs blyven continueren, authoriserende myne voorschreve Heeren de voorschreve Heeren Hooftman ende Opperdirecteur, om by affsterven van eenen der voorschreve ses dienende Directeurs, uytscheyden ofte andere voorval, naer alvoorens mondelinge gehoort te hebben de resterende dienende Directeurs, te nomineren ider eenen bequaemen persoon hervaren t' sy in de konste van schilder, belthouwer, graverder, ofte architect, om tot remplacement van de selve vacerende plaetse, uyt de selve nominatie, door d'Heeren Borgermeesteren, Schepenen, Tresoriers ende Rentmeester eenen te kiesen tot Directeur, in plaetse vanden afgestorven ofte andersints vacerende plaetse.

(Stadsarchieven. Collegiael Resolutieboeck 1755-64, fol. 34 v/o.)

---

(60) Ingevolge de resolutie van den 12 dezer, genomen by den Heere Hooftman, Opperdirecteur, en Directeurs, om de plaester-Academie naer de antique konststucken den 20 dezer van 6 tot 8 ueren 's avonds en zoo voords geduerende de schoone somer-dagen 's werkensdags te heropenen met voorgaende waerschouwinge in de stads-Gazette, naer dat de zelve schole voor de jonge leerelingen ontrent dertig jaeren onderbroken is; zyn door d'Heer Martinus Josephus Geeraerts, als oudsten Directeur, en daer toe by de gemelde resolutie gemagtigt, ter Directeurs-Caemere beroepen de ingeborne en dienstelyke Eerstens der teeken-konst naer 't Leven zedert het jaer 1750, van welke seven gecompareert zyn.

D'heeren Henricus Josephus Antonissen.
Theodorus Wijnand Stallenberg.
Joannes Franciscus Joseph de Ligne.
Guilielmus Herreyns.
Jacobus Nicolaus Diercxsens.

De welke verzogt zynde, hun vrywilliglyk gelast hebben, om als Onder-Directeurs de voorgemelde lessen naer de antique plaester-konst te geven; en elk volgens het gemeld orden van Eerstenschap een weke uytterlyk ten 7 ueren 's avonds te komen ronden, de discipline te doen onderhouden; in swaere voorvallen rapport te doen in de volle Caemer, en te zorgen, by reden van belet, eenen anderen Onderdirecteur in plaets te stellen.

Zynde by provisie geconcipieert de volgende bezondere artikelen van ordonnantie:

1. Te beginnen als voorzegt is, en voortaen met den eersten maendag in de maend Mey.

2. Te onderhouden de artikelen op de discipline, uytgedrukt in de gedruckte ordonnantie van 1750.

3. Dat allen die in de laeste promotie naer 't leven agter den 25sten plaets gehad hebben, en al die voortaen agter den 25sten naer 't leven vallen sullen, ook verpligt zullen wezen de plaester Academie te volgen, ten minsten twee derde deelen van den somertyd, op straf van in de winter Academie niet te worden toegelaeten.

4. Alle dry dagen zal men het voorgesteld plaester-figuer veranderd worden van gesteltenis; en die eerder gedaen heeft zal naer een ander stuk vermogen te teekenen, en plaets nemen ter aenwyzinge van den Onderdirecteur der weeke.

5. Die reeds na 't leven geteekend hebben, en van den eersten tot den 25sten toe, zullen mogen plaets nemen by voorkeus, maer die naer den 25sten plaets zullen hebben gehad naer 't leven, zullen hunne plaetsen naer 't plaester houden, volgens de openbaere en laeste promotie, waer agter zullen volgen de nieuwelingen, volgens het orden dat sy hun zullen aengegeven en van den Onderdirecteur der weeke plaets verzogt hebben.

Actum ter Directeurs-Caemer 16 Mey 1765.

My present.
J. van der Sanden, Secretaris.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Register 1749-1808, fol. 54.)

---

(61) *Aen myne Seer Eerweerdige Heeren, Borgemeester en Schepenen der stad Antwerpen.*

Vertoonen met alle respect den Hooftman, Opperdirecteur en Directeurs der Koninglyke Academie deser stad, hoe dat by toeloop van Stads en Lands inborelingen, als ook van vremdelingen het getal der leerelingen zoo aengegroeyd is, dat de tegenwoordige schole tot de teekenkonst naer 't leven al te kleyn is geworden; en dat zedert de opregtinge van 't Comptoir der Oostindische Compagnie van Ostende, op de westerlyke bovenzyde der Stads Borse, naer haer octroy van 19 December 1722, de plaetse, die voortyds diende voor de gemelde schole, is toegevoegt geworden tot de voorzaele van het gemeld Comptoir: gemerkt de tegenwoordige schole alsdan diende voor de jonge queekelingen der teekening naer de antique plaesterkonst, gelyk die noodige inleydende oeffeninge daer zedert 20 Mey 1765 hersteld en weer in voegen gekomen is tot voordeel der jonkheyd.

Maer gemerkt de bovenplaetsen der Stads Borse, hedendags zoo gebruykt worden, dat een deel der Noordzyde geoccupeerd word door de Directeurs-Camer en de Academie; de Oostzyde door den woon der concherge; de Dekens-Camer van St. Lucas-Gulde, en de Schilderszaele; de Zuytzyde door een zaele voor 't concert, en de Westelyke met een deel der Noordzyde door het Comptoir der gemelde Compagnie: Zyn 'er, onder correctie, twee de naeste middelen, om tot de gemelde Academien de genoegzaeme plaetse en ten minsten koste te verzorgen; te weten: of dat de Compagnie haere voorzaele daer toe weer zoude afstaen, zonder den doorgank te beletten en zonder haere schaede, en dat men dan die

scholen zoude herstellen, gelyk voor het jaer 1722, om 's winters de plaester-Academie zoo wel als in den somer te konnen houden. Of in alle geval de tegenwoordige schole te vergrooten, met ontrent vier voeten in te nemen van de Directeurs-Camer, en het tegenwoordig scheymuerken eenige voeten uyt te setten naest de gemelde voorzaele, op de welke zelfs tot cieraet zouden konnen gesteld worden eenige schappen of cassen tot bewaering der antique plaesterfiguren; laetende in dit scheymuerken een deurken van communicatie met die plaestercassen op de zelve voorzaele : in welk uytterlyk geval den bassin of kuype der zitplaetsen wat verlengt, en met eenige hoogere banken voor de groote jongelingen hersteld zynde, die schole by somertyd zoude konnen dienen voor de plaester, en 's winters voor 't leven.

Dan alsoo de zorge en oogmerk der vertoonders streckt, om den voordgank en vermaerdheyd dezer koninglyke stads-Academie te bevoorderen, en te doen blyven uytschynen boven de jongere Nederlandsche en vremde Academien, nemen sy met eerbiedinge hun recours tot U.E. Eerweerde;

Versoeckende ten eynde U.E.D. Eerweerde gelieven gediend te zyn, voor 't begin van de Academie der teekenkonst naer 't leven, of voor de maend October naestkomende, de plaetsen aen te wysen of te doen vergrooten, die noodig zyn zoo voor de Academie naer de plaesterkonst, als voor die naer 't leven, gelyk U.E.D. Eerweerde sullen vinden te behooren. D. D. W. etc.

Loco supplicantium,
J. van der Sanden, Secretaris.

1766.

Myne Heeren Borghemeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert Jonker Balthasar Joannes de Neuff, Schepene, die hem op den inhoude deser sal informeren, om gehoort syn rapport voorts gedisponneert te worden naer behooren.

Actum 16 Mey 1766.

P. A. C. F. Wellens.

(Stadsarchieven. Bundel : Academie.)

---

(62) *Provisionele Ordonnantie op de vrolykheden naer het uytdeylen der prysen en in 't huysleyden van den Primus.*

Myne Heeren Hooftman, Opper-Directeur en Directeurs der koninglyke Academie deser stadt, ondervindende, dat er groote misbruyken komen in te sluypen by de vrolykheden, welke de queekelingen der schoone konsten, ingeschreven in dese Academie, naer ouder gewoonte maeken, naer het uytdeylen der prysen. En van hun pligt agtende, om by tyds in te toomen al wat tot de bedorventheyd der zeden, en tot ongeregeltheden der jonkheyd zoude konnen invloed hebben, zoo wel tot hun eigene bederf, als tot schande deser openbaere konstschole; hebben myne gemelde Heeren goedgevonden, hun te belasten, en aen hun, als wet der schole voor te schryven de volgende artikelen :

I. De Directeurs-Camer en de voorzaele zal aen de teekenaers naer 't Leven alnog verleend worden, gelyk reeds dry of vier jaer is geplogen, om daer ondereen vrolyk te zyn; op uytdruckelyken last nogtans, dat sy maer eenen dag, uytterlyk tot elf uren 's avonds daer vrolyk zullen mogen wesen met musicanten, zoo het hun goeddunkt; en 's anderdags daer niet laeter zullen mogen verblyven, om hunne rekening te vereffenen : wordende de conchergie gelast, op die ueren alles te sluyten en aen hun geenderlyen dienst meer te doen, op pene van suspensie van zyne bediening.

II. By zoo verre imand der Academisten bestond zig daer tegen te stellen, dien zal in de cataloge der Academie by provisie uytgeschrabt worden, en syne plaetse verbeuren.

III. Gemerkt de minderjaerigheyd van het meestedeel, voor het welk niet verderffelyker kan zyn, als den omgang met ongelyke personen, word uytdruckelyk verboden, tot den dans te verzoeken, aen te haelen of mé te brengen eenigerley vrouwspersonen, op pene van verbanninge uyt dese publieke konstschole; wordende den conchergie ook gelast, van aen geene vrouwpersonen den ingang te gedoogen, op pene van suspensie als voren.

IV. Aengesien allen bekostingen behooren evenredig te zyn aen het vermogen van een ieder, en dat er eene evengelykigheyd behoort onderhouden te worden, tusschen die de welke als litmaeten van een en het zelve lichaem moeten aengesien worden; word verboden aen een ieder van in het 't huysgeleyden van den Primus en het spelen der serenaden of eerzangen 's nagts, geene vremde, niet hoirende onder de Academie mé te leyden : en aen hun scherpelyk verboden, van den Primus of andere op buytengewoonelyke kosten te jaegen; en aen den Primus zelver van zyn tegentractement zoo te doen, dat er geene ontugtigheden nog redeloose dronkenschappen mogen voorvallen, op pene van daer ook in tot synen laste voorzien te worden.

V. Wordende elk een van hun aenbevolen, de goede zeden alom te onderhouden, en den conchergie gelast, van allen buytensporigheden (die men vertrouwd dat er geen zullen voorvallen) verslag te doen aen myne Heeren op de Directeurs-Camer, om daer 't elkens in voorzien te worden naer behooren.

VI. Ingeval de Academisten naer 't leven, dese heylsaeme maetregels zogten te ontvlugten, met hunne vrolykheden wederom in eene herberge te gaen bedryven : verklaeren myne Heeren, dat niemand zig mag verpligt agten, om deel in hun gelag of compagnie te nemen : en verbieden aen elk een, die te misagten, te verwyten of eenig ongelyk met woorden of met 'er daed te doen, de welke hunne compagnie of gelag niet zullen me volgen, op pene dat de overtreders zullen by provisie uyt de cataloge geschrabt worden, met verbeurte van hunne plaetsen, of op swaerdere straf, naer eysch van zaeke.

VII. Alzoo het aen de onmondige jonkheyd van de vernieuwde Academie naer het antique plaesterkonst geenzins betaemd de groote drinkgelagen, en veel minder de herbergen te vervolgen; en dat andersins den prys van den Eersten meer bestaet in eene eerelyke aenmoediging, als tot lof van eene konst, waer van sy maer eenige grondregels aengevat hebben : word aen hun niet alleen verboden van by wyze van gelag of compagnie te gaen teiren; maer ook van den Eersten 't huys te leyden; als ook van deel te nemen in het gelag of compagnie van die naer 't leven, op pene, dat die van de plaester-Academie, de welke dese heylsaeme regels zullen overtreden, zullen van de Academie by provisie gesloten worden : en dat de dry eerstens van de Academie naer het leven, dewelke iemand van de plaester Academie in hun

gelag of compagnie zullen hebben gedoogt, hunne plaetsen en voorrechten zullen verbueren.

VIII. Alwie zoude derven bestaen den conchergie in de volvoering van syne bediening te stooren, of te injurieren, zal van de Academie worden verbannen, naer maete van zyn misdaed.

IX. Want zelver aen de ouders niet onaengenaem konnen wesen dese zorgvuldigheden : zal den conchergie aen hun in den gevalle kennis mogen geven van deze zedetugtige schickingen, om daer mede de hand aen te houden. En zullen dese provisionele regels openbaerelyk voorgelesen worden en op de Academie aengeplakt, op dat elk een zig daeraen stiptelyk gedraege.

Actum, ter Directeurs-Camer, 19 February 1767.

My present.

J. VAN DER SANDEN, Secretaris.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Register 1749-1808, fol. 70.)

---

(63) Myne Heeren Hooftman, Opperdirecteur en Directeurs der koninklyke Academie van Antwerpen, tragtende meer en meer aen te moedigen de vervoorderingen der architecture en prospective * tot algemyn nut, en willende voorkomen alle ondienstigheden, als ook doen onderhouden de naukeurigste regtmaetigheyd in de schoolen en voor de pryskampen; hebben geresolveerd en gereguleerd de volgende puncten en artikels :

Gedagt van Directie en instructie voor den Professeur.

I. Den professeur zal jaerelyks den nieuwen cours instellen naer Paesschen, met voorafgaende toestemming van myne Heeren, beginnende met de noodzaekelyke grondregels der Geometrie voor de nieuwelingen, en hy zal afzonderlyk voordgaen in den voorigen cours, zoo van de architecture, als in de classe der prospective ; ten welken eynde het aen hem geoorloft is tot me hulp te kiezen eenen Onder-Professeur, ten overstaen van myne Heeren.

II. De gewoone leerwyze voords beginnende van het orden Toscana en agtervolgens voordgaende in die van Dorica, Jonica, Corinthia, Composita, anders gezeyd Romana : zal den professeur ook in aendagt nemen, om de lessen voor te stellen, tot het verdunnen der colomnen, dat is, om de gevronge, of gelyk uytgedrayde colomnen te maeken, die konnen worden toegepast aen haere toehoirige ordens, hier boven genoemd.

III. Het zal dan ook nut wezen, de waernemingen voor te houden, op het rustiksche timmerwerk of boersche orden, voor de landgoederen, borgerlyke en gemeene bouwen : waer toe de alouden gebruykten de Atticansche colomnen, vierkant en langs alle zyden winkelhaek, zeer bekwaem om de bouwen van landgoederen, galleryen, logien, remisen, poorten en zelfs van fortificatien onverroerelyk als mede cierelyk te maeken, en om de boogwerken, timmer en dakken met vaste verbanden te onderschooren, als ook om de welfsels van onderaerdsche plaetsen, als kelders, kerkers, bruggen, sluysen, hoofden aen waterwerken, of andere nutte en noodige voorworpsels ten besten tot stand te brengen. **

IV. Ook word aen den professeur bevoolen, behoorelyke aendagt te nemen, ten eynde van de lessen voor te geven op geometrische gronden, hunne nutste en gerievelykste verdeeling, doorsnydsels en ophaelingen van bouwen, als ook van de wentel en andere trappen.

V. Den professeur zal de ordens der architecture, en de lessen daer op betrek hebbende, leeren stellen in prospective, als ook de gedeeltelyke en geheele werken, voor zoo veel die tot nut en voor sieraet konnen worden toegepast, volgens de zekere en schoone regels, die ook noodzaekelyk worden geagt voor de schilderkonst, opdat de lessen der prospective zoo wel nut en voordeelig zyn aen de oeffenaers der vrye konsten, als aen die van de konstige ambagten, gelyk lestmael uyt de loflyke lessen van wylen den Directeur en Professeur Cornelius Josephus d'Heur is te leeren geweest.

VI. Den professeur zal goedtyds voor den jaerelyken prys-kamp aen de vergadering van myne Heeren voorstellen het onderwerp in de eene en in de andere der bovengemelde konsten, om hetzelve te bestemmen tot meeste nut en minste verlet der leerlingen.

VII. Op de ueren tot de jugie vastgesteld, zal den professeur met den onder-professeur neerstiglyk overzien en examineren de werken der concurrenten, om de pryzen en plaetsen daer van toe te wyzen met overstaen van myne Heeren.***

Reglement aengaende de leerlingen.

I. De leerlingen die zig binnen de dry eerste les-dagen van elken cours niet zullen laeten inschryven, zullen niet worden toegelaeten tot den prys-kamp, ten waere zy wettige reden bybrogten van hunne afwezentheyd, waer van de heeren Directeurs zullen oordeelen.

II. Ook zullen daer toe geen recht hebben, als die de welke twee derde deelen der lessen zullen hebben gevolgd, en hunne werken getoond aen den Professeur, die daervan notitie zal houden, ten waere zy by ziekte of andere wettige reden belet hadde geweest, het welk ook zal zyn ten oordeelen van myne voornoemde Heeren.

III. Die de welke zyn toegelaeten tot den prys-kamp, zullen zig moeten voorzien van goede en drooge teeken-berden en andere gereedschappen. En in geval van eenige ongelukkige en onvrywillige toevallen aen het werk van iemand, zal daer op door myne Heeren worden gereguleerd na behooren.

IV. De dagen en ueren tot den prys-kamp vastgesteld zynde, als gezeyd is by artikel VI, zal elk een die neerstiglyk behooren te besteden, zonder voorderen tyd te genieten.

V. In zoo verre dat iemand, geduerende den prys-kamp, goed vond daervan uyt te schyden, zal hy gehouden zyn, aen den bywezenden professeur of knaep zyn begonst en verzegeld werk af te geven, om door den Secretaris te worden opgeslooten, tot dat de medaillen zullen uytgedeyld wezen.

VI. Al den gene zig zal vermeten, van zyn begonst werk

* Volgens het naemwoord : Prospectiva, by da Vignola gebruykt, gemeenelyk gezeyd Perspective.

** Vitruvius, Architectus Veronensis. Item Plinius, Natural. Hist. L. XXXVI, C. 23. Item da Vignola, Regola delli cinque Ordini.

*** Het beste der voltrokke werken heeft den prys voor het onvoltrokke. Zie 18 Meert 1779, fol. 146.

(Deze drij nota's zijn van JACOB VAN DER SANDEN, *toenmalige Secretaris der Academie.)*

me te draegen in weerwille van den voorgaende artikel, zal voor altyd worden uytgeslooten van de gezeyde schoolen.

VII. Blyvende voorders in volle kragt het algemyn Reglement op de tugt en goede zeden: en myne Heeren behouden aen zig, altyd naerdere schikkingen te beraedigen en te gebieden, volgens de omstandigheden en eysch van zaeke.

Aldus geresolveert en gereguleert ter Directeurs-Camer, alle de Leden vergaderd zynde, 22 April 1780.

Ita est.

J. VAN DER SANDEN, Secretaris.

(Archieven der St. Lucas-Gilde. Register 1749-1808, fol. 159.)

---

(64) Vryheyd. Gelykheyd.

Aen de Borgers President en Officiers van de Municipaliteyt der stad Antwerpen.

Geven te kennen de Lidmaeten, gelast met het bewind en Directie der Academie van de schilder- en beeldhouwkonsten en architecture, dat de jaerelyksche winteroeffeningen, beginnende met den eersten maendag van de maend October, provisionelyk zullen moeten gestaekt worden, uyt oorzaeke dat de huerpenningen, intresten en andere contributien, dienende tot bekostinge dezer Academie, niet zyn ingekomen, ofte door tydsomstandigheden niet hebben konnen ontfangen worden. Bestaende alle dezelve eeniglyk in de volgende:

1° In den intrest van een rente in capitael twee duysend guldens, Duytschgelt, bezet op de Bank van Weenen.

2° In den ontfang der huerpenningen van eenige winkels ten tyde der jaermerkten.

3° In een honorarium wegens de Staeten dezer Provintie.

4° In eenige vrywillige contributien van particulieren dezer stad, waer van het grooste gedeelte alsnu absent is.

Tot verificatie dier word gerefereerd tot de originele rekeningen, onder den Greffier der stads Tresorye berustende.

Actum ter extraordinaire vergaderinge, gehouden den 18de September 1794 (O. S.).

Ter ordonnantie,

J. VAN DER SANDEN, Secretaris.

Die Wethouderen der stad Antwerpen hebben gecommitteert den borger de Visser, Officier Municipael, die hem op den inhoude deser sal informeren, om gehoort syn rapport voorts gedisponeert te worden naer behooren.

Actum 19 September 1794.

E. P. J. DE NEUF.

(Stadsarchieven. Dossier : Beaux-Arts. Académie. Organisation. Pièce N° 1.)

---

(65) Le Commissaire du Directoire Exécutif entendu, l'Administration Municipale Arrête :

I. L'Académie de peinture, sculpture et architecture d'Anvers s'ouvrira immédiatement.

Tous les artistes et élèves ayant les talens requis, pour suivre l'école d'après nature, y seront reçus indistinctement, ils auront de même tous également le droit de concourir au mérite de remporter les prix adjugés, en observant toutefois qu'ayant une fois obtenu le premier, ils ne seront plus admis au concours.

II. L'école du dessein d'après nature aura lieu le soir, pendant l'hiver, et commencera le quinze Vendémiaire, depuis six jusqu'à huit heures du soir. Son cours finira le douze Ventôse par le concours pour les prix.

III. Il y aura, pendant le courant de l'hyver, de deux mois en deux mois, un concours, où tous les élèves devront également concourir, s'ils veulent aspirer à remporter les prix, qui ne seront adjugés qu'à ceux d'entre-eux qui se seront le plus distingués pendant les trois concours, tant par leurs talens, que par leur assiduité.

IV. Les prix seront divisés en premier, deuxième et troisième; et pour augmenter l'émulation des élèves, et justifier l'impartialité et le discernement des professeurs, il y aura une exposition publique des desseins de tous ceux qui auront concourus.

V. Il sera permis aux élèves en sculpture de dessiner ou de modeler à leur volonté.

VI. Les professeurs poseront le modèle tour-à-tour, et seront obligés d'être présents tant que durera la pause, pour donner leur avis aux élèves et leur développer les connoissances de l'art.

VII. Les pauses seront de cinq ou six soirées auplus, selon les circonstances, et à la volonté motivée du professeur.

VIII. Le professeur en fonction sera toujours aidé d'un professeur adjoint, qui tous deux seronts présents dans l'école, depuis l'ouverture, jusqu'à la clôture, afin d'y maintenir le bon ordre parmi les élèves, dont les torts seront punis provisoirement par eux, jusqu'au jugement définitif de l'assemblée générale, qui se tiendra chaque mois et à laquelle seront soumis tous les cas majeurs.

IX. Lors des concours, l'entrée des professeurs leur sera interditte, pour les mettre à l'abri de tout soupçon de partialité. Les concourans ne pouvant cependant se passer de police, elle sera exercée par les anciens.

X. Pendant que le professeur posera le modèle il ne sera permis à aucun élève (sans exception) de rester dans l'enceinte.

XI. Toutes les places seront numérotées et la place de chaque élève sera déterminé par le sort.

XII. Les professeurs seront tenus de fréquenter l'école le plus souvent possible, pour servir, par leur assiduité, d'exemples aux élèves.

XIII. L'été il y aura une école pendant le jour, laquelle commencera le 12 Germinal, pour les études de draperies sur mannequin; elle s'ouvrira tous les jours le matin, depuis six jusqu'à huit heures.

XIV. L'école pour le dessin d'après l'antique, autrement dit la bosse, sera assujettie aux mêmes principes et réglemens ci-dessus mentionnés avec cette seule différence que les professeurs de semaines ne feront que surveiller les leçons qui seront données par les premiers; qui auront dans cette école à observer les mêmes règlemens de police ordonnés à l'art. 6, 7, 8, 9, et 10. Les concours auront lieu comme à l'art. 3 et 4. Les dits premiers seront au choix des professeurs de la nature.

XV. Tout professeur, lorsqu'il ne pourra point assister en personne aux séances, soit pour cause de maladie, soit autrement, sera obligé de se faire remplacer par un de ses collègues.

XVI. L'école d'été pour l'antique comme l'art. 13.

XVII. Il y aura assemblée tous les primidi de la première décade de chaque mois, dans laquelle tous les professeurs seront tenus de se rendre, pour délibérer sur la police subalterne de l'établissement, sans pouvoir rien changer au présent réglement.

XVIII. Pour éviter toute surprise, tout patronage et toute influence étrangère dans le choix des professeurs, et assurer en même temps à l'élève de bons maîtres et au talent le prix du mérite et de l'étude; les professeurs, lorsqu'une place sera vacante établiront un concours qui seul fixera le choix; concours qui sera présidé, au moment du jugement, par trois membres au moins de la Municipalité. Il en sera de même pour tous les concours, tant de la nature, antique, que de l'architecture et sculpture, sans cependant que la présence des dits Municipaux puisse en aucune manière influencer sur le choix des candidats, qui se fera toujours à la pluralité des voix par les professeurs seulement.

XIX. L'école d'architecture, perspective et géométrie aura lieu, toute l'année; le concours pour les prix aura lieu lors du troisième et dernier concours des deux autres écoles.

XX. Il y aura chaque année deux prix de peintures, l'un pour les peintres d'histoire, l'autre pour les paysagistes, aux quels pourront concourir les peintres étrangers. Les sujets seront proposés, pour les deux genres, par l'Administration du Département.

XXI. Les prix des trois écoles, ainsi que celui de peinture seront donnés au nom du Département des Deux-Nèthes qui les décernera aux élèves qui les auront mérités au concours; lesquels prix leur seront remis publiquement par le Président de l'Administration départementale.

Arrête, que les citoyens François, Schaeken, Ommegank, Regemortel, peintres; Du Bois, de Smet, sculpteurs; Blom, architecte et professeur de géométrie, sont nommés professeurs de l'Académie de peinture, sculpture et architecture d'Anvers; et qu'en cette qualité ils remplaceront les anciens professeurs, et entreront de suite en activité de service, chacun pour ce qui le concerne, en se conformant et faisant exécuter strictement les réglemens ci-dessus.

Arrête, que jusqu'à ce que des temps plus heureux puissent permettre, soit à l'Administration Centrale du Département, soit à l'Administration Municipale, soit à la République d'attacher des honoraires aux places de professeurs à la dite Académie, ces fonctions se rempliront gratuitement, sauf à la Municipalité d'accorder des indemnités; lesquelles ne seront distribuées qu'après le concours pour les prix et en vertu du zèle et de l'assiduité qu'auront montrés les dits professeurs dans l'exercice de leurs fonctions, celles de secrétaire seront les seuls à appointemens déterminés.

Arrête, qu'aucun autre fraix que ceux d'appointemens de deux modèles, d'un concierge, d'un servant, étoffes pour l'étude des draperies, plâtres, tels que têtes, bustes, figure antique, mannequin, ne pourront avoir lieu sans avoir été au préalable demandé à l'Administration et consenti par elle.

Arrête, que tous les plâtres et autres effets, appartenants à l'ancienne Académie, seront remis sous inventaire aux nouveaux professeurs; lesquels demeureront dès ce moment responsables de leur conservation.

Arrête, que tous les professeurs seront responsables de l'exécution des réglemens, lesquels seront de plus subordonnés à un Commissaire Municipal, nommé à cette fin.

Arrête, que le présent arrêté sera envoyé à l'Administration Centrale du Département, en l'invitant de vouloir y mettre sa sanction.

Fait en séance le vingt neuf Prairial l'an 4 de la République Française une et indivisible.

Présents les Citoyens: Reynaud, Président; Cuylits, Georgerie, Franck, Officiers Municipaux; Dargonne, Commissaire du Directoire Exécutif; le Franc, Secrétaire-Greffier.

Étaient signés:

Reynaud, Président; H. Franck, Officier Municipal; Dargonne, Commissaire du Directoire Exécutif, et le Franc, Secrétaire-Greffier.

Pour copie conforme:

J. Reynaud, P. le Franc.

(Provinciale Archieven van Antwerpen. Extrait du rapport des Commissaires de l'instruction publique sur l'Académie d'Anvers.)

---

(66) L'Administration Municipale du canton d'Anvers, chef-lieu Départemental des Deux-Nèthes.

Vu l'arrêté de l'Administration Centrale en date du 15 courant laquel approuve celui qu'a pris la Municipalité le 29 Prairial passé à l'effet de relever l'école de peinture de cette ville, et de l'asseoir sur des bases plus convenables à l'importance de cet établissement;

Vu également l'art..... du dit arrêté en date du 29 Prairial qui porte, qu'un Commissaire Municipal sera choisi pour surveiller cette institution;

Considérant combien il est interressant pour les arts, d'activer au plutôt un établissement dont le but est de contenir l'éclat de l'école Flammande;

Considérant qu'un seul Commissaire ne suffirait pas pour mettre toute l'activité dont cette opération est susceptible, et que deux Commissaires donneront un resultat plus prompt et plus conforme aux vues de l'Administration;

Considérant que les Citoyens, Reynaud, Président de la Municipalité, et Dargonne, Commissaire du Directoire Exécutif, par les connaissances, que, comme amateurs ils ont acquises dans l'art de peinture, réunissent toutes les qualités que l'on peut désirer pour surveiller l'institution;

Ouï le Commissaire du Directoire Exécutif, arrête ce qui suit;

Les Citoyens Raynaud et Dargonne sont nommés Commissaires près l'École de peinture, sculpture et architecture.

Ces Commissaires sont chargés d'employer tous les moyens qu'ils jugeront convenables, pour que cette École soit mise en activité, dans le plus bref délai, en se conformant à l'arrêté du 29 Prairial passé.

Les professeurs de la dite école, et tous les artistes qui y seront admis seront essentiellement subordonnés à ces deux Commissaires.

Ces dits Commissaires pourront prendre, et faire exécuter provisoirement telles mesures qu'ils croiront utiles, quoique n'ayant pas été désignés par l'arrêté précité, et néanmoins devront les soumettre à la jonction de la Municipalité.

Fait en séance ce 19 Messidor 4e année Républicaine.

Présent les Citoyens : Reynaud, Président; Cuylits, Franck, Géorgerie, et Diercxsens, Officiers Municipaux ; Dargonne, Commissaire du Directoire Exécutif, et Franc Secrétaire-Greffier. Signés : Reynaud, Président, P. le Franc, Secrétaire-Greffier, avisé : S. P. Dargonne.

(Stadsarchieven. Registre aux Arrêtés de l'Administration Municipale de la Commune d'Anvers, fol. 118.)

Liberté. Égalité.

Ce 20 Messidor, an 4me de la République Française.

(67) Les Citoyens Joseph François, Guillaume Schaecken, Balthasar P. Ommeganck, Pierre van Regemorter, Peintres; Jean Baptiste Dubois, et Corneile De Smedt, sculpteurs, et Jean Blom, architecte, professeur de géométrie, d'architecture et de perspective, s'étant réunis à la Salle des Peintres, en suivant les circulaires leur adressées, à cinq heures de rélevée, à la réquisition du Citoyen Dargonne, Commissaire du Directoire Exécutif près de l'Administration Municipale d'Anvers, Chef-lieu du Département des Deux-Nèthes, Commissaire nommé, ainsi que le Citoyen Reynaud, Président de la dite Administration, à la fin de mettre en exécution l'arrêté Municipal, en date du 29 Prairial, approuvé par l'Administration Centrale des Deux-Nèthes, en présence des Citoyens précités, ainsi que du Citoyen Joseph Albert Lunden, ci-devant Chef-Directeur, les Citoyens Dargonne et Reynaud ont fait lecture du rapport des Commissaires du Bureau d'instruction publique près de l'Administration Municipale, ainsi que de l'arrêté, qui s'en est suivi, en conformité duquel les Citoyens Dargonne et Reynaud, ont installé les Citoyens ci-dessus précités : Joseph François, Guillaume Schaecken, Balthasar P. Ommeganck, Pierre van Regemorter, Jean Baptiste Du Bois, Corneile De Smedt et Jean Blom, en qualité de professeur à l'école spéciale de peinture, sculpture et architecture de cette Commune, lesquels ont été requis par les Commissaires de se faire remettre, dans le délai de la présente Décade, tous les renseignemens, papiers, archives et documens quelconques, ayant appartenu à l'ancienne Académie. Ont été requis de même de faire dresser inventaire de toutes les propriétés mobiliaires et immobiliaires de la ci-devant Académie de peinture, etc. avec injonction à eux de reprendre les dits effets sous récipissé, lesquels professeurs demeureront au terme de l'arrêté précité et dès ce moment, responsables de leur conservation. Les dits professeurs ont été requis de plus et conformément à l'arrêté de l'Administration Centrale du Département de faliciter à l'Administration Municipale les moyens de fournir à l'Administration Centrale du Département, un état mensuel des dépenses, que pourra entrainer la mise en activité de l'école de peinture, sculpture et architecture. Authorisant les dits professeurs à demander et requérir de ceux à qui de droit tous les éclaircissemens, reddition de compte et restitution, qui pourroient être à exiger, pour lesquels ils pourront requérir tous professeurs et gérans de l'ancienne Académie de peinture etc., lesquels seront obligés de leur donner toutes les illucidations qu'ils croiront nécessaires, pour satisfaire à toutes les parties de l'arrêté de l'Administration Municipale d'Anvers, Chef-lieu du Département des Deux-Nèthes, en date du 29 Prairial, an 4me.

Les dits Commissaires déclarent en outre aux Citoyens Jacques A. Dellafaille, Premier Chef-Directeur, et le Chef-Directeur Joseph Albert Lunden, précité, qu'à dater de ce jour, 20 Messidor, toute fonction, toute suprématie, toute surveillance de leur part sur la dite Académie vient à cesser, sans cependant se pouvoir dispenser, lorsqu'ils en seront requis, soit par les professeurs dénommés ci-dessus, soit par les Commissaires, de donner tous les éclaircissemens, qu'on pourrait avoir à leur demander, pour le plus grand avantage de l'école.

A la réquisition des dits Commissaires et en conformité de l'arrêté Municipal, précité, les professeurs dénommés nomment en qualité d'adjoints pour la classe d'après l'antique, les Citoyens : Henri Myin, Jacques François de Cuyper, Quirin van Gils, Louis Adrien François Moons.

Requérirent de plus les dits Commissaires, que l'école de peinture, sculpture et architecture s'ouvrira immédiatement et conformément à l'arrêté précité, c'est-à-dire, d'après l'antique, le 1r Thermidor (lundi 18 Juillet V. S.) pour l'architecture, etc. le 7 Thermidor (dimanche 24 dito) et l'école du dessin d'après nature le 15 Vendémiaire (jeudi 6 Octobre prochain).

Le Citoyen Jacques van der Sanden, conservé d'une voix unanime dans la fonction de Secrétaire de la susdite école, est chargé de présenter au Commissaire, dénommé par l'Administration Municipale, la rédaction de l'annonce à insérer dans la gazette. Requiert le dit Secrétaire van der Sanden de délivrer expédition du présent verbal, pour leur gouverne, tant au Citoyen Della Faille, qu'au Citoyen Lunden, pour autant que la chose les concerne et par extrait, lequel verbal, sera enrégistré en tête d'un registre à ouvrir à cette fin, lequel sera signé, comme à la présente minute par tous les membres.

Anvers ce 20 Messidor, an 4me de la République Française une et indivisible.

Signé : S. P. Dargonne, J. Reynaud, Président; C. de Smedt, Jos. François, P. van Regemorter, B. P. Ommeganck, W. Schaecken, J. Blom, J. B. du Bois et J. van der Sanden, Secrétaire.

(Stadsarchieven. Dossier : Beaux-Arts. Académie. Professeurs. Pièce No 1.)

---

(68) Anvers le 21 Messidor an 4e Républicaine.

Réquisitoire.

Le Commissaire du Directoire Exécutif, à l'Administration Municipale d'Anvers.

Citoyens Administrateurs,

Vu le peu d'avantage attaché aux fonctions de professeurs de l'école de peinture, qui vient d'être rouverte conformément à votre arrêté du 29 Prairial.

Je vous invite pour favoriser autant que possible, les artistes estimables, qui par amour de l'art se prettent aux fonctions, aux quelles vous les avez appellés, de les faire jouir de la dispence de tous logemens des gens de guerre. Je vous engage en conséquence à faire donner des ordres pour que le bureau des logemens ne place plus personne dans leurs demeures respectives.

Le Commissaire du Directoire Exécutif,

S. P. Dargonne.

(Stadsarchieven. Dossier: Beaux-Arts. Académie. Organisation. Pièce No 3.)

---

(69) La Commission Municipale, vu le rapport de ses Commissaires près l'École spéciale de peinture, sculpture et architecture;

Considérant qu'il est urgent de rechercher tous les moyens propres à encourager les talens naissans, et qu'il est de son devoir de seconder, par rapport à l'École spéciale de peinture d'Anvers, les vues bienfaisantes du Gouvernement en procurant aux élèves de nouveaux moyens de se perfectionner dans cet art;

Considérant en outre que rien n'est plus propre à atteindre ce but que d'ouvrir incessamment une classe de peinture d'après le modèle;

Considérant enfin, que, vu les dépenses conséquentes qu'entraine un pareil établissement, il convient de fixer le nombre des élèves;

Ouï le rapport de son 3e Bureau;

Le Commissaire du Directoire Exécutif entendu, Arrête:

Art. 1r. A datter du premier Messidor an 5e jusqu'au trente Vendémiaire an 6e, il sera ouvert une école de peinture, pour les six élèves du dessein d'après nature qui auront mérités les six premières places.

Art. 2e. Si dans le nombre de ces six élèves, il se trouvait un sculpteur, il aura la faculté de modeler pendant les quatre mois de la durée de l'école de peinture.

Art. 3e. La classe de peinture sera ouverte pendant les quatre premiers jours de chaque Décade; elle aura lieu depuis sept heures du matin jusqu'à midi, et depuis trois jusqu'à six de relevée.

Art. 4e. Pendant les cinq autres jours de la Décade, les élèves, admis à la ditte classe, seront tenus, soit de faire quelqu'esquises ou compositions en couleur, soit de peindre, une tête, une main, ou un pied. La durée de la séance de ces cinq jours sera la même que celle fixée dans l'article précédent. Ceux d'entreux qui négligeront d'employer les cinq jours restans de la Décade, ne seront point admis à peindre d'après le modèle, lors de la pause de la Décade suivante; et dans le cas où un élève aura négligé une pause, ses raisons, s'il en a, seront appréciées par les Commissaires près de l'école, qui décideront de leur validité, les admettront ou les rejettront d'après ce qu'elles leur sembleront recevables ou non. Dans le cas de rejet, celui qui succédera dans l'ordre des numéros, sera successivement appelé à le remplacer.

Art. 5e. Chaque fois qu'il viendra à vaquer une place, elle sera remplie de suite par celui des élèves qui suivra immédiatement les six premiers, à moins qu'il ne refuse, et dans ce cas, les professeurs appelleront successivement, dans l'ordre des numéros, jusqu'à ce que la place soit acceptée.

Art. 6e. Un professeur de Décade se rendra chaque jour, à l'heure qui lui semblera la plus convenable, à la classe de peinture, pour y guider les jeunes élèves, et leur développer les connoissances de l'art.

Art. 7e. Tous les professeurs de l'Académie indistinctement jouiront de la faculté de peindre ou de modeler d'après le modèle, lequel, comme à l'école de dessein, sera placé par eux.

Art. 8e. Les deux modèles de l'Académie, feront alternativement le service de cette classe; et, à cette fin, il leur sera alloué, à chacun, un traitement de six escalins par jour.

Art. 9e. Le modèle aura la faculté de se reposer d'heure en heure, comme à l'école de dessein.

Art. 10e et dernier. Le présent arrêté, sera communiqué aux professeurs de peinture, et son exécution remise à la surveillance des Commissaires près l'école spéciale de peinture, sculpture et architecture.

Fait en séance le 18 Ventôse, 5e année Républicaine.

Présent les citoyens:

J. Reynaud, Bardon, D. Cuylits, Bourceret, Le Franc.

(*Stadsarchieven. Registre aux Arrêtés de l'Administration Municipale de la Commune d'Anvers, fol. 7 v/o.*)

---

(70) Anvers le 11 Floréal an 5e Républicaine.

Au Ministre de l'Intérieur.

A l'époque de l'entrée des François dans la cydevant Belgique les embarras multipliés suite naturelle d'une invasion aussi subite sembloient avoir fait oublier aux Administrateurs d'alors qu'il existoit à Anvers une académie de peinture, que cette académie avait été le berceau de l'école flamande et que sans compter les peintres qui lui ont acquis une célébrité si justement méritée, il en étoit encore dont les talents recommandables devoient servir à l'illustrer d'avantage.

Pénétré de cette vérité et frappé d'un oubli bien pardonnable, sans doute à des Administrations nouvelles, mais que pour cela n'en étoit pas moins funeste à cet art enchanteur.

Je crus devoir m'adresser à l'Administration de l'arrondissement du Brabant, afin de rappeller l'attention des Administrateurs sur un établissement aussi intéressant.

Le 3 Nivôse an 3, je fis parvenir à cette Administration un mémoire détaillé en forme de pétition, dans le quel je m'efforçois de faire sentir la nécessité de remettre promptement en activité une académie émule des premières écoles de l'Europe.

J'y détaillais et la médiocrité de ses ressources et les moyens

que je croyois propres à opérer son prompt rétablissement. J'y développois de même la nécessité de porter la réforme dans son régime intérieur, enfin je proposois des mesures que je croyois capables de rendre à cet établissement tout l'ensemble de la régularité de son existance passée.

Le 9 du même mois ce mémoire ou plutôt cette pétition fut renvoyée à l'avis de la Municipalité, la quelle ayant pris connoissance de son objet et s'étant convaincue de son importance donna le 11 l'avis suivant :

« Vu l'objet d'utilité et d'instruction publique repris dans la
» pétition du Citoyen Dargonne, Sous Écoutette d'Anvers, le
» Magistrat renvoye la dite pétition au Citoyens Solvyns et
» Vandennievenhuysen, membres de l'Administration de l'arron-
» dissement du Brabant et Commissaires au Bureau de l'instruction
» publique, pour solliciter et accelérer l'exécution du plan vraiment
» avantageux qu'elle contient. »

Ma pétition ainsi apostilliée, j'avois tout lieu de penser pouvoir obtenir quelques fruits de mes démarches, chaque jour je flattois de cet espoir les artistes et leurs élèves. Nous étions tous dans l'attente du succès de cette affaire, le tems cependant s'écouloit et je commençois à désespérer lorsqu'ayant été nommé Agent National de cette Commune, je fus envoyé en députation à Bruxelles pour quelqu'objet de service. Je crus ce moment favorable et m'étant rendu aussitôt après mon arrivée à l'Administration de l'arrondissement du Brabant, j'allais la solliciter, lorsqu'un de ses membres me remit mes pièces en me déclarant qu'il convenoit que ma pétition fut présentée non par moi, comme simple particulier, mais par la Municipalité d'Anvers. Je sentis la justesse de cette observation, et bien que j'eusse désiré que cet avis m'eût été donné plutôt, je fus forcé de convenir que la marche que l'on venoit de m'indiquer étoit celle qu'il falloit que je suivisse, si je voulois arriver au but que je me proposois d'atteindre. Je retournai à Anvers plein de l'espoir d'un succès dont on m'avoit flatté. Ce ne fut cependant que longtems après l'établissement des Départemens que sur mon réquisitoire les Commissaires du Bureau chargé de l'instruction publique firent un rapport sur cet objet et proposèrent un projet d'arrêté lequel ayant été immédiatement adopté par la Municipalité fut sanctionné de suite par l'Administration Centrale du Département.

Cet arrêté fixoit :

1° Le mode réglementaire propre à organiser la police des classes de dessin d'après nature, celle d'après l'antique, ainsi que la classe d'architecture.

2° La tenue et durée de la classe de l'étude des draperies sur mannequins.

3° L'époque de l'ouverture des dites classes ainsi que celle de leur clôture, de même que l'époque de la distribution des prix.

4° Le nombre de professeurs et leur choix.

Les différentes dispositions de cet arrêté ont été mises à exécution sous la surveillance du Citoyen Reynaud, Président de la Municipalité et la mienne, en notre qualité de Commissaires spéciaux, titres qui nous a procuré depuis six mois la douce satisfaction de contribuer par nos soins à relever une école que l'on désesperoit de voir se rétablir tant l'abandon dans le quel elle avoit été laissée avoit éloigné les élèves. Cette satisfaction vient encore de s'augmenter par l'arrêté de la Municipalité du 18 Ventôse dernier, en exécution du quel il sera ouvert aux six premiers élèves de la classe du dessin d'après nature, une classe dans la quelle, pendant 4 mois d'été, ils jouiront de la faculté de peindre d'après modèle. Le dit arrêté restreint à six le nombre des élèves à admettre à cette étude. 1° Parce que l'Administration a cru qu'il convenoit de faire de l'admission à la dite classe une espèce de récompense, un nouveau stimulant pour les dessinnateurs et jeunes peintres, en second lieu parce qu'en admettant d'avantage il eut fallu, vu l'attirail qui leur est nécessaire, multiplier les salles d'étude, et par conséquent les frais, ce qui n'auroit pu s'accorder ni avec la faiblesse de ce qui reste des moyens de l'ancienne académie, ni avec les secours que la Municipalité a pu être autorisé à lui accorder, dans un tems où tout commande la plus stricte économie.

Un examen réfléchi de la situation précaire de cet établissement et de la nullité de ses ressources, font désirer avec raison aux artistes que des moyens permanents puissent en encourageant les professeurs exciter le développement des talens dans leurs jeunes élèves. Voici en quoi consistoit sa fortune : deux actions sur la banque de Vienne qui ne paye plus, ensemble.... fl. 92

Pensions accordées par les cydevant États de Brabant qu'elle ne reçoit plus.......................... fl. 200

Souscriptions qui ne se payent plus............ fl. 273

Produit de la location de 15 échoppes de la foire qui se tient tous les ans deux fois................ fl. 264

Total..... fl. 829

reste les non valeurs déduites la somme de 264 fl. Vous voyez par cet apperçue, Citoyen Ministre, combien une somme aussi modique étoit peu propre à couvrir les dépenses qu'il aurait fallu faire et que nécessitait les encouragemens qu'il eut été si utile de pouvoir distribuer à propos, encouragemens qui eussent soutenu cet établissement dans sa splendeur primitive, aussi en est-il resulté que les gens à talens, les vrais, les grands artistes s'en sont insensiblement éloignés ny trouvant d'autre avantage que celui de la vanité satisfaite, sorte de foible au quel le mérite réel est peu sujet et que hors le titre pompeux d'académicien, ils ne leur revenoit pour prix de l'emploi d'un tems précieux qu'une exemption de garde bourgeoise, espèce de faveur insignifiante et que l'on obtenoit pour une foible somme. Ceux-ci ont donc cédé la place à ceux qui moins fortunés n'ont pas rougi quelques fois de compromettre leur ignorance, cependant malgré cette pénurie de moyens, et l'éloignement qu'apportoient les grands artistes pour les places de professeurs, le goût de la peinture est tellement inné dans les habitans de cette ville que cette école s'est soutenue jusqu'ici, et compte encore en ce moment une multitude d'élèves d'un talent distingué sortis de son sein. Tels sont les Citoyens Lens, Verhaegen, Arens, * François, Quartemont, Louis Lens, Borrekens, van der Jeught, Moons, le Roy, Ommeganck, Regemortel, Denis, Blom, Smits, de Smet,

* Herreyns.

van Dael, Cicel, Trachet, Faes, van Bael, Mertens, Solvyns Schaeken et beaucoup d'autres dont le mérite recommandable honnore l'école qui les a produits. A quel degré d'élévation ne parviendroit elle pas, si le Gouvernement daignoit étendre sur elle une main protectrice? La Nation Française peut seule rétablir dans tout son éclat une académie créatrice de quantité hommes illustres dont les ouvrages ont servi de modèle aux premiers peintres de l'Europe. Par droit de conquête, elle a enlevé leurs chefs d'œuvres elle est trop juste et trop généreuse pour ne pas faciliter à leurs successeurs les moyens d'en reproduire de nouveaux, qui loin d'exciter la basse jalousie puissent entretenir entre les peintres des deux Nations, qui désormais n'en font qu'une, ce sentiment sublime, cette émulation précieuse qui seuls sont propres à conduire l'artiste au degré de perfection au quel l'art peut atteindre.

L'académie s'est rouverte le 29 Prairial an 4e, sous le titre d'Ecole spéciale de peinture, sculpture et architecture, conformement à l'arrêté Municipal en date du dit jour, confirmé par celui de l'Administration Centrale du Département du 15 Messidor. Dans sa 1re séance l'on s'est efforcé de faire sentir, vivement aux élèves le besoin de reconnaître par un zèle soutenu et le travail le plus assidu les soins qu'avaient pris les Administrations pour leur rouvrir la carrière du talent. Ils ont répondu à tout ce que l'on avoit droit d'en attendre, et 9 d'entreux, viennent, après trois concours successifs, placés à deux mois de distance l'un de l'autre, d'enlever les 1r, 2e et 3e prix, consistant en une médaille d'argent vermeil, du poids de dix écus. Ces prix ont été distribués dans une séance publique, à la quelle ont été invités toutes les Administrations tant Civiles que Militaires. Ils ont été décernés aux trois premiers de la classe du dessin d'après nature, aux 3 premiers de la classe d'après l'antique, ainsi qu'aux 3 premiers de celle de l'architecture. Tous ont été couronnés et ont reçus l'accolade fraternelle au son des fanfares, au bruit des applodissemens et des cris répétés de vive la république, protectrice des arts.

L'Administration Municipale n'a rien négligé pour donner à cette cérémonie tout l'éclat dont elle étoit susceptible.

Je vais actuellement, Citoyen Ministre, vous parler des professeurs et des motifs qui ont déterminé leur nombre. Ces professeurs sont, pour l'architecture, la perspective et la géométrie, le Citoyen Blom, architecte de cette Commune, homme d'un mérite distingué, déjà connu de vous, sans doute, par la manière avantageuse dont vous en auront parlé les Commissaires de la Marine, venus dans ce port avec l'Amiral Roselly.

Les Citoyens Dubois et de Smet, sculpteurs; Schaeken, Moons, Ommeganck, Regemortel, professeurs pleins de talent et dignes en tout de la place qu'ils occupent, donnent la leçon du dessin d'après nature.

Un ancien usage ayant établi que les jeunes peintres qui auroient obtenus les premiers prix de cette classe seraient aussi ceux qui donneroient la leçon d'après l'antique. L'Administration n'a cru devoir rien changer à cet égard. Elle a en conséquence nommé pour adjoints quatre des plus anciens d'entre ceux-ci, ce qui fait en tout onze personnes. Ce nombre est, sans contre dit, au-dessus de celui strictement nécessaire. Mais il serait arrivé infailliblement qu'en le diminuant ceux qui se seraient retirés auroient emmené leurs élèves. Cette crainte a fait sans peine passer l'Administration Centrale sur cette considération.

La classe de l'étude des draperies commence le 15 du courant et le 1er Messidor prochain celle de peinture d'après le modèle, la quelle se prolongera jusqu'au 30 Vendémiaire an 6e, époque à la quelle recommenceront les classes de dessin d'après la nature et la bosse, de même que celle d'architecture, de sorte qu'il n'y aura pas un moment de perdu pour l'étude et l'avancement des élèves.

Je crois devoir, Citoyen Ministre, vous donner quelques détails sur les dépenses qu'occasionne le service de l'école spéciale de peinture &a. Elle sont de deux natures. Les premières et les plus considérables sont celles annuelles, telles que les appointements d'un secrétaire, de deux modèles, d'un concierge, le chauffage et luminaire; le tout montant au plus à 2,400 ₶. Les secondes sont celles extraordinaires tels que mannequins, petites et grandes tuniques, petits et grands manteaux, et quelques autres objets nécessaires à l'étude des draperies. Ces sortes de dépenses ne se renouvellent que très rarement et ne monteront approximativement, cette année, où il a tout fallu créer, qu'à la somme de 900 ₶, non compris cependant les prix à décerner annuellement aux élèves; consistant, comme je l'ai dit plus haut en 9 médailles, les quelles pour le futur pourroient être les mêmes que celles qui se distribuent à l'école de Paris, si toutefois, comme il seroit a souhaiter, le Gouvernement vouloit donner à cet établissement toute la consistance et la considération dont il s'est rendu digne à plus d'un titre.

Le nombre des médailles n'a point été diminué parce qu'il étoit antérieurement fixé, et qu'il eut été impolitique à l'Administration d'innover à cet égard à moins d'avoir eu la faculté d'augmenter la valeur des encouragemens propres à attirer les élèves; ne le pouvant pas elle a dû laisser subsister les anciens usages.

Quant aux traitemens des professeurs, un article de l'arrêté Municipal précité qui remet l'école en activité sur le nouveau mode, porte que jusqu'à ce que des tems plus heureux puissent permettre, soit à l'Administration Municipale, soit à l'Administration Centrale du Département, soit enfin au Gouvernement, d'attacher des honnoraires aux places de professeur de la dite école, ces fonctions seront gratuites, sauf à la Municipalité à accorder des indemnités, les quelles ne doivent être distribuées qu'après le concours pour les prix et en raison du zèle et de l'assiduité qu'auront déployés les dits professeurs. Je pense donc que s'il étoit possible d'accorder la somme de 300 ₶ pour chacun des six professeurs en titre à leur distribuer à l'époque de la cloture de la classe de peinture qui terminera chaque année le cours de leurs travaux et la somme de 600 ₶ à celui de l'architecture comme étant seul chargé de sa partie, je pense dis-je, que ces gratifications, sans être très conséquentes, suffiraient et qu'ils auraient tout lieu d'en être satisfait.

Un autre objet que les professeurs semblent avoir fort à cœur serait d'obtenir un prix de peinture pour l'histoire. Ce moyen leur paroit l'unique propre à régénérer un genre qui foiblit, faute d'encouragement, genre qui cependant peut seul mener dignement

à la postérité. Ce prix pourroit être une somme de 3600 ₰ à décerner tous les ans à l'élève admis au concours qui aura peint le meilleur tableau d'histoire. Avec cette somme, on lui feroit passer trois ans à Paris et de là il pourroit, s'il étoit reçu au concours et s'y distinguer, être envoyé à Rome.

Il ne faut pour subvenir à toute les dépenses annuelles de l'école y compris les traitements ou gratification des professeurs, qu'une somme de 6,000, quant à celle destinée à former le prix de peinture à accorder tous les trois ans, le produit des échoppes de la foire spécialement affecté à cet objet, ainsi que le revenu des deux actions sur la Banque de Vienne, pourront, aidés des souscriptions dont je provoquerai le renouvellement, couvrir cette dépense.

Je vous adresse ce mémoire, Citoyen Ministre, premièrement en ma qualité de Commissaire ad hoc près de l'école. 2e parce que dans la séance publique, lors de votre séjour en cette ville, un Administrateur ne vous a parlé que d'une manière très vague sur la régénération de l'académie, sans entrer dans aucuns détails et n'a pu vous fournir sur son état aucun renseignement positif. En 3e lieu parce que lors de la distribution des prix un membre de l'Administration dans un discours adressé aux élèves a semblé les prissentir sur les démarches que l'on se proposoit de faire près du Gouvernement pour obtenir de lui qu'il fasse de cet établissement un institut national.

Il appartient sans doute à la Nation Françoise de relever cette école antique dans toute sa splendeur. Comment pourrait-on en effet transmettre à la postérité, ce que six ans de dévouement, de combats et d'actions heroïques, ont produits de sujets dignes de l'histoire, si les peintres manquoient. D'un mot et sous vos auspices, Citoyen Ministre, tout peut se ranimer, et les artistes se disputeront à l'envi, le bonheur de vivre sous les lois bienfaisantes et protectrices de la République Françoise.

(Stadsarchieven. Dossier : Beaux-Arts. Académie. Organisation. Pièce No 9.)

---

(71) L'Administration Municipale du canton d'Anvers, chef-lieu du Département des Deux-Nèthes.

Vu le rapport de ses Commissaires près de l'école spéciale de peinture, sculpture et architecture tendant à ce que, pour mettre à exécution l'arrêté de cette Administration du 18 Ventôse dernier, relatif à l'ouverture d'une classe de peinture d'après le modèle, il soit ouvert immédiatement des jours au plafond des deux salles, celle de la classe du mannequin et celle d'après l'antique, afin de faciliter aux élèves les moyens nécessaires pour se perfectionner dans ce genre d'étude.

Ouï la déclaration faite par les dits Commissaires, ainsi que celle du Citoyen Blom, architecte de la Commune, par les quelles il conste que des particuliers amateurs des beaux arts se sont chargé de couvrir les dépenses que pourroient occasionner les constructions à condition toute fois que leurs noms demeureroient ignorés.

Considérant que bien que la générosité de ces particuliers se déploye, à l'égard de cette Académie d'une manière très avantageuse pour elle, il ne convient pas à la Municipalité d'augmenter pour ces citoyens, une dépense qu'il lui sera facile d'alléger, en employant à cet effet le peu de matériaux qui peuvent être à sa disposition.

Considérant en outre que l'article premier de l'arrêté précité porte que le premier Messidor prochain la classe de peinture doit s'ouvrir et qu'il n'y a pas un seul moment à perdre pour disposer le local, afin de faire jouir les élèves de ce nouveau degré d'encouragement.

Considerant enfin que bien que la délicatesse des Citoyens precités fait un devoir à l'Administration de ne pas chercher à les connoître, mais qu'il lui convient cependant, qu'elle leur prouve d'une maniere quelconque, le sentiment d'estime et de gratitude qu'ils ont merités.

Le Commissaire du Directoire Exécutif entendu :

L'Administration Municipale arrête :

Article premier. Les Commissaires spéciaux près de l'École spéciale de peinture, sculpture et architecture sont tenus de faire parvenir aux susdits particuliers extrait du présent arrêté, en leur témoignant, au nom de l'Administration, combien elle est peinée de ne pouvoir en suivant le sentiment de sa reconnoissance insérer leurs noms aux registres des Procès-Verbaux de ses séances, comme ayant bien mérité de leurs Concitoyens.

Article 2e. Le second bureau de cette Administration est autorisé a faire délivrer au Citoyen Blom, architecte de la Commune, le peu de matériaux dont il pourroit avoir besoin, et qu'il pourroient se trouver dans nos magazins, à l'effet de diminuer d'autant les dépenses aux quelles s'étant engagés les dits particuliers.

Article 3e. Le Citoyen Blom commencera immédiatement le travail; et prendra toutes les dispositions convenables pour qu'il soit achevé dans le plus prompt delay possible, afin de ne point retarder l'ouverture de la classe de peinture d'après modèle.

Fait à Anvers en séance le 14 Prairial 5e année de la République Française une et indivisible.

Présens les Citoyens : Reyns, Président; van Nuffel, Verbelen, Ceurvorst, Grimbergen, Officiers Municipaux; Dargonne, Commissaire du Directoir Exécutif et de Moor, Secrétaire-adjoint.

(Stadsarchieven. Registre aux Arrêtés de l'Administration Municipale de la Commune d'Anvers, fol. 40.)

---

(72) L'Administration Centrale du Département des Deux-Nèthes, vu la lettre de la Commission Municipale d'Anvers, en date du 16 du courant, ainsi que le projet y joint d'une distribution de prix à faire aux élèves de l'école spéciale de peinture de cette Commune, au jour de la fête prochaine de la jeunesse.

Considérant qu'il convient, en attendant la décision du Corps législatif au sujet de cette école, de prendre tous les moyens d'encouragement pour la faire prosperer.

Le Commissaire du Directoire Éxécutif entendu, l'Administration arrête :

1o. Le projet susmentionné est approuvé, modifié ainsi qu'il suit :

§ 1°. Il ne sera délivré, cette fois, de médailles qu'aux premiers et seconds élèves de chaque classe.

§ 2°. Les premiers prix consisteront en une médaille d'argent du poids d'une once et demie, et les autres, en une médaille du même métal du poids d'une once

2° Les élèves formeront un cortège le jour de la fête.

3°. Au temple de la Loi, ils seront offerts à la considération publique.

4°. Leurs parens seront invités à assister à la solemnité, et y obtiendront des places distingués.

5°. La commission est chargée de comprendre et de coordonner dans le programme qu'elle proposera pour la célébration de la fête de la jeunesse, le détail des cérémonies rélatives à ce qui précède.

6° et finalement. Les frais d'acquisition des médailles seront acquittées, à titre d'avance, par les soins de l'Administration Centrale, sur des fonds spécialement reservés pour cet effet.

Fait en séance à Anvers le 22 Ventôse an 7.

Présens les Citoyens : VAN BREDA, Président ; CHOMEL, SAUNIER, PONCY, DE BROUX, Administrateurs ; LEVEQUE, Commissaire du Directoire Exécutif, et D'OLISLAGER, Secrétaire-adjoint.

(Provinciale archieven van Antwerpen. Registre aux Arrêtés de l'Administration Centrale du Département des Deux-Néthes.)

---

(3) *L'Administration Municipale du canton d'Anvers.*

Vu l'arrêté de l'Administration Centrale du 22 Ventôse dernier qui accorde des prix aux élèves de l'école de peinture de la Commune d'Anvers. Considérant que pour se conformer aux intentions du Gouvernement dans la manière de faire proceder à l'examen des ouvrages aux quels il est décerné des prix, il est nécessaire de former un jury spécial, qui assurera la plus grande impartialité dans la distributions de ceux destinée aux élèves de l'école de peinture de la Commune d'Anvers.

Le Commissaire du Gouvernement entendu, arrête ce qui suit :

Art. 1r Il est nommé un jury spécial qui jugera des ouvrages des peintures au concours des prix accordés par l'Administration Centrale.

Art. 2e. Ce jury sera composé des Citoyens : F. Schaken, Ommeganck, Regemortel, P. du Bois, Smet et Blom, professeurs de l'école de peinture et d'architecture, les Citoyens van Bret, * Lonce, Duchanges, artistes, et du Citoyen Herinckx, ** professeur de dessein à l'école Centrale.

Art. 3e. Le jury sera présidé par le Citoyen Herinckx.

Art. 4e. Le suffrage sera émis par bulletin secret et à la majorité absolue, sur lettre alphabétique placé au paravant sur chacun des ouvrages.

Ce bulletin sera ouvert par le président en présence du jury assemblé et des Commissaires spéciaux nommés par l'Administration.

Il sera dressé proces verbal de cette première opération et le tout sera mis sous scellé.

Art. 5e. Les noms des vainquers ne seront connus qu'au temple de la Loi et au moment ou il sera procédé à l'ouverture des portes-feuilles.

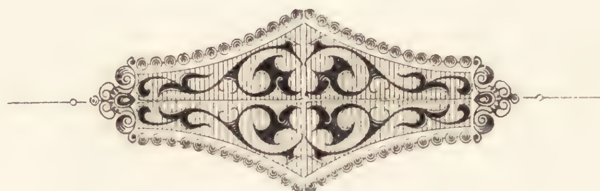
Art. 6e. Les deux prix accordés aux élèves de l'école de peinture, pour chacun des trois cours, consisteront en deux médailles confectionnées conformement à l'arrêté de l'Administration Centrale, elles seront suspendues par un ruban tricolore.

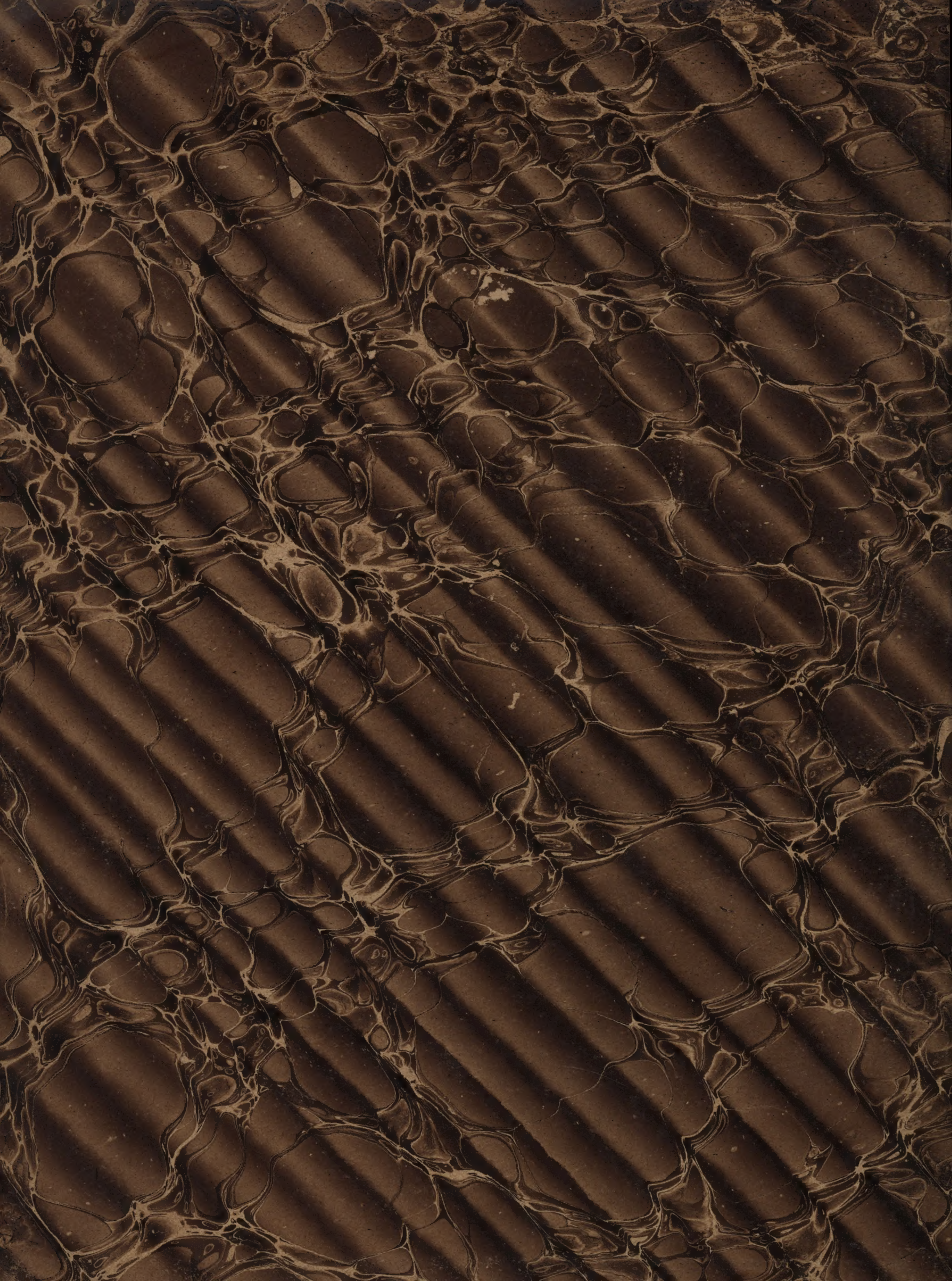
Art. 7e. Le Jury s'assemblera le 7 Germinal, à 3 heures de relevé, et à cet effet communication du présent sera donnée à chacun des membres qui sont nommés par le présent pour le composer.

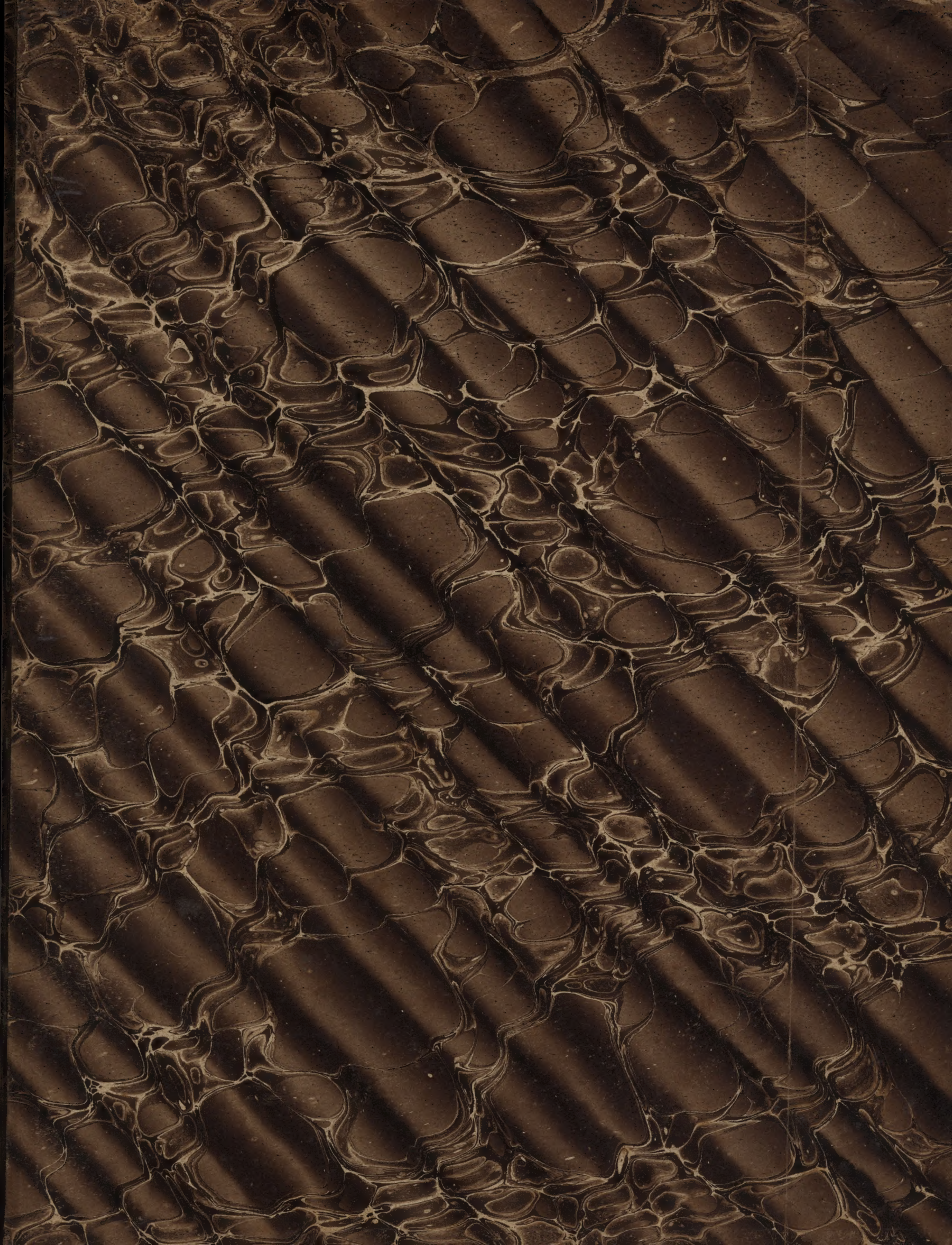
Fait en séance du 6 Germinal 7e année Républicaine. Présent les Citoyens : GOUGET-DESLANDRES, LELOIR, CASSET, Administrateurs Municipaux, AUGER, Commissaire du Directoire Exécutif et GLEIZES, Secrétaire.

(Stadsarchieven. Registre aux Arrêtés de l'Administration Municipale de la Commune d'Anvers, fol. 114 v/o.)

* VAN BRÉE.
** HERREYNS.

GESCHIEDENIS DER ACADEMIE VAN ANTWERPEN